

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קבג
פתיחה להלכות הכשר

בהלכות הכשר ישנם שנים שהם ששה כללים

הכלל הראשון, רצון.

כתיב וכי יתן מים על זרע, וקרינן כי יותן מים על זרע. יותן משמע מאליו, ואילו יתן משמע שהאדם נותן, אלא דרשו חז"ל (ב"מ ל) דבעינן כי יותן דומיא דכי יתן. כלומר שגם הניתן מאליו מכשיר, אבל אינו מכשיר עד שיהא דומה לנתינת האדם, בכך שניתן לרצונו.

בב"מ (כב' ב') מפרש הש"ס, דלא די ברצון פנימי שאילו היה יודע שנכלל היה רוצה בזה, אלא צריך דעת ורצון בפועל (ועיין להלן פ"ד סק"ו).

והנה מצינו שני דיני רצון בהכשר. דין א' שירצה שיבאו המים על הפירות. דין ב' החשבת המים למשקה בטרם ביאתם על הפירות. שני דינים אלו קיימים במשניות לדברי הכל.

להלן בהמשך הפתיחה יבואר שיש מחלוקת בראשונים, אם צריכים את שני הרצונות האלו יחד, או דילמא די בכל אחד לחוד.

ובדין רצון השני, שהוא החשבת המים בעצמם, מתבאר במשניות, שהוא מתקיים באחד משני אופנים:

אופן א' על ידי שימוש במים לרצונו. וזה מהני אפילו נעשה השימוש מאליו, כגון הכופה קערה על הכותל, בשביל שמי הגשמים ידיחו את הקערה (להלן הלכה ג'). הנה הגשמים מאליהם באו, לפיכך אם רצה בהם בשביל שימוש המועיל לו המים נחשבים.

תולדה של שימוש: הוא הכנה לשימוש, והיינו שאם מילא מים בקילון אף שעדיין לא נשתמש בהם כבר חשוב שימוש, כדלהלן ריש

פ"ג. [וראה שם דשאני דין הכנה לשימוש, משימוש. שבהכנה לשימוש שייך להגביל את רצונו לזמן, והיינו שהוא רוצה במים רק לזמן מסוים^א]

אופן ב' על ידי פעולה של האדם המתייחסת למים ובכך מחשיב אותם. ומכיון שעשה בהם 'מעשה' אחשביה, אפילו שאין לו שום השתמשות במים, ואף שפעולתו היא לסלק את המים מחמת שהם טורדים אותו, בכל זאת נחשבים להכשיר. (כמבואר בהלכה ו', ואם נייער הרי אלו לרצון. וכן להלן פרק יג' הלכה יא', ושם הלכה יד' גבי מנער את הכרישה, והלכה טו' מרעיד את האילן. והם משניות מפורשות בפרק א' דמסכת מכשירין. וכן ביארוהו תוס' כריתות טו' ב', ורש"י שבת יז' א' ד"ה הנושכות. ובכל אלו לא בעי 'שימוש' במים כלל. ואילו כאשר אין 'מעשה' בגוף המים, הרי בכל מקום הגדון עד כמה יש לו תועלת מהם).

יש כמה חילוקי דינים בין שני אופנים אלו.

א. לענין רצון לצורך מחובר. דשימוש לצורך מחובר לא מהני כלהלן הלכה ג'. אבל מעשה לצורך מחובר מהני, כדמוכח ברמב"ם (להלן פ"ד ה"י. פרק יג' הלכה טז' עיי"ש), וכן כתב הרש"ש (פ"א מ"ג ד"ה לפי שלא נתכוין). ואמנם בחזו"א (סי' א' ס"ק יד' טז'. סי' ב' ס"ק יא' יב') מוכח דרק מעשה סילוק מועיל אף כשמגיע למחובר, אבל מעשה לצורך מחובר, כגון ריבוץ הקרקע, לא מהני [ויבוארו הדברים להלן שם].

ב. יתכן שיש נפקא מיניה בין שימוש, למעשה ללא שימוש, גם לענין דין אין מתכוין והוא

^א דין זה דהכנה לשימוש נתבאר פרק י' הי"ג, ריש פ"ג, פ"ב ה"ז פ"ד ה"טו.

קבד באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים

פסיק רישא שמועיל רק בשימוש ולא ב'מעשה' [עיי' להלן פרק י"ג הלכה י' והלכה יא' והלכה י"ד, ופי"ד הט"ו ושם יבואר וכפי העולה הרי שדין פס"ר במעשה הוא מחלוקת הר"ש והר"מ²].

ג. אולי נפק"מ גם לענין אי בעי כוונה, או די בניתוחא בסתמא [עיי' להלן פי"ג ה"י].

ונתבארו ג' דינים בדין רצון, א' רצון בבליט הפירות, ב' רצון של שימוש במים, ג' 'מעשה' שעשה במים. ונתבאר דלעולם אין צורך שיעשו כולם, אלא די באחד מהשלושה, או בשנים מהם.

הכלל השני: מחובר אינו מכשיר (רמב"ם לעיל פרק ב' ה"ח).

ובו שלושה דינים נפרדים.

א' פירות בעודם מחוברים לקרקע, אינם מקבלים הכשר.

ב' המים בעודם מחוברים לקרקע אינם מכשירים. דהיינו פירות שנמצאים בהם אפילו היו תלושים אינם מוכשרים, עד שיתלשו המים. גם אם היה בהם מחשבה ופעולה להחשיבם אינם מכשירים בהיותם מחוברים כדתנן פ"ד מ"ו.

ג' דין נוסף ישנו, השימוש במים תלושים אשר מחשיב אותו למשקה, יהיה שימוש לצורך תלוש ולא לצורך מחובר, כמבואר בגמ' חולין (טז), ולהלן ה"ג.

הדין הא' של מחובר נדרש בתו"כ פרק יא'. ושני הדינים האחרונים נדרשים בתו"כ שמיני פרש' ח'. (ועיי' ביאור החפץ חיים על התו"כ מה שביאר שם לפי הראש"ד, ובסוף פרשת שמיני ביאר לפי הגר"א, והמסקנה בשניהם אחת, דבעי א' שהיה המים בכלי או בכל דבר תלוש. ב' מחשבה לשימוש שתייה או הדחת כלי או כל דבר תלוש).

בראב"ד שם מפורש עוד חידוש. אם היו יורדים גשמים מן השמים וטרם שנפלו לבור או למקוה חשב עליהם שיהיו מיועדים לשתייה או לשימוש תלוש, ללא כל מעשה, ומיד נפלו לבור. כבר חל בהם באויר תורת משקה ואינו מתבטל בזה שהגיע לארץ. אכן הרמב"ם כתב לעיל (פ"ב ה"ח) שאב המים בכלי ונתנן בקרקע אינן מכשירין. וכתב כסף משנה שכן משמע בתו"כ. אבל בראב"ד מפורש דמהני. וכ"כ רבינו בצלאל אשכנזי (בשטמ"ק חולין טז. הנדמ"ח) בדעת הראב"ד, והוא מוכיח מרש"י שם, דפליג.

ונתבארו עיקר כללי דיני הכשר, דין רצון, ודין תלוש.

ונחזור לבאר את הכלל הראשון הוא דין רצון. הנה נחלקו קמאי בדין רצון הנצרך במשקין.

א' דעת הרמב"ם דבעי ב' רצונות, רצון הא' הוא תלישה לרצון בכדי לאשווי משקה, ועל זה כתב רבינו בפי"ב הלכה ג': משקין שנתלשו מן הקרקע שלא לרצון אינן מכשירים [וענין התלישה אינו דווקא מהקרקע אלא מכל מקום שהם נמצאים, ויש בזה שני אופנים א, על ידי שימוש במים שבזה מחשיב את המים. ב, מעשה תלישה]. רצון ב' ניחותא שיהיו המים על הפירות.

והנה הרמב"ם (פ"א ה"ב) כתב ואלו הן השבעה משקים שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, המים והטל והשמן והיין והחלב והדם והדבש, ואינם מכשירים עד שיפלו על האוכלין ברצון הבעלים. עכ"ל. ומבואר שבכל הנך משקים בעינן רצון,

וקשה הא קתני במשנה בתרא דמכשירין, שיש שאינם צריכים רצון כגון הדם, וכן המשקה יוצא מן האדם. ועל כרחק שהרמב"ם סובר שבמשנה ההיא קמיירי שאין צריך רצון בתלישה, להחשיבם. אבל את הרצון שיהיו המים על הפירות, בעינן ליה בכל המשקים.

² דין זה יבואר פי"י הי"א, פי"ב ה"ד, ה"ה, ה"ח, הי"א, פי"ג ה"ז, ה"ט, ה"י, הי"א, ה"ט"ו, פי"ד הי"א, הי"ד, ה"ט"ו.

ועיין פ"ד הט"ז והענין הוא שדין רצון שגוע לפירות הוא נלמד מקרא ד'כי יתן' ולכך דין הוא בכל המשקין, אבל דין רצון בתלישה הוא מסביר להחשיבם משקים ולכך יש גוון דלא בעינן ליה.

ודקתני במשנה קמא דמסכת מכשירין דסגי או שיהיה תחילתו לרצון או שיהא סופו לרצון. תחילתו, הוא בעת בא המים על הפירות, וסופו, אחר שכבר בא המים עליהם. אבל באמת בעינן שיהיו שני רצונות. א. תלישת מים לרצון להחשיבם משקה. ב. בלילת פירות במים להכשיר ולהחשיב את הפירות. והאמנם מבואר להלן פ"ד ה"ב שגם להרמב"ם בלופנים מסוימים אמרינן שמה שהגיעו המים אל הפירות יש בזה גם רצון תלישה, ובחקירות ס' ד' יבואר באורך אימת אמרינן שהגיעת המים אל הפירות יש בזה גם שם תלישה לרצון ואימת לא אמרינן כן.

ב] דעת הראב"ד דהא דתנן דבעי או תחילתו או סופו, היינו או רצון הא' שישתמש ויחשיב את המים למשקה. או רצון הב' שיבא המים על הפירות. אשר ע"י אחד מהם יש כאן 'החשבת המים למשקה' וכלומר הרצון בבלילת הפירות במים, הוא היכי תימצי להחשיב את המים, אבל מעיקר הדין א"ס רצון בבלילת הפירות לדון ההכשר, שהרי כאשר יש רק רצון בתלישה, מהני ללא רצון בהגיעת המים לפירות כלל (והדיוק רבינו חיים הלוי). ודקתני בסוף מכשירין דיש דברים דבעי רצון ויש דלא בעי רצון, היינו על הרצון האמור, שיש דברים שא"צ שום רצון, ויש דברים דצריך רצון אחד מן השנים האלו.

וכדעת הראב"ד כן דעת רוב הראשונים, רש"י (שבת יב' א', חולין טז' א', לא' ב', פז' ב'), והרשב"ם (ב"ב סו' ב'), היד רמה (ב"ב צז'), והסמ"ג (עשה רמו'), הר"ש והרא"ש (משנה א' דמכשירין, פירשו כהראב"ד), וכן דעת תוס' בכריתות (טו' ב', פירשו גם כן את המשנה א' דמכשירין כהראב"ד) והרמב"ן (שבת קמד.) והרמב"ן כתב שהדין שבו שונה זהים וענגים ממי גשמים הוא מבחינת דין ניהותא שאמרה תורה, וכשדטו בחלב אם יש דין ניהותא הכונה שאין דין ניהותא כלל ולא כהרמב"ם שרק דין רצון תלישה אין].

ג] שיטת תוס' (שבת קמג' ב', ובבבא בתרא צז' א') אליבא דהרש"ש, היא כהרמב"ם, דבעי שני רצונות ודם די ברצון שיהיו מים על הפירות. ותוס' מוסיפים שדין טל הוא כדם לענין זה, וכן מים יפים שאינם מי גשמים דינם כטל (ב"ב צ"ז ד"ה ונתמד). ויש לפרש החילוק בין טל למי גשמים, שהגשמים עיקרם הולכים לימים ונהרות.

דעת החזו"א (סי' ו' ס"ק ג') דלהתוס' יש שיטה ג' והוא שמפרשים המשניות כהרמב"ם, דמשנה דריש מכשירין מיירי בביאת מים לפירות ושלחי מכשירין בתלישה. אך ס"ל דרצון בתלישה מהני לחוד, אבל רצון בהגיעת מים לפירות נכה"ג דלא מיחשבא כתלישה, יעויין להלן בזה] לא סגי בה. ולשיטתם כל ז' משקין צריכים רצון עכ"פ שיבואו על הפירות. וכ"כ תוס' חיצוניות (שיטה מקובצת חולין לא') שדם בעי ניהותא שיבואו המים על הפירות, וכהרמב"ם, יוצא מהכלל מי גשמים דצריך מלבד רצון בביאת המים גם רצון בתלישה בכדי שיהיה להם שם משקים, וחלב האשה ודם ו"טל" [בפרט זה לא מצינו להרמב"ם שיאמר כן ולשיטתו נראה שדין טל כדין מי גשמים] אין צריך רצון תלישה. ויין ושמן אם הם מכונסים בכלי, די ברצון שיבואו על הפירות (ועי' לעיל בפ"י הי"ג שמבואר שם דבעי רצון בכינוס או כינוס בידיהם, והיינו במשקה המנטף מהענבים ולא במשקה שהוא בתכונת יין) ואם הם בשדה צריך גם רצון תלישה כמבואר שלחי מכשירין.

אמנם לשון תוס' בבא בתרא צ"ז מורה כהרש"ש דתוס' כהרמב"ם דתרתו בעינן, וכבר עמד על לשונם בחזון איש סי' א' ס"ק יא והניח בצריך עיון. י. ל.

[לכאורה למבואר בפרקים הקודמים יין ושמן בעי ניהותא כמו מים, אלא שבאלו איכא טפי חזקה וסתמא דניחא ליה. וצ"ע דעת רשב"ם בב"ב. ח. ר.].

פרק י

א כבר ביארנו שהשבעה משקין בלבד הן שמתטמאין או מכשירין (א) והשאר קרויין מי פירות ואינם מתטמאין ולא מכשירין, (ב) ושבעה משקין שמנינו תולדותיהם כיוצא בהם.

ב תולדות המים הם (ג) היוצא מן העין ומן האוזן ומן החוטם ומן

פרק י אלו משקים מכשירים את האוכלין

מדברי הראב"ד (תו"כ פרשה ח') שדן מנא להו מן המקרא מי האוזן. אך אינו מוכרח די"ל שנדון הראב"ד הוא, דכיון דבעי שם להסמיק כל משקה לפסוק, מאי שנא מי אוזן שאינו מסמיק.

ויש לעיין לדעת תוס', האם חלב בהמה, ודם חלל ממש (לא דם מגפתו) אם הם גם כן מדרבנן.

שהרי כתבו שהפסוקים שדרשו בגמרא בנדה נה' ב' הם דרבנן ושם מייתי מקור חלב אשה, מותפתח את נאד החלב ותשקהו, ודם מגפתו, מייתי הפסוק ודם חללים ישתה. ותוס' כתבו שהוא אסמכתא. ויתכן לפרש דהוי אסמכתא כי אין ללמוד מפסוק זה לדין משקה, וממילא גם לחלב בהמה, וכן דם חלל ליכא קרא מלבד דרשה זו. אולם יתכן לפרש דהא דהוי אסמכתא הוא, כי עיקר קרא מיירי בחלב בהמה, ודם חלל ממש, והנהו הוי משקה מן התורה.

מיהו נראה שדם שחיטה, שהוא נלמד מפסוק אחר, [שלא הובא בגמרא שם] בוודאי הוי מן התורה, גם לפי תוס'.

ולענין טל שדרשו בתו"כ מקראי אחרינא, נראה דהוי וודאי משקה מן התורה, תדע דמוכח בירושלמי תרומות פ"א שהוא מין

א (א) והשאר קרויין מי פירות ואינם מתטמאין ולא מכשירים. ראה לעיל פ"א ה"ד מה שנתבאר בדעת הראב"ד בזה.

(ב) שבעה משקין שמנינו, תולדותיהם כיוצא בהן. להלן מפרש רבינו תולדות המים, והדם, והחלב. ואינו מפרש תולדות לשאר משקין.

אולם לכאורה מצאנו גם כן כעין תולדות לייין.

דהנה מצינו שהחומץ מכשיר, כלהלן פי"ד ה"ו. וכן להלן בפרק זה, פסק רבינו (הלכה י"ג) שמוחל של הזית מכשיר. וכן מיץ ענבים שעדיין לא תסס להיות יין, מכשיר כ"ן (כן מבואר מדבריו להלן הלכה י"ד, עיין עוד בפרק י"א ה"א). וכן יין היוצא מן הצימוקים דינו כמשקה (ביאור הגר"א, בתוספתא טהורת פ"ב). ואולי גם אלו בגדר תולדות המשקין.

ב (ג) היוצא מהעין ומן האוזן. התוספות (כריתות י"ג ב', ובחולין פז' ב' רק לתירוץ השני בתוספות), והר"ש (מכשירין פ"ו מ"ז מכריע כתירוץ השני הנ"ל, ועיין שם בסוף דברי הר"ש) כתבו שתולדות המים [כגון היוצא מהעין], ודם מגפתו, וחלב האשה אינם אלא מדרבנן, דאותם פסוקים שדרשו בגמרא שהם מכשירים אסמכתא בעלמא הם.

אולם רבינו בפירושו (פ"ו מ"ה) כתב שכל אלו הלכה למשה מסיני. וכן משמע לכאורה

הפה, (ד) ומי רגלי בני אדם בין גדולים בין קטנים (ה) כל אלו היוצאין מן האדם משקין הן בין שיצאו לדעתו של אדם בין שיצאו שלא לדעתו, (ו) אבל מי רגלי בהמה (ז) והמלח שנמחת הרי הן כמי פירות לא מתטמאין ולא מכשירין.

ועיקר תיכונן האחרונים הנ"ל כריך ביאור, מי עדיף תולדת מים ממים עצמם, הרי מים עצמם אינם מטמאים בסרוח, ובאמת במקום אחר [ו"ד יב' ו'] מפרש החזו"א דמי רגלים אינו סרוח ממש ולכן נטמא ומכשיר, ואף שלמעשה אינו נאכל מטעם שהאדם קץ כי יודע מקורו, אך בעצם אינו נפסל וראה עוד בחזו"א מקורות תנינא י' יג'.

וויש להעיר דליוצא מן האוזן לא אשכחון קרא, וכי תימא ילפינן מה שלא נאמר ממה שנאמר, ולפיכך אמרין דכל היוצא מהאדם שווה, אם כן ניכף גם את הליחה הסרוחה, וצ"ע.

(ה) כל אלו היוצאין מן האדם משקין הן, בין שיצאו לדעתו של אדם בין שיצאו שלא לדעתו. באמת להלן (פי"ד הט"ז) כתב הרמב"ם דרוק צריך רצון, והוא ממתניתין (מכשירין פ"א מ"ו), וצריך ביאור הלא הוא אחד מן היוצאין מן האדם, אשר כתב כאן שהם מכשירין שלא לרצון.

ויש לומר שהרמב"ם לשיטתו (להלן פי"ב ה"ב) שיש שני דיני רצון, ומה שנאמר בתולדות האדם שאינן צריכים רצון הוא רק ברצון על החשבת עצם המשקה, אבל גם בהם בעי רצון שיגיע לפירות להכשר. ולפי זה לענין טומאה דאין צריך בעבורו אלא את הרצון הראשון, נמצא שאין צריך רצון כלל.

ולדעת שאר הראשונים (שם) דסברי דדי ברצון אחד, קשה שמצד אחד מבואר דרוק צריך רצון, והוא במשנה שהביא הרמב"ם בפ"ד הט"ז גבי אוכל שומשמן, ומאידך מבואר במכשירין פ"ו מ"ה שהיוצא מהאדם א"צ רצון.

אחד עם מים (וכן הוכיח משם הביאור הגר"א סי' תס"ו ס"ה, דהוי כמים לענין חימוץ).

וכן יין ושמן נראה דוודאי הוי משקה מן התורה, שהרי הם משקה לכל דיני התורה.

ולענין דבש יש לעיין, דהנה מקור הברייטא (המובא בר"ש ור"מ מכשירין פ"ו מ"ה) הוא מויניקהו דבש מסלע, ועיין בכריתות י"ג שמבואר דאיכא למימר שיניקה נקרא אכילה ולא שתייה, א"כ אין הכרח, וא"כ דילמא גם הא הוי אסמכתא בעלמא.

הכלל. מים, טל, שמן, ויין בוודאי הוו משקה מן התורה, ובאמת בהם הסברא שהוא משקה. חלב אשה, דם מכה, ותולדות המים שלושה אלו הוי מדרבנן לשיטה אחת [יל"ע בדם חלל, חלב בהמה, ודבש]. ובאמת שיש סברא בכך, שהרי כל אלו אינם מיועדים לשתייה כל כך [לפי טעם זה, חלב בהמה הוי משקה גמור מן התורה, מכיון שעומד לשתייה].

(ד) ומי רגלי בני אדם. קשה הא הוי משקה סרוח, ומשקה סרוח אינו מכשיר כלהלן הלכה ז'. ומתראים המקד"ד (מ"ג ב'), והחזו"א (מכשירין סוף סי' ד') דהיכא דאיכא קרא שאני, ומטמא אף משקה סרוח, כמפורש בירושלמי תרומות (פ"א ב'). ולהשיטות הנ"ל בס"ק ג' שדין תולדות הוא רק דרבנן ניחא.

מו"ר הגרד"ל שליט"א נסתפק במי רגלים שנחערבו במים ונסרחו המים מחמת עירובן במ"ר, מי נימא דפקע טומאה מהמים כיון שבהם ליכא גזיה"כ, ומה שהם נסרחו מדבר שאין היותו סרוח מפקיע ממנו דין טומאתו והכשרו לא איכפת לן בזה. וכתב וז"ל: ועיין תוספתא המוצא בר"ש טהרות (פ"ו מ"ד).

ג (ח) הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותת בשעת שחיטה מן

ולכאורה ביאור הדג שהוא מכשיר, הוא דם"ל להגר"א דכל "משקה היוצא מהבהמה" מכשיר, ודווקא מי רגלים דבהמה אינן מכשירין ודעו סרות, וכן"ל.

והחולקים ס"ל שלא התחדש אלא משקה היוצא מהאדם, וז"ע.

והנה דבר"ח או"ח סי' תס"ו כתב שזיעת בהמה אינה מחמלת כמו מי רגלי בהמה, ומשמע שנקט שהא דמי רגלי בהמה אינו מכשיר הוי כללל לכל היוצא מהבהמה, נמצא שיש ג' דברים בדין משקה היוצא מהבהמה.

(ז) והמלח שנמחית הרי היא כמי פירות. שאינם מקבלים טומאת משקין [וגם טומאת אוכלין אין בו. ואף לדעת הראב"ד לעיל פ"א ה"ה שמי פירות מקבלים טומאת אוכלין, מ"מ במלח לא שייך טומאת אוכלין, מטעם שאינו נעשה למאכל, וכמש"כ רבינו פ"א ה"ו].

כתב הפרי מגדים (אורח חיים קנח) משבצות ח' דהוא דווקא במלח שחופרים בקרקע, אבל מלח של ים דינו כמים, וסיים וצ"ע. ובספר דרך החיים להנתיבות נקט כחילוק זה. וכן הוא במשנה ברורה בסי' קנח, דמלח ים שנמחה דינו כמים.

אולם רע"א בגליון הרמב"ם כאן מציין לשו"ת נודע ביהודה (תנינא נ ז) והוא תשובת הגר"ש סגל בן הנודע ביהודה, ושם כתב שסתימת הרמב"ם משמע שכל מלח דינו כמי פירות.

ובאמת לפי הפמ"ג דם"ל דהרמב"ם מייירי רק במלח שחופרים, יש להקשות מה בא הרמב"ם לאשמועין וכן הוא גם כן בתוספתא, וכי איצטריך למימר שחתיכת סלע אינו כמים, אלא משמע דבמלח ים מייירי. וכי הימא כיון שהמלח נובע מהמים מדוע אינו חוללת מים, יש לומר שאין המלח נוצר מן המים, אלא שבתחילה היה מעורב בו ועכשיו נפרד.

ג (ח) הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותת בשעת שחיטה. שיטת רבינו צריכה

וצריך לומר דפליגי על הרמב"ם במה שכתב 'כל אלו .. בין שיצאו שלא לדעתו', והמה ס"ל דרק על מי רגלים קאי מה שנאמר במשנה דמכשירין שהיוצא מהאדם אין צריך רצון, אבל שאר יוצא מהאדם בעי רצון, וממילא רוק בעי רצון כמו מים ושאר משקין, וכ"כ הגר"א (מכשירין פ"ו מ"ה).

והנה יעויין עירובין צ"ט א' בתוס' סוד"ה היה, דר"ת היה אומר דרוק לא חשיב משקה לקבל טומאה, ותוס' ס"ל דחשיב משקה. ויש לומר דתוס' ס"ל כהרמב"ם, ור"ת ס"ל דללא רצון לא חשוב משקה.

(ו) אבל מי רגלי בהמה... לא מכשירין. דביאור החילוק בין מי רגלי אדם למי רגלי בהמה, נחלקו אחרונים.

דעת החזו"א (מקוואות תנינא י' י"ג) דתרווייהו חשיבי תולדות המים, אלא דהו סרוחים, ומהאי טעמא מי רגלי בהמה אין מכשירין וכמבואר (פסחים כ' א') דפרש רבה טהור מדיו משקה סרות, משמע אילו לא היה סרות היה מכשיר הכי לאיכא ביה תורת משקה, ומכל מקום מי רגלי אדם הוי משקה מגזרת הכתוב, כמבואר במקום אחר בחזו"א (מכשירין סוף סי' ד').

דעת הפרי חדש, והחק יעקב (אורח חיים סי' תס"ו) דמי רגלי בהמה לא חשיב משקה, ומהאי טעמא גם כן אינם מחמזין, ומי רגלי אדם הוי משקה וייתכן שצאמת לא חשיב סרות, כמש"כ חזו"א יו"ד סי' י"ב מדיו תולדת המים. ובפמ"ג שם כתב כהחזו"א דמי רגלי בהמה מחמזים אף שאינם מכשירין. ועיין עוד בחקירות סי' ג' אריכות בדין מי רגלי בהמה.

בדין ביצה אם מכשיר: הנה מדברי ביאור הגר"א בתוספתא (טבול יום פ"ב) נראה, שמי ביצים דהיינו החלבון מכשיר (ועיין עוד חסדי דוד עוקצין פ"ב). אבל ביד רמה (סנהדרין ה' ב') ושו"ת ריב"ש (סי' ס"א) כתבו בהדיא שמי ביצים אינם מכשירים.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קבט

תלמוד, דהנה במשנה (מכשירין פ"ו מ"ה) גרסינן 'תולדות לדם דם שחיטה', וכן פי' הר"ש דעיקר הדם הוא דם חללים, דהיינו דם אדם שנהרג, ולא דם שחיטה. ואולי רבינו גרס לא כן.

יתר על כן, יש להעיר שרבינו השמיט לגמרי דין דם אדם שנהרג, וכן דם מכה של אדם, ואולי רבינו מטהר באלו, ולא כשאר ראשונים. וכבר כתבו משנה אחרונה, וחזון איש (מכשירין סי' ז' ס"ק ג') ששיטת רבינו לא נתפרשה, וצ"ע.

והעולה מהמשנה וסוגית הגמרא הוא כך: דם חללים [אדם שנהרג או מת] מכשיר, וכן דם מכה (ואולי דגינים אלו חולק הרמב"ם עיין להלן, אך עם כל הדינים ולהלן מסכים הרמב"ם). דם הקזה באדם מכשיר דווקא אם לא עשהו לרפואה (אם עשאו לרפואה לאו שמיה דם חלל – חזו"א מכשירין סי' ז' ס"ק א'). בבעלי חיים רק דם שחיטת טהור מכשיר, וגם בזה רק דם שהנפש יוצאה בו ולא דם התמצית (גמ' פסחים טז' ב') וולא כרש"י בחולין לה' ב' הסובר שדם חללים איכא גם בבהמה אפילו בהריגה שאינה שחיטה, אלא כתוס' כריתות כב' ובחולין פס' דם הנדה מכשיר [כמבואר גם בדברי רבינו הלכה ה']. י. ל.

טרם נבא ליישוב שיטת הרמב"ם, נאמר דשיטת בעלי חוס' איננה כהרמב"ם דבין דם אדם. הלא הם הר"ש והרא"ש (סוף מכשירין), ותוס' (כריתות כב' א'), והרא"ש בגליון פס. תוס' בחולין (לו'), כל אלו וודאי פליגי, וסברי דתרי דינים איכא. דין א' דם בהמה אינו מכשיר כי אם דם שחיטה, ומקורו בפסוק על הארץ תשפכנו כמים, ודם קדשים שדינו בזריקה במזבח אינו נשפך כמים, והתמעט מדיון זה. וכן כל דם בהמה אינו מכשיר, כגון בנהרגה או מתה או ממכה, ואף לאחר שחיטה, אין מכשיר בבהמה רק הדם המקלח צעת השחיטה עצמה (וזוהו גם להרמב"ם).

דין ב' דם אדם גם כן מכשיר. אולם דווקא אחר הקילוח כלומר אחר שמת, ולא יציאת הקילוח שגרם את מיתתו. ומקורו מהפסוק דם חללים ישתה, כהגמ' חולין לו' והתוספתא. מיהו גם דם מכה

של אדם טמא כפי שכתוב בפשטות המשנה סוף מכשירין, ומשום דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא.

והנה יש כמה קושיות הנופלות בדרך זו. א' אם דם מגפתה אינו טמא אלא משום דם חללים, היכי עדיף מדם חלל עצמו, הלא דם חלל אינו מטמא מה שיוצא בקילוח עד אחר שמת. והרי בדם מכה לא מת כלל. ובאמת המהרש"א בחולין לו' עמד על שאלה זו באופן אחר, אך אין תירוץ מובן לע"ד.

ב' הגמ' חולין לה' ב' מדייק מר' שמעון דדם המת אינו מכשיר משמע הא דם שחיטה מכשיר. והלא שני עניינים שונים הם דברי ר"ש גבי דם המת הוא בלדם, ושחיטה בבהמה, והלא אופני דיניהם חלוקים לגמרי לפי תוס'. ויש ליישב דהדיוק ממשנת מכשירין פרק ו', שפתחה בשחיטה במשנה ה' ושתק ר"ש, אף שנחלק במשנה ו'. אבל עדיין קשה שבגמרא שם מדייק אחר כך מדם מגפתו בלדם, לשחיטה בבהמה, והבא ליכא יישוב זה. וצ"ע.

ג' ר' ישמעאל אומר דם חללים ישתה פרט לדם קילוח אינו מכשיר. בגמרא מביא מומרא זו ב' פעמים, בחולין לו' ובכריתות כב'. והנה שניהם מובאים סמוך לענין בהמה. וקשה מנין לחוס' להעמידו בלדם.

והנה באמת דעת רש"י ורגמ"ה בחולין לו' דדם חללים האמור שם בסוגיא מדבר על בהמה. וכן דברי ר' ישמעאל (עיין מקדש דוד מג' א').

ולפי דבריהם לא קשה קושיות ב' וג', דבאמת כל האמור בגמרא חולין לה' ב' בין דם מת בין דם חללים הכל מייירי בבהמה, ודעת ר' שמעון שעיקר משקה דם ד' משקין נאמר בבהמה, ממילא כאשר ר"ש קאמר דם מת אינו מכשיר, ודם מגפתה אינו מכשיר, מייירי בבהמה.

אמנם התנא דסתם משנה במכשירין, דקאמר שדם מגפתה של אשה מכשיר (פ"ו מ"ח), סבר שגם דם אדם מכשיר. ואיורו ס"ל שעיקר דם ד' משקין הוא דם אדם, ואילו דם שחיטה בבהמה הוא רק תולדת דם, כמבואר בפ"ו מ"ה. ובוודאי תנא זה דסבר שדם מגפתה (פי' מכה) מכשיר, ס"ל דכל שכן דם הריגה אדם לפני שמת גם כן מכשיר, ללא גרע מדם מגפתה, ובזה ניחא קושיא א'.

ור' ישמעאל דקאמר דם חללים פרט לדם קילוח, וסבר שאינו נעשה דם חללים עד אחר מיתה, בהכרח סבר שדם מגפתו טהור.

וסבר הרמב"ם שדברי ר' ישמעאל שמוציא דם קילוח, משמע ליה דמייירי בבהמה דאיכא ביה דין שחיטה, אשר בזה דרכו בקילות.

הבהמה והחיה והעופות הטהורין, אבל דם הקילוח אינו מכשיר שעדיין חיים הן והרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקזה, השוחט ונתז דם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן (ט) הרי זה ספק, לפיכך תולין עליו לא אוכלין ולא שורפין, תולדות הדם (י) דם הקזה של אדם שהוציאו לשתייה אבל אם הוציאו לרפואה טהור ואינו מכשיר, וכן דם שחיטה בבהמה ובחיה ובעופות הטמאין, והדם היוצא עם הליחה ועם הרעי ודם השחין והאבעבועות ותמצית הבשר כל אלו אינן מתטמאין ולא מכשירין אלא הרי הן כשאר מי פירות, (יא) ודם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר, (יב) ואין לנו כיוצא בו.

הוציאו לשתייה, מטעם אחשביה וואינו מזל דם חללים, למזל זה הוא מכשיר גם כדם המאוס עליו ח. ר.

(ט) הרי זה ספק לפיכך תולין. עיין זכר טוב (למו"ר הגרד"ל שליט"א) סי' י' אות ב' האם ברשות היחיד ספיקו טמא בכהאי גוונא, או דילמא בספק הכשר לא נאמר הך כללא.

(י) דם הקזה של אדם. דם הקזה בבהמה, דעת הר"ש סוף מכילתין דהקזה לשתייה מכשיר גם בבהמה דאחשביה. ודעת הרמב"ם בפירושו שאין דם היקז לשתייה מכשיר אלא באדם ואולי לטעמיה דדם חללים מיידי בבהמה, וכמס"ג, ומקרא דדם חללים, איחמעט שאר דם שאינו דם חללים.

(יא) ודם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר. המגן אברהם (סי' קנח) כתב שדם דגים וחגבים אינם מכשירים. בספר מטה יהודה (או"ח שם) כתב שהוא מכשיר מדין דם. ודבריו צ"ע דהא בעינן דם שחיטה של חי הטעון שחיטה. ולכן נראה עיקר כהמג"א דלא מכשיר.

בחי' רע"א על שו"ע (אורח חיים סימן קנח) פשיטא ליה שדם דגים יכשיר מדין מים, דקיי"ל שהדג עצמו חשיב מים, שמטבילין בעינו של דג.

אבל יעויין בספר קרן אורה (זבחים כב' א') שהספק אי מהא דמטבילין בו, יש ללמוד

וכמו שגראה מהמשך סוגית הגמ' בכריתות כב' א', והוא כסוגיא דחולין אליבא דר"ש, דכאמור גם לדידה דם חללים מיידי בבהמה, כפרס"י שם.

ובענין זה פסק הרמב"ם כר' ישמעאל ור' שמעון דסבדי תרומיה דדם חללים מיידי בבהמה, וממילא עיקר דם ד' משקין הוא בבהמה, ולא כרבנן דמשנת מכשירין, דסבדי דדם חללים קאי אאדם, ולכן דם מכה מכשיר, ולכן סבדי דעיקר ז' משקין נאמר באדם.

אמנם גבי בהמה גופיה חלוקים ר"ש ור' ישמעאל, דר' ישמעאל צעי דם שחיטה. אולם ר' שמעון סבר דדם חללים דמיידי בבהמה ומכך נלמד שגם דם הריגת בהמה מכשיר, וממילא אין חילוק בין טמאה לטהורה. רק דם בהמה מטה מאליה נחמעט מחללים. ושם כסוגיא דחולין מחדש רב אסי דלר' שמעון איכא עוד דין ששחיטה מכשרת הבשר, אפילו ללא דם כלל. אבל ר' ישמעאל סבר שדם חללים האמור בבהמה מיידי דווקא דם שחיטה כאמור, וממילא רק דם שחיטת בהמה טהורה מכשיר, ותנא דמכשירין סבר גם כן דרק דם שחיטת טהורה מכשיר.

ובמחלוקת זו פסק הרמב"ם כר' ישמעאל וחכמים דבהמה צעי דם שחיטה דווקא, ולא כר' שמעון.

הכלל, דם חללים לא נאמר באדם, לפיכך דם אדם מטה, ודם מכתו אינו מכשיר, אלא כ' טומאתו חישבו כלהלן הלכה ה'. ודם חלל בבהמה מכשיר, ולזה צעי דווקא דם שחיטה שאחר הקילוח.

ומה דתנן בביכורים (פ"ב מ"ז) שדם מהלכי שחים מכשיר, הרמב"ם מעמידו דם הקזה שהוא תולדת דם, והוא מכשיר אם

ד (יג) מי החלב הרי הן כחלב, וחלב האדם שאינו צריך לו אינו

מטמאים כרביעית. לר' יהושע ב"ב (עדות פ"ח) אף ב"ה מטהרים.

והנה גם רש"י כתב כך בשבת תחילת פ"ח אליבא דב"ש דטהור מנבלה אבל יש לו דין משקה. וממילא ה"ה לפי ר' יהושע.

ומקשה תוס' ר"ד בשבת הא מבוחר במכשירין (פ"ו דלם שאינו של שחוטת) דאינו משקה.

והנה למבואר לעיל התשובה ברורה, רש"י לטעמיה דלם בהמה שנהרגה מכשיר מדיון דם חללים ולרבנן אפילו מתה מאלויה.

ולרבינו דל"ל דם חללים בהמה, מה מקור דין טומאת משקין וז. מבואר החזו"א (מכשירין סי' ט' ס"ק ג') דמקור איסור זה הוא מהדין השנוי בטבול יום פ"ב מ"א שהיוצא מהטמא כמשקה הנוגע בו, והוא דין דרבנן.

והנה קשה בהיפך (מקו' תורי"ד הג"ל) שדס שחיטה של בהמה וחיה הטמאים הוא דם נבלה ומדוע אינו מכשיר. וי"ל דהתם אינו נבלה עד שיוגמר פרכוסה כמבואר בפרק העור והרוטב.

והנה אחרי שדס שרץ ודם נבלה אינו מכשיר. לכאורה מוכח מזה שאינו משקה לפי הרמב"ם לעיל פרק א' ה, שמה שאינו מכשיר אינו משקה. וקשה מ"ט כ' רבינו (הלכות אבות הטומאה פרק א' ה"ד) דם נבלה אינו מטמא כנבלה אלא הרי הוא כמשקין טמאים שאינו מטמא אדם ולא כלים מן התורה עכ"ל. משמע שאת האוכלין הוא מטמא מן התורה. והא אינו משקה. בשלמא דם שרץ מטמא כבשר ואינו ענין להכשר, אבל דם נבלה שטמא מדיון טומאת משקין, מדוע אינו מכשיר.

וי"ל דכוונתו שם דמטמא מדרבנן וכמו שהבאנו מהראב"ד ועוד. ואכתי קשה כיון שחיקנו לו טומאה מדרבנן, מה"ט יתקנו שיכשיר.

וכתב החזו"א (מכשירין שם) שכיון שכל טומאתו רק מדרבנן לא חיקנו שיחשב משקה לגבי הכשר, אך הקשה דמאי שנא ממשקים היוצאים משאר טמאים דגזרו חכמים שטמאים ומכשירים כלהלן ה"ה, וז"ע.

ד (יג) מי החלב. לכאורה גבינה וחמאה נאכלים הם ואינם מכשירים, והיגורט

שהוא מכשיר. ומרן הגר"י זללה"ה ביאר את החילוק, שאף אי יש לו דין 'מים' מפני שברייתו מן המים, אכתי אינו ראייה שיש לו דין 'משקה'.

ווכונתו לפי הרמב"ם (פ"א ה"ד) שמהדש שדין משקה להכשר, תלוי בדין משקה לטומאת משקין. ובדין טומאת משקה נאמר בקרא 'משקה' (עיי' ח' הרשב"א לו' ב' ד"ה ושתיק), ומינה ילפינן להכשר. אבל להראב"ד שם, אין מקור לתלייה כזו, כי לרבנן דין הכשר לא נאמר בחורה לשון 'משקה', כי אם 'מים' והוא אותו לשון שנאמר גם ב'מקוה'. אמנם עיין במלבי"ם (שמיני קל"ה) שלדברי הכל חיות 'משקה' קאי גם על הכשר. ולפי כל זה יש לדון דביו של רע"א.

(יב) ואין לנו ביוצא בו. לכאורה איכא דם נבלה דמטמא כמש"כ בהלכות אבות הטומאה פ"א ה"ד, ולכאורה אינו מכשיר.

רבינו בפירושו בעדות (פ"ח מ"א) עומד על כך, ומבאר שאין לנו כיוצא בו הנאמר בשרץ, שהיא לדם אותו דין טומאה כגופו ויש לטעון שלפי זה היה לו לומר 'מטמא כבשר', ולא 'דם השרץ' כבשר מטמא ואינו מכשיר! ונבלה חלוק דין הדם מבשרה.

ומבאר שם שמקור הדבר שדס נבילה טמא ואינו מכשיר הוא מדברי ר' יהושע ב"ב בעדות (פ"ח מ"א) דאמר שדס נבלות טהור, והיינו שהוא סובר שאין דם נבלה דין טומאת נבלה, אלא דין משקה שקיבל טומאה מהנבלה – ומטעם זה בעי רביעית (וכמו שכתוב בירושלמי בשבת בענין משנה זו אבל מטמא כרביעית) מפני שכן הדין במשקה, ולחוס' (פסחים יד' ושת לא') שמשקים מטמאים בכל שהו על כרחך שהוא מדרבנן, וכן בראב"ד בעדות מפורש שהוא מדרבנן. ולא כר' יהודה בעדות פ"ה מ"א דאמר דם נבילות בית הלל מטמאים, והכוונה מדיון טומאת נבילות.

ובירושלמי שבת (פ"ח א') איתא שיטה אחת שהדם נבלה מטמא כרביעית לכל התנאים, ומה דאמר ריב"ז טהור היינו לומר שאינו מכשיר, ולא קאמר כפי' רבינו טהור מטומאת נבלות וטמא כמשקה שנטמא. ושיטת רב יוסף (בירושלמי שם) שדס נבלה שנוי במחלוקת תנאים, לר' יהודה (עדות פ"ה) ב"ש מטהרים וכו'.

משקה לא מכשיר ולא מתטמא, לפיכך (יד) חלב הזכר אינו משקה, וכן חלב בהמה וחיה שיצא שלא לרצון כגון שזב מהדד מאליו או שחלבו כמתעסק, אבל (טו) חלב האשה בין שיצא לרצון בין שיצא שלא לרצון סתמו משקה ומתטמא או מכשיר מפני שהוא ראוי לתינוק.

ה המשקין שיוצאין מאותן הטמאין (טז) שאותן המשקין אבות טומאה מטמאים בלא הכשר (יז) שהטומאה וההכשר באין כאחת ואלו הן: (יח) זובו של הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו, ורביעית דם מן המת, ודם

ה (טז) שאותם המשקים אבות טומאות וכו' ואלו הן.. עד דם הנדה, הם אבות טומאה.

(יז) שהטומאה וההכשר באים כאחת. נתבאר לעיל פ"ב הי"ג שמשקין טמאים מכשירים אף שהגיעו אל הפירות שלא לרצון.

(יח) זובו של זב, ושכבת זרעו.. ודם הנדה, וכן דם מגפתו של זב.

עד הנה לא הזכיר רבינו כלל דמשקים אלו משקה הם, בטוהורים, משמע מזה שבטוהורים אינו משקה, [אף ביצאו לרצון] ובטמאים דווקא הוי משקה. וטעם החילוק הוא דטומאתו מחשיבו למשקה (משנה אחרונה מכשירין פ"ו מ"ה).

אמנם בפיהמ"ש כתב רבינו ששכבת זרעו של בריא גם כן מכשיר, ובספר אור שמח דן בדבר, האם הרמב"ם חזר בו וסובר שש"ז דבריא אינו מכשיר. או לא.

והנה דברי משנה אחרונה שכתב שצאמת אינס משקה, רק טומאתם מחשיבם למשקה, אינו מובן לכאורה, בשלמא חפלא דמשקה מועיל חשיבות טומאתו שא"ל רבן. אבל בדבר שאינו משקה איך יועיל חשיבו לעשותו משקה.

ובאמת אין כל הכרח לסברת משנה אחרונה, וכי תימא מדוע לא נמנה במשנה הקודמת, וכן ברמב"ם בה"ב, התשובה שהיות ולעולם הם טמאים מקומו כאן עם הטמאים, ולעולם גם דברים אלו הם משקה כמו יוצא מן העין. וכי תימא והלא בר"ש בשם ההוספתא מביא פסוקים ליוצא מהעין והחוטם, ומדליכא פסוק

והלעבע"ן אם טרפן והם נוזלים, הרי הם מכשירים כמשקין. ועיין בזה בפ"א ה"כ.

(יד) חלב הזכר הרמב"ם מפרש שהטעם מפני שאין בו צורך. אמנם לפי הראשונים (עיין להלן פ"ב ה"ב) דס"ל דדי ברצון או בתחילתו או סופו לרצון, ולא בעינן תרוייהו, אכתי יועיל בו סופו לרצון, לכן פירש הר"ש טעם אחר דחשיב כזיעה וליכא ביה מעלת חלב.

והנה הרמב"ם מתחיל שחלב האדם תלוי אם צריך לו וכתב שלפיכך חלב זכר אינו משקה וחלב נקבה סתמו משקה. ומשמע קאם שאם יחשוב בחלב זכר יועיל.

(טו) חלב האשה בין שיצא שלא לרצון.

בכריתות יג' מסקנת הגמרא כר' יוחנן שחלב הוא אוכל ולא משקה, ורק טיפה המלוכלכת צפי הדד הוא משקה, והוא המכשיר את שאר החלב מפני שבתמא יס רצון לאותו טיפה. יעו"ש בשטמ"ק דחי' בשם הרא"ש שכל מה שחלב הוא משקה זה רק טיפה המלוכלכת צפי הדד.

והש"ס דחה שם את דעת רבא הסובר שחלב משקה הוא. וכן נקטו תוס' חולין פז' ד' ד"ה כל, דהכי מסקנת הסוגיא. וז"ע מדוע פסק הרמב"ם נגד מסקנת הסוגיא (קרבן אורה).

וז"ל דסמך אסוגיא בשבת קמג' שמוכח שם שחלב הוא משקה. וכמו שכתבו תוס' בשבת שם.

ושב מאלו מקור לרבינו. בחוספתא בשבת יליף דדבש הוי משקה שנאמר ויניקו דבש מסלע. מוכח דס"ל שניקת חיטוק אינו אוכל אלא משקה וכסוגיא דשבת, ולא כסוגיא דכריתות.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קלג הנדה, (יט) וכן דם מגפתו של זב וחביריו וחלב של אשה ודמעת עינם עם שאר תולדות המים היוצאין מהן מטמאין כמשקין טמאין

שרק דם מגפתו של זב מכשיר ולא של בריא, ולכן עיקר מקומו הוא בהלכות משכב ומושב.

ועוד ראיה למשנ"א. דהר"ש מביא תוספתא סוף מכשירין שר' יוסי אומר דם המת מטמא ברביעית, ופחות מכאן משמע שם שלר' יוסי אפילו טומאת משקין אין בו, ולכאורה לא נחלק לומר שאינו מכשיר אפילו ברביעית. וז"ב אם הוא משקה להכשיר מאי חילוק איכא בין רביעית לפחות, על כרחך מוכח שאינו משקה, ובכל זאת כשהוא רביעית מכשיר מפני טומאתו.

וכן מוכרח בדעת רבינו. שכתב רביעית דם מן המת מטמא ומכשיר. ומשמע פחות מכאן אינו מטמא ולא מכשיר. וכ"ת בלמא מקבל טומאת משקין ומכשיר כמשקה, אבל לא כללו רבינו כאן כי אינו מטמא. זה ליתא דאי הוא משקה, ממילא הוא גם מטמא, דהלא נטמא מבשר המת, ולא גרע ממשקין טמאים שמקבלים טומאה בכל שהו כנ"ל פרק ד' ז' ומכשירים בכל שהו, ומדוע פחות מרביעית לא מכשיר כדן משקה טמא. אלא מוכרח דעת הרמב"ם כמש"נ בר' יוסי דדם מת אינו משקה כלל, ומ"מ בלם יש בו רביעית הוא מכשיר מטעם טומאתו מחשיבו.

ויש לדחות שמה פחות מרביעית מכשיר כמשקה, אבל אינו מטמא.

ושוב נמצא מפורש על ספר הישר לר"ת (סי' תמב) את סברת המשנה אחרונה שמהני טומאתו חישובו, לדבר המחוסר תורת משקה, שכתב ברביעית דם מת מכשיר ומטמא כי טומאתו חישובו, ומבואר שפחות מרביעית אף אינו מכשיר. וועיין מש"נ בהלכה ג' לפי זה.

(יט) וכן דם מגפתו מכאן אינו אב הטומאה כמו שמבאר בהל' משכב ומושב ספ"א שדם מגפתו וכו' אינו מעיינות, ולפיכך אינו אב הטומאה אלא ראשון [והטעם שהם קיבלו טומאה אף שיצאו שלא לרצון הוא משום שהנך משקים מקבלים טומאה אף שיצאו שלא לרצון מתקנת חכמים כמו שכתב החזון איש, וכיון שקיבלו טומאה שוב טומאתם חושבים ומטמאים אף שהגיעו אל הפירות

לש"ז ש"מ ליתא, זה אינו שהרי גם למי החוטם אין קרא ואפ"ה הו' תולדה וראה בראב"ד על תו"כ שמיני פרש' ח' א'. על כרחך שאין צריך פסוק בכל אחד, אלא כל לחות היוצאת מן האדם בכלל.

והנה בפיהמ"ש כתוב שקצבת זרעו של בריא גם כן מכשיר, אולם כאמור ביד החזקה מזכיר רבינו את ש"ז רק בזב, ובבר דן בזה באור שמה האם הרמב"ם חזר בו וסובר שש"ז דבריא אינו מכשיר. או לא.

ולזה שאינו מכשיר, יס' לסייע למשנ"א דמהני טומאתו חישובו גם להחשיב דבר שאינו משקה כלל, ממה שקצבת זרע של בריא אינו מכשיר, על כרחך שש"ז אינו משקה בעלם, ואעפ"כ ש"ז דזב מטמא, על כרחך כי טומאתו חישובו.

אבל יס' לדחות, שהרי על כרחך זב לאו דווקא, דהוא הדין טמא בעל קרי, דמאי שנא הא טמא הוא, וא"כ הלא כל בריא ביציאת ש"ז ממנו נטמא האדם ונגעה בע"ק, וכלול בדיון ש"ז דזב, ואין ראיה למשנ"א מש"ז דטהור, כי אין דבר כזה. אמנם ש"ז שנעקר ללא הרגשה, וש"ז דקטן פחות מבן ט' שבהם אין האדם נגעה בעל קרי, ואיכא למימר בדזה משכחת לה ש"ז דבריא הטהור, ומדהרמב"ם משמיטו משמע שאינו מכשיר, אך זה אינו, די"ל בדאופנים אלו חסר ג"כ בחפלא דש"ז ואין זה ש"ז – וגם מי רגלים אינו, כי אם זיעה בעלמא – ובאמת אינו מכשיר.

והנה ר"א פליג בדם הגדה וס"ל שאינו מכשיר, ומפרש הרמב"ם דאינו משקה להיות ליה שם לווי. והנה אם טעם ת"ק בש"ז וזבו הוא מפני שטומאתו חושבו, א"כ הלא מודים שאינו משקה רק הטומאה גורמת, ומה תשובה היא. אלא וודאי ברור מהרמב"ם שלת"ק כל הני חשיבי משקה מדיון יוצא מהעין, וגם בלאו הטומאה משקה הוא, ובעינן בכל אחד שיהא בו שם משקה.

ועוד דם שרץ שהוא טמא ואינו מכשיר. וקשה דלפי המשנ"א יכשיר מזד טומאתו מחשיבו. אלא ע"כ דלא אמרינן הכי. וי"ל דאין טומאתו מדיון דם שרץ, רק כגוף שרץ נחשב, והיות וטומאתו אינו מזד 'תורת משקה' אין כאן ענין המחשיבו וכמש"נ ה"ג.

אבל נראה שדברי משנ"א מוכרחים מדכתב רבינו שדם מגפתו של זב מכשיר. וראה בסוף פרק א' ממשמאי משכב ומושב שביאר פרטי דין דם מגפתו, ומ"ט לא מבאר אותם גם כאן, על כרחך

קלד באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים
שמטמאין בלא כוונה שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון,
לפיכך נדה או זבה שנטף חלב מדדיה לאויר התנור נטמא התנור וכל
מה שבתוכו.

ו כבר ביארנו שהמשקין (כ) היוצאין מטבול יום אינם טמאים,
לפיכך אם נפלו אפילו על ככר של תרומה אינו מוכשר עד שיפלו
לרצון כשאר המשקין הטהורין שאינן מכשירין אלא לרצון.

ז הזיעה והליחה הסרוחה והרעי, והמשקין היוצאין מבן שמונה
חדשים (כא) והשותה מי טבריה וכיוצא בהן אע"פ שיוצאין נקיים כל
אלו אינן חשובין משקה ולא מתטמאין ולא מכשירין.

ח השותה שאר משקין ויצאו הרי הן משקין כשהיו שאין שאר

ממי רגלי אדם, דהוי משקה כלעיל הלכה ב'.
ותירין דהכא יצא דרך הרעי לפיכך אין דינו
כמי רגלים עיי"ש.

ווקשה הא קתני במשנה שם מי רגלים בין גדולים בין קטנים הרי
הם משקה. גדולים משמע משקה שיוצא ממקום גדולים, ויש לומר
שהתו"ט מפרש גדולים כאי אדם, דהיינו מי רגלים של אדם
גדול ואדם קטן, אבל שניהם ממקום קטנים, וכן כתב הרמב"ם
(לעיל הלכה ב'), ואלוהי רבה (פ"ו מ"ה), והביאור הלכה (סי'
תס"ו).

אמנם הר"ש והרא"ש (שם) כתבו להדיא דהא דתנן מי רגלים בין
גדולים, היינו משקה שיוצא ממקום גדולים, ולדידהו קשה מאי
שנא ממי טבריא.

וכתב ביאור הלכה (שם) ליישב דרך ביוצא שחן דרך מקום גדולים,
הוי משקה כדון מי רגלים, אבל יוצא אראה רכה כמים טהורה.

ויש לעיין ביישוב זה, דהניחא בלשון הרא"ש שסתם גדולים,
היוצאים מפי הטבעת, יש לומר כן. אבל הרא"ש כתב גדולים,
משקין היוצאין מפי טבעת, קטנים, שחן היוצא מפי האמה עכ"ל.
משמע שכל משקה ממקום גדולים הוי משקה, וא"ע.

והנה שני החילוקים האלו הם לכאורה חילוקים בגדר דין תולדות
המים, וממילא נפקא מיניה בזה גם לחמץ, שהדין הוא המים
מחמאים ודבר אחר אינו מחמץ. אמנם הביאור הלכה (שם) כתב
שהם חילוקים בדרכת הסרחון, ואינו ענין לחמץ ולענין חמץ דין

שלא לרצון] וצ"ע למה נקט הרמב"ם דווקא
'של זב וחביריו' והשמיט היוצא מטומאת
טמא שרץ (חזו"א מכשירין ט ג בסוגריים).

נחלקו הראשונים מה הדין ביוצא בשפופרת
ואינו נוגע בשעת יציאה בטמא (ר"ש סוף
מכשירין ותוס' חולין פז' ב').

ו (כ) היוצאין מטבול יום. לכאורה זה שאין
לטבול יום דין משקים היוצאים מהם כמותם
אינו חידוש שהרי גם בשאר טמאים כל דין
משקים היוצאים הוא בגדר טומאת מגע
כאילו נגעו המשקין במקורם, ואם כן הלא לא
שייך מגע בטבול יום שכיון שהיוצאים הם
חולין ואינם נטמאים מטבול יום שוב לא
שייך כאן טומאת מגע, אלא שהתחדש כאן
דין בטבול יום, שאין לו מעיינות להיות
המעיינות כמוהו.

אמנם הר"ש ריש פ"ב דטבול יום כתב
שמשקים היוצאים מטבול יום טמאים
מדרבנן, וראה במפרשי המשנה שתמהו עליו.

ז (כא) השותה מי טבריה וכיוצא בהן
אע"פ שיוצאין נקיים, כל אלו אינן חשובין
משקה. הקשה תוס' יו"ט (פ"ו מ"ה) מאי שנא

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קלה המשקין טהורין בגוף, כיצד שתה מים טמאין והקיאן הרי אלו טמאין (כב) מפני שלא טהרו ביציאתן, שתה מים טמאים (כג) וטבל ואחר כך הקיאן או שנסרחו ואח"כ הקיאן או שיצאו מלמטה אע"פ שלא טבל הרי הן טהורין, שתה שאר משקין טמאין או שאר אוכלין טמאין אע"פ שטבל ואח"כ הקיאן טמאין לפי שאינן טהורין בגוף, (כד) נסרחו (כה) או שיצאו מלמטה הרי הן טהורין. השגת הראב"ד: מפני שנטמאו ביציאתן. א"ל והוא ששתה רביעית שנטמא האיש בשתייתו ועכשיו ביציאתו הוא מטמא אותן אע"פ

כולם כמים וולמד כן מהאחרונים שכתבו בענין מי רגלי בהמה שחלוק דין הכשר מדין חימוץ, ואין דיחוי מוכרח דהא יא' לומר שחלוק זה הוא מבחינת דין משקה ונפק"מ גם לחימוץ.

ח (כב) מפני שלא טהרו ביציאתן. הראב"ד [בהשגות] לפי גרסתו בתוספתא (מקואות פ"ח), מפרש שהמים הטמאים נטהרו בגופו, אלא שהאדם חוזר ומטמא אותם, כשיצאו.

ולפי זה בטבל, אין צריך לומר דאהני טבילה למים הבלועים, אלא כיון שאהני טבילה לאדם, ממילא אינם נטמאים ממנו ביציאתן, אבל הן עצמם טהורים כבר מלפני הטבילה.

לפי זה בשתה שאר משקין ואכל אוכלין דמבואר שאם טבל והקיאן טמאים לפי שאין טהורים בגוף, פירושו, שלפני הטבילה בעודם במעיו נשארו בטומאתם, ורק המים נטהרים כשבאים למעי האדם.

ובנסרח או שיצאו מלמטה, טעם הטהרה, הוא מפני שבעת היציאה בטל מהם תורת משקה, ואינם יכולים לקבל טומאה ממנו.

הכסף משנה כתב שהר"ש מפרש כהרמב"ם שאין המים נטהרים בגוף. והנה בר"ש דידן שמביא את התוספתא הגירסא כהראב"ד. אלא ראיית הכסף משנה היא, ממה שהר"ש מפרש במשנה בשותה מים טמאים, דמהני הטבילה לטהר את הבלוע, ואילו לפי הראב"ד הבלוע טהור מיד, והטבילה באה רק לטהר את האדם, מוכח דסבר כהרמב"ם.

(כג) וטבל ואחר כך הקיאן. הטעם שמהני טבילת האדם למים טמאים הבלועים הבו, ולא מהני הטבילה לשאר משקין הבלועין, לפי שיש למים טהרה במקוה בהשקה (ר"ש מקואות פ"י מ"ח). ויש מבארים דהוי כאילו הושקו למקוה (רא"ש שם) ומשמע שלהרא"ש מהני מדין השקה, ולהר"ש מדין טבילה. ועיין ר"ש טבול יום פ"ב מ"ב שגראה מדבריו שהשקה אינו מענין טבילה.

(כד) נסרחו .. הרי הן טהורין. מבואר דנסרח מהני גם לטהר משקין שאינן מים.

וה"ע דלעיל פרק ב' הכ"א כתב רבינו כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח הרי זה בטומאתו לעולם, שאין המשקה יואל על ידי הכלב לעולם.

מתרץ בספר דברי יחזקאל (סי' א' ס"ק י"א) שנסרחו הוא 'מוכח' עליו שנתעכל, ולכן אפילו הקיאו דינו כעיוול, ולכן בטל טומאתו הראשונה. ואם יאל מלמטה הוי עיוול אע"פ שלא נסרח.

ובספר משנה אחרונה (מקואות פ"י מ"ח) נראה שאם שיה כדי עיוול נטהר אפילו לא נסרח ולא יאל מלמטה.

והנה לפי מה שנתבאר לעיל אליבא דהראב"ד, דהכא הגדון הוא שיקבל טומאה מהאדם, בשעה שמקיאן, אם כן קשה מה מהני עיוול אין הכי נמי בטל טומאה הראשונה. אבל אכתי לא גרע ממשקה סרוח, ודעת הראב"ד לעיל (פ"ב הכ"א) שמשקה סרוח מקבל טומאה. וז"ל דאהני עיוול דחשיב כסרוח מעיקרא, וזה מודה הראב"ד שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא, כמו שכתב בהדיא לעיל (פ"ב ה"ד).

(כה) או שיצאו מלמטה הרי הן טהורים. קשה הא לעיל הלכה ב' איתא דמי רגלי אדם טמא, והנה לדעת התו"ט (מובא בהלכה ז') שביא ממוקם גדולים אינו משקה,

קל באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים
שצטלה טומאתו בהיותם בתוך מעיו.

ט כבר ביארנו שהזיעה אינה משקה אפילו שתה משקין טמאין והזיע זיעתו טהורה, אבל (כו) הבא במים שאובין והזיע (כז) זיעתו טמאה, ואם נסתפג מן המים השאובין ואחר כך הזיע זיעתו טהורה.

י זיעת בתים שיחין ומערות ובורות אינן משקה ואפילו הן טמאין זיעתן טהורה, אבל (כח) זיעת המרחץ במים אם היתה המרחץ טמאה

ובטעם הדבר, מבואר בדברי הרמב"ם (בפירושו ס), שהוא מפני חערוכות המים, משמע דמחמת שנתבטל הזיעה ברוב, לכן גם הזיעה טמאה. וא"כ א"כ הוי ליה למימר שהוא דווקא באיכא רוב מים.

ונראה דבאמת לא בעי רוב מים, א' הרמב"ם לטעמיה (ועין יורה דעה קל"ד, ב"ה, ובט"ז) דקמא קמא בטיל, ולית ליה חוזר ונייעור. והכי לעולם בתחילה מיד כשעולה מהמרחץ, רוב מה שעליו הוא מים, וקמעא קמעא מתיבש המים, והוא פולט זיעה ומוסיף והולך עד שנעשה לרוב זיעה, נמצא דקמא קמא של הזיעה בטיל למים, ודין הכל כמים.

ב' ו"ל דהרמב"ם לטעמיה דפרק ט"ז ה"ד שטיפת מים המעורבת ברוב מי פירות, דין הכל כמים, והכי נמי נעשה דין כל הזיעה כמים, מחמת חערוכות מעט מים.

בר"ש מבואר טעם אחר לטומאת הזיעה שכתב וז"ל: זיעתו טמאה, דמחמת המים היא עכ"ל. וכתב החזו"א (מכשירין סי' ב' ס"ק ד') שמדברי הגר"א (או"ח סי' קנ"ח ס"ה) מבואר דכל שנתהוות הזיעה מכח המים, שהמים מוסיפין אותה, נהפכו כולם לדיו מים. אך דווקא אם מעורב בה מהמים בעצמם, אבל אם הזיעה עומד לחוד טהור.

אמנם כאשר בתחילה היה מעורב במים, דהשתא דין הזיעה בעצמה שהיא טמאה כמים. אם אחר כך נתאלו והופרדו המים מהזיעה, כ' החזו"א (ס) דכהאי גוונא הוי הזיעה לבדה כמים אף שאינה מעורב עס מים עיי"ש. ועיין מה שנתבאר לעיל פ"ט ה"ב.

י (כח) זיעת המרחץ במים. היינו ההבל העולה ממים חמים שבמרחץ, וקמ"ל דהכל כמשקה.

מיהו דווקא הבל ממים דינו כמים ולא הבל ממאכל, כמש"כ פרי מגדים שהובא בפתחי

אחא ספיר. אבל להר"ש דס"ל דאין נפק"מ היכן יאל, לפי דבריו כ"ב מאי טעמא הכא ביציאה מלמטה אינו משקה, הלא הן הן מ"ר.

ולריך לומר דבאמת ביציאה מלמטה לא פקע מיניה שם 'משקה', אלא רק ה'טומאה' הראשונה פקע מיניה מדין עיכול, וכמש"כ חוס' מנחות (ס"ט' א'). ואין הכי נמי מקבל טומאה מכאן ולהבא כדיון 'משקה' תולדת מים (וכ"כ זר זהב על החוספתא שאל מלמטה הוא מדין עיכול, וכ"כ בספר דברי יחזקאל ס. ו"כ משנה אחרונה מקוראות פ"י מ"ח שאם שהה כדי עיכול נטהר).

ט (כו) הבא במים שאובים והזיע זיעתו טמאה. כן הוא במשנה (מכשירין פ"ב מ"א). והכוונה לדעת רבינו שנכנס במים שאובים, ואף שיש על גופו גם זיעה מ"מ טמא מחמת שיש מים שמעורבים בזיעה.

ולהר"ש הכוונה (על פי משנה אחרונה, וחזו"א סי' ב' ד') שנכנס בחלק מגופו למים שאובים רותחים, ומחמת החום עלה הבל על גופו במקום שבגופו שלא נכנס ממים, וטמא משום דהבל המים חשוב משקה, כלהלן ה"י.

ולכו"ע מיירי שהיו במרחץ מים שנתלשו לרצון.

(כז) זיעתו טמאה. משמע שהזיעה בעצמה טמאה, ולא רק המים השאובים הנוספים על הזיעה. וכן משמעות לשון המשנה, ובפי' הרא"ש (מכשירין פ"א מ"א) מבואר בהדיא שביש עליו מים שאובים, נטמא גם הזיעה שעליו בעצמו. ורק בנסתפג ואחר כך הזיע זיעתו טהורה.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קלז
זיעתה טמאה, ואם היתה טהורה והכניס בה פירות הוכשרו, (כט)
הכניסו לה כלים הרי המים שעליהן כתלושין ברצון ומכשירין.

יא הבריכה שבבית והבית מזיע מחמתה אם היתה הבריכה טמאה
זיעת כל הבית שמחמתה טמאה.

יב שתי בריכות בבית אחת טמאה ואחת טהורה, המזיע קרוב
לטומאה טמא (ל) קרוב לטהורה טהור, מחצה למחצה טמא.

יג (לא) המוחל (לב) כשמן, משקין המנטפין (לג) מסלי זיתים וענבים
אינו משקה ולא מתטמאין ולא מכשירין (לד) עד שיכניס אותן בכלי.

ונראה שזיעת הטמא והטהור מתערבים באויר
ושם מתבטל ברוב, ובמקום שקרוב לטהורה
איכא באויר רוב זיעת טהורה, ואחר שכבר
התבטל באויר, הרי אע"פ שהכל נוגע באדם,
ואיכא ביה זיעה טמאה, בטלה ברוב, ולא
נטמא. ובעי שכל האדם יהיה במקום שקרוב
יותר לטהורה.

יג (לא) המוחל. הוא מים שחורים שובין
מהזתים (פירוש המשניות לרבינו, מכשירין
פ"ו מ"ה). יש מוחל שיוצא לפני הוצאת
השמן מהזית [מדוחק הזתים זה בזה], ויש
היוצא אחר גמר סחיטתו כאשר הגפת של
הזתים מונח בעקלים (רש"י שבת קמד' ב'
ד"ה או. וזכר לומר שם כנ"י 'והוא' במקום 'להוא').

(לב) כשמן. הרמב"ם פסק כר' יעקב (מובא
בשבת קמד' ב') דס"ל שמוחל עצמו דינו
כשמן [ולא כר' שמעון דאמר שהוא מכשיר
רק משום צחצוחי שמן המעורבים בו]. וטעם
רבינו משום דת"ק בטהרות (פ"ט מ"ג) קאי
כר' יעקב.

(לג) מפלי זתים וענבים. על כרחך ענבים
דמיירי הכא ובהלכות הסמוכות מיירי
בעומדים לאכילה, שהרי ענבים שנבצרו לגת
הם מוכשרים גם ללא משקה כלל, כלהלן
פי"א ה"א. ואף בזתים לא מיירי בעומדים

תשובה יו"ד סי' צב ס"ק ו שרק במשקה נאמר
דין שזיעתו כמוהו, אכן הפרי מגדים
במהדורא בתרא [הנדפס בהוצאת נחלת הספר
הלכות פסח בט"ז אות יג] מסיק שם שגם
זיעת אוכל כמוהו, ונראה שאף על פי כן אין
זה משקה.

(כט) הכנים לה כלים הרי המים שעליהם
תלושים לרצון. החזו"א (מכשירין סי' ב'
ס"ק ו') למד מלשון הרמב"ם בפירושו
(מכשירין פ"ב מ"ב) דמיירי שהכניסם סתם
לצורך שימוש במרחץ ולא נתכוין שיבללו,
אך כיון שיודע שיבללו בזיעה, הוי תלישה
לרצון. וזלמדנו ש'שימוש' במים על ידי פסוק רישא חשוב ראון,
ולא רק כי הא דפי"ב ה"ד שמשחמש במקצת המים, ונחשבים כל
מה שמוכרח לעלות אגב שימוש. אלא אף שאין לו שימוש במים
כלל. ולא כמו שפקפקו לקמן פי"ד הי"ד לחלק ולומר דרק
במעשה מהני פסוק רישא.

יב (ל) קרוב לטהורה טהור. קשה הא די
בטיפה אחת לטמא אדם, וכיון שיש כאן מעט
מזיעת הטמא, מאי מהני שרוב הטיפות
מהטהור (עיין ברש"ש). ועיין חזו"א
(מכשירין סי' ב' ס"ק ז') שמעמידו באופן
שעומד רחוק כל כך ממרחץ הטמא, עד
שזיעת הטמא אין מגיע אליו כלל. והוא דחוק,
דמשמעות לשון רבינו הוא, דכל שקרוב יותר
לטהורה מלטמאה טהור.

יד השוקל ענבים בכף מאזנים (לה) היין שבכף אינו משקה עד שיערנו לתוך הכלי הרי זה דומה לסלי זיתים וענבים שמנטפין.

עדיין הוא חושב שיכנסו, אולם במוחל יתכן דבעי דווקא מעשה, עיין להלן פי"א ה"ו, אך עכ"פ למדנו מדבריו שלא מדין מעשה הוא [אלא כצד א' הנ"ל]. ועיין להלן ריש פי"ג דבעלמא סגי ב"הכנה לשימוש" אף בלא מעשה. ועיין להלן הלכה י"ד.

יד (לה) היין שבכף אינו משקה עד שיערה. לשון המשנה (מכשירין סוף פ"ה) השוקל ענבים בכף מאזנים היין שבכף טהור עד שיערה לתוך הכלי. משמע דמחשבה להשתמש ביין הכנוס בכף לא מהני ועיין הלכה י"ג דכינוס בכלי די במחשבה, ויש ליישב שמהני רק בכלי המיועד לכינוס המשקה ולא במאזנים, וראה עוד להלן ריש פי"ג.

אמנם לשון התוספתא (טהרות פי"א ה"ד), מובא בר"ש במכשירין שם) השוקל ענבים בכף מאזניים אע"פ שהיין צף על גב ידיו טהור [ולגירסת הגר"א והר"ש נוסף] ואע"פ שחישב עליו טהור, כינסו לתוך הכלי טמא.

ויש לעיין דבתוספתא הנ"ל הלשון 'היין שעל גב ידו', משמע הא אילו היו כנוסים בכף מאזנים, וחשב עליהם מהני, ורק בעודם בידו שאינן כנוסים לא מהני מחשבתו [וכמש"כ חזו"א הובא לעיל]. ואילו במשנה תנן 'היין שבכף מאזנים', משמע דאף שכבר כנוס מאליו בכלי, לא מהני מחשבתו מה ששמח בזה, ובעי 'שיערה' דהיינו מעשה בידים, ואולי נחלקו תנאי בזה.

ווכעין חילוק זה אשכחן עוד, להלן פי"ג ה"ד המוריד את הבהמה לשמות. והוא לשון המשנה במכשירין (סוף פרק ג'), אולם בתוספתא (מכשירין פ"ב מ"ב) קתני, בהמה שירדה מאליה, ועיין להלן פי"ג ה"ו וה"ד. אמנם לפי זה שפליגי גם במוריד בהמה, נמצא שגם בכל שימוש פליגי תנאי אי בעי איזה שהוא מעשה, ולאו דווקא כבהאי גוונא דניחא ליה בכינוסו. ת. ר. א.

לדריכה, דנראה להלן פי"א ה"ו שבעומדים לדריכה כל זמן שלא נגמר מלאכתן אין רוצה בקיומו של המוהל, ואינו מכשיר גם בכינוס בכלי.

(לד) עד שיכונים אותן בכלי. הנה בעלמא יש ב' אופנים לניחותא לעשות את הדבר למשקה, א' שימוש, ב' מעשה תלישת המים, [ומהני אפילו במעשה של סילוק המים] ויבואר בארוכה להלן בתחילת פרק י"ב.

והאי כינוס בכלי לכאורה מהני מדין שימוש, וקשה אם כן מדוע לא סגי שיהיה מכונס בכלי מאליו ושמח בו [וכמבואר להלן פי"ב דמהני בשמח בשימוש. עיי"ש]. וביאר המשנה אחרונה (מכשירין סוף פרק ה') דהכא עדיף ליה שישאר בענבים ולא ניחא ליה בתלישתם ולפיכך לא חשיב ניחותא.

והשתא יש לחקור מאי טעמא אם הכניסם בידים מהני [הלא גם עם המעשה אכתי ניחא ליה שישאר בפרו], האם כהאי גוונא נדון כרצון אלים, וכאלו ניחא ליה במצב זה, ולפי זה מהני מדין שימוש. או דילמא מהני מדין מעשה, ואף דבעלמא לא מהני מעשה, כאשר המשקה מכונס והוא מערהו ממקום למקום, עד שיפרדהו ממקום דיבוקו, וכמש"כ הגר"א (מובא להלן פי"ב ה"ז), הכא שהוא מכניסו בכדי להשתמש במים, עדיף.

והנה בחזו"א (סי' ח' ב') כתב דבשמן ויין לא בעי מעשה כינוס, וסגי בניחא ליה בכינוסו בכלי, [וכתב: ומסתבר ד'כינוסו' דתניא גבי מאזנים (מובא להלן הלכה י"ד) לאו דווקא, אלא כל שהם כנוסים בכלי ודעתו עליהם מהני. ועיין בדבריו שם ס"ק א' דהא דקתני שמחשבה לא מהני, היינו אם כאשר אינו כנוס

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק י החיים קלט
טו הדורס ענבים של תרומה בחבית (לו) אע"פ שהיין צף על גבי ידיו
הרי הכל טהור.

טז משקה בית מטבחים שבעזרה והוא דם הקדשים (לו) והמים
שמשמשין בהן שם טהורין לעולם ואינן מתטמאין ולא מכשירין,
ודבר זה הלכה מפי הקבלה לפיכך כל דמי הזבחים אינו מקבל טומאה
ואינו מכשיר, והואיל ודם הקדשים אינו מכשיר קדשים שנשחטו
בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לבשר הקדשים הכשר אלא
במשקין שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית המטבחים.

יז פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה (לח) ועדיין משקה טופח
עליה הרי זו מוכשרת, לפיכך אם נמצאת מחט טמאה בבשרה הרי
הבשר טמא, וכן אם היתה הפרה חסומה מחוץ לירושלים אע"פ שאין
המחט ידועה הרי הבשר טמא מפני שנגע בכלים הנמצאין חוץ
לירושלים, נמצאת המחט בפרש הבשר טהור, ובין כך ובין כך הידים

עליו הגמ' דס"ל שאף שטומאת משקין מן
התורה, בכל זאת משקי בי מטבחים דכן.

יז (לח) ועדיין משקה טופח עליה. עיין ש"ך
י"ד (סי' ל"ט ס"ק ל"ב) שמביא מחלוקת
הראשונים מדוע טוב להעביר את הבהמה
קודם השחיטה, י"א בכדי להפשיט את העור
בנקל. וי"א שמועיל שלא יהיו סירכות, ולדעה
ב' נמצא שהתועלת היא רק קודם שחיטה,
ומ"מ מהני להכשר הבשר. ומוכח שתועלת
לבהמה חיה ואף שאינה אוכל עדיין מהני כלפי הזמן
שיהיה הבהמה כאוכל. ובאמת שדין זה
מפורש להלן פי"ד הי"ז, ועיין פי"א ה"א.

וכל זה רק לשיטת הרמב"ם דבעי בלילה
לרצון, דאל"כ פשיטא דדי במה שנתלש
לרצון על הבהמה החיה, כמו שנתבאר להלן
פי"ב ה"ג דלענין זה בהמה דינה כתלוש אף
בחייה.

(לט) להתטמא מדבריהם אין הקודש צריך
הכשר. אלא חיבת הקודש מכשרת הבשר.
הראב"ד חולק שהוא דין מן התורה.

טו (לו) אע"פ שהיין צף על גבי ידיו. אף
שהיין כנוס בחבית אין די בזה [ויש לעיין אם
מהני שיהיה דעתו עליהם עתה להכשיר, או
בעי כינסו בידים בכלי, ותליא במה שנתבאר
לעיל].

טז (לו) והמים שמשמשין בהם שם.
פירש רבינו חננאל (פסחים יז' א') דהיינו
המים שמדיחים בהם קרביים ולכאורה רק את קרבי
העולה, איכא דין להדיח, עיין תורת כהנים בריש ויקרא. ויש
לעיון מאומתי חל בזה דין מים של בית המטבחים, הא אין
קדושה למים אלו, והרי לא כל מים שבעזרה טהורים, כי אם מים
אלו, ודוחק לומר דרק אחר שכבר הדיח, וי"ב. אמנם לע"ד
בפסחים י"ט א' מוכח שכל המים הגמלאים בעזרה טהורים, גבי
מחט שגמלאות בבשר ששחט בעזרה, דלא משכחת לה שיהיה בשר
מוכשר.

והנה שיטת רש"י (פסחים יז' א' ד"ה קשיא)
דלדינא קיי"ל שמים אלו מקבלים טומאה
(ליקוטי הלכות, סוגיא דר"ח סגן הכהנים,
עמוד 6). ומקור דברי הרמב"ם הוא מפירוש
ר"ח שם, שכתב דקיי"ל כר' פפא [אף שהקשו

טהורות שאין טומאת ידיים במקדש כמו שביארנו, בד"א להיות הבשר טמא בדין תורה אבל (לט) להתטמא מדבריהן אין הקודש צריך הכשר אלא חיבת הקודש מכשרת הבשר, ואם נגע בה טומאה בין קלה בין חמורה נפסל אע"פ שלא הוכשר במשקה כמו שביארנו. השגת הראש"ד: אבל להתטמא מדבריהם. א"ל והלא במסכת חולין (ל"ו ב') למדו לחיבת הקדש שמכשרתן מן התורה אלא שהוא ספק אם מונין בו ראשון ושני או לא.

פרק יא

א הבוצר ענבים למכור בשוק או לייבשן לא הוכשרו לטומאה עד שיפלו עליהן משקין לרצונו כשאר האוכלין, אבל הבוצר לדרוך הוכשר לטומאה ואע"פ שלא נפלו משקין על הבציר כלל ואם נגעה בו טומאה נטמא, ודבר זה גזירה מדברי סופרים, (א) ומפני מה גזרו על הבוצר לגת שהוא מוכשר שפעמים שאדם נכנס לכרמו לידע אם הגיע להבצר וסוחט אשכול של ענבים לבדוק בו ומזלפו (ב) על גבי

ובמחלוקת זו אם חיבת הקודש דאורייתא או דרבנן חלוקים רש"י ותוספות במנחות כא. זבחים לד. פסחים יט. חגיגה כג. חולין לה. ודעת רש"י כהרמב"ם.

פרק יא דין הכשר זתים וענבים

בצירה עדיין משקה טופח עליהם], ומשמע שיפול לפני הבצירה, ואולי לא היה בגירסתו (כתב יד הגה"ק רבי ישראל הגר זצ"ל האהבת ישראל מויוניץ).

וכתב באור שמח דהא דמהני נפל על ענבים המחוברות, נחא רק לשיטת הראשונים דדי בתחילתו לרצון. והיינו מה שנסחט מהענבים לרצונו. אבל לשיטת הרמב"ם (פי"ב ה"ב) דבעי גם בלילה לרצון ואין די במה שנסחט לרצון, צריך שיהיה לו רצון שיבא משקה על פירות תלושים. אבל רצון לצורך מחובר לא הוי רצון וויעוין מה שכתב' בהערות שם להעיר שיתכן שראו לצלילה מהני גם במחובר, ורק בדין תלישה לראו נאמר (פי"ב ה"ג) דבעי שיהיה לצורך מחובר. ועיין מה שנתבאר לעיל (פי"י ה"ז) גבי פרה שהעבירה בנהר, שגבי צלילה די שיהיה הראו לפני

א (א) ומפני מה גזרו. הנה בגמרא יש כמה טעמים למה שתיקנו שהבוצר לגת הוכשרו. א' שפעמים אדם סוחט, והענבים מתכשרים, וכמש"כ הרמב"ם. ב' שמא יבצור בקופות מזופפות שכהאי גוונא המשקה מתכנס בקופה וחשוב משקה, והובא בראב"ד.

ולכאורה נפקא מיניה לגבי המשקה עצמו שוב, שלטעם קמא אינו משקה, ורק הענבים מקבלים טומאה מדרבנן. ולטעם ב' שחששו שמא יכנסנו לכאורה גזרו על המשקים. ובחזון איש (סי' ו' ד') מסופק בזה.

דעת רש"י (ע"ז נ"ה ב' ד"ה אבל) שהבוצר לגת לא הוכשר, עיין שם, וצ"ע.

(ב) על גבי הענבים הבצורות. בגמרא (שבת יז' א') איתא 'מזלף על גבי ענבים, ובשעת

הענבים הבצורות שהרי הכל לדריכה עומד, ועוד מפני שאינו מקפיד עליו הרי הוא מתמעך ויצאו מימיו והוא מקפיד עליהן שלא יזובו בקרקע ונמצא מוכשר בהן לפיכך גזרו שהבוצר לגת הוכשר. השגת הראב"ד: ועוד מפני שאינו מקפיד. א"א זה לא ידעתי מהו שאינו לא מגמרא ולא מתוספתא וטעם אין בו ואולי שיבזבז המעתיק הוא וראוי להיות אע"פ שאינו מקפיד עליו הרי הוא מתמעך וכו' ופירושו אף ע"פ שאינו מקפיד על המשקה שהרי בולר בקופות והולך לאיבוד כיון שהוא מתמעך ויאלו מימיו מקפיד עליהן שלא יזובו בקרקע ויבזבזו מקופות מזופפות ונמצא מוכשר בהם מה שאין כן במסיקה.

ב הבוצר ענבים שאם לא מצא להם שוק מחזירין לגת לא הוכשרו (ג) עד שיבואו לרשות הגת, וכן הזיתים שבאו לרשות הבד הוכשרו כמו שיתבאר.

ג (ד) הבוצר ענבים ונתנם בעביט או ששטחן על גבי העלין הוכשרו במשקין היוצאין מהן שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העלין

כאשר נושא את הקופה עם הפירות שבה, הרי זה כמי שמגיע את המים בפירות כיוון שמתנענע הפירות [ועיין כיוצא בזה במשנה אחרונה פ"ד מ"ד וז"ל: שבטלטול בעלמא הולכים המים על הפירות].

ב (ג) עד שיבואו לרשות הגת. ואף על גב שבהלכה ד' משמע שמיד שלקחם לדריכה [והם בסלים] הוכשרו, שאני הכא שחוששים שימצא קונים לאכילה (חזו"א מכשירין סי' ח' ס"ק ט"ו).

ולדעת הר"ש שסובר שאין תקנת בוצר בבצרן לאכילה אף אם נמלך עליהם לגת (יעויין בהלכה ד'), נסתפק החזו"א (שם) אי כה"ג שבצרן לגת אלא שאם ימצא קונים לאכילה יתן להם, האם מודה הר"ש דחאיל עליה תקנת בוצר שיהיה מוכשר ללא משקה, או דמיירי שמשקה טופח עליהם כשנכנסו לגת.

ג (ד) הבוצר ענבים ... הוכשרו ... שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העלין.

שנעשה אוכל, אם נשאר בו משקה טופח כשנעשה אוכל ולפיכך הרמב"ם לטעמיה, כתב שמזלפו על ענבים בצורות לרצונו וודקשא לשון הגמרא, על כרחך ז"ל כנ"ל דמיבזבז הקודם.

והנה בגמרא (שבת יז' א') איכא עוד טעם לגזרת בוצר לגת, גזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות [כלומר, קופות אלו שומרות על המשקה שלא יזוב]. והיינו דהוי כניסן בכלי (כנ"ל פ"י הי"ג). וקשה לשיטת הרמב"ם (פי"ב ה"ב), אכתי ליכא בלילת הפירות לרצון. ודחק בחזו"א (א' ס"ק י') ליישב שבשעה שמניח את הפירות בסל יש לו רצון, דניחא ליה שהפירות יחזיקו אז את המים.

וצ"ע כיון שאין לו רצון במשקה בשביל הפירות אמאי כהאי גוונא חשוב ניחותא, מי גרע מטומן פירותיו במים וכיוצא בזה.

וצריך לומר לפי יסוד החזו"א (עיין בחקירות סי' ד' ולהלן ה"ז) דבתר תלישה ברצון די במגע בכוונה, ואם כן כיון שניחא ליה בעצם כינוס המים ויש כאן תלישה לרצון שוב

קמב באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יא החיים

או נתן לתוך העביט שהוא כמו בור לפיכך אם נטל מהן טמא או מי שידיו טמאות טימאן, (ה) בצר ונתן לסלים או (ו) במשטיח של אדמה לא הוכשרו שהרי אינו מקפיד על המשקה היוצא מהן לפיכך נוטל הטמא מהן ואוכל ואף ע"פ שהן מבוקעות ומנטפות לגת הרי הגת טהורה שהרי לא הוכשרו והרי נבצרו לאכילה, וכן הנוטל מן הסלים

והנה כפי שדייקנו לעיל, בבבא זו כלול שגם אם לקח לאכילה מהעביט ויצא משקין לגת טמא, וכמדויק מלשון לפיכך דסיפא, וכ"כ חזו"א שם. ובאמת בהך דינא נסתפק החזו"א (ס"ק יא') אי טמא מן התורה, או שכיון שנטלם לאכילה אינו משקה מן התורה, ורק משום גזירת בוצר.

דעת הר"ש והרא"ש (טהרות פ"י מ"ד) שהבוצר ונותן לעביט ועלים ניכר שהוא בוצרן לגת, והוכשר מדין הבוצר לגת כבהלכה א' [עיי' ב"מ ע"ד א', כתובות פב ב' בתוס' שבעביט נותנים את העומדים לדריכה].

והנה לחסדי דוד דאף בבצרן לאכילה חשיב משקה בנתנם בעביט, ליתא האי דינא אלא להרמב"ם ולא להר"ש [שלהר"ש כוונת המשנה רק משום שכינוסם בעביט מוכיח שרצונו לגת, הא לאו הכי לא אמרינן שניחא ליה במשקה היוצא]. ועיי' פ"ט ה"ד מה שנתבאר שם.

(ה) **בצר ונתן לסלים או במשטיח של אדמה.** כאן לדברי הכל הוא בוצרן לאכילה, ולכו"ע אין כאן דין הבוצר לגת, וכיון שלא ניחא ליה במשקין לא הוכשרו.

(ו) **במשטיח של אדמה לא הוכשרו.** בר"ש (טהרות פ"י מ"ה) מבואר שבמשטיח של אדמה לאכלן ענבים לא הוכשרו, אבל אם הם במשטיח של אדמה לעשותן צימוקים ניחא ליה במשקה היוצא, דמוציא מהם טעם, וצ"ע אי בעי כינוס לזה.

רש"י שבת ט"ו א' ד"ה הבוצר כתב וז"ל: דאילו הבוצר לצימוקים משקה היוצא מהם

הנה הבוצר לגת הוכשר אפילו לא יצאו מהם משקים, ומדנקט רבנו "הוכשרו במשקים" על כרחך מיירי הכא בבוצר לאכילה, אשר בזה ליכא גזירה דבוצר בגת, וקאמר שאם הניחם באופן שיהיו המשקים כנוסים כגון בעביט או על גבי עלים, גלי דעתיה דבעי לשמור את היוצא מהם לייין, והוכשרו (חסדי דוד. ועיי' פיהמ"ש לרבינו, טהרות פ"י סוף משנה ד').

בחסדי דוד כתב שמקורו ממשנה ה', ואם כן לפי המבואר שם, הרי אף אם נטל מהם לאכילה [והשתא וודאי אין דעתו לשמור את המשקה לגת], ואז יצאו מהן משקין, אם נפלו והגיעו לגת חשיבי משקין. ואף שבבבא זו כתב הרמב"ם לפיכך אם נטל מהם טמא, טימאן. הוא הדין אם נטל לאכול. וכן מוכח בדבריו דבסיפא גבי אוכל מן הסלים כתב לפיכך נוטל הטמא ואוכל.. וטהורה. משמע הא ברישא אם נטל לאכול ונטף לגת טמא.

אמנם החזו"א (ס"ק י"ג) פליג וס"ל דבוצר לאכילה אין כינוסו מחשיבו [ומודה החזו"א שאם כינס את היין או השמן שכבר יצא, מועיל גם בענבי מאכל], והכא בבצר סתמא, וכל שהניחו בעביט גלי דעתיה דבצרן לגת, ומהאי טעמא מכשיר.

וקשה לדבריו, למה נקט הרמב"ם שהוכשרו במשקין היוצאים, הלא בוצר לגת הוכשר אפילו לא נפל ולא יצא עליהם כל משקה, וכנ"ל הלכה א'.

ושמא יש ליישב דכוונת הרמב"ם דהכא הוכשרו מן התורה [ולא רק מגזירה דבוצר לגת] משום דכינס את המשקין.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יא החיים קמג
ומן המשטיח של אדמה ואכל והותיר כסאה וכסאתים (ז) וזרקן לגת
ואע"פ שהיין מנתז על הענבים לא הוכשרו. השגת הראב"ד: ואע"פ שהיין
מנתז על הענבים וכו'. א"א קשיא לי כיון שזרקן לגת הלך לדרכן זרקן ולמה לא הוכשרו וכלשון
המשנה האוכל מן הסלים ומשטיח של אדמה אע"פ שמזוקעות ומנטפות לגת הרי הגת טהורה.

ד ענבים שהיו בסלים או במשטיח של אדמה (ח) ולקח מהן לדורכן
הוכשרו לפיכך (ט) צריך ליקח מהן בידים טהורות כדי שלא יקח מהן
הטמא ויטמאן. השגת הראב"ד: כדי שלא. א"א מלאתי תוספתא על הענינים הללו ולא
נתפרשה אללי כהוגן אע"פ כן אני כותבה הלוקח משטיח של אדמה מישראל יעשה בטומאה הלוקח
משטיח של אדמה מישראל לעשותו כמוקין יעשו אותו בטהרה האוכל מן הסלים ומשטיח של אדמה אכל
והותיר כסאה כסאתים וזרקן לגת ונפכן אע"פ שהיין נתז על הענבים טהור ועכו"ם אינו עושה יין נסך,
כתבתי ולא נתכררה אללי.

מאי שנא מזתים קודם גמר מלככה דלהלן הלכה ו', שזיון דלא
ניחא ליה שיהיו כעת לא חשיב ניהותא, וה"נ כיון שעדיין אינם
מכונסים לא ניחא ליה בהו'.

ד (ח) ולקח מהם לדורכם הוכשרו. כלומר
הוציא מהמיועדים לאכילה, ולקח אותם
לדרכן, והוא מחלוקת במשנה (טהרות פ"י
מ"ד), ופסק רבינו בבית שמאי כמש"כ
בפירושו שם, וטעמו כי בית הלל החולקים
כהלל סברי, דלית להו גזרת בוצר לגת דהלכה
א' (כדאי' שבת יז' א'), ובדין בוצר לגת הלא
קיי"ל כשמאי ולא כהלל.

דעת הר"ש דהכא קיי"ל בבית הלל דלא
הוכשר, כי כיון שבתחילה בצרן לאכילה, אינו
בכלל גזרה דבוצר בגת.

(ט) צריך ליקח מהן בידים טהורות. כתב
חזו"א (שם ס"ק י"ד) שאם נגע בהם בידים
טמאות לא נטמאו, משום שכאן הענבים
יבשים, ורק דאיכא איסורא ליקח בידים
טמאות גזירה שמא יטול הטמא.

והנה לעיל הלכה ג' כתב הרמב"ם שהידיים
עצמם מטמאות את הענבים, והיינו משום
דהתם לא הוכשר אלא כד חזינו דאיכא משקה

אין מכשירים דלא ניחא ליה עכ"ל. משמע
דפליג.

ויתכן שאינו סותר לר"ש, דבשעת בצירה לא
ניחא ליה, אבל אחר כך ניחא ליה. וועיין תוספות
ישנים שבת יז' א', ולע"ד יס"ס וקא' הת"י על הס"ד
דמייני בקופות טמאות, וקאמר דכזה ה"ה בוצר לזימוקים
ולאכילה. אכל למסקנא מודה דליכא גזרת בוצר לגת בבוצר
לזימוקים. ועיין חזו"א מכשירין ח' י"ב.

(ז) וזרקן לגת. הראב"ד חולק וס"ל דכה"ג
דינו כמו בהלכה ד' שלקח מהם לגת
שמכשיר.

אמנם הרמב"ם מחלק בין נמלך על מקצתן
לדריכה דאז דינו כבוצר לגת, לבין הותיר
ממאכלו וזרקן לגת שכה"ג אינו נחשב כבוצר,
ומקורו בתוספתא (כסף משנה). והחזו"א (שם
ח' ט"ז) כתב שאין החילוק מובן.

והנה לכו"ע אם מנטפות מאליהם לגת טהור.
ואמנם כתב החזו"א (שם ס"ק י"א) שכל זה
באופן שעדיין לא נמלך עליהם לדריכה, אבל
נמלך לדריכה אף לשיטת הר"ש דלהלן הלכה
ד' שאין בזה דין בוצר לגת, מכל מקום כהאי
גוונא מכשיר דניחא ליה במשקה הנוטף וכו"ע

ה כרם שהוא עומד (י) בבית הפרס הבורר אותו לגת אינו מוכשר כל זמן שהוא בבית הפרס הואיל וטומאת בית הפרס מדבריהם והבורר לגת הוכשר מדבריהם הקלו בגזירה זו ולא גזרו עליו שיהיה מוכשר עד שיצא מבית הפרס, לפיכך הרוצה לבצור בבית הפרס לגת בטהרה מטהר את הבוררים ואת הכלים ומזה עליהם שלישי ושביעי ומעריב שמשן (יא) כדי להכיר שאין מקילין בטומאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק ואח"כ נכנסין ובוררין ומוציאין חוץ לבית הפרס (יב) ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת ואם נגעו אלו באלו טמאין ומטמאין את הענבים שהאנשים שבבית הפרס טמאין ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותו ראשון והן מטמאין את הענבים שהרי הוכשרו משיצאו חוץ לבית הפרס. השגת הראש"ד: אלא מפני שהוא ספק. א"א בחיי ראשי אין דעתי מקבלת דבריו שיהיו אותן הענבים והיו היוצא מהן טהור לאוכלי טהרות אבל הם ספק ומפני מה מזין על הבוררין כדי שלא לטמא חולין שצאצא יסכאל בידים לפיכך מטהרין אותן מטומאה ודאית.

ולכאורה פשוט דהא דבעי הזאה הוא רק באם היה טמא מעיקרא בטומאה וודאית (ומ"מ בעי לטעם ההיכר, כנ"ל), אבל אם היה טהור נכנס ובורר וא"צ הזאה, וכ"כ הרא"ש (אהלות פי"ח מ"א).

אמנם בתוי"ט (שם) כתב שלדעת הרמב"ם שכתב 'כדי להכיר' מזים אף על טהורים וודאיים. ואינו מובן מה הראיה לזה, הלא שפיר יש לפרש כנ"ל.

המשנה אחרונה (שם) מוסיף דלהרמב"ם גם מי שאינו רוצה לעשותו בטהרה, צריך הזאה מתקנה זו דהיכר [אמנם כך דעת הראב"ד מטעם אחר]. ותמוה הלא מפורש בדברי הרמב"ם שרק הרוצה לבצור בטהרה צריך הזאה.

(יב) ואחרים טהורים מקבלין מהם. כי אם הבוררים שנטמאו בבית הפרס, יגעו בפרי חוץ לשדה יתטמא הפרי מיד, כי תיכף שיצאו הענבים מן השדה המסופק, הוכשרו מדין

בענבים, והרי ידים מטמאות משקים, ונעשו תחילה ומטמאות את הפרי שהוכשר, אבל הכא דהוכשר מגזרה דבורר לגת שמוכשר אף ביבש, אם כן מדובר שאין משקה טופח עליהם ובזה הדין שידים אין מטמאות אוכל.

הר"ש והרא"ש (טהרות פ"י מ"ד) חולקים, וסוברים שרק בתרומה צריך לקחתם בידים טהורות משום שהם מטמאים אוכל תרומה, אבל לא בחולין שהידים הם שניות ואינן מטמאות אוכלים חולין.

ה (י) בבית הפרס. שדה שיש ספק אם יש בה מת, וההולך בה נעשה אב הטומאה מדרבנן.

(יא) כדי להכיר שאין מקילין בטומאת בית הפרס. היה קשה לרבינו מאחר שתיקנו שבתוך שדה הבית הפרס לא הוכשרו הפירות לקבל טומאה, אם כן גם טמאים גמורים יכולים לבצור, לזה הוצרך לכתוב שהוא כדי להכיר שאין מקילין, ולכך לא יבצרוהו מי שטומאתו חמורה מטומאת בית הפרס אף שעדיין לא הוכשרו הפירות.

ו (יג) המוסק את זיתיו לכבשן או למוכרן בשוק לא הוכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברצון כשאר האוכלין, וכן (יד) המוסק זיתיו לדרוך בבית הבד לא הוכשרו עד שתגמר מלאכתן, ומפני מה יוכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתן שחזקתן שהוכשרו במוחל שלהן שהרי רוצה בקיומו כדי שיהיו נוחין לדרוך, אבל קודם שתגמר מלאכתן אין המוחל היוצא מהן מכשיר (טו) מפני שאינו רוצה בקיומו, לפיכך זיתים שלא נגמרה מלאכתן שנפלו עליהן משקין טמאין אין טמא אלא מקום מגען ככל האוכלים שלא הוכשרו, נפלו עליהן משקין טמאין אחר שנגמרה מלאכתן נטמאו כולן שהמשקין הטמאין מטמאים את המוחל שבהן והמוחל מטמא את כולן, (טז) שהמוחל שיצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב משקה ומתטמא ומכשיר.

כמבואר בשבת קמה' א' (ולהלן הי"ד). ובאמת בד' קמה' גס הוא מחלוקת תנאים אי הוי משקה, ותוס' רשב"א אחא לאסבורי למ"ד דחשוב משקה.

(טו) מפני שאינו רוצה בקיומו. מסתפק בחזו"א (מכשירין סי' ח' ס"ק ט') האם הכוונה שהוא מנגבן בעת הדריכה, אבל אילו היה משאירן הוי ניהותא, שהרי משתמש בהם לבסוף [והרי זה כהכנה לשימוש], או שהכוונה שניחא ליה שלא יסחטו ולפיכך אף שאינו משליכם לא חשוב רצון, כיון דעדיף ליה שלא יסחט. ונפקא מיניה בכל מוחל שנתכנס בכלי מאליו, ודעתו עליו.

(טז) שהמוחל שיצא מהם אחר גמר מלאכתן חשוב משקה. משמע אילו יצא לפני גמר מלאכתו, אף שאחר כך גמר את מלאכתו, וניחא ליה בהם, מוחל זה אינו מכשיר.

והטעם כתב חזו"א (סי' ח' ס"ק א' וס"ק ג') דבעינן רצון בשעת יציאה. וכתב שרק במוחל הוא כן מפני שהוא משקה גרוע שאין בו צורך כל כך.

בוצר לגת, ואם יגע בהם טמא יטמא אותם, לכן הטהורים נוטלים מהם.

ו (יג) המוסק את זיתיו לכבשן, לא הוכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברצון. כלומר המשקה שיוצא מהפרי אינו מכשיר אותו בסתם אלא בדורך לגת. אמנם אם יצא ממנו משקה רב, והיה המשקה כנוס יחד, עיין להלן הלכה ז'.

(יד) המוסק זיתיו לדרוך בבית הבד לא הוכשרו עד שתגמר מלאכתן. אף על פי שהבוצר ענבים לדרוך אותם, הוכשרו ללא משקה כלל, כנ"ל הלכה א'. במסיק זתים לא גזרו כן, דלא שייך בזה שסוחטו ומזלפו. והטעם דלא שייך, מבאר בתוס' הרשב"א (פסחים ג' ב') דבזתים אין דרך לעשות כן ואפשר משום שזתים יוצא בתחילה מוחל ואינו טוב כשמן ולפיכך אין חפזים בו, ואין זה כמו צענבים שמיד יוצא יין. ובתוס' הרא"ש (שבת יז' א') פירש דאף אם יסחטם בכדי לבדוק אם כבר הבשילו דיים, מכל מקום מוחל היוצא מהם הולך לאיבוד כיון שהוא נחלק [ובפרט זה אינו דומה לענבים], ומשקה ההולך לאיבוד לאו משקה הוא,

קמו באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יא החיים

ז (יז) חבית של זיתים מגולגלים צריך לנקוב החבית כדי שיצא המוחל, ואם לא ניקב (יח) הרי אלו מוכשרין, נקבה וסתמוה שמרים והרי הן בלולים במוחל אינם מכשירין מפני שאינן ברצונו שהרי נקב אותה.

ח זיתים שמסקן לדריכה מאימתי גמר מלאכתן משתגמר מסיקתן (יט) ויהיו מונחים ומוכנים לדריכה, (כ) אע"פ שלא נפלו עליהן משקין ולא יצאו מהן משקין הואיל ונגמרה מלאכתן הוכשרו, אבל קודם שנגמרה מלאכתן אע"פ שנתמעכו והזיעו ונתחברו במשקיהן אינן מוכשרין, גמר מלמסקן זיתיו אבל עתיד ליקח זיתים אחרים להוסיף עליהם אפילו אינו עתיד להוסיף אלא או קב או קביים לא הוכשרו, ואם הערים הרי אלו מוכשרין, גמר מליקח אבל עתיד ללוות ולהוסיף ואירעו אונס או נתעסק במשתה ולא הוסיף עדיין לא נגמרה מלאכתן ואינן מקבלין טומאה, ואפילו זבים וזבות מהלכין עליהם טהורים.

ט העוטן זיתיו בשני בתים (כא) כיון שגמר אחת מהן הוכשרו לקבל

את כל הצריך לבית הבד שלו, וכמבואר להלן. ויהיו מונחים. במעטן, שהוא המקום שבו מניחים את הזתים להתרכך ואחר כך מוציאים משם ודורכים על הזתים.

(כ) אע"פ שלא נפלו עליהן משקין ולא יצאו מהן משקין, הואיל ונגמרה מלאכתן הוכשרו. כ' החזו"א (סי' ח' ס"ק ג') שזהו דין דרבנן משום שחזקתן שיצא מהן [כנ"ל ה"ו], ותיקנו מהאי טעמא לטמא בכל גוונא וכלומה, לכאורה כלשון הרמב"ם כאן נראה שהוכשרו בגמר מלאכה עצמו ולא במשקה, אמנם זה לא יתכן שהרי בהלכה ו' כתב בפירוש דגמר מלאכה מכשיר משום המשקה. אלא על כרחך מה דקאמר כאן שאין עליהם משקין הכוונה משקין רבים שעומדים בפני ענמן, אבל ודאי יש זיעה הדבוקה על הפירות, וכמו שנתבאר בהלכה ו' שהרמב"ם פס' מיירי במה שדבוק בפרי.

דעת הגר"א (בביאור תוספתא טהרות פ"א א') שאינו מוכשר בגמר מלאכה ללא שיזיעו כל כך עד שיתחברו שלשה זה לזה.

ז (יז) חבית של זתים מגולגלים. היינו זתים ממותקים לאכילה ורכין. וכאן מיירי שמלחן לכבשן (רבינו בפירושו עדיות פ"ד מ"ו), כלומר שאינם עומדים לשמן אלא לאכילה. וכ"כ הראב"ד שם.

(יח) הרי אלו מוכשרין. הרמב"ם (עדיות פ"ד מ"ו) מבאר שבאמת אין לו ענין שהפירות יובללו במוהל, אלא שיודע בוודאי שיובללו וזה נדון כרצון. וביאר החזו"א (מכשירין סי' ח' ס"ק ט') שכיון שבעצם תלישתן מהפרי ניחא ליה, [שעל ידי זה הם מתרככים כמבואר בפיהמ"ש שם, או דסגי ברוצה בקיומו, עיין מש"נ ה"ו], שוב די שיבללו בידים בכוונה אף בליכא ניחותא על הבלילה, וכלהלן פי"ג הי"ד (ועיין מטה יהודה סי' קנ"ח, וצ"ע).

ח (יט) שתגמר מסיקתן. היינו שיגמור לקטוף את הזתים מכל אילנותיו, או שימסקן

טומאה.

י המסיק זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידם לגליל התחתון אין מקבלין טומאה עד שיורידם לגליל התחתון, והוא שחישב עליהן קודם שימסוק, אבל אם חשב עליהן (כב) אחר שימסוק אין המחשבה מועלת אלא הוכשרו, גמר את זיתיו ועתיד למוכרן לא הוכשרו, עתיד לחפותן בעלין הוכשרו ומקבלין טומאה.

יא הלוקח מעטן זיתים מן העכו"ם אם יש מוסק על פני האדמה יעשו בטומאה שזה בחזקת שגמר, ונאמן עם הארץ לומר מעטן זה לא גמרתיו.

יב הרוצה ליטול מזיתים שלא נגמר מלאכתן ולדרוך הרי זה נוטל מהן בטומאה ומוליך לבית הבד בטומאה ומכסה השאר בטומאה ואינו חושש שהרי לא הוכשרו כדי שיקבלו טומאה.

יג המניח את זיתיו (כג) בכותש כדי שימתינו ויהיו נוחים להכתש הרי אלו מוכשרין, הניחן שימתינו ושימלחם אחר שימתינו (כד) אינן מוכשרין שהרי דעתו עליהן לכבשן.

ומשנה אחרונה (טהרות פ"ט מ"ה) תירץ דמיירי שכל זתיו היו מועטים ולכן אינו מכניסו במעטן אלא בכותש, ולא איצטריך אלא משום סיפא.

(כד) **אינן מוכשרים שהרי דעתו עליהם לכבשן.** פירוש שעומדים לאכילה (שכן הדרך למלוח זתים לאכילה, עיין עדיות פ"ד מ"ו ובמפרשים) ומהאי טעמא אין לו צורך במוחל (תוי"ט, חזו"א סי' ח' ס"ק ז' במסקנא).

וקשה שבהלכה ז' גבי זתים מגולגלים בחבית מבואר שאם אין נקב בחבית הם מוכשרים, הרי שרוצה במוחל גם בעומדים לאכילה. ותירץ המשנה אחרונה (טהרות פ"ט מ"ה) דהתם שכבר נמלחו הרי הוא רוצה במוחל, אבל קודם המליחה אין לו תועלת מהם 'עדיין' ואדרבה הזיעה מבטל כח המלח.

ט (כא) כיון שגמר אחת מהן הוכשרו. מדברי החסדי דוד, והחזון איש (סי' ח' ס"ק ד') מבואר שרק אותו שנגמר מלאכתו הוכשר. **י (כב) אחר שימסוק.** כתב חזו"א (מכשירין סי' ח' ס"ק ד') אם חשב אחר שמסק קודם גמר מלאכה מועלת מחשבתו שלא יוכשרו. **לחפותן.** גירסת ר"ש ליפותן.

יג (כג) בכותש – כלי שכותשים בו הזתים. **כדי שימתינו** – יתרככו (פיהמ"ש). **הרי אלו מוכשרין.** צ"ב הא כיון שמונחים באופן מוכן לדריכה כבר נתבאר בהלכה ח' שהם מוכשרים. אלא משמע דאם הניח בכותש בכוונה זו, הרי הם מוכשרין אף שלא גמר את מלאכתן, דהיינו שלא גמר למסוק את כל זיתיו, כנ"ל ה"ח, והא דבעי גמר מלאכה הוא בסתמא שלא חשב בהדיא (כדמשמע בה"ו).

יד הפוצע זיתים של תרומה בידים טמאות פסלן (כה) שפציעתן היא גמר מלאכתן, פצען (כו) לסופגן במלח לא הוכשרו, וכן אם פצען (כז) לידע אם יש בהן שמן והגיעו להמסק לא הוכשרו.

טו המניח זיתים בגת לגרגרן ולייבשן (כח) אפילו הם רום אמה אינן מוכשרין, נתנן בבית שילקו (כט) אע"פ שעתיד להעלותן לגג או שנתנן בגג שילקו אף ע"פ שעתיד שיפתחם ויפרוס אותן הרי אלו מוכשרים, נתנן בבית עד שישמור את גגו או עד שיוליכם למקום אחר אינן מוכשרים שעדיין לא נגמרה מלאכתן. השגת הראשון: המניח זיתים בגת לנגרס ולייבסם. א"א לייבסם שיבש הוא דכל לאכילה אינו מוכשר ולייבסם אינם אלא לאכילה והוא מביא אותה על שלא גמר משקה.

ונסתפק החזון איש לענין חלב אם חולב על ידי מעשה והחלב הולך לאיבוד האם אמרין שכיון שיש מעשה, חשוב משקה כמו במים, או שדומה ליין שלא מהני בו מעשה אם הולך לאיבוד, עי' בדבריו (סי' ר' ס"ק ג') וסי' ח' ס"ק א'.

המחליק בענבים לא הוכשר (מעשרות סוף פ"א), והיינו שמשפשו הענב על עיגולי דבלה ליתן טעם, וטעם הדין או משום שמשקה הבא לאוכל הוא אוכל, או כי הולך לאיבוד (שבת קמ"א).

טז (כח) אפילו הן רום אמה אינן מוכשרין. אע"פ שכדי שיתנגבו הוי ניהא ליה שהמוהל יצא מהעליונות ולכך הגביהם בכדי שינטפו, אפילו הכי לא הוכשרו תחתונות, וכ"ש עליונות לפי שסוף סוף אינו רוצה את המשקים (רבינו בפירושו). ועיין פי"ד ה"א, ושם הלכה י"ד וצ"ע.

(כט) אע"פ שהוא עתיד להעלותן. הר"ש הביא על זה משנה במנחות (פט) שהיה הדרך להעלות לגג זתים שבמעטן. והנה שם תכלית ההעלאה לגג הוא ליבשן, שהמוהל שיצא מהם אינו יפה ולא רוצים שיתערב עם השמן

יד (כה) שפציעתן היא גמר מלאכתן. והיינו בעומד לשמן [חזו"א מכשירין סי' ח' ס"ק ה']. וחיליה מלשון רבנו שזהו גמר מלאכתן שטעם זה שייך בעומד לשמן כנ"ל. אבל רש"י (שבת קמה' א') מפרש בעומד לאכילה, והא דניחא ליה במוהל, הוא משום שעל ידי זה מתמתק, ולכך הוא פוצען.

(כו) לספגן במלח לא הוכשרו. דלא נגמר מלאכתן.

ורש"י שם מפרש שטעם פציעתו הוא שהן קשים ורוצה שיתרככו שיתפס בהם המלח, ואינו מכוין לעקירת המשקה.

(כז) לידע אם יש בהם שמן לא הוכשרו. מפרש בגמרא (שבת קמה) דמשקה ההולך לאיבוד לאו משקה הוא.

והקשה חזו"א (מכשירין סי' ח' ס"ק א') מאי שנא מנוצר את הכרישה (להלן פי"ד הי"ד) דגם כן הולך לאיבוד, ומ"מ מכשיר מפני דאיכא 'מעשה תלישה בידים' והכי נמי יכשיר. ותירץ דשאני הכא דמעיקרא אוכל הוי, ומשום הכי לא פקע מיניה שם אוכל למיהוי משקה במה שהוא הולך לאיבוד.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יא החיים קמט

טז העוטן זיתיו ברשות עם הארץ ונעל וחתם אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר, אע"פ שמצא חותם מקולקל ומפתח פתוח הרי אלו טהורים, וחותם שאמרו אפילו צרור או קיסם, היו שם חורין וסדקין אינו חושש שמא מכניס קנה ומסיטן, היו שם חלונות של ארבעה טפחים נידונות כפתחין.

יז הדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד והעקל מן המשקין הטמאין שנבלעו בהן כיצד יעשה, כלים של עץ ושל אבנים מדיחן, ושל נצרים וכיוצא בהן מנגבן, ושל גמי מיישנן כל י"ב חדש או חולטן בחמין או במי זיתים, או מניחן תחת צינור שמימיו מקלחין או לתוך מעיין שמימיו רודפין שמים עשרה שעות, ואחר כך מטביל (ל) את הכלים שצריכין טבילה ומשתמש בהן בטהרה.

פרק יב

א (א) כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן מפי השמועה למדו שזה שנאמר וכי יותן מים על זרע אחד המים (ב) ואחד שאר שבעה

דס"ל דמהני טבילת הכלי לטהר את המים הבלועים שבתוכו כיון שנתבטל לכלי, כמו לעיל פ"ב ה"כ שהמשקה מתבטל לאדם.

ובדעת הרמב"ם י"ל דמשקה אינו מתבטל לכלי כיון שסופו לצאת.

ואם היה הבלוע מים, האם מועיל הכנסת הכלי למקוה מדין השקה למים, עיין רא"ש בפרה פ"ה מ"ג מחלוקת תנאים, ועיין ברש"ש שם, ומה שנתבאר בזה בספר זכרון בנימין חלק ה' ע' תקל"ט.

שיצא אחר כך, וכ"כ בפיהמ"ש שצורך הגג הוא בשביל לייבש.

והקשה חז"א (מכשירין סי' ח' ס"ק ו') דאם כן הרי זה משקה שהולך לאיבוד ואינו מכשיר, כנ"ל הלכה י"ד.

ולכאורה יש לומר דיש לו שימוש במשקה קודם שהולך לאיבוד. וכמש"כ בפיהמ"ש (מנחות ס"ט) שכליתון צמיהל מועלת להלקחתם (וכנ"ל הלכה ו'), ולכך לא איכפת לן כמה שאח"כ הולך לאיבוד.

(ל) את הכלים שצריכין טבילה. הר"ש (סוף מס' טהרות) מפרש בדרך א' דמיירי דווקא בכלים שאינם צריכים טבילה. ונראה טעמו

פרק יב המים המכשירין יהיו תלושים ברצונו

ובהלכה ב' שם כתב רבינו, וכיון שהוכשר האוכל אע"פ שיבש והרי הוא נגוב, הרי זה מקבל טומאה.

א (א) כל דברי הכשר אוכלין. בפרק א' הלכה א', נתבאר שיעור המשקה דבעינן בכדי להכשיר.

משקין, (ג) והוא שינתן עליהם ברצון בעלים ואחר שנעקרו מן הקרקע, שדבר ידוע הוא שאין לך זרע שלא בא עליו מים כשהוא מחובר ולא נאמר וכי יותן מים אלא (ד) לאחר שנעקרו האוכלין ונתלשו המשקין.

ב כל משקה (ה) שנפל על האוכל (ו) בתחילה (ז) ברצון בעלים אע"פ שאין סופו ברצון או שהיה סופו ברצון ואין תחלתו ברצון הכשיר,

היה רצון בבליה לא בתחילה ולא בסוף, והוא כאשר המים הוחשבו בפני עצמם למשקה.

ופלוגתם הוא, דשיטת הרמב"ם דבעינן שני רצונות, א' רצון להחשיב את המים למשקה על ידי מעשה או שימוש, ב' רצון בבליה המים בפירות. ורצון הא' ללא הב' לא מהני.

ושיטת הראב"ד וכן כתבו רוב הראשונים שאם היה רצון להחשיב את המים כמשקה אף ללא כל שייכות לפירות, די בזה, וא"צ דווקא רצון בבליה המים בפירות, אלא או רצון א' או רצון ב'.

ובתחילת פרק י' נתבאר הענין בארוכה, ויעויין שיטות תוס' בכמה דוכתי, ועיין עוד בחקירות סי' ד'.

ולפי זה ברוב הלכות שבפרק יב' ויג', ישנה מחלוקת עיקרית בראשונים, האם די ברצון האמור בגוף ההלכה, או שהוא רק אחד משני הרצונות הדרושים, ובעי' עוד רצון על הבליה.

(ז) **ברצון בעלים.** דעת ר"י [מובא ברשב"א (חולין לא), ובריטב"א (כ"ב צ"ז)] דלא בעינן נחותא דבעלים בהכשר אלא די ברצון התולש, ולא רק במי הפקר, אלא אפילו נבללו פירות חבירו במים מהני נחותא דידיה ויל"ע אולי דווקא במים של הפקר, אבל אם ראונו יחשוב על יינו של

(ב) **ואחר שאר שבעה משקין.** רבינו מנה את שבעה המשקין בפרק א' הלכה ב'. וביאר את פרטיהם וחילוקיהם בפרק י' ויא'.

(ג) **והוא שינתן עליהם ברצון בעלים, ואחר שנעקרו מן הקרקע.** שני דינים אלו הם עיקרי הדינים שהפרקים דלהלן סובבים לבארם. וראה בתחילת פרק י' בביאור כללי הדינים הללו.

(ד) **לאחר שנעקרו האוכלים ונתלשו המשקים.** היינו שההכשר מועיל רק בפירות תלושים עם מים תלושים וכמו שנתבאר.

ב (ה) שנפל על האוכל בתחלה ברצון אע"פ שאין סופו לרצון. פירוש, שאחר שנבלל לרצון, רצונו שיתנגב המשקה ממנו. או שהיה סופו לרצון אע"פ שאין תחילתו לרצון. שנבלל ללא רצונו, ואחר שנבלל נתרצה לו (רבינו בפירושו, מכשירין פ"א מ"א).

(ו) **בתחילה ברצון.** אמר אברהם לא תימא שנפל בתחילה ברצון, אלא שאם רצה בו תחילה לשום דבר תלוש, אע"פ שנפל על האוכל שלא לרצון ואין בו רצון לא בתלה ולא בסוף הרי הוא מכשיר.

כאמור 'תחילה' שבדברי הרמב"ם, פירוש תחילת הגעת המים לפירות, וסוף הכוונה אחר שכבר באו המים לפירות. והראב"ד סבר דמשכחת להכשיר מבלעדי שניהם, ואף שלא

נפל שלא ברצונו אינו מכשיר (ח) אפילו בלל הוא פירותיו מפני הסכנה או מפני הצורך והוא אין רצונו שיהיו בלולין הרי אלו לא הוכשרו, כיצד הטומן פירותיו במים מפני הגנבים או הנותן פירותיו לשבולת הנהר להביאן עמו אינן מוכשרים. השגת הראב"ד: כל משקה שנפל על האוכל. א"ל לא תימא שנפל על האוכל בתחילה בללן אלא שאם ראה בו תחלה לשום דבר תלוש אע"פ שנפל על האוכל שלא לרצון ואין בו רצון לא בתחילה ולא בסוף הרי הוא מכשיר.

ג משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון אינן מכשירין, לפיכך אדם או כלים או פירות שנבללו במשקין שנתלשו שלא ברצון אע"פ (ט) שנגעו אוכלין באותן משקין ברצון לא הוכשרו שהרי אותן המים שלא

לא כהקצות החושן, וכתב דלא רק בקדשים קלים, אלא גם בשאר קדשים מהני להכשר רצון הכהנים, אותם שיש להם היתר אכילה בה, ואף שאינם בעלים ממש אלא משולחן גבוה קזכו.

באליה רבא (מכשירין פ"ה) כתב שעל ידי מעשה יכול להכשיר אף פירות חבירו.

(ח) אפילו בלל הוא.. והוא אין רצונו שיהיו בלולין. עיין מה שנתבאר לקמן פרק יג' הלכה ט', ושם הלכה ד', בענין מה נחשב לשימוש בגוף המים, ומה הוי כמו טומן פירותיו.

ג (ט) שנגעו אוכלים באותן משקין לרצון. כבר ביארנו דעת רבינו כאן, דבעי תרתי א' תלישה ברצון, ב' שיבא אל הפירות ברצון. ודקתני דסגי או תחילתו או סופו, אינו לומר דדי או ברצון הא' או הב' [כפי' שאר הראשונים] אלא תחילתו וסופו שניהם קאי על רצון שיבללו הפירות במים, וכדרך שביאר רבינו בהלכה ב'.

מעשה כל היכא שנפסק הדין להלן שהוא תלישה לרצון, הרי להראב"ד וסיעתו מכשיר גם אם אח"כ יגעו המשקין בפירות שלא לרצון. אך לדעת רבינו בעי שיגעו המשקין על הפירות לרצון.

שמעון ז"ע אי מהני. וכתב הרשב"א שם, שזהו לא כדברי הרמב"ם כאן.

וכתב החזו"א (מכשירין סי' א' ס"ק יב') דבאמת אין מחלוקת בין הר"י להרמב"ם, והיינו דגם הרמב"ם מודה דכלפי הך דינא שבעינן שיתלשו המים לרצון סגי ברצון התולש, אלא שהרמב"ם לשיטתו (בדיבור הקודם) שיש גם דין שיבללו הפירות לרצון [והוא דין מחמת החשבת הפירות] ולגבי הך דינא בעי בעלות על הפירות. אבל לשאר ראשונים שגם מה שהמים הגיעו על הפירות לרצון מהני מדין מחשבה על המים (עיין בהקדמה לפרק י'), אם כן אין צריך בעלות על הפירות ודי במחשבת העושה, וכן כ' במשנה אחרונה פ"ה מ"א.

ועיין קצות החושן (ריש סימן ת"ו) דסבר שגזבר לא הוי כבעלים, ולפיכך בקדשים ליכא דין רצון רק בקדשים קלים דהוי ממון בעלים.

אולם החזו"א (שם) כתב דאין צריך בעלות על הפירות ממש, אלא מהני גם רצון מי ששומר על הפירות ומוטל עליו תיקונם, כגון גזבר בהקדשות.

ובספר ראש אפרים (לבעל הבית אפרים ז"ל, בחלק שפת אמת סי' לט' ס"ק ב') כתב גם כן

לרצון נתלשו (י) וכאילו הן עדיין בקרקע שאינן מכשירין, היו המים שעל האדם ועל הכלים ועל הפירות תלושין ברצון ונגעו בהן אוכלין ברצון הוכשרו, כיצד הכופה קערה על הכותל (יא) בשביל שתדוח, המים שבה מכשירין, (יב) ואם הניח בהן פירות הוכשרו מפני שהן (יג) תלושין בכלי לדעת, כפאה (יד) בשביל שלא ילקה הכותל המים שבה

שיהא רצון שימוש במים או שיגיעו אל הפירות לרצון (ובפיהמ"ש פ"ד מ"ו כתב וז"ל: שיצאו המים ממקום קיבוצם.. ויפלו בהם הפירות, או שיפלו עליהם בכוונה. עכ"ל. משמע או תלישה לרצון ובלילה לא לרצון, או בלילה לרצון. משמע כשאר הראשונים וצ"ע), וגם שיטתו קשה להולמה ועין פרק י"א הלכה א', ועוד רבינו, וגם היא דחוקה, דצ"ל שבכל המשניות המובאות בפרק יב' ויג', זקוקים לעוד פרט של נגיעה לרצון, והלא המשניות סתמו.

(י) וכאילו הם עדיין בקרקע. ראה לשון הראב"ד. וראה מש"נ להלן ס"ק כ"ז.

(יא) בשביל שתדוח. היינו להדיח את הקערה. אבל להדיח את הכותל דינו כתוב להלן.

(יב) ואם הניח בהם פירות. רבינו לטעמיה בהלכה ב', דבעי בלילה לרצון לפיכך נקט שהניח בהם פירות על ידי מעשה. אבל לשאר ראשונים שם, אפילו נפלו הפירות לתוכו שלא לרצון, הוכשרו.

(יג) תלושין בכלי לדעת. כלומר גם מים שבכלי אינם מכשירים את הפירות עד שיהיו בכלי לדעת. וזהו לענין הכשר, אבל לענין קבלת טומאה יתכן שאם יגע טמא במים אשר נמצאים בכלי ובאו אליו שלא לרצון טמאים, ראה להלן הלכה ו', ובתחילת פרק ט"ו.

וכן כתב רבינו להלן גבי כפה קערה בשביל שתדוח, ואם 'הניח' בהם פירות הוכשרו. ואילו רש"י שבת יא' ב' כתב על דין זה, 'אע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן'. וכן כתב הרא"ש (מכשירין פ"ד מ"ג). וכן בסוף הלכה ו' עמד תחת הצנור להקרירי זה לרצון. כתב רבינו (בפירוש המשניות מכשירין פ"ד מ"ב) אם יגעו הפירות לרצון. ואילו לרש"י והראב"ד אפילו יפלו המים על הפירות שלא לרצון הם מכשירים, מפני שהיה תחילתן לרצון (ומש"כ הרא"ש בפ"ד מ"ב כהרמב"ם, לכאורה הוא ט"ס והוא מועתק מלשון הרמב"ם, כמו ששכיח בכל מכילתין. וצ"ע).

ובחקירות סי' ד' נתבאר בשם החזון איש, [מכוח כמה קושיות] דאף אליבא דהרמב"ם, הרי אחרי שהיה תלישה לרצון, לא בעי רצון גמור בבליה, אלא די במגע בכוונה (ומה שכתב רבינו בהלכה ב' שצריך רצון שיהיו בלולים דווקא, אינו לענין דין הבליה, אלא לדין הראשון דבעי תלישה לרצון, שחשוב תלישה אף אם הגיעו המים לפירות לרצון [בלא שהיה לו קודם איזה רצון של תלישה] ובזה בעי רצון לשימוש במים, אבל סתם מגע מים בפירות אינו מחשיב את המים).

כבר אמרנו בהלכה ב' שרוב הראשונים חלוקים על הרמב"ם בזה וסוברים שדי או

אינן כתלושין ולפיכך אם נתן בה אוכלין לא הוכשרו, נתכוון שיודה הכותל אם היה כותל בית הרי אלו מכשירין (טו) שהתלוש שחיברו לעניין הכשר הרי הוא כתלוש ונמצאו מים שעל כותל בית זה כמים שבכלים, ואם היה כותל מערה שאינו בנין אלא עצמה של קרקע המים שעליה אינן כתלושין מן הקרקע. השגת הראב"ד: וכאילו הם עדיין בקרקע. א"ל ואילו היו בקרקע ונתלשו משם לרצון וניתזו על האוכלין הלכא הם מוכשרין וגם אלו כמו כן מוכשרים ודבר זה מפורש במסכת מכשירין.

ובאמת בספר אגודה צבא צבא שם על סוגיא דאיתרוכל, כתב וזה לשונו [אחר שהביא דברי התוספות שם]: לפי זה נראה לי דאין ליתול מים לאכילה מאותן אבנים שיש להם בית קיבול, ונקבעו בכותל ויש להם כזרות או תרגומי נחשת שנוטלים בהם. עיין מסכת פרה סי' א' פ"ה דמותר. עכ"ל. ומלכא ליתול ידיו משמע שלתוס' נקטינן שכותל תלוש ולבסוף חיברו הוי כמחובר, ואינו ענין לדיו דף שקבעו, דהתם קיי"ל דחקקו ולבסוף קבעו דינו כחלוש, דהתם כלי הוא, והכא כותל הוא, כמבואר בתוס' שם.

ווראה שו"ת חת"ס (יו"ד סי' קצ"ח) שפירש דברי אגודה באופן אחר, והחזון איש (ידיים סי' ד') השיג על דבריו. אך גם לדבריו שם, לא נתבאר להדיא באגודה היאך קיי"ל לענין הכשר זרעים. ודבריו הם על פי פשוטם של דברי האגודה לו"ד האחרונים ז"ל.

אך מדברי הפוסקים מוכח דלהלכה אין לחוש לדברי תוספות, שהרי האגודה שם סיים עיין במסכת פרה שמוחר ומהוונה לדיו שוקת שמבואר שדינו כחלוש על כל פנים בקבעו ולבסוף חקקו, ונראה שהוא גליון של מהמחבר (ראה הערת המו"ל שכן נראה בכתב יד), ובעל הגליון פליג על דעת תוס' וסובר שכלל גוויי חשוב תלוש, והפוסקים (עיין דרכי משה וט"ז) צשו"ע אורח חיים סי' קנ"ט העתיקו דברי הגליון וצפס האגודה, ופסקו כוותיה. י. ל.

אמנם דברי הגליון ז"ע, הלכא שוקת כלי הוא והכא ככותל עסקינן, והלכא תוס' שם מחלקים במפורש בין כותל לכלי, ועל כרחך ליור האגודה, היה באופן שאותן האבנים שהיה להם בית קיבול, היו מעיקר בנין הכותל, ולא אבן בעניי בקרקע כשוקת, ואין כאן סתירה מדיני פרה, דבפרה מייירי בכלי, והאגודה מייירי בכותל.

(יד) בשביל שלא ילקה הכותל. הטעם, כי כפייה זו אינו אלא לגלות דעתו שאינו חפץ במים, ואינו צריך להם (גמרא שבת יב' א'). ואף מעשה בידים במים, אין כאן ושאילו היה מנער בידים, אף שהוא מחמת שאינו חפץ בהם, הרי הם מכשירים, כלהלן ה"ו ואם ניער, ולהלן פרק יג' ה"ד. ורש"י שבת יז' א' ד"ה הנושבות, ועוד, וכנ"ל בהקדמה לפרק י'. אמנם אם הניח את הכלי באופן שהכלי יקבל את המים, אף שאינו צריך את המים, ולא הניח את הקערה אלא בכדי שלא ילקה הכותל, הרי זה בכי יותן (גמ' שם, ע"י רש"י שם. ועיין להלן ה"ז בזה).

(טו) שהתלוש שחיברו לענין הכשר הרי הוא כתלוש. יעויין בגמ' חולין (ט"ז) שכן דעת רב פפא אליבא דרובא תנאי. אבל לר' אלעזר בן פדת נחלקו תנאי דזה. ובגמ' צבא צבא (ס"ו ב') בעי רב יוסף מי גשמים שחישב עליהם שידיו את האיתרוכל, האם מכשיר. ונשאר שם בתיקו. איתרוכל, הוא עיגול שסביב הריחים (רש"י שם ס"ה א'). וי"מ אבן תחתונה של ריחים הנקרא שכת (רש"י סו' א').

ופי' שם תוס' בשם ר"י, שהספק למ"ד דכותל בנין התלוש ולבסוף חיברו הוא כמחובר, האם גם איתרוכל כמחובר, או דילמא איתרוכל נייד טפי מכותל והוא כתלוש וואף שחיברו לא איכפת לו, כמו דף שחיברו שדינו כתלוש הואיל והוא כלי. ויש לדון שמה לתוס' יק' לפסוק שכותל תלוש ולבסוף חיברו הוא כמחובר, כיון שסוגיא דעלמא צ"ב אולא הכי (עיין חזון נחום פ"ד מ"ג שטען כעין זה). או דילמא הלכה כרב פפא ודכתראי הוא שכותל הוא כתלוש, וממילא כל שכן שהאיתרוכל כתלוש, –דעת רבינו נכד השני, וכמס"כ מאירי שם.

ד השוהה לשתות הרי המים העולים בבפיו ובשפמו (טו) תלושין ברצונו, (טז) שדבר ידוע הוא שהשוהה יעלה המים בפיו ובשפתיו (יז) והואיל ושתה ברצונו הרי אלו נתלשו ברצון, אבל המים העולים (יח) בחוטמו ובראשו ובזקנו אינן תלושין ברצון.

ה הממלא את החבית (יט) המים העולים אחריה (כ) ובחבל שהוא

(טז) שדבר ידוע הוא. וכ"כ הרא"ש (פ"ד מ"א) דהוי כאילו אחשבינהו, מידי דהוי אמללכת שבת דכל פסיק רישא הוי כמתכוין. אולם מדברי הר"ש והרע"ב לכאורה משמע שהיו והגכנס לפיו מקדים להגיע לשפמו, נחשב רצון, דכך הוא דרך הפעולה, והוא חלק מהפעולה הנרצית לו, ולא רק מפני פסיק רישא, ודו"ק.

(יז) הואיל ושתה ברצונו. כלומר זה ש'הדבר ידוע' לבדו אינו מספיק, שהרי בהלכה ב' בטומן פירותיו מפני הגנבים גם כן ידוע שיבללו. אמנם כאן יש רצון במים להשתמש במים בתורת משקין, ממילא כל מה שמוכרח שיבלל עם מעשה השתיה הוא "בלול ברצונו", אבל בטומן פירותיו מפני הגנבים, אין לו צורך כלל בתורת משקין שבמים [זאת אומרת בגוף המים], אלא הצורך הוא רק במקומם, ואין כאן שום התייחסות לשימוש במים (חזו"א סי' ג' ס"ק א'). אכן מצינו פסיק רישא המועיל גם כאשר אין לו איזה רצון במים, ראה להלן פרק י"ד הט"ו.

(יח) בחוטמו. קשה להבין הלא השוהה לשתות מוכרח שיגיעו המים בחוטמו, ומאי שנא משפמו. ויש לומר דמכיון שסתם מי ששותה, בכלי הוא שותה, ובשתייה בכלי אין מוכרח שיגיע לחוטמו, לפיכך אין נגיעת המים בחוטם נחשבת חלק מפעולת השתיה (משנה אחרונה פ"ד מ"א).

ה (יט) המים העולים אחריה. המים שנדבקו על גבה, מבחוץ.

(כ) ובחבל שהוא מכוון על צוארה. כמין צוואר יש לחבית, שמסבבין בו החבל כמין

ונראה שכוונת הגליון, הוא מחמת שידוע לו לפי המציאות המדובר דהאגודה מיירי באבנים שאינם מעיקר בנין הכותל, אלא מדובקים ובוניים על הכותל, ועל כך כתב שצפרה מוכח דהוי כלי, ולזה הסכימו הפוסקים. כלומר, לפי זה כל הוויכוח בין האגודה לגליון הוא על אותם האבנים שהיו נוטלים מהם ידיים. ובזה פסק דרכי משה שם כהגליון, דבחקקו ולבסוף קבעו הוי כלי. אבל באופן שהקידול הוא באבן כזה שהוא מעיקר בנין הכותל, וכדי להוציאו יס לסתור את הכותל, הוי כמחומר לפי חוס', ופליגי על דין זה דהרמב"ם, ואין הכרע בזה מדברי הפוסקים. ח. ר.

דעת המיוחס לרבינו גרשום שם ונראה שכן גם כן כוונת הרשב"ם שם, ותיישב קצת מקושרות חוס' עליו. ח. ר. א. שהספק שם היה לפי רב פפא שלכ"ע כותל תלוש ולבסוף חיברו הוי כתלוש לענין הכשר, ומ"מ שמא אינטרוביל קבוע טפי מכותל, כי מוזיזם כותלים יותר מאינטרובל, ושמא הוי כמחומר ונשאר בספק. ולפי זה לדינא, בהדיח את האינטרובל לא תולין ולא שורפין, כמו שפסק רבינו גבי ספק דגמרא לעיל פ"י ה"ג. ולגבי כותל, תלוש ולבסוף חיברו הוי כתלוש, וכמו שכתב רבינו.

ולפי זה המים שנתלשו לאורך רגפות שבבית וכיוצא בזה מקבלים טומאה, כיון דהוי תלוש ולבסוף חיברו חשבו חלשה לאורך תלוש, ואם כל המים שנשארו לאורך שימושם בבתיים מקבלים טומאה שכל שימושם הוא לאורך תלוש (ואף אבני רצפה שבקומת הקרקע שהוא ציפוי לאורך אינה בטלה לאורך, עיין ע"ז מ"ה תוד"ה תנא קמא, דלר' יוסי הגלילי ציפוי הר בטל להר וחלוק מכותל תלוש שחיברו, מיהו לרבנן דקיי"ל כוותיהו ציפוי הר אינו כהר).

ד (טו) תלושין ברצונו. לשיטת רבינו לעיל ה"ב, אם הניח בהם פירות לרצונו, הוכשרו. ולהראב"ד אפילו נפלו בהם פירות שלא לרצונו, הוכשרו.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יב החיים קנה

מכונן על צוארה (כא) ובחבל שהוא לצורכה (כב) הרי הן תלושין ברצון, והמים שבחבל היתר על צורכה אינן תלושין ברצונו, נתנה (כג) תחת הצינור כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצון לפיכך אין מכשירין.

ו מי שירדו עליו גשמים אפילו היה אב הטומאה, המים שעליו אף ע"פ שירדו מצד העליון לתחתון טהורין והוא (כד) שינתק אותן מעליו

נחבאר שאף שבפעולה זו הבליה מוכרחת, עדיין אינו חשוב רצון אלא אם כן בכל אופני מלאכה זו מוכרח שיכנס חלק זה במים.

ולולי הר"ש היה אפשר לפרש, שכדי שהחבל יאחוז היטיב בחבית מכל צדדיו, וכדי שלא תשטט החבית מן החבל, יש לו להקיף עם החבל את הצואר פעם או פעמיים. ולפי זה ניחא, שחלק זה מוכרח שיכנס למים, בכל אופן של שאיבה.

(כג) תחת הצינור. אם היה עשוי לצינור טרם שנקבע בצנן, דינו ככלי חלוש לענין הכשר כנ"ל הלכה ג'. והלא סתמא דמילתא הכי הוי, א"כ קשה מדוע אינו נעשה תלישה לרצון מחמת צינור. ויש לומר פשוט, דדמי להלכה ג' 'בשציל שלא ילקה הכותל אינו כבי יותן' דאינו חפץ אלא בסילוקו מן הכותל. אמנם יש חילוק שבהלכה ג' הכלי היה כפוי על פיו, ואין הגדון רק דמעשה הרחקה המים, אבל אם הכלי מקבל את המים, יעויין הלכה ד' די"א שהגננים לכלי מכשיר, אף שהיה קבלתו עבור אצולו טיטוף, וכאן גם כן נכנסים המים לתוך הצינור. אך לא דמי לשם, דשם מבואר הטעם (ברש"י שבת יב' א') דסוף סוף נאספו המים, משא"כ לצינור, המים אינם מיועדים ליאסוף בו כלל והמשנ"א פ"ד מ"א עמד בקושיא זו, ולא מובן מה שמשב, ולכאורה דבריט מוכרחים].

ו (כד) שינתק אותן מעליו בכל כוחו. דאם לא ניתק בכל כוחו, הרי כאשר הטיפה נתלשה מהבגד שבשעה זו כבר חל עלה שם משקה, היא עדיין נוגעת בבגד, ונטמאת ממנו. אבל במנתק בכל כוחו, ברגע שנתלשה הטיפה, היא כבר אינה נוגעת בבגד [וכן הוא להלן פי"ג הי"ד. ומקורו בגמרא כריתות טו' ב'].¹

טבעות הרבה, שלא יהא נגרר אחריו לאחר שמילא את המים (לשון הר"ש מכשירין פ"ד מ"א). אבל בשעת מילוי המים פותח את הטבעות כפי צרכו לפי עומק הבאר ששואב בו. וכנראה אם המים אינם כה עמוקים, מניח חלק מהחבל שיהא מכונן על צוארה, וחלק זה נכנס במים ונרטב.

(כא) ובחבל שהוא לצרכה. היינו אורך החבל הנצרך בשאיבה. ואין הכוונה כל צורך אורך החבל הנדרש לשאיבה כלומר מהיד של השואב עד המים, אשר זה משתנה לפי עמק המים. אלא הכוונה כמה שנצרך שיכנס מהחבל תוך המים (משנה אחרונה שם), שהלא אין החבית מתמלאת עד שתשקע פי החבית תחת המים, ואמנם אם תשקע החבית כל שהוא מפני המים תתמלא, אך המים ממהרים ליכנס בנקל, רק אם נכנס מן החבל יותר מכל שהו תוך מים.

לדעת הר"ש, שיעור בלילת החבל לצרכה הוא טפח. במשנה (מכשירין ד' א') תנן כמה הוא לרכה רש"א טפח. הר"ש כותב שהוא פירוש לאמור בתחילת המשנה. המלאכה שלמה וחזון נחום הביאו שבפירוש המשניות שם כתב רבינו שתי"ק פליגי, ולרכה הוא לפי שיעור גודלה או קוטנה, וכמו שסתם כאן.

(כב) הרי הן תלושין ברצון. כי בכל שאיבה מוכרח שיגיעו מים למקומות אלו (עיין מה שנתבאר הלכה ד' ד"ה בחוטמו).

והנה דין החבל שמכונן על צוארה צ"ע, הלא יכול לפתוח את כל הטבעות ולא ירטב ולעיל

בכל כחו, (כה) אבל אם היו שותתין ויורדים בשעת פרישתם מתטמאין,

(כו) ובזמן שהן טהורים. מדברי רבינו נראה שרק לענין הכשר בעי נייעור ותלישה לרצון, אבל כדין הראשון נטמא גם ללא נייעור.

ודבר זה צ"ע, הא כל זמן שלא נייער אין כאן תלישה לרצון, כמבואר בהמשך דברי רבינו כאן, גבי הכשר. וכי תימא קבלת טומאה במים שאני מהכשר. והרי כשם שהמים שלא נתלשו ברצון אינן מכשירין, כך אינם מקבלים טומאה, כדתנן במשנה סוף מסכת מכשירין, מי גשמים יוכיחו שתחילתן וסופן משקה ואינן מטמאים אלא לרצון. ושם בפירוש הרמב"ם והרא"ש מבואר שמיירי לקבלת טומאה ולהכשר. הן אמנם בר"ש (שם) מפרש שכוונת המשנה על הכשר, אך יעויין במסכת מקוואות (פ"א מ"א) שם כתב הר"ש גופיה, וז"ל כשהדיח, הוחשבו והוכשרו מים שבידו לקבל טומאה עכ"ל הנוגע לענינו. הרי שלדינא מודה הר"ש, שגם לקבל טומאה בעי רצון, כמו להכשיר.

ועוד הלא הדבר מבואר בדברי רבינו בפרק זה, דלהלן הי"ב, כתב רבינו 'מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסים מתוכה' עיי"ש. הנה המים הם על התורמוסים ביציאתם מהמקוה ואינם בקרקע, והטמא נוגע בהם, מדוע לא יטמא את המים אע"פ שאינם לרצון, מוכח דבעינן תלישה לרצון כדי לקבל טומאה. וכן משמע במשנה (מכשירין פ"ד מ"ב) עמד תחת הצינור להקר או להידוח בטמא טמאין, (מובא בדברי רבינו בהלכה זו). משמע אם נפלו עליו שלא לרצון לא נטמא.

בגמ' שבת (י"ז א') מובא מחלוקת אם כלי טמא חושב משקין, ומקורו במסכת כלים (סוף פרק ח'). ומבאר החזו"א (ריש מכשירין) דפליגי במשקה תלוש שלא לרצון, שלא

יעויין תוס' כריתות (שם ד"ה בניתזין), ובר"ש (מכשירין פ"א מ"ה) שיש שיטה שאף בלא ניתק בכל כוחו אינו נטמא בפרישה.

(כה) אבל אם היו שותתין ויורדין, בשעת פרישתן מטמאים. מבואר בדברי רבינו שאם שותת ויורד, אפילו שיורד מעליון לתחתון, הרי זה מקבל טומאה בשעת פרישתו. ויתר על כן שכתב בהמשך דבריו, ובזמן שהן טהורים.. ואם נייער הרי אלו לרצון. משמע שקאי גם על יורד מעליון לתחתון. אם כן מבואר שבעודו בדרך - באויר, לא רק שנטמא, אלא הוא גם כן מכשיר.

וזהו שהשיג הראב"ד בשני השגותיו, דסבירא ליה לראב"ד שביורד מעליון לתחתון, אינו נטמא ואינו מכשיר בין באויר, בין כאשר נדבק לצד התחתון שבבגדו. וכן דעת רש"י ותוס' בכריתות (טו' ב') ולפי רש"י הטעם הוא כי בטל לבגד. לפי תוס' הטעם הוא דאין זה חשיב תלישה לרצון. ונראה לפרש על פי המשנה במכשירין (פ"א מ"ב, ומ"ה) דכל שנתכוין שיאט מכולו, ולא נתקיימה מחשבתו, אין זה מעשה לענין שיהיה כרטון.

בברייתא בגמרא (כריתות טו' ב') קתני, שאין מחשבתו - נחשבין (וכן נראה ג' הרמב"ם) עד שיאט מכולו. הלא לכאורה מפורש כהראב"ד. ויש לפרש אליבא דרבינו, על שעה שהוא נכנס בשפה תחתונה, שבשעה זו אינו נטמא, כי חזר והתבטל לבגד, אף שפעם אחת נפרד ממנו. ואין הכי נמי שבשעה שהיה באויר היה מכשיר ומקבל טומאה. ואף על פי כן, כאשר ירד מאד עליון לתחתון בכל כוחו, אינו נטמא, כי חזר ומתבטל לבגד (ולע"ד גם דין זה צ"ב האם מים חסודים, שנפלו לבגד אינם מקבלים טומאה).

ולמהראב"ד כל שעדיין לא יאט לגמרי טהור ואינו מכשיר אף שלא ניתק בכל כוחו, לפי שנטל לגופו 'אף כשהוא באויר' וזה כל המחלוקת בינו לרמב"ם. וכשניתק ממנו לגמרי איכא תלישה לרצון, וזהו יש חילוק שבניתק בכל כוחו מכשיר וטהור, כי לא הספיק להיטמאות מגופו, ובשעת נטמא בשעת פרישתו.

(כו) ובזמן שהן טהורין אינן מכשירין (כו) שהרי אינן תלושין עליו לרצונו, (כח) ואם ניער הרי אלו לרצון, עמד תחת הצינור (כט) להקיר או לידוח הרי זה לרצון, ואם היה טמא המים שעליו טמאין. השגת הראב"ד: והוא שינתק אותם מעליו. א"א שיבוש יס' כאן וכך הוא שנוי בתוספתא ומציא אותה בכריתות (טו' ז') אע"פ שסחטן והמים נתלשין מזד העליון לתחתון הרי אלו טהורין שאינם נחשבין אלא לאחר שיאלו מכולן ואמר רב יוסף בניתזין בכל כחו ונראה הטעם שהם טהורים עד שיאלו מכולן לפי שהם נטליון (כתב כסף משנה לזריך לומר בטליון) על גבי גופו ואינם משקה עד שיאלו ממנו במחשבה. השגת הראב"ד: ואם ניער הרי אלו לרצון. א"א כמדומה אני שגשגש בכל המשנה ולא הביא אותה כהוגן מפני כלכלו כי הניעור הזה שיאלו מכולן כמ"ס בתוספתא.

קאמר רבינו, והוא שינתק מעליו בכל כוחו [שאו לא נטמאו בשעת פרישה] אבל אם [כשנתקם] היו שותתין ויורדין, בשעת פרישתן מיטמאין [לפי שהספיקו להיטמאות מגופו], ובזמן שהן טהורין [היינו באדם טהור (כס"מ)] אינן מכשירים [כלומר בירדו מאליהם], ואם ניער [את המים מגופו] הרי אלו לרצון (והדוחק הוא, דלפי זה החלוקה שכתב רבינו בסיפא גבי טהורים לענין הכשר, כן הדין גם ברישא לענין טומאה, אף שלא פירשה שם. אלא שבטומאה נוסף חילוק דין נוסף של בכל כוחו). י. ל.

(כז) שהרי אינן תלושין עליו לרצונו. הנה מים אלו לא היו בארץ מעולם, בכל זאת נחשבים כמחוברים לענין הכשר, ומחוסרים תלישה כיון שלא היה בהם תלישה לרצון, [עיי' הלכה ג']. ואין לומר דווקא מפני שבטליון ובלועים בבגדיו. הלא תראה בהלכה ח' שם היו המים מכוונסים בעריבה, ועדיין מחוסרים הם תלישה.

(כח) ואם ניער הרי אלו לרצון. ואף שאין לו שימוש במים מכל מקום כיון שעשה בהם מעשה הרי זה מחשיבם כדלהלן פי"ג הי"ד.

(כט) להקיר או לדוח. אע"פ שלהדיח הקרקע אינו תלישה, כנ"ל בהלכה ג'. להדיח אדם הוי

הוחשב, האם מקבל טומאה, וכלי לאו דווקא (וכ"כ מהר"ם פ"ג מ"ב, ועיי"ש במשנ"א). וצ"ל דרבינו פסק בזה (בהלכה יב') כמ"ד שאינו מטמא. [גם במרכבת המשנה כאן נקט דתלישה לרצון בעינן בכדי שיתטמאו המים].

אמנם בפירושו (מכשירין פ"ד מ"ב) נתן רבינו טעם לדין זה דטומאה שאני, כיון שמשקין טמאים מטמאים שלא לרצון. וצע"ג מה עניינא להכא, הלא דין זה הוא שמשקין טמאין שהגיעו לפירות א"צ רצון שיגיע לפירות המוכשרים. אבל אינו טעם שהמים יקבלו טומאה. ואכתי צ"ע איך נטמאו בשעת פרישתם, ללא ניעור.

והנה שאר הראשונים, הראב"ד בהשגות כאן, והר"ש (מכשירין פ"א מ"ה) והרא"ש (מכשירין פ"ד מ"ב), והגר"א בתוספתא (מכשירין פ"א ה"ג), גרסו בדברי הברייטא הזאת שסחטן, [או שסוחטים, או שסוחטין], מבואר שהמים לא ירדו מעצמם אלא הוא הורידם בידיו, ולא כמשמעות דברי רבינו. אלא שגירסתינו בתוספתא הנדפס, הוא נתלשין, משמע מאליו, ואולי כן היה גרסתו.

בחזו"א (סי' א' ס"ק ז') כתב שבעל כרחך צריך לדחוק שכוונת הרמב"ם שהמשקים טמאים רק אם נתקם בידו. ולשיטתו הכי

ז חבית שהיתה מליאה פירות וירד הדלף לתוכה (ל) הרי זה יערה המים מעליהן ואינן מכשירין (לא) ואף ע"פ שרצונו שימתינו בתוכה עד שיערה המים מעליהן.

הגג, חשיב תלישה, ולכאורה התם המים כנוסים [ואולי מים בקרקע מודה הגר"א שחשוב תלישה אף במים כנוסים, ומים שבגג כמים כנוסים בקרקע]. אמנם רבינו השמיטה, ואולי באמת טעמו מפני שסותר למשנה זו. אך יתכן שהיה מעט מים, והיו דבוקים בגג. ובאמת בפי' רב האי גאון גרס הממחק את הגג.

גם לדעת הגר"א נראה שאם הכניס בגד למים, ונעשו המים המכונסים למים הדבוקים בבגד, חשיב מעשה ניעור, כלהלן פרק י"ד י"ד.

להלן פי"ג ה"א כתב רבינו הממלא בקילון.. הרי הן תלושין לרצון. לכאורה בזה עדיין לא היה 'שימוש' לרצון, כי אם 'מעשה' מילוי בקילון ללא שימוש ועיין בהקדמה לפרק י' לחיוב ב' אופני תלישה לרצון, א' שימוש ללא מעשה, ב' מעשה ללא שימוש. וקשה הא לדברי הגר"א אינו 'מעשה', אלא אם כן, מוציא המים ממקום דיבוקם, מה שאין כן במילוי מים ממעיין. וצ"ע.

ונראה דשאני התם שהיה פעולת "כינוס" להכנה לשימוש, והא חשיב טפי, ומודה הגר"א דהוי מעשה אף ללא שמוציא מים ממקום דיבוקם. ונראה לדבר שהמניח קערה לקבל גשמים בעצור שלא ילקה הכותל (שבת יב) הוי לרצון, על אף שאין לו שימוש במים. אי נמי "'הכנה לשימוש'" מועיל מדין 'שימוש', ולא מדין 'מעשה', עיין מה שנתבאר שם.

(לא) אף על פי שרצונו שימתינו בתוכו עד שיערה. ימתינו, הוא מלשון שהייה והמתנה. והכוונה שאינו ממחר לשבור את החבית כדי לסלק את המים מן הפירות באופן היותר מהר, אלא מערה המים. ובאופן זה שוהים הפירות במים יותר מאשר בשבירה,

תלישה שפיר, דאדם אינו כקרקע לענין זה (ר"ש מכשירין פ"ד מ"ג, ומוכיח כן ממשניות).

בשו"ת רע"א (ח"א סי' נא') כותב שלהדיח עבד כנעני דינו כמחובר מן התורה, ושאר אדם הוי כתלוש, וכתב דשמא מדרבנן גזרו שגם להדיח עבד יכשיר לטומאה, אטו שאר אדם (עיין תוס' מגילה כ"ג וקידושין ז'). ועל כל פנים להדיח בהמה, בוודאי הוי תלישה לרצון, כמו להדיח תלוש.

לפי דברי הר"י מנח"ש (מובא להלן פי"ג ה"ב עיי"ש) פשוט דאדם הוי כתלוש כיון שמקבל טומאה. ובשיטתו יתיישב קושית הר"ש (שם) מדוע לדין זה, אין האדם נדון כקרקע.

ז הרי זה יערה המים מעליהן ואינן מוכשירין. קשה אמאי אינו מכשיר, הא יש כאן מעשה לרצון, כמו ניעור דלעיל הלכה ו' והנה לשיטת הרמב"ם (לעיל ה"ב) דס"ל שאין די בתלישה בלצון, אלא צריך גם שהפירות יכללו במים לרצון, אחא שפיר אף אם נאמר שהמים נדונים כתלושים לרצון כשמערים, דסוף סוף הפירות לא הובללו לרצון. אבל לשאר ראשונים שדי בתלישה לרצון קשה הלא כשמערה הוי פעולת סילוק, דחשיבא כתלישה לרצון כנ"ל הלכה ו', ולהלן פי"ג הלכה י"ד, ואין לומר דרק לאחר שילאו מהכלי הוי כתלושים לרצון, ואז כבר אינם נוגעים בפירות, דעדיין הוי ליה לחלק בין ניתקו בכל כוחו או לא, כנ"ל הלכה ו'.

מתרץ הגר"א (בחי' שנדפסו בש"ס, פ"ד מ"ד) בכלל מחודש, דהסרת משקין [באופן שאינו משתמש בהם] לא הוי מעשה, כי אם כשהוא מנער משקין הדבוקים באיזה דבר, אבל כשהוא מערה מים המכונסים בכלי לא חשוב תלישה.

ויש להעיר על חידוש הגר"א, מהא דתנן בתוספתא (מכשירין פ"א ה"ג) דהמוחק את

באר

ואפילו הכי אין זה רצון (כן מבואר בפירוש המשניות לרבינו (פ"ד מ"ד) בבארו את דברי בית שמאי).

ואם נטלה, דהיינו שהגביה את החבית לשפכה ולא עירה ממנה במקומה, הרי זה בכי יותן, והוכשרו הפירות (הגר"א באליה רבה, ומשנה אחרונה, מכשירין שם) ויש לעיין אם הוא הדין בהניחם ששהו בחוכה, או דווקא במעשה הגבהה. ואף על פי שבהלכה ח', כתב רבינו נטלה לשפכה המים שבתוכה אינן ברצון. לא דמי, כי בהלכה ח' מירי שאין פירות בחבית, ובזה נאמר שהגבהה בכדי לשפכה אינו נחשב תלישה לרצון במים, שהרי אין כאן שימוש במים, ולא מעשה ניעור וזכנו שנתבאר גדר הניעור, בדיבור הקודם. אבל כאן בהלכה ז' היו פירות בחבית, לכן כאשר ניחא ליה בשהייתם, הרי הן מוכשרים, דרצון בבליילת הפירות איכא.

ויש לעיין הלל לפי דברי רבינו בהלכה ב', דעיין תלישה לרצון, מלבד הבליילה לרצון, וכיון שנטילה לשפכה אינו תלישה לרצון, מה יועיל רצון ששהו המים על הפירות.

וכי תימא אין הכי נמי לדברי רבינו גם בנטילה לשפכה אינן מוכשרין, ולא כהגר"א ז"ל, ויש לבאר בזה, דהא דנקטו רבינו שיעוריו אינו מכשיר, אינו הכרח כלל שמדוייק מזה שהגבהה יכשיר. דהלל בהלכה ז' דמירי שהיו פירות בחבית, הגדון אינו בדין תלישה, אלא האם הוכשרו הפירות, כלומר האם יש רצון בבליילת המים בפירות. והנה לענין רצון זה אין נפק"מ אם מגביה את החבית כולל כל מה שבתוכה, שאין ההגבהה מעלה ומוריד לענין רצון שהיו המים על הפירות, החידוש הוא דווקא בשהיית המים על הפירות ובעירוי המים מן הפירות, דס"ד דהוי כרצון בבליילת המים בפירות, ולפיכך לא נחית רבינו להך דינא דהגבהה. ואין הכי נמי גם הגבהה לא יועיל לשיטת רבינו, לעשות בליילה לרצון, ואמנם לענין תלישה לרצון להחשיב את המים בעצמם שפיר יתכן דמהני הגבהה, ופרטיו דין זה מבואר בהלכה ח', ואינו שייך לכאן.

אולם אכתי צ"ע הא לבית שמאי (בפ"ד מ"ד) מבואר בהדיא שמוכשרין בהסכמה להמתנה ז', והדר קושיון, מה מועיל רצון בבליילה, הא דעי תלישה לרצון. וז"ע.

טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יב החיים

קנט

ואמנם לפי דברינו בתחילת ההלכה, יש ליישב דס"ל להרמב"ם דעירוי הוי 'מעשה' במים כניעור, ומשום הכי חשיב תלישה לרצון, ולא כמו שנתבאר לעיל מהגר"א דס"ל דלא חשיב מעשה, וכל הגדון בהלכה זו הוא, האם יש רצון בבליילת המים בפירות, או לא. ואם ניחא ליה בשהייה כגון בנטילה לשפכה, שפיר הוכשרו הפירות. ועדיין צ"ב הא בהלכה ח' מבואר בהדיא כהגר"א שנטילה לשפוך את המים אינו 'מעשה' לאשוויי תלישה לרצון.

אלא נראה דוודאי מודה להגר"א, אלא ס"ל דהכא כיון שיש פירות בחבית, אין זה מערה מים כנוסים גרידא, אלא יש כאן הוצאת המים מדיכוסם בפירות, ולכך הוי 'מעשה' במים. ולכן אם איכא רצון בהמתנה, הוכשרו לפי ב"ש. ולבית הלל ליכא רצון בהמתנה, ואילו היה רצון היה מוכשר.

ועדיין צ"ע דלפי זה הרצון בבליילה הוא בשהייה, והוא היה לפני שנעשו המים תלושין לרצון. ועיין מש"נ בפ"י הי"ז. אמנם במרכבת המשנה (טומאת אוכלין פרק יא') כתב דמהני בליילה ברצון קודם תלישה ברצון, והיינו טעמא דרבתא תורה הכשר במים מחוברים, והוא על כרחך בבליילת פירות תלושים במים מחוברים, ואחר כך נחלש לרצון. עיי"ש.

עוד צ"ע הא איכא מגע בכוונה, ואחרי שהיה תלישה לרצון, מועיל מגע בכוונה לבליילה לרצון גם כשאינו רוצה בשהיית המים בפירות, כמו שנתבאר בשם החזו"א, ומדוע לב"ה לא הוכשרו. וכן הקשינו בפרק יד' ה"א, עיי"ש.

היתה העריבה טמאה נחלקו בה התנאים (שבת יז' א'. תוספתא מובא בר"ש פ"ד) האם כלי חושב משקה ומקבל טומאה, או לא.

בספר מקדש דוד (מג סוף ס"ק ו') מוכיח דלהלכה כלי טמא חושב משקה.

והחזון איש (ריש מכשירין) נוקט דלדינא כלי טמא אינו חושב משקה.

והחזו"א שם ס"ל דכלי טמא, לא דווקא כלי, אלא כל שנגעו המשקין בדבר טמא, נטמאו, ואין צריך מחשבה בכדי לקבל טומאה. וממילא מוכח ליה דלהלכה כלי טמא אינו חושב משקה, שהרי הרמב"ם בהלכה ו' נוקט דמים בעו מחשבה לקבל טומאה. וכן נקטינו בריש מקואות.

אמנם אם נימא דכלי טמא הוא דווקא, לכאורה אין ראיה דלדינא כלי טמא אינו חושב משקה. ומהא דלהלכה יב' שהתורמוסים

ח עריבה שירד הדלף לתוכה המים הניתזין (לב) והצפין מעליה אינן תלושין ברצון, (לג) נטלה לשפכה המים שבתוכה אינן ברצון, (לד) הניחה שירד הדלף לתוכה הניתזין והצפין שבתוכה אינן תלושין ברצון, ואם נטלה לשפכה הרי אלו מכשירין שכיון שלא שפכה במקומה הרי תלשן ברצונו.

ה"א אך שם השיג הראב"ד, וכאן לא השיג. ועיין מש"נ שם בביאור דברי רבינו, באופן שאין ראייה לכאן. שו"ר ברש"ש שהשיג על התוי"ט בזה. וכן במלאכת שלמה גרס בדברי הרמב"ם ושבתוכה. הרי שלהרמב"ם מה שבתוכה אינן לרצון, ולא כשאר ראשונים.

ולשיטה זו אליבא דהרמב"ם, לריד ביאור הסיפא, מה שכתב י"א נטלה לשפכה הרי אלו מכשירין שכיון שלא שפכה במקומה הרי תלשן ברצונו. ולריד ביאור, הרי בהנחת העריבה אינן תלושין לשיטת רבינו, ונטילה לשפכה גרידא, גם כן אינו נחשב 'מעשה' להכשיר, כמבואר ברישא. איך יתכן שבהכשרות שני דברים נפרדים, שכל אחד אינו מועיל, שיועילו יחדיו (ראה משנה אחרונה שהרבה לתמוה).

ולריד לומר שאם לא שפכה מיד אלא נטלה למקום אחר לשפכה הרי החשיב את כינוס המים שעשה בתחילה לכינוס ראוני ומהני מדיו כינוס.

ולשיטה שאר ראשונים שאת שבתוכה הוי לרצון, קשה מדוע הכפין אינן לרצון, הלא כיון שהיו בתוכה ורצה בכינוס, מה איכפת לו שאחר כך אינו חפץ בהם, הרי גם את שבתוכה חזר ופך ובכל זאת מכשירים, וכדפי' הרא"ש דדי בראון בשעה אחת וולב"ש קשה כן לכ"ע.

ולריד לומר דרק מים שסופם להשאר מלך עצמם חשובים כראון חיובי שיהיו בכלי, אבל אותם שישפכו מאליהם אין כאן רצון לאספתם בכלי. ועדיין קשה הרי בתחילת כניסתם לכלי לא הוברר מה ישאר ומה ילא, והלא בדינים לאוריינתא קיי"ל (ביאה לח' א') אין ברייה.

ולדעת הראשונים חקר החזו"א (סי' ג' ג') האם מה שבתוכה מכשיר רק לאחר שיצאו הצפים, כאשר עכשיו כבר ידוע שכל הדלף

האמצעים לא נטמאו, אף שהקופה נטמאה, אין ראייה, כמו שנתבאר שם דמיירי שהקופה חלולה, והמים האמצעיים לא נגעו בקופה הנטמאה. ועיין לעיל פ"ב הכ"ה. ת. ר.

שוב נמלא בחי' הגר"א (טהרות פ"י מ"ה) דכלי טמא לאו דווקא, וה"ה אדם, וכדברי החזו"א.

ח (לב) והצפין מעליה. ונשפכין לחוץ (רבינו בפירושו, והר"ש מכשירין פ"ד מ"ה).

(לג) נטלה לשפכה המים שבתוכה אינן ברצון. דין זה מוסכם לכל הראשונים (עיין ר"ש שם).

(לד) הניחה שירד הדלף לתוכה הניתזין והצפין שבתוכה אינן תלושין לרצון. הרא"ש והר"ש (מכשירין פ"ד מ"ה), ורש"י ותוס' (שבת יב) לפי גרסתם במשנה, סוברים שהמים שבתוכה הוכשרו גם טרם שנטלה. ואע"פ שכוונתו בהנחת העריבה רק למנוע טינוף המקום שסביב מהדלף, בכל זאת היות ולא כפאה אלא הניחה שיקבלו רצה גם באסיפתם. וגם רבינו בפירושו כתב כדבריהם.

וכתב תוי"ט דגם רבינו סובר כדבריהם שמה שבתוכה בכי יותן. ורק הניתזין והצפין אינן לרצון.

ודברי תוי"ט צ"ע הא בסוף דבריו כתב רבינו, שכיון שלא שפכה במקומה הרי תלשן לרצון. משמע הא אם שפכה במקומה, אינן תלושים לרצון, והרי מיירי במה שבתוכה, ואם הם כתלושין לרצון לפני נטילתו לשפכה, איך יתבטל מהם דין תלושים לרצון, בשפיכה. אמנם מצאנו בדברי רבינו כעין זה, בפ"ג

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יב החיים קסא

ט המטביל את כליו והמכבס את כסותו במערה (לה) המים העולין בידיו ברצון (לו) וברגליו אינן כתלושין ברצון.

אחר וכאילו מתיחס הרצון לכל הענין הזה, ויש כאן רצון בתלוג וגם בהלכה ד' יתכן שזה הביאורו.

ועוד יש לומר, לכיוון דרשנין בגמ' פסחים (טז' א') מפסוק מיוחד דמים מחוברים מכשירים, ומוקמינן לה בכהאי גוונא, הרי נתחדש לראונו על מים מחוברים מחשבים מיד, רק שעדיין אין תורת הכשר עליהם עד שיתלש, מדינא דמחומר, אבל לא בענין שוב רצון כשיתלש, דלהני רצון במחומר (ויל"ע בלשונות הראשונים בזה). וכ"כ רבינו בצלאל אשכנזי (שטה מקובצת חולין טז' א') בשם יש מתראים ועיין מרכבת המשנה פרק יא' שמחדש דין אחר מדרכא זו דמהני הכשר במחברים, מובא לעיל הלכה ז'.

אולם כל זה ניחא לקמאי ולעיל הלכה ב' דדין רצון הוא להחשיב את המשקין, דשפיר י"ל דכבר במחומר תורת משקה עליהם. אבל להרמב"ם דבעי שהפירות יוכשרו על ידי המים לראונו, מלבד מה דבעי להחשיב את המים, אם כן בענין רצון בשעת ההכשר, ובעל כרחך כהחז"א.

ויתכן שבאמת מהאי טעמא גבי מטביל כליו, דעדיין בעי שיגיעו לפירות לראונו, כפי שכלל הפרק הזה כאשר כתב רבינו נתלש לראונו, עדיין אינו מכשיר עד שיהיה לו רצון בנפילה על הפירות, והבא נמי בעי עוד רצון לבליה בפירות. ולענין דין תלישה לראונו באמת די שהיה רצון בעודו מחומר, ואחר כך נתלש, ומודה הרמב"ם בעיקר הדין ליסוד שכתבנו בד"ה ועוד י"ל. אמנם מהלכה י' ויא' דשם כתב הרמב"ם שהפרי הוכשר במים אחר הדחה במחומר, משם אין ראיה, דהתם בהכרח כריך לומר כהחזון איש, שהיה לו רצון של בליה במים, גם כשיאלו המים מחיבורם בקרקע עיי"ש.

וראה מה שנתבאר לקמן פרק י"ג ה"א, ומה שהובא שם בשם רבינו בצלאל אשכנזי בכתב יד, שלפי גירסתו בד"ש, מבואר בד"ש לא כמו שכתבנו בעוד י"ל.

רב"א (בשטה מקובצת חולין טז' א') פירש בשיטת רש"י, דכל שבשעת הגעת הפירות למים חשב עליהם, נחשב מחשבה לאורד חלוש, דאף דהמים מחוברים מ"מ הרי הם משמשים לחלוש, ולפיכך מכשירי אף בעודם מחוברים.

שבתוכה ישאר בה, או שגם קודם לכן מכשיר מה שבתוכה, וצ"ב.

ומחזורתא שאכן גם מה שבתוכה אינו מכשיר עד סיום הדלף, או עד שסילק את העריבה משם, מחמת דין אין ברירה. ואחר שסילקה הוחלט והוברר איזה מים נשארו בתוכה, ורק מעתה ואילך הם מכשירים.

ולדברי הכל האופן דדינו כתלישה לראונו בהלכה זו, יש בו חידוש. שהרי סוף סוף אינו רוצה במים כלל, כי אם למנוע טיטוף המקום מהדלף (שבת יב' א'), והטעם דמהני טפי מהלכה ג' דהתם אלו טיטוף לא מהני, דהתם כפה הכלי, והבא הכלי מקבל מומיו, להכי עדיף.

אם היתה העריבה טמאה, דעת ר' מאיר שהרי זה בכי יותן ללא שום מעשה, אף שאין תלישה לרצון, כי כלי טמא 'חושב' משקה, ולדעת ר' יוסי אינן בכי יותן (תוספתא פ"ב ה"ב. מובא בר"ש פ"ד מ"ה) וקיי"ל (עירובין מו' ב') ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי.

ט (לה) המים העולין בידיו ברצון. הנה שני דינים נתחדשו כאן. א. שהמים היוצאים על גבי הכסות חשובים לתלושין לרצון, אף שאין לו שום צורך שיישארו בהם לאחר שנתלשו מחיבורם בקרקע, ואע"פ שמים מחוברים אינן ראויים להכשיר. ב. שאף המים שבידיו בכלל, וזה נלמד מלעיל הלכה ד'.

והנה בעוד המים מחוברים אינם מכשירים, מדין מחומר וכנ"ל הלכה א'. וקשה מדוע כשנתלשו מכשירים, הרי בשעה זו כבר ליכא ניהותא. תירץ החזון איש (סי' ג' א'. סי' ה' א') שכיון שפסיק רישא הוא שהמים יתלשו, מועיל מה שרוצה בהם במחומר, וכמו שזמנו (לעיל הלכה ד') שפסיק רישא מועיל. ונזכר אחר כתב כיון שלעולם הדבר הוא כך, נחשב הכל ענין

י פירות שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן לא הוכשרו, (לז) ואם חישב שידוחו ידיו הוכשרו במים שבידיו שהמים שבידיו ושעל הפירות הרי הן כתלושין ברצון.

יא הנותן פירותיו לתוך המים ברצונו אם היו מים (לח) שבקרקעות

להדיח ידיו, הלכא להדחה אין לה קשר עם הפירות, ויכול להדיח ללא פירות, ואין הרצון של שימוש במים להדחה כולל את המים שעל הפירות. ואף אם תימצי לומר שהמים שבפירות כלולים במים המדיחים ואיכא עלייהו נוחותא דחלישה, אבל אין כאן רצון של בלילת המים בפירות, אף שרצה לטול את הפירות ובאותה שעה היו ידיו רטובות אין בכך רצון על הבליטה (ודברי משנה אחרונה תמוהים).

גם אין להעמיד שהיה האדם טמא ומטמא שלא לרצון, שהרי במשנה כאן מפורש מיירי שנטהרו ידיו.

ויש לומר, שיש כאן רצון בבלילת הפירות, כלשון רש"י (חולין לא), והר"ש (מכשירין פ"ד מ"ו) דאחשבה להך נפילת פירות ליטול ידיו בהגבהתן והוי ליה משקה שסופו לרצון (אמנם דבריהם צ"ב וכבר כתב משנה אחרונה וז"ל: אינו מובן דבלא נפילת הפירות היה יכול להדיח ידיו במים ומה חשיבות נפילה זו, וצ"ע. אך עכ"פ לדבריהם ניחא שיטת הרמב"ם).

ואמנם על דברי רש"י והר"ש קשה בהיפך, למה הוצרכו לטעם זה, הלא המה לטעמייהו (לעיל הלכה ב') ס"ל שדי בתחילתו לרצון, והרי רצה להדיח ידיו במים אלו.

יא (לח) שבקרקעות אינן מוכשרין כל זמן שהן במים. מטעם שהם מחוברים. אבל אם היו המים בכלים, הרי בעצם רצונו שהפירות יהיו בהם, יש כאן רצון שיהיו המים תלושים שרצון זה חשוב גם כרצון לבלילת הפירות במים וגם רצון לתלישת המשקה. ועיין מש"כ בחקירות סי' ד' להקשות מכאן על המרכבת המשנה והגר"ח ז"ל שנקטו שרק אם המים הגיעו לפירות חשוב שיש כאן גם רצון

(לז) וברגליו אינן כתלושין לרצון. ואף אם אי אפשר לו ליכנס למערה ללא שירטבו רגליו אין העולין לרגליו לרצון, מפני שפעולות אלו אין דרכם בהכרח זה, כנ"ל הלכה ד'.

שנינו במשנה (מכשירין פ"ד מ"ו) ר' אלעזר אומר אם אי אפשר לו שירד אלא אם כן נטנפו רגליו, אף העולין ברגליו בכי יותן. וכתב תו"ט מכשירין אליבא דהר"ש הרא"ש והרע"ב דהכל מודין בזה, דא"א עכשיו ללא שירטבו רגליו. אמנם להרמב"ם רבנן פליגי עליה. והטעם כמו שביארנו בדיבור הקודם.

והמשנה אחרונה כתב דלשון המשנה אינו שירטבו אלא שיטנפו, ואשר על כן רוצה שידוחו רגליו. ובלא"ה, גם לר"א העולין ברגליו אינם לרצון.

ואם משתמש במים לא לטבילה אלא להשקה, כגון שהיה לו כלי עם מים טמאים, והשיקן למקוה ובתוך כך נכנסו מים לכלי, הוכשרו המים הנכנסים, ואינם נטמאים מן הראשונות, שהרי הראשונות עצמם נטהרו בהשקה (תוספתא פ"ב ה"ד. מובא בר"ש פ"ה מ"א).

י (לז) ואם חשב שידוחו ידיו, הוכשרו במים שבידיו. הלכה זו תמוהה טובא לדרכו של רבינו. כי אמנם יש כאן תלישה ברצון. אבל מבחינת בוא המים אל הפירות אין כאן רצון כלל. כי אין רצונו רק להגביהן ולא בבלילתן. ומה בין זה לטומן פירותיו מפני הגנבים.

ולכא למימר שהרצון במים להדחה והיות ובהכרח יבא על הפירות הרי זה כולל ברצון ההדחה. כי אם אמנם רצה במים

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יב החיים קסג

אינן מוכשרין כל זמן שהן במים הוציאן (לט) הוכשרו במים שעליהן (מ) או שעל ידיו שהרי נתלשו ברצון, כיצד צנון או לפת שהוא בתוך המערה נדה מדיחתו שם והוא טהור, (מא) העלתהו כל שהוא מן המים נטמא במגעו.

יב קופה שהיא מליאה תורמוסין ונתונה לתוך המקוה (מב) מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסין מתוכה והן טהורין מפני שלא הוכשרו שהרי מתוכה נטל ואין רצונו במים שעליהן, (מג) העלה מן המים הנוגעים בקופה טמאין (מד) שהרי הוכשרו במים שבקופה שנתלשו ברצונו, ושאר כל התורמוסין שבתוך הקופה טהורין.

(מד) שהרי הוכשרו במים שבקופה. בביאור דעת הרמב"ם [בחיבורו] נראה דרצה לטבול את הקופה, ומהאי טעמא יש כאן רצון רק על המים הנתלשים על ידי הקופה, כנ"ל הלכה ט', ולא במים שעל התורמוסים, ולפיכך לא הוכשרו התורמוסים שהוציא מהקופה. ואם נטלם עם הקופה נטמאת הקופה, שהרי הנוטל טמא היה, ונטמאו המים הנתלשים עמה. ומשקים טמאים מטמאים אוכלים אף שלא לרצון כנ"ל פרק ב' הי"ג, ולפיכך נטמאו התורמוסים הנוגעים בקופה.

ומה שפירשנו שהתורמוסין הפנימיים אינם נוגעים במים שבקופה, יש לעיין הלל הקופה מלאה מים, ואף שיש לו רצון רק במים שבפני הקופה, הלל המים מתערבים זה בזה, ומדוע אין נטמאים כל התורמוסים. ויש לומר דבטלי המים טמאים כדוב, ורק הנוגעים בקופה נוגעים קודם שיתערבו. אי נמי כמ"כ התפארת ישראל דמייירי בקופה עם נקבים גדולים ווע"ע חז"א פס.

דעת הרא"ש (מכשירין פ"ד מ"ו) שרצה "להדיח" את הקופה ולא את התורמוסין. והקופה היתה טמאה והטבילה מקצתה והנוטל היה טהור. ומייעצים לו לתלוש את התורמוסין לחוד, שאילו יתלשו על ידי הקופה, הרי המים שבקופה תלושים לדעת

תלישה אבל אם הפירות הגיעו אל המים לא חשוב רצון תלישה אלא כרצון בלילה לבד.

(לט) הוכשרו במים שעליהם. שבהדחתו איכא רצון, וחשיב תלישה לרצון ובלילה לרצון אף שההדחה היה בעודו מחובר, וכמו שנתבאר בהלכה ט'.

(מ) או שעל ידיו. ואם תאמר הרי מים אלו אינם לרצונו, שהרי לא רצה אלא שהפירות יהיו במים, ולא בשעל ידיו.

ויש לומר היות ודעתו להוציא את הפירות מהמים, אם כן רצונו לשימוש שישטפו את הפירות, כוללת את המים שיבואו בהכרח על ידיו בשטיפה זו. והדבר דומה להלכה ד' במים העולין בשפמו.

(מא) העלתהו כל שחו מן המים נטמא במגעו. עיין מה שנתבאר בהלכה ט' מדוע מועיל רצון בשעת מחובר.

יב (מב) מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסין מתוכה והן טהורין. למדנו שמשקין שטמא נוגע בהם אינם נטמאים עד שיתלשו לרצון, וכמו שנתבאר בהלכה ו' עיי"ש.

(מג) העלה מן המים. כלומר אם הטמא העלה את כל הקופה מן המים.

פרק יג

א (א) הממלא בקילון (ב) המים הנשארים בקילון הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין ברצון אלא אם נשאר שם משקה אינו מכשיר. השגת הראש"ד: אבל אחר שלשה ימים אינו תלושין. א"א (ג) וכיון שנחשבו לתלוש בתחילתן איך יאלו מידי מחשבה לעולם אלא נראה שעל הטופח שעל הקילון אמרו עד שלשה ימים מכשיר שהוא חשוב משקה שיש בו להטפוח לאחר שלשה ימים אינו מכשיר. סוף המשנה רבי עקיבא אומר נגזו מיד טהורין לא נגזו אפילו עד שלשים יום טמאים. תוספתא רבי עקיבא אומר נגזו וכו' וסתמן שלשה ימים. ואין דעתי נוחה בכל זה.

והנה הראש"ש (סס) כתב דבאופן שחולש את הקופה שאז כל התורמסין הוכשרו סיבת טהרת התורמוסים שאינם נוגעים בקופה היא כי אין שני עושה שליש בחולין, וז"ע דהא משקין נעשין תחילה ואם כן כל המים שבקופה נטמאו ושוב הם מטמאים את התורמוסים, כמו שבי' חז"א (סי' ג' ס"ק ה'), והרמב"ם בפירושו"ש גם כן פי' כהראש"ש וג"כ ז"ע. ואולי העמידו משנתנו קודם גזרה דית' דבר, ששם גזרו שהמשקים נעשים תחילה, כמש"כ תוס' שבת יד' ב' ד"ה אלא.

ויכשירו את התורמוסין ושוב אותם תורמסין הנוגעים בקופה יטמאו ממנה, אבל כל שעדיין לא תלש הקופה אין המים מכשירים לפי שהם מחוברים. והר"ש הוסיף שאפילו אדם טמא יכול להוציא את התורמסין לפי שכל המים העולים עם התורמוסים, אינם תלושים לרצון, שהרי לא היה לו כלל רצון בהדחת התורמוסין.

פרק יג עוד אופנים בדין שיהיו המים תלושים ונחשבים לרצונו

(ב) מים הנשארים בקילון הרי הן תלושין לרצון. הנה לכאורה 'שימוש' עדיין לא היה במים אלו, וגם 'מעשה' אין כאן, כמבואר לעיל פי"ב ה"ז שאין נחשב 'מעשה' במים, אלא אם כן היו המים דבוקים בדבר וניערם. אלא מבואר ש"הכנה לשימוש" חשיב ניהא ליה.

ויש לחקור האם הוא מדין 'מעשה', ולהכי לא מהני מחשבה אם מתמלא בקילון מאליו וכמו שמוכח בר"ש סוף פרק ה' שם תוספתא, דמחשבת כינוס לא מהני, אלא בעי שהוא ימלא. ואע"ג ש'מעשה' שאינו מסיר המים ממקום דיבוק אינו 'מעשה' [כנ"ל פי"ב ה"ז מהגר"א], וכאן הלא ממלא ממעיין וכדומה. מכל מקום מהני הכא, דהוי

א הקדמה. כאשר נאמר בפרק זה, 'תלושין לרצון'. לדעת הרמב"ם (פי"ב ה"ב) אינו מכשיר אם יפלו על הפירות, אלא בעי גם בלילה לרצון. ולדעת רוב ראשונים מכשיר גם אם נפלו על הפירות שלא לרצונו.

(א) הממלא בקילון, פירש רבינו במשנה (פ"ד מ"ט) בקילון תלוש, דאל"ה וודאי אינו תלישה. וקילון הוא תעלה, בריכה וכמבואר ריש מסכת מועד קטן, וברמב"ם הלכות שביית יו"ט פ"ז ה"ב. וכן מה שכתב כאן רבינו בפירושו המשניות שהוא 'סאקיה' בלשון ערבי (עיין מקורות וציורים לרמב"ם), הוא תעלה, כמו שכתב המגיה בפיהמ"ש (מהדור' ה' קפ"ח) דמקוואות סוף פ"ד. ודלא כמש"כ המגיה בפיהמ"ש כאן שהוא כלי, ועיין בבא בתרא ז"ט ב' ברש"י.

ב עצים שנפלו עליהן משקין ברצון וירדו עליהן גשמים שלא לרצון (ד) אם רבו הרי כולן שלא לרצון, (ה) הוציאן שירדו עליהן גשמים (ו) אע"פ שרבו הרי כולן לרצון,

הרבים ולכן מותר מן התורה, והוא אם נימא שדין ספק רה"ר טהור שייך גם בשאלת ההכשר, עיין בזה במשנה אחרונה (פ"ג מ"א וסוף מ"ג ומ"ד), ובזכר טוב (סי' י' אות ב) מאדוננו הגאון רבי א. דוב לנדו שליט"א.

(ג) השגת הראב"ד. וכיון שנחשבו לתלוש בתחילתן איך יצאו מידי מחשבת. הכסף משנה מיישב את דעת הרמב"ם שעל אותו שנשאר לא היה רצונו מעיקרא. ודבריו קשים טובא הא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה, ואין לומר שמכשיר כשיתברר, שהרי מכשיר תוך ג' ואינו מתברר אלא אחר ג'. אמנם ולדברינו הנ"ל דמיירי בדרכנן מיושב, דקיי"ל (ביצה לח' א') בדרכנן יש ברירה.

החזו"א (סי' ג' ח') מבאר שאין הביאור שאת מקצת המים שישארו לא רצה מעולם, אלא שכל רצונו מוגבל בזמן, והיינו שאין לו רצון שיהיו מים בכלי לאחר ג' ימים. ולפיכך לאחר ג' ימים בטל מהם חשיבות משקה, כיון שמעיקרא לא הוי ניחא ליה בהם אלא לזמן קצוב. אמנם כל זה הוא מפני שלא השתמש בהם רק 'הכינם לשימוש'. אבל אם השתמש כבר כגון שהדיח, אפילו שאינו רוצה בהם אלא לזמן, וודאי חשובים הם לעולם כמש"כ הרא"ש (פ"ד מ"ה).

והא דהמוחק את הכרישה מכשיר (להלן הי"ד), אף שאינו רוצה בהם כלל, אפילו לזמן מועט, ומכשירי, זהו דין אחר דהתם היה 'מעשה' פעולת הפרדת מים, ו'מעשה' מחשיב.

ב (ד) אם רבו. מי גשמים ביטלו את הראשונים ברוב.

מעשה 'כינוס' והוא עדיף ממעשה סילוק, כמו שנתבאר בפרק יב' הלכה ג', ז', ח' עיי"ש [והגר"א מיירי בסילוק המים].

או דילמא אינו מדין 'מעשה', אלא מדין 'שימוש' אלא שדי גם ב'הכנה לשימוש' ומהני כשימוש. [וההיא דתוספתא (המובא בר"ש סוף פרק ה') ששוקל בכף מאזנים, אע"פ שחישב על מה שכנוס בכף אינו מכשיר. ומצאנו דלא מהני במחשבה, מטעם "הכנה לשימוש", החס שאני שאין לו שימוש במשקה, רק שחושק על איבודו ולכך שותהו, ועדיפא ליה שישאר בתוך הפרי, ולהכי החס דעיי מעשה כינוס, אבל כל שרואה בשימוש, כגון מומלא בקילון מהני אף בשמח. או כמו שכתבנו דפרק י' ה"ג, דאליבא דהנ"ל דמתניתין דתנא הגוריד דהמה, גם לשימוש דעיי גילוי רצון במעשה כל דהו, ולכן לא מהני חשב עיי"ש. ח. כ.ו.]

דעת הראב"ד, הר"ש, והרא"ש, ודקיי"ל כר' עקיבא כיון דסברי דלפני כה, ולא לחלוק, ור' עקיבא ס"ל שאם נשאר מים בקילון וודאי מכשיר. וענין ג' ימים הוא בסתמא, כגון שהניח פירות בקילון ולא הביט לראות אם המים בו, ומצאן אח"כ יבשים ואינו יודע אם היה בהם מים בשעה שהניח את הפירות, עד ג' ימים ממילוי הקילון, הרי הוא תולה שהיה מים. ולפי זה אין מוזכר כאן רצון כלל, וצריך לומר שכבר נתלשו לרצון.

והדבר צריך מובן, מה פסיקא ג' ימים הרי תלוי בכמות המים ומדת חום האויר באותה עת. ואי היה דין דרכנן היה ניחא, שאני אומר גדר גדרו בו. אבל הלא הדין דאורייתא מיירי.

ואולי מדאורייתא מותר, דספיקא הוא ואיכא חזקה שלא התחדש בו חלות הכשר, ועדיף מחזקה שנשארו המים. עיי"ל דהוי ברשות

קסו

באר

טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יג החיים

והרמז"ס צפיהמ"ש עוקצין סוף פרק ב', כתב על מים שצעיץ, שאם אינו כלי אין המים מכשירים. והרבה הר"ש לתמוה על שיטה זו שהרי א"ל שיהיה בתוך כלי כבדי להכשיר, ודי שיהיה נתלש לרצון.

ויש ליישב שהלך בשיטת רבו הר"י מגא"ש, והיות והמים שימשו דבר שאינו מקבל טומאה כי העליץ אינו כלי, לפיכך מה שהמים שימשו אותו אינו מועיל להם שיוכלו להכשיר, כשם ששימשו למחזר אינו מועיל.

ובאמת בתוס' הרא"ש (מובא בשטמ"ק שם) פליג בהדיא בזה, וכ' דמהני נמי מחשבה לשמש דבר שאינו מקבל טומאה, אם הוא תלוש.

(ו) אע"פ שרבו הרי כולן לרצון. משמע מלשוננו שבכה"ג אין המי גשמים מבטלים את המשקים שהיו לרצון. וצריך עיון דתיפוק ליה שהמי גשמים עצמם לרצון הם [ואולי זה באמת כוונתו].

באמת במשנה (פ"ד מ"י) ובתוספתא (פ"ב מ"ג) מבואר דמיירי שהמשקין הראשונים היו טמאים [ורבינו גופיה לעיל בפרק ט' ה"ו פירש את סיפא דההיא משנה בטמאים]. והכי קאמר אף שהמי גשמים רוב והם טהורים, מ"מ הכל טמא מאחר ואיכא רצון במי גשמים, הוחשבו לקבל טומאה, ונטמאו מהמשקים הראשונים.

ולפיכך נקט עצים, דאילו היו כלים, כבר נטמא הכלי בתחילה (צ"ל אם היו המשקין משקה זב וזבה), וחזור ומטמא את המשקין להיות תחילה (משנה אחרונה סוף פ"ד).

(ז) או רגלי בהמתו מלאות טיט, אם שמת. אע"פ שהוא רצון מועט (התנא ר' יהודה באמת חולק, וסובר שצריך רצון טובא. מהר"ם פ"ג מ"ז).

ג (ח) כרי שיסתמו הפדקים. בר"ש מעמיד הלכה זו על ענין נוסף, בנקבי הכלים מניחים יתדות העומדים בלחץ. ודרכם להתרפות בשעת החום. ובשרייה במים חוזרים ונלחצין.

הטורף את גגו והמכבס את כסותו דהוי לרצון, ואחר כך ירדו עליו גשמים, אימתי הוא יודע שרבו מי הגשמים, אם ניכר שינוי גמור במהות הטיפות, כגון בתחילה היה מנטף טיפין דקים, ועכשיו עבים. ר' יהודה אומר אפילו שינוי באופן ירידתו די לנו, כגון שהיה מנטף טיפות חתוכות, ועתה טורד טיף אחר טיף (תוספתא פ"א ה"ו).

(ה) הוציאן. יש לעיין מה הדין אם נפלו ושמח, דהנה לשון רבינו עצים שנפלו עליהן משקין וכו' הוציאן שירדו עליהן גשמים. מדויק שגבי משקין שכבר היו חשובים מעיקרא די שנפלו, וגבי גשמים בעי שיוציאן, משמע דבעי איזה פעולה המורה על גילוי רצונו. ויש לדחות דבעי הוציאן לגלויי מחשבתו, ואין הכי נמי אם יודע שחשב נמי מהני.

וכן בהלכה ג' לשון רבינו המוריד את הגלגלין, ובהלכה ד' המוריד את הבהמה, ובהלכה המוציא מסמר, לכאורה משמע דבעי דווקא מחשבה הניכרת מתוך מעשה, ועי' מש"נ בהלכה ד', ולעיל פ"י ה"ג וצ"ע.

אמנם הפשטות וודאי אינו כן, דרק בקטן נאמר שאין לו מחשבה כלהלן הלכה ד', הא לגדול יש מחשבה. וכן בהלכה זו גבי עבר בנהר ושמח, משמע שמח אחר כך. וכן להלן פ"ד ה"ד גבי זתים שבגג. וכן לשון הגמ' (ב"ב ס"ז ב') חישב להדיח את האיצטרוכל. ואם כן לכאורה דברי רבינו לאו דווקא הוציאן, אלא הוא הדין נפלו עליהן גשמים ושמח.

והנה עצים שאינם כלי אינן מקבלים טומאה. וצ"ע מדין זה (שמקורו במשנה) על דברי חי' הר"י מגא"ש (ב"ב סו' ב') שמבאר שמה שמחשבה לשמש מחובר לא מהני כנ"ל פ"ב ה"ג, הוא מטעם דבעינן שימש דבר המקבל טומאה. וצ"ע.

היו רגליו (ז) או רגלי בהמתו מלאות טיט ועבר בנהר ונרחצו אם שמח הרי המים העולין עליהן תלושין ברצון ואם לא שמח אינן ברצון.

ג המוריד את הגלגלים ואת כלי הבקר בשעת הקדים למים (ח) כדי שיסתמו הסדקין שבעץ (ט) הרי המים העולין בהן תלושין ברצון.

ד (י) המוריד את הבהמה לשתות המים העולין בפיה תלושין ברצון וברגליה אינן כתלושין ברצון אלא אם חישב שיודחו רגליה, (יא) ובשעת היחף (החורף) והדיש אף שברגליה תלושין ברצון, הורידה חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שיודחו רגליה המים העולין ברגליה אינן תלושין ברצון שיש להן מעשה (יב) ואין להן מחשבה.

ה (יג) הטובל במים הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון אבל

ד (יא) ובשעת היחף. הוא חולי מחולי הבהמות הנקרא (בל' ערבי) אל חפ"א, ותרגומו בלשון משנה 'יחפות', והוא בא לה בעת יגיעה בהליכה מרובה. וכן אחרי הדישה כואבים רגליה. בזמנים אלו יועיל תערובת המים כדי שתסור יגיעתה (רבינו במשנה פ"ג מ"ח).

הר"ש (שם) גרס בשעת האף. שהחום גדול. ובשעת הדיש מתחממות הבהמות מן הטורח, ומורידן במים להתקרר.

בדבריו יש חידוש רב, כי כאן אינו צריך שיהיה הבהמה כלולה במים, כי אינו משתמש בלחות עצמה, אלא בקירור שבמים. והרי משתמש במים ככיסוי אינו רצון לבלילה, כמבואר בפרק יב' ה"ב. בכל זאת הכא חשיב משתמש בגוף המים, ועיין הלכה ט'.

(יב) ואין להם מחשבה. ואם אמרו בפיהם שרוצים בהדחה, לדעת רש"י הוי כמעשה והוכשר, ותוס' חולקים, ויבואר להלן פי"ד ה"ב.

ה (יג) הטובל במים. אע"פ שהפליג במים מיל, ולכאורה המים שהיו עליו בשעת

(ט) הרי המים העולין בהם תלושין לרצון. אף שהמים שנמצאים עליה, הם לא סתמו את הסדקים, מ"מ הם תלושים לרצון, כנ"ל פי"ב ה"ד.

ד (י) המוריד את הבהמה לשתות. כן הוא לשון המשנה (מכשירין פ"ג מ"ח). ויתכן שהוא דווקא מוריד ולא בירדה מאליה ושמח. ומה שכתב רבינו בהלכה ב' היו רגלי בהמתו מלאות טיט ועבר בנהר, היינו שעבר עמה. אבל בירדה מאליה, דליכא מצידו אלא מחשבת שמחה, ללא מעשה כל דהו, לא מצינו במשנה דמהני.

אולם בתוספתא (פ"ב ב) מובא בר"ש (פ"ג מ"ז). הלשון, בהמה שירדה מאליה.

ואמנם לגירסת הגר"א (בתוספתא שבתון יחזקאל) אינו צהדיא, ויתכן לאוקומי שירד בעליה עמה. ואף לפי גי' הר"ש, מסתבר שתנא דמתניתין דדייק ותני המוריד כמה זימנין במ"ז ומ"ח, פליג. ועיין עוד בפ"י ה"ג, שנמצא עוד הפרש בין המשנה לתוספתא, דלמשנה לא מהני מחשבה, ולתוספתא מהני.

אכן לסולי עלמא אס באו מים על הפירות עצמם, ושמח מהני גם לדין חליקה לרצון, וגם לדין כלילה לרצון, וא"כ שום מעשה בזה, כמבואר להלן פרק יד' ה"ד ת. כ.

העובר במים כל (יד) המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון.

ו מי שטבל בנהר והיה לפניו נהר אחר ועבר בו (טו) ביטלו השניים את הראשונים והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון, וכן אם (טז) דחהו חבירו לשברו או לשבר בהמתו בטלו המים הראשונים אבל אם

שטבל יותר ממיל, או אפילו הילך בנהר עצמו. עכ"ל. מבואר כמוש"כ חזו"א.

(יד) המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון. ואף אם רגליו מלאות טיט אינן לרצון, כלעיל הלכה ב' דבעינן שמח [בפיהם] ש"ג מ"ז איתא שאלבא דר' יהודה, באדם שהיו רגליו בטיט ועבר בנהר אין צריך שמח, וגם בסתמא הוי לרצון, אך כתב דלא קיי"ל כר' יהודה. ועיין עוד רא"ש ריש פ"ה.

ו (טו) בטלו. במשנה כתוב טהרו אפרש לפרש בשני פנים, א' שהפך את המוכשר לטהור מצד ביטול או טהרה. ב' יתכן לפרש כמו טהר יומא, שהוריד ממנו את המים. וברמב"ם כתוב כאופן הראשון.

והחזו"א סי' ה' ס"ק א' מקשה מה צענין לטהרה וביטול ע"י השניים, הלא נזרעו הראשונים כשנעשו מחוברים. ומתקן שציון שגם צעת שהיה נוחא ליה בהם, היו מחוברים, ומ"מ מהני מהשנה לכשיתלש, לפיכך אין מתבטל מהם תורת הניחותא בזה שמחברין שוב. ולכאורה דבריו איתא שפיר רק להלכד (שנתבאר לעיל פי"ב ה"ט ד"ה ועוד י"ל) דניחותא מועיל על מחובר להיות מכשיר כשיתלש, אבל אי נימא כמו שמהלך חזו"א דחשיב כאילו גם נתלש לרצון, לא איתא שפיר סברא זו.

(טז) דחהו חבירו לשברו. גרסתנו במשנה (מכשירין פ"ה מ"א) דחהו לשכרו. וכ' חזו"א (סי' ה' ס"ק ב') ז"ל: אע"ג דשכור דינו כפקח, כדאיתא בשו"ע יו"ד סי' א' ס"ח, משום דדוחהו לשכרו אין רצונו רק בדחייה, אבל אין רצונו ללחלח במים, אבל המשחק רצונו ללחלח וזהו משחקו. עכ"ל.

טבילה, כבר סרו ממנו, אפילו הכי המים העולין תלושין לרצון (תוספתא מכשירין פ"ב מ"ד, מובא בר"ש ה' א).

וכתב החזו"א (סי' ה' ס"ק א') שמכאן מוכח כמו שנתבאר לעיל פי"ב ה"ט, דהיינו טעמא דחשיב ניחותא אף שכשיתלשו כבר אין לו בהם רצון, משום שכיון שבעל כרחך יתלשו, הוי הכל כמעשה אחד וכאילו ניחא ליה גם בו. ואם כן גם מה שעלה לבסוף הוי כמעשה אחד עם תחילת הטבילה, והוי כהיה לו ניחותא בהמעשה, ולכן לא איכפת לן שעלה עם מים אחרים, כיון שהעליה עצמה, היא חלק ממעשיו לרצונו.

ואילו למה שנתבאר שם (ד"ה ועוד י"ל) שבאמת הרצון הוא רק בטבילה בשעה שהמים מחוברים, ומהני רצון במחובר, לענין דכשנתלשו הם מכשירים, ואף דבעת תלישתם כבר לא ניחא ליה בהו. לפי זה יקשה מדוע כהאי גוונא שיצא לאחר שכבר הפליג למקום אחר מכשירים, הלא הרצון היה רק במים הראשונים, והמים הראשונים נתבטלו.

עיין ר"ש שכתב לפרש דברי התוספתא וז"ל: פירוש שהפליגה, שנשתהה שם במקום שטבל יותר ממיל, לא נתבטלו במי הנהר. עכ"ל. לכאורה הוא מה שהוקשה לר"ש, דאילו הלך למקום אחר, אין כאן רצון למים שעליו בעלייתו, לכן פירש דבעי דווקא שיעמוד במקומו, ואמרינן שעלו עליו המים שטבל בהם. אמנם בהגהות רבינו בצלאל אשכנזי (הנדפס מחדש) תיקן בר"ש וז"ל: במקום

(יז) דחהו דרך שחוק לא בטלו אלא הרי המים שעליו תלושין לרצון, טבל בנהר ועלה וירדו עליו גשמים אם רבו עליו גשמים הרי בטלו מים הראשונים והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון.

ז (יח) השט על פני המים (יט) המים הניתזין אינן תלושין ברצון,

אם כן לשיטתו וודאי מוכרח דבעי דווקא רצון הנדחף, כי בשעת יציאת הנדחף ליכא הכא רצון דוחף. וכ"כ באמת בחזו"א ס"ק ב'.

[לשון המשנה (מכשירין פ"ה מ"א) 'ואם כמשחק עמו הרי זה כבי יותן', אין הכרח מלשון עמו שהיה לנדחף שותפות בשחוק, ובעי רצון נדחף. לידוע בשם הגר"א 'אתו' בשוה, 'עמו' אינו בשוה. עוד י"ל עמו, כמו שהנדחף חפלא של המשחק.

ובמשנה ב' (שם, מובא להלן הלכה ז') דתנן נחמין להתחז על חזירו הרי זה כבי יותן, אינו הכרח שגרי ברגון הדוחף, דהתם 'מעשה' איכא כהרעת האילן, משא"כ דוחף את חזירו למים דליכא מעשה במים, ובעינן לשימוש, בזה שפיר יא להסתפק].

ז (יח) השט.. המים העולין עליו תלושין לרצון כי היה רצונו בשיטה לצורך רחיצה או להתלמד לשוט [וכ"כ משנה אחרונה פ"ה מ"ב. והלא ז"ע בלחמלמד מדוע חשוב דניחא ליה במים, עיין פי"ב ה"ב]. אבל אם לא היה רצונו לעבור, ומפני הנהר שעיקבו הוכרח לשוט, לא עדיף מהעובר במים בהלכה ה', ואין המים העולין עליו, תלושים לרצון (משנה אחרונה שם).

(יט) המים הניתזים אינן תלושים לרצון. קשה הא הוי פסיק רישא שהוא מוכרח מהמעשה שרצה בו, ויהיה חשיב לרצון, כנ"ל פי"ב ה"ד, וצ"ל דדומה למים העולים בחוטמו שאפשר לשוט בלא התזה (חזו"א סי' ה' ס"ק ג') וומפני כך לא חשיב פסיק רישא. והנה יא לעיין להלן פי"ד הט"ו, ולהלן בפרק זה הלכה י', מה שנתבאר בדיון פסיק רישא במעשה שאין בו שימוש, דיתכן שלא אמרינן בזה פסיק רישא, ולפי זה לכאורה לא קשיא הקושיא מעיקרא. ואולי חשיב דליכא שימוש ב'מים', דהא שט בהם והתזה דרך שיוטו הוי חלק מהשיוט, ולכך דומה שפיר לפי"ב ה"ד דמהני פס"ר.

לשון חי' הגר"א: דחהו מחמת שכרות שלא בכונה עכ"ל.

מדברי שניהם למדנו שיש לשיכור כוונה, ואם יכוון, הוי תלישה לרצון.

(יז) דחיו דרך שחוק.. לרצון. דעת הגר"א, והמשנה אחרונה (מכשירין פ"ה מ"א) דדי ברצון הדוחף. ואע"פ שהנדחף אנוס בדבר הוי תלישה לרצון, מחמת נוחותא דדוחף.

וואף למ"ד (מובא לעיל פי"ב ה"ב) דבעינן בלילה ברגון בעלים היינו בלילת פירות, אבל בדיון תלישה לחשיבות המים, איכא למימר דלא בעינן בעלים (משנה אחרונה פ"ה מ"א) עיין מש"נ בפ"ב ה"ב בשם החזו"א, וראה תוספות ב"ק נח. שכתבו שרגון העושה חשוב ניחא ליה גבי הכשר].

אבל בראשונים (בפי' רבינו למכשירין פ"ה מ"א. וכן בפי' הרא"ש שם, שהעמידו שהיה הנדחף מסכים לשחוק) מדוקדק דרצון נדחף דווקא בעי.

וי"ל דהטעם דבעי רצון הנדחף הוא כי מיירי בשימוש במים בעודם מחוברים לקרקע. דהנה אי הא דמהני רצון במים מחוברים, ומכשירים לכשיתלשו, הוא על אף שבזמן שהם תלושים לא היה כלל רצון (כהצד לעיל פי"ב ה"ט) אלא אהני רצון דשעת חיבורם, יתכן שרצון הדוחף פועל רצון במים, ולכשיתלש על ידי יציאת הנדחף יכשירו. אבל לפי הצד שכתבנו (שם) בשם החזו"א דבהדחה במחוברים, בעינן דליהוי שימוש הנמשך בהיותו תלוש, והרי הכא יציאת המים אינו מעשה המיוחס לדוחף, ובשעה זו אין בלילה לרצון הדוחף,

והמים העולין עליו תלושין ברצון, (כ) ואם נתכוון להתיז על חבירו אף הניתזין תלושין ברצון.

ח העושה (כא) (כב) צפור במים המים (כג) הניתזין ואת שבה אינם תלושין ברצון.

שהיו הקנים מחוברים בתוך הנהר, ולפיכך אין הנשאים תלושים לרצון.

מקשים משנה אחרונה, וחזו"א (סי' ה' ג') הרי ההתזה הוי מעשה כמנער את האילן, ואת הכרישה להלן הלכה י"ד ט"ו, שמכשיר אף שאין לו כל צורך במים ואדרבה מסירם לאיבוד.

ונראה דלפי דעת הגר"א נחא, (מכשירין פ"ד מ"ד, יעויין לעיל פי"ב ה"ז) שרק מסיר מים הדבוקים לאיזה דבר הוי מעשה, ולא מערה מים אסופים. והכא המים מכונסים.

(כב) צפור. הר"ש פירש אבעבועות. ולפי זה מובן שאין כאן מעשה כמנער את הכרישה, ששם משנה מקום המים, אבל כאן אינו אלא מערב את המים באופן שנעשה אבעבועות.

ווקשה הא מי האבעבועות מחוברים הם למים שצקקע. מתרין המשנה אחרונה ע"פ דברי הר"ש בטבול יוס שבועת מים אינו חיבור למים. וכן משמע בר"ש סוף פ"ג דמקוואות ושכתב דליפורין אינו חלק מהמקוה אלא דהכא אינו לרצון, הא אי היה לרצון היה כאן שימוש.

(כג) הניתזין ואת שבה אינן תלושין לרצון. על ב' השיטות בביאור ציפור, קשה אין הכי נמי 'מעשה' אינו כמבואר לעיל ד"ה מקשים, אבל הלא יש כאן 'שימוש', שהרי שנינו במשנה (פ"ה א) ונפסק ברמב"ם (לעיל הלכה ו') שהנאת שחוק שימוש של רצון הוא. וצ"ע. באמת בתוספתא יש תנא דס"ל שהוא בכי יותן, וצ"ע טעם משנתנו.

(כ) ואם נתכוין להתיז על חבירו. נתבאר לעיל הלכה ו', דהכא הוי מדין 'מעשה' לא מדין 'שימוש' במים. ובזה לכו"ע אין צריך רצון מי שהתיזו עליו, ואינו ענין למחלוקת לעיל הלכה ז'.

ח העושה צפור במים. מתוך דברי רבינו בפירושו (פ"ה מ"ב) נראה ענינו כצורת מה שקורין מַזְרֵק (המשמש להזרקת רפואה), ממלאין אותו, ומתיזים את המים למרחוק לשם משחק.

והנה הקשה רבינו (בפיהמ"ש שם) מדוע עצם המילוי בקנה אינו נחשב תלישה, ותיירץ שאין רצונו שישארו שם, אלא שיותזו משם. והנה יש לעיין מאי שנא מהממלא בקילון (פרק זה ה"א) שהוא גם כן ממלא רק בשביל שישקה את האדמה, והרי שימוש מחובר אינו שימוש (כמבואר פי"ב ה"ג). וצריך לומר דשם יש לו על כל פנים שימוש בדבר [אף שגוף השימוש הוא לצורך מחובר] אהני המילוי, אבל כאן אין שום שימוש, ולפיכך אין ההכנה נחשבת שימוש.

ובאמת מצינו שמהר"י קורקוס הוקשה לו כן, והיינו דפשיטא ליה דמה שבתוכו שהוכנו לצרכו הוי שימוש הראוי לעשותו תלושין לרצון, ולפיכך כתב דמיירי לגבי הפירות שהתיז עליהם, וקמ"ל דהתזה ללא כוונה שיגיע לפירות לא חשיב הגעת מים לרצון, והרמב"ם לטעמיה דבעי ב' רצונות. וכתב, שזה לא יתכן בכוונתו בחיבורו, שכתב אינן תלושין לרצון. לכן כתב עוד ליישב, דמיירי

ט המודד את הבור (כד) לידע עומקו, מים העולין בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון, (כה) ואם מדד רוחבו, מים העולין בידי או בדבר שמדד בו אינן תלושין ברצון, (כו) פשט ידו או (כז) רגלו לבור לידע אם יש בו מים הרי המים העולין בידו או ברגלו אינן תלושין ברצון, פשטן לידע כמה מים שם העולין בהן תלושין ברצון, (כח) זרק את האבן לבור לידע אם יש בו מים מים הניתזין אינן ברצון (כט) והמים

שאינו נידון כבלילה לרצון. והכוונה שהיות ואינו צריך שישנו המים את מקומם בשביל ידיעתו, וגם לא שהיא איזה דבר בלול, אינו חשוב שימוש מלאכה במים.

וזההג במוליד פירותיו על ידי שיבולת הנגר (לעיל פי"ד ה"ג) נמי חזינו דבעי ר'און בבלילה. ולא סגי כמה שמעוניין בתנועת המים להאליך פירותיו, ויז"ע מ"ט טובל בנהר איכא ר'און לבלילה הא די לו במגע המים בגופו וא"צ את בלילתם. ובעל כרחך ז"ל שראן לטבול אינו רק ר'און במגע, אלא בבלילה. והטעם שהרי רחמנא קרי ליה ורחץ. ועיין לעיל הלכה ד' לענין ר'און בקירור על ידי המים, שנמשך שימוש.

ולפי דרכינו למדנו דקדור וטבילה חסידי שימוש, ותנועה ומגע
לא חסיד שימוש.

(כז) רגלו לבור. ה"ה קנה (משנה פ"ה מ"ה), אבל משלשל חבל הרי הן בכי יותן (תוספתא מובא בר"ש שם), שאינו מרגיש אם יש בו מים, לפיכך הוא צריך שיבלל החבל, ויראה אם יש מים.

ולמהמור גוונא דקנה הוא רבוחא טפי שהרי היאך ירגיש כגניעת
הקנה במים בלא שיוכלל הקנה במים, וז"ל דמ"מ מרגיש על ידי
ששודר הקנה במים. ומעתה השמטת רביו לקנה קשה טפיל.

(ב) זרק את האבן, מים חניתזין אינן ברצון. לפי שאין לו צורך במים שיותזו, כי ידיעתו שיש מים באה לו כמה שרואה את המים שעלו בראש האבן, ודי לו בזה.

אמנם הגר"א באל"ה רבה, גורס במשנה
'הנִיתִזִין הרי הן בכי יותן'.

ונראה ליישב שחלוק אם בעבור השחוק רצונו שיעשה בלילת איזה דבר, לבין הכא שאינו אלא מתיז בעלמא, או מערב שיעשה בוועות, שאין לו חפץ בכל יצירה של ממש.

ט (כד) לידע עומקו. ולשם כך מכניס את הדבר עד תחתית הבור, וכשמוציאו מודד את שיעור הנרטב, ועל ידי כן יודע כמה עומקו של בור.

(כח) ואם מדר רחבו. אפילו אם מאיזה טעם היה נצרך דווקא למדוד במקום המים, ואפילו אם הוא כדי לידע כמה מים או יין יש כאן, מ"מ אין לו ענין שהיד [או הדבר שמדד בו] יבלל במים כי הרי רואה את מדתם מקיר לקיר. משא"כ לעומקו אינו יודע המדה רק לפי מה שרואה עליו עד היכן נתלחלח במים.

ור' טרפון סובר שגם המודד לרחבו הרי זה כבי יותן. יש לעיין
האם טעמו שגם במדידה לרחבו יש לו קצת שימוש במים, או אף
שאין שימוש היות ובמדידה מוכרח שיבדל, הוי ראו.

ויש לפשוט מתוספתא, ר' טרפון אמר לר"ע מה בין רחבו לבין ארכו שתחת מקום הדוּסם. מוכרח כלל ב', דלענין השימוש הלא החילוק פשוט כנ"ל.

(כו) פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים אינן תלושין לרצון. צ"ב הא זקוק הוא לבלילה כדי לידע אם יש שם מים. מבאר תוי"ט (פ"ה מ"ה) שהוא רוצה רק להרגיש את המים, ואינו רוצה בבילת ידו, והרי זה כטומן פירותיו מפני הגנבים דלעיל פ"ב ה"ב

שעל האבן אינן תלושין. השגת הראב"ד: אינן כתלושין. א"ל לשון המשנה ושעל האבן טהור וכמדומה אני שעל הכשר הוא הכל.

י החובט על (ל) השלח חוץ למים הנתזין ממנו תלושין ברצון (לא) שהרי רצונו שיצאו, חבט עליו והוא (לב) בתוך המים (לג) אינן תלושין

הגר"א מדובר שאחר כך הוציא את האבן, וקמ"ל שאין כאן ניהותא.

י (ל) השלח. עור, בצמרו (פיהמ"ש לרבינו מכשירין פ"ה מ"ו).

(לא) שהרי רצונו שיצאו. ואע"פ שלדעה זו תכלית חבטתו אינה עבור הוצאת המים אלא לשם הוצאת הכלוך, והראיה שגם תוך המים הוא חובט. מ"מ היות וגם בהוצאה הוא רוצה, הרי תלישה לרצון (חזו"א סי' ה' ו).

עוד כתב החזו"א שם, דאף שלא כיון לכך ולא שם לבו ומחשבתו לזאת, מ"מ בסתמא נחא ליה בכך.

וקשה הלא אין כאן 'שימוש' במים, רק 'פעולת' סילוק, כמש"כ בפיהמ"ש (פ"ה מ"ו) דדמי למרעיד את האילן, שזה מהני מדין 'מעשה', ואם כן אם לא כיון לכך מאי מהני מה שנוח לו בכך הלא כיון שלא כיון לכך לא חשיב מעשיו, ואין לומר שכיון שהוא פסיק רישא שיצא גם מים חשוב מעשה שאם כן מדוע הוצרך הרמב"ם לומר שניחא ליה תיפוק ליה שהוא פסיק רישא, ועוד דלכאורה לא מהני פסיק רישא ב"מעשה", שהרי באמת ענין מעשה הוא דאחשביה למים בכך שהוא עושה בהם 'מעשה', ואם כן כאשר כוונת 'מעשיו' לא היה במים, ליכא כלל אחשביה, ולא מהני שמכוחו נתלשו המים בפסיק רישא.

ואמנם עיין פי"ד ה"ט שזכחנו מרש"י בשבת יז' דגם ב'מעשה' מהני פסיק רישא, ויעויין רש"ש שם, אלא שלפי זה יהיה נחשב תלישה לרצון, אפילו אם לא נחא ליה כלל שילאו המים, דומיא

ולדעת הרמב"ם אין להקשות שהמים הניתזים יהיו תלושים לרצון, מחמת דאיכא 'מעשה'. כי להרמב"ם לא עשה את מעשהו, אלא בעבור מה שיעלה על האבן, והניתזים אין המעשה מכיון אליהם, ואינו פסיק רישא כי אין צריך לינתו דווקא למקום זה שניתז [עו"ל שב'מעשה' לא מהני פסיק רישא].

(כט) והמים שעל האבן אינן תלושין. פירש הרא"ש שמקצת האבן בולטת מהמים ורואה שהגיע לשם מים, ולפיכך יש כאן רצון, אלא שזה נחשב מחובר ולכן אינו מכשיר (דהוי מעשה ממחבר למחבר. ואינו מעשה המועיל כלל, כדלעיל הלכה טו ואפילו אם יתלשו המים מהאבן אחר כך שלא לרצון, לא הוי כתלושין. אף להלד שכתבנו בפ"ז ה"ט ששימוש במחבר מהני לכשיתלשו שלא לרצון).

הקשה החזון איש (סי' ה' ס"ק ה') הרי על האבן הוי זוחלין או קטפרס ואינם חיבור ואם כן הוי תלוש. ולכך כתב החזון איש דאפשר שאין האבן גלויה, אלא גובהה כגובה פני המים ומשקה טופח עובר עליה ללא קטפרס.

אמנם בפ"י המשניות להרמב"ם [מובא גם בתו"ט] כתב שהאבן גלויה, וגם ברא"ש נראה כן, וקשה קושית החזו"א. והנראה בדעת הראשונים, שהיות ואינו צריך להאבן ומניחו ומבטלו במקומו, דין האבן כמחבר לקרקע ככל האבנים אשר בארץ ח. ר.

הגר"א פירש דאת שבאבן לא נחא ליה, וזהו לשיטתו שבודק על ידי המים הניתזין, ולא על ידי המים שבאבן כפירוש הרמב"ם. ולשיטת

ברצון.

יא המים העולין בספינה (לד) ובעיקל ובמשוטות אינן תלושין ברצון, המים העולין במצודות וברשתות ובמכמורות אינם תלושין ברצון, (לה) ואם ניער הרי אלו תלושין ברצון, וכן המים שעל (לו) הקסיה של שלחנות ועל (לז) השיפה של לבנים (לח) אינן ברצון (לט) ואם ניער הרי אלו ברצון. השגת הראב"ד: וכן המים שעל הקסיה של שולחנות ועל השפה. א"א פירש בעל

דמה שמוצא בראש"י שם ווראה מה שנתבאר שם מדוע לא שייך לומר כאן שמועיל מדין פסיק רישא במעשה.

והנה החזו"א הוכיח דין זה שדי במה שכתבנו נחל ליה מדין דלעיל פ"ג ה"ד גבי שעת היחף שדי בנחל ליה. והתם יש 'שימוש' במים, ומאי שיאטיה להכא דהוא דין 'מעשה'. ועיין עוד בהלכה יא, והלכה טו.

(לב) בתוך המים. וניתז חוצה למים (משנה אחרונה מכשירין פ"ה מ"ו). ועיין ברא"ש וצ"ע.

(לג) אינן תלושין לרצון. והיינו אף שאחר כך יתלשו המים, ובעלמא היכא דניחא ליה במחובר זה מכשיר כאשר יצאו לחוץ [כדלעיל פ"ב ה"ט] מכל מקום כאן לא חשוב ניחא ליה ולפיכך אינו מכשיר. והגר"א בא"ר פסק כרבי יוסי, דהוי תלוש לרצון, לפי שלעולם מטרת החביטה היא להוצאת המים, כי בזה מתנקה העור. והיינו מדין שימוש [כמו הדיח במים דלעיל ה"ד (חזו"א שם)], ולא מדין מעשה, שהרי בתוך המים לא שייך מעשה כיון שאין כאן תלישה.

והנה החזון איש (שם) כתב שאפשר לאוקים הך דינא בין בשלח המונח בכלי בין במונח בקרקע, ואי בקרקע הרי מה שמכשיר להגר"א הוא לכשיתלשו המים. ולכאורה האין אפשר להעמיד בכלי הלא כהאי גוונא אף להרמב"ם מכשיר משום השימוש שנשתמש במים לניקוי השלח ויעוין להלן פ"ד ה"ח בנידון כיו"ב.

יא (לד) ובעיקל. הרא"ש (פ"ה מ"ז) מפרש שהוא מה שנקרא עוגן, שמטילין דבר כבד במים קשור לספינה, בכדי שתעמוד מלכת. ורבינו (בפירושו שם) מפרש, מקום בתוך הספינה שמתקבצים בה מים הדולפים מסדקי הספינה פנימה.

(לה) ואם ניער הרי אלו תלושין לרצון. במשנה אחרונה (פ"ה מ"ז) כתב דקמ"ל דאף שניער את הרשת בשביל להוציא את הדגים, ויצאו המים מאליהם מכל מקום חשוב רצון ווראה לעיל הלכה י' משנ"ת לדון דיתכן דלא מהני פסיק רישא בענין ניעור. אמנם יש חילוק בין שני ההלכות, דבהלכה י' איכא בעלמא חבטה ללא התזת מים, כגון חובט תוך המים, אבל הכא כל ניעור רשת להוציא דגים מהים, מוכרח לנער מים. אך לפי הטעם שכתבנו שם, כל שאין 'שימוש' במים, אף דאיכא 'מעשה' לא מועיל פסיק רישא, וה"ל איכא שימוש במים. ולפי זה רק מנער להוציא את המים הוי ניעור. ועיין להלן פרק ט"ז ה"ג.

(לו) קסיה. דבר המשמש לכסוי מזון הנמצא מחוץ לקורת גג, שלא יבא על המזון מי גשמים (ר"ש ורא"ש פ"ה מ"ח), לכלוך (רע"ב שם) ואבק (משנה אחרונה שם).

(לז) שיפה של לבנים. מחצלת המשמשת לכיסוי הלבנים מפני הגשמים (ר"ש שם) קודם בישולם ויפסדו (רמב"ם ורא"ש שם). ולכאורה פירוש משנה אחרונה לקסיה, אינו שייך בשיפא, וצ"ע.

(לח) אינן ברצון. ויש לומר שהחידוש בזה הוא, אע"פ שניחא ליה בגשמים שיוצאו על ידם (עיין דיבור הסמוך בשם

קעד באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יג החיים

הערוך קערות מענין הגונז את הקסוה (סנהדרין פ"א ז') ואין דעתי נוחה הימנו. ובמסכת כלים פ"ו קסיה של זורי גרנות ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן טמאה אבל של צבעים ושל נפחים טהורה רבי יוסי אומר אף של גרסות זה הכלל העשוי לקבלה טמא מפני הזיעה טהור. וכל אלה אין מראה פנים להיות קערה אבל נראה שהוא עור שהזורה הגורן חוגר על כל בגדיו שלא יתחצרו בהם הקשים והקסמים והמוץ שגורן והולכי דרכים מפני האבק ועושי פשתן בשביל הקסמים והרקתא וכל אלו עושין לקבלה שהם מקבלים את הפסולת ומזילים הבגדים אבל של צבעים ושל נפחים שהם מזיעים תמיד והם מקנחים בהם הזיעה טהורה וכן קסייה של שולחנות והשפה של לבנים עור הוא שפורסין על שולחנות של צעלי מטבעות ועל הלבנים שלא יתלכלכו המים היורדין עליהן אינן לראון ואם ניער ולא הקפיד על מה שיפלו (ב) ונפלו על פירות הרי הם כבי יותן וזה טעם הניעור שהוא כבי יותן.

(ב) בהשגת הראב"ד, ונפלו על פירות.
מבואר דעתו שאין הניעור פועל כ'מעשה'
להחשיב את המים עצמם לעולם, ואין הנעור
מועיל אלא אם במעשה זה נפלו על הפירות.

לפי זה הוא הדין בכל ההלכות מהלכה י' ועד
טו' לדעת הראב"ד אינו מכשיר אלא בנפלו
על הפירות בניעורו.

החזו"א תמה על דעת הראב"ד מצרייתא דכריתות טו' ב' 'אע"פ
שסחטן והמים נסחטים מזל העליון ללד התחתון'. והראב"ד
גופיה הביאו לעיל פרק יב' הלכה ו', משמע (ואמנם היה אפשר
לדחוק שזה גופא החסרון שם, שלא נפלו מיד על הפירות, ובסיפא
מייירי שנפל מיד על הפירות כפרש"י שם) מצרייתא דאי לאו
חסרון במעשה שם שלא ילאו מטוב, היה מכשיר אף שלא נפל
מיד בניעורו על הפירות, ובפרט מדברי הראב"ד שם שמתאר
שהחסרון בירד ללד התחתון, אינו מזל שלא נפל על הפירות
עיי"ש. מבואר דמהני ניעור אף שאינו יורד מיד על הפירות.
ול"ע.

עוד קשה על שיטת הראב"ד, מדתנן מכשירין פרק א' משנה ב'
המרעיד את האילן להשיק ממנו משקין ב"ה אומרים היוצאין כבי
יותן ואת שבו אינן כבי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו מטוב. ואי
כהראב"ד תיפוק ליה שאת שבו אינן כבי יותן מפני שלא נפלו מיד
על הפירות.

אמנם לק"מ דאם המשנה מתפרשת כפי התוספתא (מכשירין א'
א), ע"פ גירסת הר"ש, מבואר דמייירי שנפלו מיד על הפירות.

הר"ש, לא סגי במחשבה לשימוש, דבעי איזה מעשה גילוי ראון,
כאמור בהקדמה לפרק י', והוא לא הוליאן לשם כך. אמנם יתכן
דשימוש מהני גם במחשבה גרידא, כדחניא בהמה שירדה מאליה,
עיין מה שנתבאר לעיל הלכה ג'. ולפי דה ז"ל שאין לו נוחותא
בהחטא.

(לט) ואם ניער. ביאר הר"ש (פ"ה מ"ח) לפי
שמתכווין להדיחם. והקשה הרש"ש תיפוק
ליה שיש כאן 'מעשה' ניעור, ומהני אף בלא
רצון של 'שימוש' [כמבואר בהקדמה לפרק
י"ב].

ויש לומר דהכא לא מהני מדין 'מעשה' כיון
שהיה כוונתו להסיר את האבק ולא את המים,
ומה שהמים מנוערים מכוחו בפסיק רישא,
נראה שאינו מועיל למיהוי אחשביה למים
מדין 'מעשה', דאי מעשיו לא כיוונו למים אין
כאן אחשביה, וכנ"ל ה"י עיי"ש, ולפיכך
פירש הר"ש דמהני הכא מדין 'שימוש' במים,
ולכן כל שיודע וניחא ליה בזה מהני, אף
דליכא מעשה במים.

והמשנה אחרונה מפרש שעיקר כוונתו היה עבור האבק, ולא
עבור המים, מ"מ כיון שמכוחו נחלשו המים הוי תלושין לראון.
והנה המשנה אחרונה לטעמיה, כמו שהבאנו לעיל גבי רשות,
דמהני פס"ר גם ב'מעשה' ניעור. אולם הר"ש כאן דייק וכתב
ש'כוונתו להדיחם' נראה דס"ל דלא מהני פס"ר, וכמו שביארנו.

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יג החיים קעה

יב המוליך את הספינה (מא) לים הגדול לצרפה, המוציא מסמר לגשמים (מב) לצרפו, המניח (מג) את האוד בגשמים לעשותו פחם, הרי המים שעליהן תלושין ברצון, (מד) אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבותן אין המים שעליהן תלושין ברצון.

יג שלשל את המשולת לבור להעלות בה כלי או קיתון, שלשל את הכלכלה לבור כדי שתשב עליה התרנגולת אין המים שעליה תלושין ברצון.

יד (מה) הממחק את הכרישה להסיר המים שעליה, והסוחט שערו בכסותו (מו) המים היוצאין תלושין ברצון, והנשארין בהן אינן תלושין

הר"ש (פ"א מ"ג) גורם כך, נפלו על מחזירים שבו ותלושין שתחתיו ב"ש אומרים כבי יותן, וב"ה אומרים על תלושין כבי יותן ועל מחזירים אינן כבי יותן. אמר ר' יוסי בר' יהודה לא נחלקו על תלושין שתחתיו שאינן כבי יותן, במה נחלקו על תלושין הנמלאים בלוחות אילן שב"ש אומרים כבי יותן וב"ה אומרים אינן כבי יותן. אלו דבריו. וקשה טובא אי תלושין שתחתיו אינן כבי יותן ק"ו תלושין שבו ומ"ט דב"ש. אלא נראה מוכרח כוונת הר"ש שאחרי הגהת הר"ש, כריך להגיה בדברי ר' יוסי בר"י כגירסת הגר"א שבתלושין שתחתיו הן כבי יותן. הא תלושין שבו אינן כבי יותן. וממילא לת"ק שנחלקו ב"ש וב"ה בתלושין שתחתיו, הרי שבתלושין שבו אף לב"ה אינן כבי יותן, ואדרכה נראה דמיידי בנפל על הפירות לאלתר. והיה באילן פירות תלושין שגרעבו, ואינו כבי יותן כי לא נתקיימה מחשבתו במעשהו.

הר"ש (פ"א מ"ג) גורם כך, נפלו על מחזירים שבו ותלושין שתחתיו ב"ש אומרים כבי יותן, וב"ה אומרים על תלושין כבי יותן ועל מחזירים אינן כבי יותן. אמר ר' יוסי בר' יהודה לא נחלקו על תלושין שתחתיו שאינן כבי יותן, במה נחלקו על תלושין הנמלאים בלוחות אילן שב"ש אומרים כבי יותן וב"ה אומרים אינן כבי יותן. אלו דבריו. וקשה טובא אי תלושין שתחתיו אינן כבי יותן ק"ו תלושין שבו ומ"ט דב"ש. אלא נראה מוכרח כוונת הר"ש שאחרי הגהת הר"ש, כריך להגיה בדברי ר' יוסי בר"י כגירסת הגר"א שבתלושין שתחתיו הן כבי יותן. הא תלושין שבו אינן כבי יותן. וממילא לת"ק שנחלקו ב"ש וב"ה בתלושין שתחתיו, הרי שבתלושין שבו אף לב"ה אינן כבי יותן, ואדרכה נראה דמיידי בנפל על הפירות לאלתר. והיה באילן פירות תלושין שגרעבו, ואינו כבי יותן כי לא נתקיימה מחשבתו במעשהו.

אמנם לביאור הר"ש והרא"ש בהנשאים שבו, מבואר בהדיא בדבריהם דסגי שנפלו אחרי כן על הפירות.

יב (מא) ים הגדול. איתא בירושלמי תרומות (פי"א) שאע"פ שים הגדול הוא משקה סרוח, ומשקה סרוח אינו מכשיר (כנ"ל פ"א ה"ב), מכל מקום ים הגדול מטמא ומכשיר, שנאמר ולמקוה ה'מים' קרא ימים. ונראה עוד מה שכתב בזה חוספות רי"ד ב"ב כ. – ועוד יל"ע מדברי הר"ש פ"ו מ"ד שדבר שיש לו סם לואי אינו מכשיר, ואם כן הלא מים מלוחים יש להם סם לואי כמבואר בפרה פ"ח מ"ט, ואמנם המעיין היטב בדברי

(מב) לצרפו. זה לשון רש"י (שבת מא' ב'): כשכלי מתכות הם ונותן לתוכו צונן, מחזקים את הכלי, וזו היא גמר מלאכת הצורפין, שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר, והמים מצרפין פעפועיו עכ"ל.

(מג) את האוד. אוד הוא גזיר עץ.

(מד) אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבותן. ומקשה משנה אחרונה (פ"ה מ"ז) הא יש כאן 'שימוש', ואע"פ שבדין מלאכת שבת פטור על כהאי גוונא מפני שאין המלאכה כריכה לגופה, אבל הרי בהכשר גם זאת נחשב שימוש כמפורש בשבת יב', גבי המקבל מים בקערה לאזולי כותל מטיטוף, דהוי רצון להכשר, אף שבשבת הוי מלאכה שאין כריך לגופה.

ומיישב המשנה אחרונה, וכ"כ החזו"א (ס"ו ה"ס"ק ז') דמיידי בלוחות שהיה נכבה גם ללא מי הגשמים ולכן אינו אכיל חסור. אבל כשמוציא בשביל שיעשה פחם כריך הוא לגשמים בכלי שיכבה מהר בטרם יתכלה העץ ולפיכך חסור רצון. ועדיין ז"צ הלא מ"מ רצון מועט יש כאן, עיי"ש.

יד (מה) הממחק את הכרישה. כרישה מין ירק היא, והוא סוחט ממנה את מי הגשמים הדבוקים בה.

ברצון מפני שרצונו שיצאו מכולן, (מז) וכרישה עצמה הוכשרה שבשעת פרישתה מכשירין, (מח) ואם ניתק המים מעליה בכל כחו לא הוכשרה.

טו המרעיד את האילן (מט) להשיר ממנו אוכלין או להשיר טומאה המים הניתזין ממנה אינן תלושין ברצון, הרעידו להשיר ממנו משקין היוצאין הרי הן תלושין, והנשארין בו אע"פ שנשרו ממקום למקום אינן תלושין ברצון, מפני (נ) שהוא מתכוון שיצאו מכולו, וכן אם (נא) נתזו על המחוברין אינן תלושין ברצון. הסגת הראב"ד: אינו תלושין בלחץ. א"א
היה לו לומר שאין מקבלין הכשר במחובר מיהו אם הוכשרו במחובר לרצון ונתלשו ועדיין משקה טופח

הוכשרה, אבל אם אינו בכל כוחו, הרי הטיפה נוגעת בכרישה, גם לאחר שנערה לצאת.

טז (מט) להשיר ממנו אוכלין, המים הניתזין ממנו אינן תלושין ברצון. ואף אם היה באופן שהיה מוכרח ממעשיו שיתנערו המשקין לצאת, אין מועיל בזה פסיק רישא, וחלוק מפרק יב' ה"ד דהתם מהני פסיק רישא. וטעם החילוק נתבאר לעיל הלכה י' ד"ה וקשה.

(נ) שהוא מתכוון שיצאו מכולו. ולכן אף שעשה מעשה במים, כיון שלא נתקיימה מחשבתו, לא חשיב 'מעשה'. ויש להקשות, דבהלכה יד' מבואר שהממחק את הכרישה, כרישה עצמה הוכשרה. והיינו שהוכשרה בזמן שהטיפה ננערה לצאת, והיא עדיין נוגעת בכרישה, וקשה הא עדיין לא נתקיימה מחשבתו, שהרי הוא רצה שיצא המים מכל הכרישה, וצ"ע.

(נא) ניתזו על המחוברין אינן תלושין ברצון. מקור דין זה הוא בהלכה הבאה. והטעם בדבר, ד'מעשה' לצורך מחובר לא חשיב תלישה [לדעת הרמב"ם]. והקשה חזון איש (סי' א' ס"ק י"ד) מלעיל הלכה י"ד גבי

(מו) המים היוצאים תלושין לרצון. עיין בהקדמה לפרק י', שכאן מבואר ש'מעשה' ללא שימוש מהני, אם הוא עושהו בידים.

(מז) כרישה עצמה הוכשרה. צ"ע טובא דאין הכי נמי יש כאן 'מעשה' למיהוי 'תלישה ברצון', אבל הלא דעת הרמב"ם בפ"ב ה"ג דבעינן תרתי, א' תלישה לרצון, ב' בלילת הפירות המוכשרים לרצון. וכאן אין בלילה לרצון, שהרי חפצו לסלק את המים ממנה.

וכתב החזו"א (מכשירין סי' א' יט', ויותר מבואר בסי' ו' ס"ק ט') שמכאן מוכח יסוד גדול דכאשר היה תלישה לרצון די בנגיעה בכוונה, וא"צ רצון שיהיה בלול, ואפילו טומן פירותיו מפני הגנבים מכשיר אם היה תלישה לרצון. ולפיכך כיון שעשה מעשה ניעור במים, הוחשבו המים כדין נתלשו לרצון. ומעתה די שהוא מגיע את המים לפרי בכוונה, ואף שאין לו רצון בבלילה. ולפיכך כרישה עצמה הוכשרה. ועיין בזה בחקירות סי' ד' בענין זה.

(מח) ואם ניתק המים מעליה בכל כוחו. כי ברגע שהמים ננערו לצאת ונפעל בהם מעשה הניעור, מיד פסקו מלגעת בה, לפיכך לא

עליהם לרצון הרי הם מוכשרין, ובמרעיד את האילן ונפל על חבירו וסוכה ונפלה על חבירתה ותחתיהן זרעים וירקות מחוברין פליגי בית שמאי ובית הלל ז"ל סברי כיון שמתכוין להפיל את האילן או את הסוכה ואין להם עוד כורך שישארו עליהם המשקין אי נמי מחשבת נפילת האילן והמשקין שעליו מחשבת אחת היא והרי הוא כמו שהרעידן להשיר מהן המשקין על הזרעים שתחתיהן והרי הן כבי יותן ובית הלל סברי אעפ"כ אינו כמרעיד להשיר ממנו אוכלין שהרי אינו מתכוין אלא להפיל הסוכה עצמה והא דנקט זרעים וירקות מחוברים תחתיהם רבותא הוא לז"ל אע"פ שמתחברים בשעת הכשר אם נתלשו ומשקה טופח עליהם הרי הן כבי יותן אי נמי אם נתלשו עם נפילת הסוכה והמשקין עליהן סברי בית שמאי התלישה וההכשר באין כאחת והרי הן מוכשרין ואע"פ שנגזבו מיד וב"ה סברי אינן מוכשרים והתוספתא שעל זו המשנה כריכה אומן.

טז (נב) המרעיד את האילן ונפל על חבירו או סוכה ונפלה על חבירתה ותחתיהן זרעים וירקות מחוברים לקרקע ונפלו המים על הפירות המחוברים שתחתיהן אותן המים שבזרעים ושבירקות אינן תלושין ברצון.

וזה"ל שכתוספתא מכשירין פ"א ה"א גרסינן גבי דין זה להסיר ממנו אוכלין. אמנם גם הראב"ד בהשגתו לא גרס כן בזההיא תוספתא, שהרי לדבריו מייירי במתכוין להפיל את האילן עם כל מה שעליו.

והא דנקט רבנו דין זה דווקא במרעיד את האילן, י"ל דעצם מה שנפל על המחובר, אינו טעם לבטל התלישה, דמעשה המפיל את המים על מחובר, גם כן מעשה הוא, ואין בזה חסרון מפני דין מחובר. ורק אם המעשה הוא הסרה ממקום מחובר אחד, למקום אחר שגם הוא מחובר, אז אינו מעשה (מרכבת המשנה בפרק י"א, מפרש בכך את הלכה דידן). וכן נקט הרש"ש (פ"א) שמעשה לצורך מחובר מהני, וביאר דלא דמי לשימוש לצורך מחובר דלא מהני כדלעיל פי"ב ה"ו, דמעשה מועיל מכח סילוק המים, ואין נפק"מ להיכן הם באים [וראה להלן פי"ד ה"י דהרמב"ם לשיטתו מוכח שם, דמעשה לצורך מחובר מהני], וראה שם בדעת חזו"א.

וונראה ליתן טוב טעם וסיוע ליסוד המרכבת המשנה דמחובר למחובר שאני, שרק בזה ס"ל להרמב"ם שלא מהני מעשה

ממחק כרישה דמוציא המים אל הארץ [צ"ב הלא רש"י כריתות טו' ב' פירש שם שנפלו על הפירות. וכן מוכח לפי הראב"ד לעיל הלכה י"א. ח. ר.], ומכל מקום חשוב תלישה. ויש לתרץ לפי דברי המרכבת המשנה (פרק י"א) שרק מקרקע לקרקע לא חשיב תלישה.

טז (נב) המרעיד את האילן ונפל. צ"ע א' אפילו היו הפירות תלושים אינו מכשיר, שהרי לא השירם בכדי להסיר משקין, וכנ"ל הט"ו. ב' אפילו אם ירעיד בכדי להשיר משקין, לא יהיה כתלוש כיון שניתז על המחובר, וגם זה מבואר בהלכה ט"ו (כלומר שבציור של הלכה זו יש שני טעמים נפרדים לבטל תלישתו, ומה רבותא בדין זה).

תשובת הדבר, נראה דמייירי שלא נתכוין להפיל את האילן, אלא נתכוין להסיר את המשקין, ואירע ונפל האילן בהרעתו אותו, ומהאי טעמא אילו היה נופל על תלוש היה מכשיר, ומיושב קושיא הא' (כסף משנה. מרכבת המשנה).

יז שמרים של תרומה שנתן עליהן מים כבר ביארנו בתרומות שהראשון והשני אסור לזרים ושל הקדש בדק הבית אף השלישי אסור, ושל קדשי מזבח לעולם אסור, ושל מעשר שני הודאי ראשון בלבד אסור, כשם שאמרו לענין איסורן (נג) כך אמרו לענין הכשירן, כגון שנתמדו מאליהן והיתה בהמה שותה ראשון ראשון, שאם היה

ור' יהושע מוסיף שלא הוכשרו, אפילו הם תלושים מתחלתו, וביאר הר"ש את דברי ר' יהושע דלא נחזיון שיפלו על הזרעים. והיינו דר' יהושע אליבא דהר"ש, סובר כדעת הראב"ד בהגותו לעיל הי"א, ש'מעשה' אינו מועיל אלא אם כן נפל ע"י מעשיו על הפירות וסבירא ליה דבעי שיכוון לכך. א"כ ס"ל דזה שהסירו מאילן לאילן אינו מעשה. ואם היה מכיון שיפלו על הזרעים הוא מעשה. ודעת הגר"א (בחידושים פ"א מ"א) דר' יהושע חולק לגמרי על הדין דסגי 'מעשה', אלא בעי דווקא כליה לראון. או שימוש לראון וצ"ע אי איכא נפק"מ בין הר"ש להגר"א. הרי מעשה שמגיע מיד לפירות, מהני כבליה לראון, דהוי מגע בכוונה.

וממה שכ' הר"ש שאם נתלשו הפירות הוכשרו, מבואר ש'מעשה' לצורך מחובר, אפילו ממחובר למחובר הוי 'מעשה', ודלא כהרמב"ם (עי' רש"ש).

יז (נג) כך אמרו לענין הכשרם. מצד המי גשמים אין כאן רצון דמיירי בפרה שותה, טעם ההכשר הוא מפני שהראשון והשני נדון כיון, ויין חשוב משקה גם ללא תלישה לרצון.

ווצ"ע מפרק י' הי"ב דמבואר דביוצא מזיתים וענבים צעי רצון, ולא מהני מחשבת רצון עד שיכנס בכלי, וצ"ל דהכא שהוא יין מוכן לשתייה עדיף. י. ל. י"ל דהתם מייירי בענבים העומדים לשתייה כמש"כ חזו"א (ח' יב'), והכא מייירי בשמרים עומדים ליון. ת. ר. א.

ומכיון שהתמד אינו יין גמור, לפיכך במעשר שני רק תמד ראשון מכשיר, ובתרומה החמירו יותר שגם השני מכשיר כיון, ובקדשי בדק הבית אף השלישי.

וויסוד הא דשאני מעשר מחולין לענין הכשר, מבאר הרמב"ן (בחי' ב"ב לו) שמן התורה אינו מכשיר כמו שאינו יין לחולין, אלא

למחבר. דיעויין במשנה ובתוספתא (ריש מכשירין), דאליבא דב"ש יק חידוש בנפל על תלושין שעל אילן, דחשיב מעשה טפי מתלושים שאינם על האילן. כלומר מסבירא אם נפל על האילן הוי פחות 'מעשה'. ועוד מבואר שם, בנפל על מחברים, דדווקא תחת האילן הוי כבי יותן, ולא מחברים שבאילן עצמו. וטעם החילוק בין אלו הדברים לא מתבאר במפרשים.

ונראה שיסוד חילוקים אלו הוא, שאין המעשה נחשב עד שיהיה מעשה המשנה את המים ממקום אחד למקום אחר, ולא הזהיר גרידא בלוחו מקום, וכלהן גבי אגודת ירק בפרק יד' הי"ג.

וולפי זה מובן התוספתא דריש מכשירין הג"ל, דחלוק מחברים שבאילן ממחברים אחרים שחתיו, דכל שהוא בלוחו אילן, אותו מקום הוא, ואף בנפלו מן האילן לתלושין אם נמצאים התלושים על אותו האילן היה כד שאינו מעשה. ודעת בית הלל שאפילו נפלו למחברים שחתיו נמי אינם תלושים לראון. דהיות ומקום הראשון והשני שניהם מחברים הם, הרי הכל אותו מקום הוא, דסנא דלרעא חד הוא.

ואשר לפי זה, מובן היטיב דדווקא ממחבר למחבר אינו מעשה, כלומר אם היה מנער דבר תלוש ממנו, אפילו נתזו על דבר מחבר הוי מעשה שינוי מקום, ויכשיר כשיבא בפירות אחר כך. ורק כאשר היה אילן מחובר, והרעידו וניתזו על המחבר אינו מעשה.

ומחדש רבינו בהט"ז שאף אם באמצע המעשה נתלש האילן, גם כן חשיב ממחבר למחבר, ולכן אין המעשה אשר נעשה במים חשוב מעשה.

דעת הר"ש (מכשירין פ"א מ"ב) בביאור דין זה, המרעיד את האילן ונפלו המים לאילן השני, וממנו לפירות מחברים אינו מכשיר, מפני שהפירות מחברים. נתלשו ועדיין המים עליהם הוכשרו.

האדם הוא שמסיר המים הראשונים, אע"פ שמאליהן נפלו כיון שהחשיבן והקפיד עליהן מכשירין.

פרק יד

א פירות שירד הדלף לתוכן (א) ועירבן כדי שיתנגבו (ב) לא הוכשרו.

ואפילו לא חשב וודאי נחא ליה. והיד רמה כותב שביין אין צורך ברצון, משום דסתמיה לשתייה, וכל משקה אשר ישתה קרינן ביה. ודעת הרשב"ם כהיד רמה.

ונפקא מיניה באופן שיש לו רצון הפכי שאינו רוצה ביין, לרמ"ה מכשיר ולרמב"ן אי לא הוי בגדר בטלה דעתו אינו מכשיר.

ודעת התוס' (שם ד"ה לא) דבמים בעינן ב' רצונות, א' בגוף המשקה ב' בבלילתו עם הפירות, וביין סגי שיגיעו לפירות, וכן דעת הרשב"ם וואמנם יתכן שהטעם הוא משום דכל יין חשיב כאיכא רצון, וכמס"כ רמב"ן, וממילא איכא ב' רצונות. וכל ענין זה נתבאר לעיל פי"ג באורן. ובענין אי בעי ב' הרצונות או די באחד מהם, עיין לעיל ריש פרק י' סיכום השיטות באורן.

כיון שהחמירו בו לדנו כיון לדיני מעשר, מפני האיסור אכילה, החמירו עליו רבנן גם להכשיר להשוות מידותיהם.

הרמ"ה (ביר רמה ב"ב סס) מבאר את הדבר בלשון 'איסורו חישבו'. כלומר שאיסור מחשיבו להכשיר.

יש לחקור בכל מקום שנאמר ענין 'איסורו חישבו', האם פירושו שמקבל חשיבות בעצם. או שבכך נחשב אצל בני אדם מכוח שיש לדבר התייחסות לאיסור.

נפקא מיניה דלכד ב' גם איסור דרבנן יועיל להכשיר מדאורייתא. ואשר על כן אליבא דהיד רמה יתכן שאם היה תמיד של מעשר או הקדש הרי הוא מכשיר מדאורייתא. ת. ר.

וביסוד מה שיין אין צריך מעשה המגלה רצונו להחשיבו. חקרו כבר הראשונים (ב"ב שם), ונמצאו שם שני ביאורים בראשונים. הרמב"ן כותב דביין לעולם איכא ניהותא,

פרק יד בו יבואר דין משקין שהגיעו לפירות ברצון

היה כאן 'מעשה', מכל מקום לא הוכשרו הפירות, כי לא היה רצון בבלילתם.

אמנם גם להרמב"ם צ"ע, שהרי נתבאר לעיל (פי"ג הלכה י"ד) שאחר 'מעשה' לרצון, די שהאדם עושה מגע בכוונה של המים בפירות, וא"צ רצון ממש בבלילת הפירות. א"כ אף לפי הרמב"ם צ"ע מ"ט לא הוכשרו על ידי מעשה שינוי מקום למקום, כמו מרעיד את האילן (הא"ר מבאר בטעם מה שלא הוכשר,

א (א) ועירבן כדי שיתנגבו לא הוכשרו. יעויין לעיל פי"ב הלכה ב', ששיטת רוב הראשונים היא דדי או בבלילת הפירות לרצון, או בתלישה לרצון. ועבור התלישה די ב'מעשה' כגון נייעור. ולפי דעתם הלכה דידן צריך ביאור, הא היה כאן מעשה הסרה ממקום למקום, כמו 'נייעור'.

שיטת הרמב"ם (שם) דבעי בלילה לרצון, נוסף לתלישה ברצון, לפי זה נחא, דאמנם

ב המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהן הטל לא הוכשר, (ג) ואם נתכוון שירד עליהן הטל הוכשרו, לפיכך אם העלום חרש שוטה וקטן אע"פ שחישבו שירד עליהן הטל לא הוכשרו (ד) שיש להן מעשה דין תורה ואין להן מחשבה ואפילו מדברי סופרים, הפכו

הפירות' לרצון, קשה הא בעינן תלישה לרצון, ועיין בחקירות סי' ד'.

והנה שיטת הגר"ח, דכל שהרצון על הגעת המים לפירות היה מיד בתחילת הגעת המים [כגון שהעלם לכתחילה על דעת כן, שבהלכה זו] חשוב גם 'תלישה'.

ושיטת החזו"א (סי' א' ס"ק ו', וליקוטם) דאף אם שמח בעוד הטל על הפירות חשוב תלישה ברצון [וכברייטא כב' א'] ואמנם בהגיעו על שאר דבר תלוש [כגון הדחת קערה] ושמח רק אחר שכבר באו לשם, כתב החזו"א (שם) דכה"ג לא חשיב תלישה לרצון [והחילוק צ"ב, ועיין שטמ"ק ב"מ כ"ב בשם הריטב"א דמשמע שאינו מחלק בזה].

ובתוספות בבא בתרא (צז' א') מבואר כהגר"ח דאם שמח בעודו עליו לא הוי תלישה לרצון, כי אם בלילה לרצון. וביארו ברייתא דב"מ הנ"ל דמהני שמח להכשיר, שטל שאני שא"צ תלישה לרצון, ודי בבלילת הפירות לרצון, ורק במי גשמים [שדרכם לילך לבורות ונהרות] צריכים מחשבה להחשיב אותם למשקה, בנוסף בלילה לרצון.

אמנם הרמב"ם (לעיל פי"ב ה"ב) כתב שכל המשקין צריכין ב' רצונות, ולא ס"ל כתוס' שמחלקים בין מים לטל שהמים צריכין ב' רצונות, והטל רק רצון בלילה (עיין פ"א ה"ב בענין שהטל חשוב משקה).

(ד) שיש להם מעשה. כגון שהיה הקטן שופך את הטל עליהם (רבינו בפירושו למכשירין ריש פ"ד).

'דלא ניחא ליה כלל דהא בללן כדי שיגובו' וצ"ע הלא ב'מעשה' לא מהני טעם זה, כפי שמפורש לעיל (פי"ג הי"ד) הנוער את הכרישה להסיר ממנה את המים שעליה הכרישה עצמה הוכשרה. הרי שמעשה לסלק את המים, מהני להכשיר הכרישה. ועיין ברא"ש וא"ר שכתבו זהו טעם של ר"ש החולק על דין דידן וסובר שהוכשרו הפירות, וצ"ב דעת חכמים).

החזו"א (סי' ה' ס"ק ד') מוקים ליה להך בבא שהיו כל הפירות בכלי אחד, דנדון כאגודת ירק דלהלן הלכה י"ג, שבאותו דבר אינו שינוי מקום, ולפיכך לא נחשב 'מעשה' (וכעין זה כתב במשנה אחרונה).

וצ"ב דאם כן עיקר חסר דלא נתפרש דמיירי דווקא בכלי. וכתב בספר אפיקי מים לבר דברי החזו"א שהלשון 'לתוכן' לא שייך בפירות מונחים בקרקע ומוכח כהחזו"א דמיירי דווקא במונחים בכלי.

(ב) לא הוכשרו. מקורו במשנה (פרק ה' מ"ג) דגרסינן וחכמים אומרים אינן בכי יותן, וכן הוא גירסת מהר"ם, רע"ב, ובאליה רבה. אמנם יש גורסים וחכמים אומרים בכי יותן (כך הוא גירסת הרא"ש בפי', מלאכת שלמה בשם הר"ש. ובשם ה"ר יהוסף ז"ל), לפי זה לכאורה קי"ל לדינא דהוכשרו הפירות.

ב (ג) ואם נתכוון שירד הטל עליהם הוכשרו. לשיטת הרמב"ם (לעיל פי"ב ה"ב) דבעינן תרי רצונות, 'תלישה' לרצון, ו'בלילת

באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק יד החיים קפא

בהן קטנים על הגג הרי אלו מוכשרין שאם היתה מחשבה של קטן ניכרת מתוך מעשיו הרי מחשבתו מועלת מדבריהן.

ג המעלה את האגודות ואת הקציעות ואת השום לגג בשביל (ה) שימתינו וירד עליהן הטל לא הוכשרו, ואין אומרים הואיל והכל יודעין שהטל יורד הרי זה ברצונו שהרי לא העלם אלא כדי שימתינו.

ד המוליך חיטיו לטחון וירדו עליהן גשמים (ו) אם שמח הוכשרו,

המעשה אין הוכחה, מודה רש"י שאין דיבור קטן כלום.

תוס' מסופקים במעלה בשעת הטל, שמא הוא מעשה המוכיח, דמהני גם בקטן מדרבנן.

ג (ה) שימתינו. הוא מלשון שהייה, כנ"ל פי"ב ה"ז, כלומר אף שרצה שישעו זמן ארוך, ואף על פי שידע שאי אפשר שלא ירד עליהם טל בזמן זה (רבינו בפירושו, מכשירין פ"ו מ"ב).

דעת הר"ש ומהר"ם (שם) שפירוש שימתינו הוא שיתלחלו מהאוויר. ואף על פי כן אין רצון זה, עושה רצון לטל ונדבכיהם משמע בתוספתא (פ"ג ה"א). והדברים ז"ב, סוף סוף נחמא ליה בלחות, מה איכפת ליה מנין יבא, אם מהאוויר או מהטל, וכיון שרואה בזה מדוע לא חשיב רטון. ונראה לפרש דבניהם דרצונו שיהיה לחות מועטת פחות ממשקה טופח דכן שכיח שיהיה מהאוויר, ולהכשיר בעיני משקה טופח, כלהלן הלכה ט"ו.

ד (ו) אם שמח הוכשרו. מבואר שרצון בבליה די, והטעם שיש בתוכו גם רצון של תלישה.

והנה בספר חידושי רבינו חיים הלוי כתב דהא דרצון של 'שימוש' מהני לדין תלישה לרצון, הוא דווקא שיהא הרצון בתחילת בא המים לדבר, ולא לאחר שבאו אליו ולפיכך אף שרצון של 'בליית הפירות במים', הו' רצון המועיל גם לדין 'תלישה', עיין פי"ב ה"ב דלהרמב"ם בעי תרי רטונות, אך באופן שיהיה הרצון

בגדר מעשה המוכיח שיועיל דבר תורה נחלקו הראשונים. דעת תוספות חולין (י"ב ב') שהמעשה המועיל דבר תורה, הוא מעשה שאי אפשר לפרשו לדבר אחר, ואפילו שאין הקטן אומר כלום. ומעשה שדינו כמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שמועיל מדרבנן, היינו מהפך שיתכן שמהפך מפני הכנימה, אך יותר מסתבר שכוונתו הוא מפני הטל. ואם העלום מפני הטל אף כדין מחשבתו ניכרת אינו, דשפיר מסתבר שהעלה מפני הכנימה. וכל דיבור מצד הקטן אינו מועיל לשנות כל מעשה.

אולם דעת רש"י שם אינו כן, אלא שכדי שמעשה הקטן יועיל דבר תורה, בעי דיבור נוסף למעשה. אבל מעשה המוכיח גרידא, אף הוכחה מוכרחת הרי זה מועיל רק מדרבנן.

ולכן אם הקטן שופך טל על הפירות, ואינו מדבר, לרש"י אינו מועיל מן התורה. והרמב"ם שכתב שמועיל מפני שסבר כתוס' [גם משנה למלך כאן, מוכיח ממקום אחר שהרמב"ם סובר כתוס'].]

כתב משנה למלך, קטן שהעלה פירות בעבור הטל, שאמרנו שלתוס' גם מדרבנן אינו מועיל משום דשמא כוונתו מפני הכנימה. רש"י גם כן מודה לזה. אולם יש להסתפק לשיטתו במעשה כזה, אי יועיל דיבור הקטן לעשותו כמעשה, עכ"פ מדרבנן. או כיון שמצד

היו זיתיו נתונין בגג (ז) וירדו עליהן גשמים אם שמח הוכשרו, החמרים שהיו עוברים בנהר ונפלו שקיהן במים והעלום אם שמחו הוכשרו הפירות, והמים שעל השקין הרי הם תלושין ברצון שהרי שמחו.

וקשה מאי טעמא השמיט רבינו לגמרא ערוכה זו.

ונראה דס"ל דרבנן פליגי בהא מילתא, ולדידהו אי הוי לרצונו מהני אפילו שלא ידעו עד שנתגבבו.

דעיוין במשנה בפרה (פ"ב מ"א) גבי רצון דבעינן בעבודה פרה אדומה, וכתב הר"ש והרא"ש דרבנן פליגי וס"ל דהוי רצון אפילו לא ידעו העולים בשעת מעשה, כיון שאילו ידעו הוי ניחא ליה, ובאמת בהלכות פרה (פ"א ה"ז) לא הזכיר רבינו דבעי ידיעה בשעת העבודה, על כרחך דס"ל דרבנן אליבא דהר"ש. ובלשון הגמ' גבי דרשא דרצון בהכשר (ב"מ כ"ב), ורצון בעבודה שפירה (ב"מ ל') נראה דשון הם, וכדמשמע בראשונים הנ"ל, ובתוס' (ב"מ ל' א') שמדמים את שני הדינים זה לזה, ומשורה השמיט סוגיא זו.

והן אמנם היה אפשר לומר עוד בטעם ההשמיטה דקו"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, ולפיכך מה שאילו ידע הוי ניחא ליה, לא מהני גם ככל התורה, ולא הוצרך להשמענו. אמנם כיון שהוא כתוב בצריכתא ומובא בגמרא היה להביאו, וע"כ נראה כמש"נ דדינו כמו בפרה.

ולכאורה ז"ל אליבא דאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, וקשה מרבנן דפרה דמהני אף ללא ידעו, והא וודאי מודו דבעי לרצונו, וז"ל שאף למ"ד יאוש לא מדעת לא הוי יאוש, בדבר דסגי בניחותא ואין תלוי בדעת בפועל, מהני אף שלא ידעו.

(ז) וירדו עליהם גשמים אם שמח הוכשרו. אף שבאופן זה, וכן בסיפא גבי חמרים, וכן בפ"ג ה"ד באם חשב שיודחו רגלי בהמתו, בכל אלו התועלת מועטת, והשמחה קטנה (תוי"ט פ"ג מ"ז) בכל זאת הוכשרו ועיין פ"ג ה"ב, שיש מפרשים שם, דמטעם שהתועלת מועטת, לכך לא הוי תלישה לרצון שם.

אחר ביאת המים מהני רק לדין 'בלילה', ובאופן זה נאמרו כל הלכות תלישה לרצון, דבעינן שיהיה רצון על ה'תלישה' לפני ה'בלילה', דהיינו שיהיה שימוש במים טרם הגעתם לפירות, בטעם לרצון הבלילה.

והנה הדבר מדוקדק בלשון הרמב"ם, שגבי טל (בהלכה ב') הזכיר רבינו דבעי כוונה בעת העלאה לפני שבא הטל, כי אינו רואה את הטל בירידתו. אבל גשם שניכר ירידתו שייך לחשוב בו בבחילת ביאת המים לפירות, בעת הירידה עצמה, ולכן גם אם נתונים בגג וירדו עליהם גשמים ממילא מוכשרים.

ואמנם דעת החזו"א (סי' א' ו'), ובליקוטים (שבסוף הספר) שאף אם שמח אחרי הגעת המים על הפירות חשיבי תלישה לרצון, כל עוד המים עליהם, וכמו שמוכח בב"מ כב' א' ונשקטו כל שצאו המים לפירות מהני רצונו גם לבלילה, וגם לדין תלישה. והאופן שצריך תלישה נוסף על בלילה, הוא כאשר לא צאו מים על הפירות, אלא צהיפך צאו פירות על המים, שבה אינו מועיל לדין 'תלישה לרצון', ובעי תלישה לרצון במים, טרם צאו המים על הפירות. וגמלא שכל הנפק"מ בדין תלישה לרצון הוא רק בפירות שהגיעו אל המים. ועיין עוד בזה להלן ה"ט ובחקירות סי' ד'.

אמנם אם לא ידע מהגשמים או הטל, אלא עד אחר שנתגבבו הפירות אע"ג שכשנודע לו היה ניחא ליה, לכאורה לא מהני כלל, לא לתלישה לרצון ולא לבלילה, לא להרמב"ם ולא להחולקים, דבעינן רצון בשעה שהם בלולים, שכן איתא בגמרא (ב"מ כ"ב ב') ואפילו אם ידעינן שכשיתוודע לו יהיה וודאי ניחא ליה בזה, מ"מ לא מהני (חי' הרמב"ן ב"מ ל' א').

ה שק שהוא מלא זרעונים ונתון על גבי הנהר או על פי הבור או על מעלות המערה (ח) ושאבו הוכשרו.

ו (ט) חבית שהיא (י) מלאה פירות (יא) שנתנה בתוך המשקין או מלאה משקין שנתנה בתוך הפירות (יב) ושאבו הוכשרו, באלו משקין אמרו במים ביין ובחומץ אבל שאר המשקין (יג) אינן נשאבין מן החרס כדי שיכשירו הפירות שבצידין.

(יב) ושאבו. עד שהמסקה טופח עליהם (ר"ש מכשירין פ"ג מ"ב אבל עיין הלכה ט').

(יג) אינן נשאבין מן החרס כדי שיכשירו הפירות. ניתן לפרש היות ואינן נשאבין, לכן אינם יכולים להכשיר. אבל יותר משמע ולשון 'כדי', משמע כדי שיכשירו אינן נשאבין, אבל איזה שהוא שאיבה איכא שהם נשאבין, אלא שאין שאיבתם מועיל להכשיר (משנה אחרונה בדעת הרמב"ם ולא כתוי"ט בדעת הרמב"ם), וכן כתוב בפיהמ"ש. וכ"כ הרע"ב).

וכי תימא כיון שנתלחלו הפירות גם בשאר המשקין מדוע לא הוכשרו, מבאר התוי"ט [אליבא דהרע"ב, והעומדים בשיטה זו] שכיון דסתמן אינן נבלעין לא היו לרצון וכתב משנה אחרונה דלמ"ד סגני תחילתו לרצון, קשה הא כל דבש תחילתו לרצון ולמה לא יכשיר.

אך בחזון נחום כתב טעם אחר, דבשאר המשקים חשוב זיעה בעלמא היא. וכן דעת החזון אי"ש (סי' ב ס"ק ט) וכתב שההבדל בין שאר משקין למים ויין, הוא שבאחרים כגון הדבש, והחלב, והשמן, הלחלוחית שחודר בחבית, זיעה בעלמא היא, ואין בה מעיקר חומר הדבש. משא"כ ביין זיעת החבית יש בה מעיקר היין [עיין יראים סימן כ"ו אין לך בכל המשקין דק כמו היין].

שיטת תוי"ט אליבא דהרמב"ם, דמיירי שלא ראה שנתלחלו אלא מסופק, לפיכך במים ויין תולה שלא נתלחלו, ובשאר משקין

ה (ח) ושאבו הוכשרו. כל מקום בזרעונים שבשק, ששאב עד כדי שיש בו משקה טופח הוכשר [עיין מש"נ ה"ט], ואע"פ שהמים אשר בזרעונים העליונים עברו דרך גוף הפירות התחתונים, חשיב משקה, ואינם כמי פירות (הרא"ש, מכשירין פ"ג מ"א). וכתב החזון איש (סי' ב' ס"ק ח') שכל זה דוקא בעוד הזרעונים החיצונים מקבלים את המים אז אמרין שגם הפנימיים שמקבלים דרכם חשוב שמקבלים מים אבל מה שפולטים הזרעונים אחר שנתקו מהנהר הוי רק זיעה. וראה בחזון איש או"ח סי' נ"ה ס"ק ד' שעמד על זה שמי שלקות מכשירים אף שהמים שבהם נכנסו לתוך הפירות מכל מקום לא חשיבי מי פירות אלא מים, [ואמנם בירושלמי תרומות פ"א איתא שמי שלקות אינם מכשירים, ויעוין לעיל ריש פ"ט (מהגר"ד)].

ו (ט) חבית. דווקא חבית העשויה מחרס או מאבן רכה, אבל שאר כלים אינם שואבים (תוספתא מכשירין פ"ב ה"א בשם ר' יוסי, מובא בר"ש פ"ג מ"א, ולכאורה רבנן לא פליגי, עיי"ש).

(י) מלאה פירות. הקטניות בכלל פירות שגם הם שואבות (רבינו בפירושו מכשירין פ"ג מ"ב).

(יא) שנתנה בתוך המשקין. בכוונה עושים שישאבו, כדי שיתלחלו ויראו גסים (ר"ש מכשירין פ"א מ"א), ולכך הוי שפיר לרצון.

ז הרודה פת חמה ונתנה על פי החבית של יין (יד) אם היתה פת חייטין לא הוכשרה, ואם היתה (טו) של שעורים הוכשרה מפני שהשעורים שואבות, וכן אם היה היין טמא והיה פת חייטים טהורה ואם היתה שעורים נטמאה מפני ששאבה משקין טמאין.

ח (טז) המרבץ את ביתו ונתן בו חטים וטננו, (יז) אם מחמת המים הוכשרו, (יח) ואם מחמת הסלע לא הוכשרו, המכבס את כסותו

(סס) כתב דהלכה ו' נגשו הגזים והפירות בחבית משני לדי דופנה. משא"כ הכא שיש לווי צינחם, ואיכא למימר דלאיר בטל ממנה סס משקה. דריחא לאו מילתא, ואפי"ה בשעורים הוי משקה.

(טו) של שעורים שואבות. בפרי חדש בסימן י"ח ס"ק י"ח כותב שלא שייך שריחא יכשיר כי ריחא אינו מים. ולכן מבאר או דהכא מיירי דנעשה מים ולא ריחא בעלמא, [ולפי זה אינו שייך כלל למשנה בתרומות של ריחא שגם מחלקת בין שעורים לחיטים, אף שלשון התנאים שווה והר"ש השווה. וזה דחוק כמובן]. עוד כתב דהכא מיירי במשקה טמא, וגם זה צ"ע בדברי הרמב"ם מבואר שסיפא מיירי בטמא, הא רישא בטהור.

והחזו"א כ' (קובץ בית אהרן לזכרו של הרב אהרן אדלר) דחשיב כמים בעין שנעשה מריחא ובלוע תוך הפירות.

ח (טז) המרבץ את ביתו. זורק מים על קרקע ביתו להשכיב את האבק. וטננו. נתלחלו החיטים.

(יז) אם מחמת המים, הוכשרו. כבר אמרנו (פי"ג הט"ז) ש'מעשה' לצורך מחובר הוי 'מעשה', לכן מרבץ חשוב 'תלישה' לרצון.

ולשיטות הראשונים (פי"ב ה"ב) דדי רק בתלישה לרצון, די בזה שאיכא 'מעשה' כנ"ל. ולשיטת הרמב"ם (שם) דלא די בזו, ובעי גם בלילה לרצון, פירש להלן ה"י, שהיה שמח בטינונם, והיינו לשיטתו דבעי סופו לרצון נוסף על התלישה, ועיין עוד להלן הלכה י'.

תולה שלא שאבו. אולם אם ראה ששאבו אף בשאר המשקין הוכשרו, ולא כהרע"ב הנ"ל.

יש לעיין האם טל דינו כשאר המשקים לענין דין שאיבה דרך כלי, או נימא דינו כמים.

והנה לפי הטעם דשאר המשקים, הנשאב הוא זיעה בעלמא, נראה דטל דינו כמים, וסיוע לכך דנמצא בירושלמי (תרומות פי"א) שטל עם ממים מין אחד הוא עיי"ש.

ואילו לפי שיטת התוי"ט [הן למש"כ אליבא דהרע"ב, והן למה שכ' אליבא דהרמב"ם] שבשאר משקין אין חוששים שנשאב, טל לא שכיח שישאב הרבה (עיין מעשה אורג פ"ג מ"ב).

במהר"ם (פ"ג מ"ב) כתב שדין טל כשאר המשקין, אלא שפירושו וגרסתו במשנה צ"ב, עיין מה שתמהו הרא"ש, ומשנה אחרונה.

ז (יד) אם היתה פת חייטים לא הוכשרה. מיירי שנילושה במי פירות, דאי במים כבר הוכשרה בשעת לישא (כסף משנה, רבינו בפירושו מכשירין פ"ג מ"ג).

ומיירי שלא ראו את הפת עד לאחר זמן, ואין ידוע אם היה עליו משקה טופח (כסף משנה, ופי' הרא"ש שם). הא אילו ראינו שנתלחלה הפת חייטים, הוכשרה.

אמנם בר"ן (המובא במלאכת שלמה בביאור הגמרא בפסחים), משמע שגם את נתלחלה לא הוכשר.

והר"ש מקשה מאי שנא מהלכה ו' דאיתא התם שהפירות שואבות את היין מהחבית. וכתב התוי"ט (פ"ג מ"ג) שחלוק פירות מפת. והרש"ש

בעריבה ונתן בה חטים וטננו אם מחמת המים הוכשרו (יט) ואם מחמת העריבה לא הוכשרו. השגת הראב"ד: ואם מחמת העריבה לא הוכשרו. א"א נראה לי אם נתנו בעריבה מחמת הלחות שבה הוכשרו (כ) ואם נתנו שם בשביל העריבה שאין לו מקום לכנסן אלא בעריבה אע"פ שיודע שיטננו ממנה אינן כפי יותן.

ט (כא) הטומן פירותיו בחול כדי שירטבו הוכשרו, הטומן בטיט הנגוב (כב) אם יש בו משקה טופח הוכשרו ואם לאו לא הוכשרו.

ולפי זה צ"ל שהיה בטיט שיעור מרובה כל כך, עד שגם בפירות שנרטבו ממנו יש טופח על מנת להטפוח.

ובחזו"א סי' ג ס"ק ה' הביא שהר"ש פ"א מטהרות מסופק בזה לענין טומאה, והוא הדין לענין הכשר, וכתב שאין סברא לחלק.

בספר מקדש דוד סי' מג' ס"ק ד' ד"ה ובטהרות, כתב שגם אליבא דהר"ש הנ"ל, אפשר דגבי הכשר די בטופח לחודא.

והנה יסוד דברי הגר"ח הוא, דלא אשכחן בשום מקום תורת משקה פחות מטופח על מנת להטפוח. ועוד שהר"ש בטהרות (פ"ג מ"א) כתב דטופח דקתני גבי דיני טומאת משקין לאו דווקא, ושיעורו טופח על מנת להטפוח ויש להעיר שבהירות סוף פ"א, הר"ש עצמו מסופק בדבר דילמא די בטופח גרידא.

והנה בגליונות חזו"א כתב, דשפיר אשכחן שיעור טופח, דבהדיא תנן (עדיות פ"ד מ"ז) בית הלל אומרים משקה טופח, ר' יהודה אומר משום בית הלל טופח ומטפוח. וכתב הרמב"ם בפירושו, טופח שילחלח הכף בשמן, טופח שילחלח הכף לחלוה, ששגיגה זה הכף האחרת שתלחלח אותה גם היא, ואין הלכה כר' יהודה. עכ"ל. מביאר דלדינא די במשקה טופח.

ונראה לדקדק כן מהלכות הכשר, דהנה ברמב"ם בתחילת הלכות טומאת אוכלים לא כתב שיעור המשקה להכשר שיהיה משקה טופח, אלא הוא מוזכר בכמה הלכות, ויש להעיר מדוע דווקא בהלכות אלו.

ונראה דאם לדינא די במשקה טופח ואין צריך טופח על מנת להטפוח, הרי אין מקום לכתוב דין זה בדיני הכשר באופן כללי, שהרי כל היבא דהמשקה כלל את הפרי, דהיינו הפרי נתלחלח

(יח) ואם מחמת הסלע. שהסלע לח מהקור (רא"ש פ"ג מ"ד), וזיעת הבתים אינו משקה, כנ"ל פ"י ה"י.

(יט) ואם מחמת העריבה. מלחות הבאה מעצם החרס (רבינו בפירושו שם).

בהשגות הראב"ד (כ) ואם נתנו שם בשביל העריבה שאין לו מקום לכנסן אלא בעריבה. וצע"ג הלא שיטת הראב"ד (בפרק י"ב הלכה ב') דדי בתחילתו לרצון אף שאין בלילה לרצון, ואם כן כיון שרצה במים עבור הכביסה אחשביה, ויכשירו אפילו באו לפירות לא לרצון (משנה אחרונה פ"ג ה"ד), וצ"ל דירד לעריבה דלף שלא לרצון, ואע"ג דכבס בהם אח"כ לא מחשיב אלא את מה שהשתמש ולא את הנשארים (רש"ש פ"ג מ"ד) [עיין לעיל פ"ג ה"י].

ט (כא) הטומן פירותיו בחול כדי שירטבו הוכשרו. ולכאורה כאן מוכח שאין צריך דווקא שיבוא המים על הזרע, אלא הוא הדין בהיפך אם הפירות הונחו על המים גם כן חשוב שיש בזה רצון של תלישה, ודלא בהמרכבת המשנה ועוד שכתבו שכהאי גוונא אין כאן מחשבת תלישה, עיין בחקירות סי' ד', ויש לדחות שרק אחר צא הפירות בחול, נשאבים המים ובאים אליהם.

(כב) אם יש בו משקה טופח. עיין לעיל (פ"א ה"א) בשם ספר חידושי רבינו חיים הלוי, דטופח לאו דווקא, ומוכיח שהכוונה טופח על מנת להטפוח, וכתב דבהכשר בעי טופח על מנת להטפוח.

י (כג) המרבץ את גורנו אינו חושש שמא יוכשרו חטיו אם טננו בו ואף ע"פ שהוא שמח.

טננו, ולשיטה זו משמע דאם ידע שטיננו, הוכשר החיטים.

אמנם הכסף משנה פירש אליבא דהרמב"ם, דאף שיודע שבוודאי נתלחלו אינם מוכשרים, ואף ששמח בטינון החיטים, מכל מקום לא ניחא ליה שיהיו מים בגורן. וכוונתו דלא סגי בניחותא שיתלחלו ה'פירות', לפי שעדיין חסר 'תלישה' [וכמו שכתב המרכבת המשנה, מובא בחקירות ס' ד', שאם באו הפירות על המים אינו תלישה, ובעינין שיהא בהיפך שיבואו מים על פירות] ובשביל כך בעי לניחותא דריבוץ והך ניחותא בטלה כד לא ניחא ליה במים, דומיא דקילון לעיל פ"ג ה"א עיי"ש (ועדיין צ"ע) [ואולם למה שנתבאר שם לא דמי כלל, דהתם שאני שהוי "הכנה לשימוש"'].

בתוספתא (מכשירין פ"ב ה"א, מובא בר"ש פ"ג מ"ה) קתני המרבץ את ביתו במים (טמאים) ונתן בו שבליים וטננו אם יש עליהם משקה טופח הרי הם בכי יותן, ר"ש אומר אע"פ שיש עליהן משקה טופח אינן בכי יותן, ומודים חכמים לר"ש במרבץ את גורנו שאינן בכי יותן.

מבואר שגם מרבץ ביתו אינו מוכשר אא"כ ידוע שיש בו משקה טופח. ובמרבץ גורנו מודים לר"ש דקאמר שאפילו איכא משקה טופח אינו מוכשר, מפורש כהכס"מ, ולא כהר"ש והרא"ש שפירוש שאינו מוכשר משום שמסתמא כבר נתייבש (והמה פירשו כן, כי כן משמע להו לשון המשנה).

והנה לשיטות הראשונים לעיל (פ"ב ה"ב) דדי או בתלישה לרצון או בבליה לרצון, קשה הרי לפי התוספתא ידוע לנו שהיה

מהמשקה בהכרח שהיה משקה טופח, ודי שהמשקה צעמנו יהיה טופח דבזה איכא ביה סם משקה, וא"כ שאחר שנבלל יהיה טופח.

והשתא מובן היטיב בכל המקומות שנאמר בהם טופח, מדוע הוצרך להאמר בהם. אופן אחד הוא, כאשר מיירי במשקה שאינו נמצא על הפרי, ואחר כך נפל סם פרי ולא ראונו שנתלחלו הפרי האם לחוש שהוכשר ואחר כך נתיבש הפרי, בזה בעי שידע שהיה במקום ההוא משקה טופח. כגון טומן פירותיו בטיט דהכא, וכגון ממלא בקילון דלעיל פ"ג ה"א סם מוזכר בראב"ד טופח.

אופן ב' כאשר בשעת מגע המים בפרי, לא הועיל להכשר, ואחר זמן נעשה הפרי מוכן להכשר, בזה נאמר שאין די שעכשוו הפרי לת, אלא בעי שבזמן שחל ההכשר יהיה משקה טופח ויהיה ראוי כעת לתלחלו דבר אחר במגעו, כדי שיהיה במים תורת משקה. והיינו דפרק יא' ה"י פרה עובדת במים ובשעת שחיטה משקה טופח, וכן בפ"ד ה"י, ובשבת י' א', ובר"ש פ"א מ"ג.

אופן ג' כאשר לא בלו המים לפירות דרך מגע, אלא דרך זיעה אשר בזה מגיע לחות מעט מעט עד שנגשה לחות מורגשת, בזה נאמר דבעי משקה טופח, כגון ברא"ש פ"ג מ"א, וסם משנה ג'.

אבל בשאר מגע מים בפירות, הרי ע"ס מה שהפרי נרטב בהכרח היה המשקה טופח, לכן לא הוכרח.

אולם אם נימא דלהכשר בעי טופח על מנת להטפוח, אם כן בכל מגע כריך למימר שאין די בטופח ובעי על מנת להטפוח. מאי שנא שהוא זכר דין משקה טופח דווקא בהני. וכן במשנה פ"ג מ"ה גבי טיט הגנוב קתני אם היה משקה טופח, והוא תימה הרי בכל מכשירין בעי משקה טופח. אלא וודאי לא בעי טפי ממשקה טופח ח.ל.

י (כג) המרבץ את גורנו אינו חושש שמא הוכשרו חטיו אם טננו בו. הראשונים מפרשים שלא ידע אם נתלחלו, ומספק אמרינן שנבלעו המים בארץ לפי שהגורן יבש ולא נרטבו החיטים כלל (רא"ש פ"ג מ"ה). משא"כ בהלכה ח' במרבץ את ביתו, שם שכיח שאינו נבלע וחושש לזה. וכן משמע בפ"י הר"ש (שם) שכ' 'אינו חושש שמא

יא המלקט עשבים כשהטל יורד עליהן (כד) לחפות בהן החיטין לא הוכשרו ואם נתכוון לכך הוכשרו החיטים.

ניחא ליה שיתלחלו ולפיכך אין כאן רצון, וכן נקטו התו"ט והא"ר.

והנה מוכח מדברי החזו"א (שם ובס"ק י"ב) דמעשה לצורך מחובר לא מהני, ואמנם לדעת הגר"א (הובא לעיל פי"ב ה"ז) דרק מעשה סחיטה חשוב מעשה ולפי זה כאן הוא מדין שימוש ולא מדין מעשה וקשה דהרי שימוש לצורך מחובר לא מהני, אכן החזו"א גופיה בסי' ב' ס"ק י"ב הוכיח כן דלא מהני מעשה לצורך מחובר ומבואר מכך שפירש שריבוץ הוא מדין מעשה, וכנראה דלית ליה חידושא דהגר"א. אכן לשיטת החזו"א והמרכבת המשנה אליבא דהרמב"ם דהנחת פירות במים לא חשיבא תלישה מוכח איפכא, דלפי זה בעל כרחך בעינן לניחותא דריבוץ, ומוכח דאף שהוא לצורך מחובר מהני. אמנם החזו"א (שם) כתב דהרמב"ם לשיטתו (פי"ב) דמים שהגיעו לארץ נתבטלו וכל כוח הכשרם הוא רק משום ניחותא דחיטים, ולפי זה מוכח ברמב"ם דלא כהחזו"א ומרכבה"מ ואין חילוק מי הגיע למי, ואין חילוק בין בית לגורן אלא כמשנת"ל דבגורן מיירי בספק.

ועיקר מה דנקט חזו"א דמעשה לצורך מחובר לא מהני, הוא נגד מה שכתב סי' א' ס"ק י"ד דמהני, וצריך לחלק בין מעשה שכל עיקרו סילוק דבזה לא איכפת לן להיכן בא, לבין מעשה ריבוץ שעיקרו לצורך הקרקע.

יא (כד) לחפות בהם החיטים. בגי' שבמשניות להטן בהם חיטים, וכן גריס הרע"ב, והכוונה שחפצו שיתלחלו אבל א"צ שיהיה משקה טופח. וכתב חזו"א (ב' י"ד) דאי אפשר לומר כן, משום דכה"ג מכשיר דומיא דלהלן הט"ו גבי נופח בעדשים דנחשב הכל ענין אחד, ודי שרוצה במקצתו.

משקה טופח בגורן, וכיון שניחא ליה בבליטת החיטים מדוע לא הוכשר, בעל כרחך דלשיטת אלו מיירי שלא היה לו ניחותא בטינון החיטים. ובמרבץ את ביתו הוכשר מטעם תחילתו לרצון דניחא ליה בריבוץ, ובגורן לא ניחא ליה, וכן"ל בביאור הכס"מ.

והרמב"ם לטעמיה (לעיל פי"ב שם) דבעי תרי רצונות, א' על התלישה ב' על הבליטת הפירות, לפיכך מפרש הכא שהיה ניחא ליה בטינון הפירות, אלא שאין די בזה ובעי גם תלישה לרצון, ובריבוץ ביתו היה ניחא ליה, ובגורן לא היה ניחא ליה וכמש"כ כס"מ.

ולפי כל זה צ"ל דריבוץ לרצונו מהני למיהוי תלישה לרצון, אע"פ דהוי 'שימוש' לצורך מחובר, וזה לא מהני כנ"ל (פי"ב ה"ג), מ"מ יש כאן 'מעשה', ו'מעשה' מהני גם לצורך מחובר כמו שהעלינו לעיל (פי"ג הט"ז בשם הרש"ש אליבא דהר"ש, ובשם מרכבת המשנה אליבא דהרמב"ם).

אמנם צ"ע דלפי דברי הגר"א (מובא לעיל פי"ב ה"ז) לא חשיב מעשה, אלא אם כן מוציא המים ממקום דיבוקם, כענין סחיטה אבל מערה ממקום כנוס למקום אחר אינו חשוב מעשה, וא"כ האי ריבוץ ששפך מים מכלי לארץ מדוע הוי מעשה. וצ"ל כיון שאינו שופך הכל במקום אחד אלא מפזרו טיפות טיפות על פני כל ביתו, הוי שפיר מעשה, וכמו שכתבנו שם (פי"ב ה"ז ד"ה גס).

בחזו"א (סי' ב' יא') נקט בביאור דברי התוספתא [אליבא דהראשונים דס"ל דדי ברצון אחד] שמבחינת הריבוץ לא חשיב ניחותא דהוי לצורך מחובר, והחילוק הוא מבחינת ניחותא דהחיטים, שחיטים בגורן לא

יב המרבץ את ביתו במים טמאים ונתן בו שבולים (כה) וטננו אם (כו) יש עליהן משקה טופח הרי אלו טמאין ואם לאו טהורין.

יג הנוצר אגודה של ירק שהיו עליה משקין וירדו (כז) מצד העליון לצד התחתון לא הוכשרו.

יד המעלה שקין מלאין פירות מן הנהר ונתנן זה ע"ג זה הוכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון (כח) שהרי ברצונו הניח זה על גבי זה.

איתא הסוחט את הכרישה, המים היוצאין תלושין לרצון, והכרישה עצמה הוכשרה בהם. י"ל התם מעשה חשוב איכא להסיר המים מהכרישה למקום אחר, ולכן מכשיר כבר בעת פרישתו. אבל הכא אגודה כדבר אחד דמי, לפיכך מעשה שינוי מקום מעליון לתחתון באותה אגודה אינו חשב מעשה (מכשירין פ"א מ"ד).

יד (כח) שהרי ברצונו הניח זה על גב זה. ואף שאין רצונו, שיהיה התחתון בלול, כי אם להסיר את המשקה שבעליון, בכל זאת הגבהתו על התחתון הרי היא כמעשה ניעור.

יש לעיין אי בעינן שיצאו המים מכח האדם מעליון לתחתון, או אפילו שותתין מעצמם כיון שהוא נתנן זה על גב זה חשוב רצון. וכן משמע ריהטא דמתניתין (חזו"א סוף סי' א' ד"ה והנה).

וצ"ע הא לפי שיטת רבינו הרי בנוסף לתלישה ברצון בעי רצון בבליה, או לכל הפחות כוונה במגע המים בפירות כלעיל פי"ג הי"ד. האם יש כאן כוונה במגע המים בפירות הטמונים בשק התחתון. בעל כרחך צ"ל שהטיל העליון בחוזק, באופן שמתוך מעשיו נגעו המים בתחתון, ואיכא מגע בכוונה, עיין בחקירות סי' ד'.

אכן יעויין שם גבי שומשמן שדעת הרש"ש דאינו מכשיר ודמפרס אליבא דרבינו שמשון ז"ל דחכמים לא פליגי אר' שמעון דאמר לא הוכשרו. ועיין עוד לעיל ה"ג שבגוונא דיקן ממש, מפורש בדעת רבינו שמשון דהוי שלא לרצון, ולשיטתו שפיר יש לגרוס להטן.

וועוד י"ל דרק טופח מכשיר דקם איכא 'מעשה', ואף שהתכוון במעשיו להביל ולא לרוק ב'מעשה' מהני פס"ר, אבל כאן שהוא מדקן 'שימוש' לא מהני פסיק רישא אם אין לו רצון במים. ו. ל. אמנם אם רוצה במים ומלך פס"ר מוכרח לעלות בו עוד מים מהני כנ"ל ה"ד. אולם עיין פי"ה"י שהחזון איש לית ליה חילוק זה.

יב (כה) וטננו. אע"פ שאין כאן רצון על בלילת השבולים במשקים [וזה החילוק בין הי"ב לה"ח, דהתם חיטים וניחא ליה במים], הוכשרו ונטמאים, כי כאשר הטומאה וההכשר באים כאחת א"צ בלילה לרצון, כנ"ל פ"ב הי"ג.

(כו) יש עליהם משקה טופח. [לעיל הלכה ט' כתב רבינו אם יש בו משקה טופח, דהיינו בטיט ולא על הפירות. וכאן כתב 'עליהם' מדוקדק שלטמאות צריך משקה טופח בפרי, אע"פ שלהכשר אין צריך טופח כנ"ל. וצ"ע מאי שנא ח. ר.].

יג (כז) מצד העליון לצד התחתון לא הוכשרו. מאי שנא מהא דפרק י"ג הלכה י"ד

טו (כט) הנופח בעדשים לבודקן אם הן יפות והזיעו הוכשרו בהבל פיו (ל) מפני שהוא מתולדות המים, (לא) וכן האוכל שומשמן באצבע הוכשרו במשקה פיו שעל אצבעו.

דבשימוש כגון שותה, המים חשובים משקה כי משמשים אותו, ולכן כל מה שמוכרח לעלות עליו, חשוב גם כן חלק מהמים שמשתמשים אותו, ומאטרפים למים שמשתמשים אותו ממנו. אבל ב'מעשה' אינו משתמש כלל במים, כל מעלת המים שהגברא אחשביה בכך שעשה בהם מעשה, ולכן מה שלא נחבין לא אחשביה ולפי זה גם לא קשה מטומן פירות מהגנבים דהתם אין לו שום שימוש במים ולפיכך לא מהני פסוק רישא.

אבל לפי דברי החזו"א יש לחלק באופן אחר, שבשונה עליית המים לתוך פיו ולשפתו מעשה אחד הוא ולכן אם הוא פס"ד להניי חשיבות השתייה לכל המאטרף בהכרח, אבל בפרק י"ג, חבטת השלח או הסרת האוכל מהאילן הם ענין נפרד מניעור המים, ובזה לא מהני פסוק רישא ולפי דרך זה אין מקור לחלק בין מעשה לשימוש, בענין פסוק רישא, ועיין לעיל פ"י ה"י.

ג' נראה לנופח בעדשים וצריך את ההבל היוצא מפיו ויאלץ רוק, הנה על אף שההבל דק, והזיעה הטופחת חלוקים לדינא זה מזה דרוק הוא משקה והבל אינו משקה, אולם בענין המציאות הם באים כאחת, ולכן כיון שמשתמש בהבל, מהני שימוש גם לרוק כההיא דפי"ב ה"ד ונמעתה י"ל שגם דברי החזו"א דבעי ענין אחר, רק בשימוש נאמרו.

רש"י בשבת יז' א' כתב וז"ל: אשכולות הנושכות זו את זו, וכשברא להפרידן נסחט המשקה עליהם, וכיון דעבד בידים ולא אפטר בלא כחיטה, מכשר. עכ"ל.

לכאורה בדברי רש"י מבואר דלא ככל הדרכים שכתבנו, א' מבואר שגם ב'מעשה' שאינו שימוש מהני פסוק רישא. ב' מבואר שגם בשני ענינים נפרדים מהני פסוק רישא, דמה ענין הפרדת אשכולות זה מזה לסחיטת הענבים.

וצ"ע דברי רש"י מהא דחובט את השלח דלא מהני, וכן הקשה הרש"ש וצ"ע.

ולפי תי' החזו"א איש הג"ל יש ליישב ולומר, דהפרדת ענבים זה מזה, והפרדת היין מהענבים ענין אחד הם. י. ל.

ואכתי יש לעיין מלשון רש"י שבת קמ"ה א' ד"ה לא הוכשר, דלא מכיון למשקה דידהו דליעקר עכ"ל. והתם מייירי בפועל ותיס

(כט) הנופח בעדשים והזיעו הוכשרו בהבל פיו, הרמב"ם בפירושו (פ"א מ"ו) והרא"ש (שם) מבארים שהיה לרצון, והחידוש הוא שהלחות הזאת הבאה בניפוח פיו, הוי רוק, ואינה זיעה.

הר"ש (פ"א מ"ו) מפרש דין נופח, שהוא נתכוין להוציא חום, ויוצא מפיו רוק ונופל על העדשים בלא רצונו.

וקשה הא באופן זה ליכא 'שימוש' במשקה ורוקן כלל, וא"כ מהני רק מדין 'מעשה', והרי בפרק י"ג הלכה י', ושם הלכה ט"ו הוכחנו שלענין 'מעשה', מה שנעשה בהכרח ופסוק רישא ללא כוונתו, אינו נעשה תלישה לרצון עיי"ש.

כמה יסודים יש בדבר, א' הרש"ש כתב שלפי הר"ש, לדינא הנופח בעדשים לא הוכשרו, דרבנן לא פליגי על ר"ש דקאמר לא הוכשרו. אמנם הרע"ב מפרש כהר"ש, וכתב דגם להר"ש רבנן פליגי על ר' שמעון וסברי דהוכשרו העדשים, וכדבריו נקט חזו"א (סי' ב' ב').

ב' החזו"א (סי' ב' ב') מיישב דכאן הוא מעשה אחד, הנפחה והואצת הרוק, וכיון שרצה בנפחה, הוי הרוק לרצון ובמעשה אחד מועיל פסוק רישא ווהוכיח כן מהא דעומן פירותיו מפני הגנבים לא מהני אף דפסוק רישא הוא שהפירות יתלחלו במים ועל כרחך משום דאינו פעולה אחת.

לפי דברים אלו, יש יישוב חדש להא דלעיל פי"ג ה"י והט"ז המרעיד את האילן להוציא אוכלין ונשרו משקין אין המשקין לרצון, והנוער שלח המים הניתזים אינן לרצון וכן נוער רשות (ר"ש פ"ה מ"ז). וקשה הרי ניעור המים הוא מוכרח ופסוק רישא מהמעשה שעושה לרצון. והרי בפי"ב ה"ד כתב רבינו, השוהה לשותות המים העולים בפיו ובשפתו תלושין לרצונו, שהדבר ידוע שהשותה יעלה מים בפיו ובשפתו.

וייבחנו וע"פ הרש"ש פ"א מ"ו שחלוק שימוש ממעשה, דבשימוש מהני פסוק רישא למהיו רצון ובמעשה לא מהני. והטעם

טז נשך באוכל ונפל האוכל (לב) הרי המשקה שעל האוכל שלא לרצון, היה אוכל זיתים פצועים ותמרים רטובות וכל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו ונפל מפיו הרי המשקה שעליו ברצון, היה אוכל זיתים נגובין ותמרים יבישות וכל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו (לג) ונפל מפיו הרי המשקה שעליו שלא ברצון.

מחמת רצונו בעיקר הרוק, הרי גם העודף הנשאר בכף ידו חשוב נחא ליה ודעת ר' שמעון שחולק הוא, שאף שאת הרוק שעל כף ידו הוא חלץ מפיו כדי להשתמש, אבל כיון שבסוף לא הוצרך לזה, "הכנה לשימוש" אינו כשימוש ממשי, ואינו מחשיב את החלק שבסוף לא הוצרך לשימוש. עיין משנת יסוד זה בהלכה א'.

טז (לב) הרי המשקה שעל האוכל שלא לרצון. המשקה, הוא משקה שבפיו כמו בהלכה ט"ו. והא דאין האוכל מוכשר, כי לא היה רצון שיבלל האוכל ברוק, ואף דרבינו לא בעי כלל תלישה לרצון ברוק (כנ"ל פ"י ה"ב), אבל בלילת הפירות לרצון בעי, כמו שביארנו (פי"ב ה"ב).

(לג) ונפל מפיו הרי המשקה שעליו ברצון. כלומר הוכשר האוכל הזה בעצמו, כי רצה בבילתו ברוק ואכל אס משקה זה נפל מאליו על כנר אחר, לא הוכשר הכנר, כי הכנר לא נכלל ברוק. ועיין בפיאהמ"ט טבול יום ספ"ג, דכתב רבינו שהוכשר הכנר, והוא מוכח במשנה שם, וז"ל הא לא נכלל לרוק. וקשה מהמשנה על שיטת רבינו.

דעת הר"ש והרא"ש בדין טהור שנשך באוכל, וכן בסיפא גבי זתים נגובים, וכל שאינו רוצה למוץ, דרוק בעי 'תלישה לרצון' להחשיבו למשקה. והכא ליכא לא 'שימוש' ולא 'בלילה' לרצון, לכן טהור.

אבל בדין האמצעי, בזתים פצועים ותמרים רטובות שמפני רטיבות התמרים יש בגרעין כדי למוץ (רטובות כל שיש בו למוץ הוא ענין אחד, כמו שמשמע בר"ש והרא"ש עוקצין פ"ב מ"ב, ולא כרבינו שגרס 'וכל', דלדבריו

ולכאורה הוי פסיק רישא שיאל שמו, וא"כ הדברים סותרים. ועל כרחק ז"ל דהתם אינו פסיק רישא.

לדינא יש נפק"מ בין התירושים, שלתי' א' נופח צעדשים להר"ש לא הוכשרו, ולשאר תירושים הוכשרו.

(ל) מפני שהוא מתולדות המים. וז"ע הרי רוק מועיל גם שלא לדעתו, כמבואר (פרק ו' מ"ד), ומה צריך רצון כל עיקר. ויש ליישב ע"פ הגר"א (שם) דשלא לדעתו קאי רק אמי רגלים. אולם לפי הר"ש (פ"ו מ"ח ד"ה שדס) שכתב, שיש להשוות את כל היוצא מהאדם שאין צריך דעת בטולם, נשאר קשה הר"ש לשיטתו, מדוע הוצרך לפרש כאן שיש נוחותא.

ועוד יז"ע הא דעת הרמב"ם (בפרק י' ה"ג) דכל משקין היוצאין מהגי שלא לדעתו, ולרמב"ם קשה מה בעי רצון ברוק.

אמנם הרמב"ם לטעמיה, א' דס"ל שרק ביציאת המשקין אין צריך רצון לתלישה, אבל רצון ציצלילה' בעינן גם במשקה היוצא מהאדם, כנ"ל (פ"י ה"ג).

ב' רבינו בפירושו מפרש דהכא לאו משום חסרון רצון, אלא ס"ד שזיעת פה אינו כרוק, קמ"ל דהוי כרוק. וספיר מייירי דאיכא רצון.

(לא) וכן האוכל שומשמין באצבעו. רבינו מייירי במה שעל השומשמין, ובזה איכא רצון, והחידוש כנ"ל בנופח בעדשים, דדינו כרוק ומכשיר, ואינו כזיעה בעלמא.

הר"ש (מכשירין פ"א מ"ו) מבאר, שהוא מרטיב את אצבעו ברוק פיו, כדי שיקח באצבעו את השומשמין המונחים בכף ידו, והא פשיטא שהשומשמין הוכשרו דאיכא נוחותא. וכתבו שהחידוש הוא שאף שדי לו ברוק הנצרך ללחלח את השומשמין, מ"מ

יז עולשין שליקטן לבהמה והדיחן ואחר כך חישב עליהן לאדם (לד) כבר ביארנו שהן צריכים הכשר שני, (לה) ואם היה עליהן משקה טופח כשחישב עליהן לאדם הרי אלו מוכשרין.

פרק טו

א (א) מים שבכלים מתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון ומטמא אוכלים וכלים בין שנפל עליהן ברצון בין שנפל שלא ברצון, אבל

(לה) ואם היה עליהם משקה טופח. לשאר הראשונים דדי בתלישה לרצון, אין כאן חידוש, דוודאי השימוש להדיח מאכל בהמה הוי שימוש, דכל שמשמש לתלוש מהני, ולא בעי רצון בבלילת האוכל. אולם לרבינו דבעי בלילה לרצון מלבד תלישה לרצון, יש כאן חידוש דאף שהרצון בבלילה היה לפני שהיה אוכל, מהני, ובאמת צ"ב. ועיין פ"י הי"ז, ופי"א ה"א.

הוי תרי מילי, ולכך ניחא ליה ברוקן בעבור המציצה, ואיכא תחילתו לרצון. ולדידהו (לעיל פ"ב ה"ב) די בתחילתו לרצון גם להכשר. ומשנה זו מיירי שנטמאו מסתם ידים, ומטמאים את הבגדים [ורבינו פליג בדין זה, שכן כתב בהלכות אבות הטומאה פ"ח ה"י שמשקים שנטמאו מחמת ידים מטמאים אוכלים ואינם מטמאים כלים]. יז (לד) כבר ביארנו. פרק ג' הלכה ג'.

פרק טו דיני משקה מחובר לקרקע לענין קבלת טומאה

שמים שבכלים מתטמאים אף שלא לרצון הכוונה באופן שנתלשו לרצון, וכמו שכתב הרמב"ם לעיל פ"ב שמים שלא נתלשו לרצון כאילו הם בקרקע ואם כן כשכתב כאן מים שבכלים הכוונה שנתלשו לרצון.

[הגר"א (מקואות פ"א מ"א) מבאר דין זה, שבאמת בתורה נאמר דבעי 'רצון' רק להכשר, ולא נאמר כן לענין קבלת טומאה. אלא שהמשקים בכלל אוכלים הם לענין שהם צריכים הכשר לקבלת טומאה. והמשקה מכשיר את עצמו. ולפיכך אם המשקה לא נתלש לרצון אינו יכול להכשיר את עצמו, ולפיכך אינו מקבל טומאה.

לפי זה המשקים צריכים תלישה לרצון לקבלת טומאה, כשם שהם צריכים לענין הכשר, באותם גזרי הדינים וויש לענין דילמא דעת הרמב"ם, יש חיוב בין הכשר לטומאה, ולענין טומאה לא בעינן לדין תלישה לרצון ככל הדינים שגשגו בדיני הכשר, אלא די שהמים כנוסעים בכליו].

א (א) מים שבכלים מתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון. הנה מתחילת פרק י"ב היה הגדון ברמב"ם על דין רצון שהצריכה תורה במשקים כדי להכשיר. כאן אנו באים לגדון האם המשקים צריכים רצון גם לענין קבלת טומאה.

והנה כבר הבאנו בזה בפ"ב ה"ו, שבדברי הר"ש (מקואות פ"א מ"א) כתוב דהמים צריכים רצון לקבלת טומאה, ומשמע דבעינן להחשיבם כשם שנאמר דין תלישה לרצון בדיני הכשר (אמנם לפי רבינו במשנה שם, אין ראייה מהתם לזה). ולכאורה כן מפורש גם בדברי רבינו בסוף הלכה זו, דבעי תלישה לרצון על ידי הדחה, הא לא"ה אינו מקבל טומאה ואלא אם כן נימא דנעם בכלי שאני, ובהא אין צריך לרצון. ת. ר. ועיין בחקירות סוף סי' ה'. ומה שכתב רבנו

מים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גבאים (ב) שאין בהם ארבעים סאה אין מתטמאין אלא לרצון (ג) ואין מטמאין אלא ברצון, כיצד מים שבקרקע שאין בהן ארבעים סאה (ד) בין שהיו

טיפה טמאה, נשאר כל הגבא בטהרתו, וזו הטיפה אינה נטהרת מהגבא, דהא אין בה דין מקוה. ויש כאן חידוש שאינה בטלה ברוב, ונשארה הטיפה בטומאתה, וזוהי חלוק ממי תמציות להלכה ו'. **אמנם לדבריהם, אם שתה טמא מהגבא, אנו חוששים שנפל טיפה לתוך פיו, ואם יגע ככר טהור במים, חיישינן שמא נגע הככר בטיפה ונטמאת.** וולדברי רבינו נראה שאין חוששים לטיפה אחת, אלא הלך אחר הרוב, או דנתבטלה ברוב. עיין מש"נ להלן בהלכה ז, ובהלכה ב', ובזה נתבאר כל הלכה א'.

(ג) ואין מטמאים אלא לרצון. עיקר הדין שמים מחוברים מקבלים טומאה לרצון אליבא דהרמב"ם, כתב החזו"א (מקואות קמא סי' א' ס"ק ה') שאין הטומאה אלא מדרבנן.

והגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א הוכיח ממשנה מפורשת במקואות, שטומאה זו אינה טומאה גמורה.

דתנן (מקואות פ"ו מ"ג) שלושה מקואות בזה עשרים סאה וזה עשרים סאה וזה עשרים סאה מים שאובין והשאוב מן האד ויכדו שלושה וטבלו בהן ונתערבו המקואות טהורין והטובלין טהורין. והנה אליבא דרבינו שמועזריה פחות ממי' סאה מקבלים טומאה אי איכא מגע טמא לרצון, כגון שפה טמא, א"כ הכא נמי כיון שבשעת הטבילה לא היה מ' סאה הרי זה מי גבאים, ומקבלים טומאה מהיוצאים לטבול שהיו טמאים. וכיון שנטמאו כל המים, איך מועיל מה שנעשה אחר כך מ' סאה, הלא כתב רבינו בהלכות מקואות (פ"ב ה"ט) שמים טמאים אינם כשרים למקוה.

בהכרח שלענין דין זה שמים טמאים פסולים למקוה, פסול זה שנטמא במחובר לא איכפת לו.

(ד) בין שהיו שאובים. יעויין פירוש המשניות (מקואות פ"א מ"ד) שכתב דיוק לזה מהמשנה.

יש להקשות על דברי הגר"א ז"ל, דבגדה (ו' ב') אמרינן בגמ' דמשקין חמורים מאוכלים שהם עלולים להקבל טומאה. ומפרשים המאירי (נדה סס), והרמב"ם (הקדמה למשניות טהרות), ורש"י (שבת יד' ב') בזה הם עלולים לטומאה, וכתבו שהוא בכך שאינן צריכים תיקון הכשר להביאן לידי טומאה. משמע לא כדברי הגר"א ז"ל, וז"ע.

(ב) שאין בהם ארבעים סאה אין מתטמאים אלא לרצון. נקדים הקדמה אחת, ובזה יתבאר כל הסעיף הזה, ויסוד דברי שאר ההלכות שבפרק זה.

במשנה (תחילת מקואות) תנן ששה מעלות במקואות, שני המעלות הראשונות שם, הם מים שבקרקע שאין בהם מ' סאה ואינם ראויים להטביל בהם, ואפילו הכי יש בהם דיני טהרה. המקוה הראשון שם הם מי גבאים ובורות פחות ממי' סאה וועיין בחקירות, ס' ה' לדון אם הא' לאינו מקבל טומאה, הוא מדין מחובר לקרקע, או לאיכא ביה במקלט דין טהרה מקוה. השני, הם מי תמציות שלא פסקו, ויתבאר בהלכה ו'.

דין המקוה הראשון שבמעלות המקואות שאם שתה טמא, ואחריו שתה טהור, נטמא הטהור. ונחלקו הראשונים ז"ל ביסוד הדין. דעת הרמב"ם שהמים שבקרקע אינם מקבלים טומאה שלא לרצון, אבל לרצון מקבלים טומאה, לפיכך אם אדם טמא שתה מהגבא, הרי נגע פיו בגבא לרצונו, וטימא את כולה, מיהו אינה טומאה גמורה, ולכן רק אם נגע דבר טהור בגבא הזה לרצון, נטמא, הא נגע שלא לרצון לא נטמא.

דעת הר"ש (מקואות שם) והרא"ש (שם) והראב"ד (בהשגתו כאן) שהמים האלו אינם מקבלים טומאה כלל. ולפיכך אם נפל אליה

שאוובין בין שאינן שאובין שנפל לתוכן המת או שהלך בהן הטמא הרי אלו טהורין, אבל אם שתה מהן אדם טמא או שמילא מהן בכלי טמא (ה) או שנפלו לתוכן משקין טמאין ברצון הרי אלו טמאין ואע"פ שהן בקרקע, שתה מהן הטהור אחר שנטמאו בקרקע או שמילא מהן בכלי טהור נטמא השותה ונטמא הכלי שהרי ברצון שתה או מילא, נפל לתוכן ככר של תרומה הרי הוא טהור כשהיה שאין מתטמאין אלא לרצון, לפיכך אם הדיח ידו והוציא הככר נטמא הככר במים שבידיו שהרי הן ברצון. השגת הראב"ד: שאין בהם ארבעים סאה אין מטמאין. א"א הדרכה הזאת שכתב רחוקה מכליותי וזרה אללי מאד ואינה מן הסוד המופלא האפון ליסרים כי לא מלאתי קבלת טומאה ונתינת טומאה תלויה בראון אבל הראון זה המחשבה חושבן שלא יבטלו ברוב ומה שאמרו אם לא הדיח טהור כבר פירשו בתוספתא מפני שאין המים שבגבא מקבלין טומאה עד שיתלשן וכששתה הטמא וחזרו המים שנגעו בפיו לגבא אע"פ שהן טמאין רבו הטהורים שלא נתלשן על הטמאים שחזרו שם ובטלו אלא א"כ חשבון בתלוש לפיכך אם הדיח בהן את ידו או הככר שנפל הרי הם הוכשרו לטומאה כלומר נחשבו כחלוש ונטמאו משתיית הטמא וטמאו את הככר שהרי המחזירים עצמן חזרו להיות כתלושין לקבל טומאה שהרי נחשבו לתלוש ולפיכך נעורו הטמאין לטמא את הככר ואם לא הדיח טהור שהרי משבטלו ברוב לא נחשבו ומה שאמרו שאין מי הגבא מקבלין טומאה עד שיתלשן (ו) דוקא שיש בהן רביעית כדי להטביל מהן מחטין ונורות ואע"פ שהם טהורין במחזר אבל אינן מטהרין מים טמאים בהשקה עד שיהיו שם ארבעים סאה מקוה שלם לפיכך הטמאים שנתערבו בהם כשיתחשבו יחזרו לטומאתן זו היא הנכון אללי. השגת הראב"ד: או שנפלו לתוכן משקין וכו'. א"א (ז) זהו תימה לדבריו כשהלך בהם הטמא אין ראון גדול מזה. נטמא הככר במים שבידיו. א"א ולמים שבידיו למה להו ראון והלא תלושין הן וכבר נטמאו בראון.

בנפלו מים טמאים, אבל בשתה טמא, שאין טיפה טמאה בתלוש, ורק הגבא המחזר נטמא בשתייתו, בזה מודה ר"ש דכלל הדיח טמא, שהמחזר אין מטמא אלא לראון.

בהשגת ראב"ד (ו) דוקא שיש בהן רביעית. ברמב"ם לא הזכיר זאת, ויתכן דס"ל שאפילו פחות מרביעית אין הגבא מקבל טומאה, ויבואר בחקירות סי' ה'.

בהשגת הראב"ד (ז) זהו תימה לדבריו, כשהלך בהם הטמא, אין לך רצון גדול מזה. והכסף משנה מיישב, דלדברי רבינו אין די ב'מגע לראון' אלא בעי 'שימוש במים' לראון, והלך בהם טמא, אינו נחשב 'שימוש' אלא אם כן ראה לרחוץ או לטבול בהם.

(ה) או שנפלו לתוכן מים טמאים... נפל לתוכן ככר של תרומה הרי הוא טהור כשהיה, שאין מטמאים אלא לרצון. והנה לענין הגבא עצמו ניחא, שהוא נטמא במחזר ואינו מטמא אלא לרצון. אבל המים טמאים עצמם שנפלו, הם נטמאו בתלוש, והם יכולים לטמא אף שלא ברצון, מדוע הככר טהור.

מבאר רבינו בפירושו (פ"א מ"ג) דמי הגבא היו רוב, ולא חיישינן שהטמאים נגעו בככר. וועיי"ש שםבאר דר"ש דפליג ומטמא אף בלא הדיח את הככר, טעמו הוא דחייש לטיפה העומדת. ומבאר שלא נחלק ר"ש רק

ב מי גבאים וכיוצא בהן ממים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי תמצית שפסקו ומקואות שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו (ח) וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם אע"פ שלא שטפו הרי הן טהורין (ט) לפיכך כל המים שבקרקעות כגון מי גבאים וכיוצא בהן בשעת הגשמים הכל בחזקת טהרה. השגת הראב"ד: ומקואות שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו. א"א אין במשנה שנטמאו אע"פ שפלו לתוכן מת או שהלך בהם הטמא לא נטמאו לפי שלא נתלשו ומה שהם כריכים לשעת גשמים או לרובי הגשמים עליהם מפני שיש בהם לחוש למי שפיכות או לשתיית טמאים ובשעת גשמים אין חוששין או משירבו אע"פ שלא ישטפו דהוה להו כמי תמצית שלא פסקו שהטמאים בטלים בהם לגמרי ואין להם עוד חשבו לא בשתיית טהור ולא בהדחת ידים כמו שמפורש במקואות. ובתוספתא מפרש אפי' נפלו בו מים טמאים הרבייה מטהרת אותם וברבייה של ארבעים סאה מים כשרים מפני שהיא בהשקה.

החדשים טהורים, וכיון שרבו טהורים על הטמאים, נתבטלו טמאים ברוב, ולא חיישינן לטיפה, וכנ"ל בהלכה א' ד"ה או שנפלו לתוכן, ובפ"ב הכ"ח.

אבל לדעת הר"ש ושאר הראשונים דלית להו חילוק בין מגע לרצון או שלא לרצון, הלא גם בהלכה א' נשאר הגבא טהור, ורק הטיפה טמאה, וכיון שלא בטלה ברוב מי הגבא, גם בהלכה א', ומ"מ חיישינן לטיפה. מה טעם תתבטל השתא במי הגשמים טפי, מה מהני המים שבאו מהגשמים אחרי הטיפה, יותר ממי הגבא עצמו, שהם מי גשמים שבאו לפני הטיפה.

ויתכן לומר שמי הגשמים בשעת ירידתן, יש להם דין מי תמציות כבהלכה ו', ולפי זה ניחא, דדין מי תמציות שפיר בכוחם לבטל את הטמא יותר כלהלן, אמנם צ"ע אם באמת מי הגשמים בשעת ירידתן הוו לעולם כמי תמציות, או דווקא באופן מסויים, יעויין בהמשך ההלכה, ובהלכה ו'.

וונראה דאליבא דהר"ש יש יישוב אחר בדבר. ובהקדם ביאור כל הענין אליבא דהר"ש. דהנה באמת בעיקר דין הלכה א' אליבא דשאר הראשונים צ"ע מדוע לא תתבטל הטיפה ברוב, במי הגבא

אמנם בדברי הראב"ד שכתב 'לדבריו' מבואר שכוונתו להקשות ממנה נפשו, אי בעי 'מגע לרצון' אם כן אף הלך טמא הוה רטון. ואי בעי 'שימוש לרצון' אם כן נפלו לתוכן מים טמאים לרצון, אף שרצה להשליך את מימיו לתוכו, אין כאן 'שימוש לרצון'.

ב (ח) וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהן אע"פ שלא שטפו הרי הן טהורים. צ"ב מדוע הגבא הטמא אינו מטמא את המי גשמים שבאו עליו, הרי לא מיירי שנעשה מקוה מ' סאה, מדוע הגשמים אינם מקבל טומאה, כשם שהגבא קיבל טומאה מנפילת מים טמאים, הלא גם גבא מקורו בגשמים, ומאי שנא מי הגבא ממי הגשמים.

בראב"ד כאן מבאר, שבאמת רבו גשמים אינו מטהר, אלא אם כן נעשה מ' סאה מי גשמים כשרים, אשר הם מטהרים את הטיפה טמאה בהשקה. אבל הר"ש והרמב"ם לא הצריכו תנאי זה, ולדבריהם צ"ב מאי עדיפי מי הגשמים שיורדים עתה, ממי הגבא עצמם שגם הם מקורם במי הגשמים.

ויש לומר שרבינו לטעמיה דהמים הטמאים שבגבא אינם מטמאים שלא לרצון, ובהא עדיפי מי הגשמים החדשים שמגעם בטמאים לא היה לרצון, ולכן נשארו המי גשמים

באר

טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק טו החיים

קצה

הטהורים, הא מפורש בגמ' (בכורות כב' ב') דטמאים בטלים ברוב טהורים.

עוד ז"ע הא כל טומאת השותה, הוא מדין גזרת שותה משקין טמאים, ומפורש במשנה (טהרות פ"ד מ"א) דשותה משקין טמאים ספיקו טהור, עיין חזו"א (טהרות ו' ס"ק א').

ג' דפסק והני מי גבאים, משמע היכן שהוא, ולכאורה אי ברשות הרבים, ספק רשות הרבים טהור.

ד' תנן (פ"ד מ"ח) ספק טומאה צפה על פני מים שבקרקע טהור לדברי הכל. וז"ע.

האחרונים ז"ל (משנה אחרונה מקואות פ"א מ"א, תפארת ישראל שם, רש"ש מקואות שם מ"ג, חזו"א מקואות קמח סי' א' ס"ק ב') מיישבים דמים במים יס בילה, והרי הטיפה מעורבת בכל, לכך אינו בגדר ספק רשות הרבים, או ספק משקים טמאים, או ספק טומאה צפה, אלא כל טיפה ששתה, וודאי הוא ששתה חלק מן הטיפה הטמאה.

ועדיין קשה קושיא קמייחא ליהוי בה דין ביטול ברוב, בתפארת ישראל (בועז ב') כתב דמחומר ליכא ביטול, ובאמת כשנחלש מתבטל ברוב, כמש"כ הר"ש במשנה א'. וז"ע הא ברבנו מי גשמים מבואר שנתבטל. וראייתו שמחומר לא בטיל, הוא מרש"י גיטין נד' ב' וז"ל: דכל זמן שהיא במקומה כמחומר חשיבא ולא בטלה עכ"ל. ויש לדחות דמחומר בארץ כחיבור האילן, עדיף מחיבור מים.

אמנם לענ"ד בר"ש מפורש דלא כדברי האחרונים הנ"ל, שכתב (מקואות פ"א מ"א) וז"ל: ר' שמעון סבר דאפילו לא הדיח טמא, משום דשמא לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה בטיפה על גבי הככר וטמאתו. עכ"ל. משמע דגם רבנן מודו לזה, אלא לא חיישי שתשאר טיפה זו. ואי יס בילה, אם כן ממה נפשך או שצטל ברוב, או שצכל גוויי נגע הככר בטיפה, ומה לריד שיהיה נשתייר טיפה.

ובאמת עיקר דברי הר"ש אלו ז"ב אי באיכא על הככר הרבה טיפות מודה ר"ש שאין הככר נטמא כי הטיפה בטלה, כיון שנתבטל איך חוזר וניעור על הצד שגשגרה לבדה, והרי לא הוכר האיסור.

והגרסה מוכרח מכל זה, דמעיקר דין תורה הטיפה בטלה מיד ברוב. אלא עיקר הדין מי גבאים הוא דין דרבנן שלא ינהוג בטיפה הטמאה היתר של רוב, אטו שיאמרו שמי גבאים כשר

להטביל בו לטהר. והטעם בזה כי חשקו חז"ל שאם יראה שהטיפה הטמאה נטהרה, לא ידע שהוא מדין ביטול, ויאמר שהוא מדין טהרת מקוה.

ובזה מיושב כל הקושיות מדוע החמירו בספיקו. ואף כשהגביהה הככר רק בעוד רוב מים עליו התייר לסמוך על רוב, מטעם דעתה הוא תלוש ואין כאן צד שהוא כמקוה, והכל רואים שהוא מזד ביטול. ואף על פי כן בנשתיירה טיפה אחת, אמרו שכלל לא נראה שמתבטל ברוב בתלוש (דהיינו להאד שכל טיפות הטהורות נפלו מיד למקוה ונשאר הטמאה), ויאמרו שההיתר הוא מזד שהטיפה נטהרה מעיקרא בגבא, לכן גם עתה אין דין רוב נוהג בה.

ולפי זה, הא דבמי תמאיות שלא פסקו טהורה הטיפה, היינו דין הלכה ו', כי ההם דומה למעין, לכך השומע שהטיפה טהורה, לא ילמד מכך שמקוה פחות ממ' סאה מטהר, אלא יאמר שכנראה הוא מעיין ממש, ולכן לא גזרו בה שלא ינהוג בה דין ביטול.

ולפי זה מיושב קושייתו מהו הטעם שאם רבו גשמים אחרי צא הטיפה, הטיפה מתבטלת ברוב, טפי ממי הגבא שהיו לפני הטיפה. דאי נטהר משום המים שהיו תחילה, נראה שהוא מדין טהרת מקוה. אולם ברבנו גשמים אחר כך, ניכר הדבר טפי שהוא מזד ביטול ברוב שהרי אנו מזכירים שיבואו רוב מים ממי גשמים שלא נטמאו.

(ט) לפיכך כל המים שבקרקעות כגון מי גבאים וכיוצא בהן, בשעת הגשמים הכל מטהר. היינו מטעם שאני אומר בוודאי רבו מי גשמים, וטיהרו את הגבא, ובביאור טהרה זו ישנם ג' דרכים.

א' הרא"ש (מקואות פ"א מ"ד) מבאר את טהרת שעת הגשמים וז"ל: ולא חיישינן שמא שתה טמא, לפי שבשעת הגשמים אין בני אדם הולכים בדרכים עכ"ל. ומהר"ם כתב: משום דמים שכיח על פני כל הארץ לא חיישינן שמא אדם טמא שתה מהן.

לפי דבריהם אין כאן היתר על ידי רבו הגשמים, אלא דנקטינן שלא שתה טמא מהגבא. ואם היה יודע שהיה מים בגבא לפני

ג פסקו הגשמים הקרובים לעיר או לדרך טמאין שהן בחזקת ששתה מהן הטמא ושמלאו מהן בכלים טמאין, והרחוקים טהורים עד שיהלכו רוב האדם, (י) הלכו הכל בחזקת טומאה (יא) שההולכים בשיירות שותין וממלאין מהן, במה דברים אמורים בגבא שאפשר לשתות ממנו (יב) אבל בגבא שאי אפשר לשתות ממנו אלא בדוחק גדול הרי זה בחזקת טהרה עד שימצא מקום פרסות רגלי אדם או פרסות רגלי (יג) בהמה גסה ניכרת בו, מצא פרסות רגלי בהמה דקה

(יא) שההולכים בשיירות. מבואר כמו שכתבנו בפ"ב ה"ב, שברצון להחשיב את המים בעצמם, אין צריך רצון בעלים גם לפי הרמב"ם דס"ל דבלילה בעי רצון בעל הפירות, עיי"ש.

(יב) אבל בגבא שאי אפשר לשתות ממנו אלא בדוחק גדול הרי זה בחזקת טהרה. משמע שבאופן זה אפילו היה קרקע קשה, שאי אפשר לראות בה סימני פרסה, אין חוששים מספק, עד שיהיה ראייה ששתה טמא. הר"ש והרא"ש (מקוואות פ"א מ"ד) גרסו בתוספתא כהראב"ד, במה דברים אמורים שאפשר לו לשתות ולא יהיה פרסות רגליו ניכרים. כתב הר"ש, פירוש, יש לנו לטמאות אף שאין פרסות רגליו ניכרות. אבל גבא שאי אפשר לשתות אא"כ פרסת רגליו ניכרות, ומצא שם פרסת אדם או בהמה גסה, טמא. ומפרש הכסף משנה, והגר"א בתוספתא, שבקרקע של סלע קשה אין פרסה ניכרת, קרקע של חול או טיט העבה ניכרים פרסותיו.

וכתב הגר"א שאחר זמן שהדין הוא דחוששים גם ברחוקים, חוששים גם לקרקע של טיט ולא מצא פרסת אדם.

(יג) בהמה גסה. שמסתמא אינו הולך בלא אדם. והא דאינו ניכר שם רגלי אדם, אני אומר אדם טמא רכב עליה, אבל בהמה דקה אין

הגשמים, אין היתר זה, דחיישינן ששתה טמא מהגבא לפני הגשמים.

ומכך נראה דהרא"ש סבר דמי תמציות שלא פסקו, הוא רק בנראה כמעין הבוץ מהארץ, עיין משנ"ת בהלכה ו'. ולכן אין לגשמים דין מי תמציות אפילו בשעת ירידתן, דאין בהם דמיון למעין.

והנה מבואר מדבריהם שגם בשעת הגשמים גופיה אם שתה טמא, נטמא. אולם בדברי רבינו בפירושו שם, נראה שהמי גשמים עצמם אינם מקבלים טומאה, והרביה מהני לטהר את מי הגבאים שנטמאו, בהכרח דמפרש את טעם הטהרה באופן אחר.

ב' ובאמת רבינו לטעמיה אזיל דכיון שהגשמים לא באו לרצון, אינם מקבלים טומאה [אף שבאמת אין דינם כמי תמציות דהלכה ו']. נמצא שלדינא גם הרמב"ם מודה להרא"ש שאם ישתה טמא השתא, גם הרמב"ם מודה שיטמא גם את מי הגשמים, כי בשתייתו איכא מגע טומאה לרצון.

ג' והראב"ד מצדד שבשעת הגשמים דינם כמי תמציות שלא פסקו, לפי זה אפילו ישתה טמא יהיה טהור, ועיין עוד בהלכה ו' בזה.

ג (י) הלכו, הכל בחזקת טומאה. כאשר התחילו הרבה בני אדם לילך בדרכים, הם מגיעים לשתות גם ברחוקים מהדרך.

הרי זה טהור שאפשר שירדה ושתת. השגת הראש"ל: כמה דברים אמורים בגבא שאפשר לשחות ממנו. א"ל ליטנא דתוספתא ולא יהיו מקום פרסות רגלים ניכרים בגבא אלא א"כ פרסות רגלים ניכרים.

ד (יד) חזקת טיט וגמומיות שבפתחי חנויות ברשות הרבים בשעת הגשמים שהן טהורין, פסקו הגשמים הרי הן (טו) כמי שפיכות, (טז) ושבשווקין הולכין בהן אחר הרוב, (טז) גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש הולכין אחר הרוב, נפל לתוכו שמן אע"פ שהקפאיהו הרי זה מתטמא ומטמא שלא ברצון לפי שאי אפשר לו לצאת ידי (יז) צחצוחי

שנשפך לרצון, ובשווקים שלא לרצון. דבחנויות סתמא שפך בהם מי שפיכות ממה שהשתמש בחנותו, ולפיכך נטמאו אפילו בטיפה אחת, כדעת רבינו בפ"ב הכ"ב, ומטעם שלהרמב"ם מים מחוברים מקבלים טומאה לרצון. אולם בשווקים שאינו סמוך לחנות, אין לחוש שמא שפכו בהם לרצון, אלא מאליו נשפך שם מים להעוברים שם בעל כרחם, ואמנם סתמא מים טמאים הם, אך אין הגבא נטמא שלא לרצון. אולם אם ידוע השיעור שהיה בשעה שפסקו הגשמים, ועתה רואים שרבו מים על מה שהיה, הרי רובם מים טמאים שנטמאו בתלוש הם, ומטמאים אף שלא לרצון ככל מים תלושים.

(טז) גבא שנפל לתוכו יין. מבואר שרק במים איכא טהרת גבא שלשאר ראשונים אינו מקבל טומאה כלל מפני שהוא מחובר. אבל שאר משקין אפילו שהם בקרקעות הם מקבלים טומאה.

וכן לדרך הרמב"ם (בהלכה א') דגבא מקבל טומאה רק לרצון, זהו במים אבל שאר משקין אפילו כאשר הם כנוסים בקרקעות, הם כנוסים בכלים, ומקבלים טומאה שלא ברצון.

(יז) צחצוחי שמן. ולפי שהשמן אינו מתערב אלא ניכר לעצמו, אינו בטל ברוב מים (מהר"י קורקוס).

דרך לרכוב עליה, ודרכה לילך בעצמה (ביאור הגר"א בתוספתא מקוואות פ"א ה"ג).

ד (יד) חזקת טיט. הר"ש (מקוואות פ"א מ"ד) גרס חזקת טיט, והגר"א (תוספתא פ"א ה"ג) גרס עוקת טיט.

(טו) כמי שפיכות. מפני שבמקומות אלו מצויין מי שופכים הרבה, ומסתמא רבו שופכין על מי הגשמים (ביאור הגר"א בתוספתא שם), לפיכך הרי הם כמי שפיכות שהם בחזקת מים טמאים, כנ"ל פרק ב' הכ"ו.

לכאורה לפי דברי הרמב"ם לעיל פ"ב הכ"ב, בקדמו גשמים, אפילו נפל טיפה אחת מי שפיכות הכל טמא, וא"צ לומר שרבו שפיכות.

גירסת הר"ש (מקוואות פ"א מ"ד) הרי הם כשווקים, פירוש שהולכים בהם אחר הרוב. והגר"א בתוספתא (שם) גרס כהרמב"ם, ופירש כנ"ל דמסתמא יש בהם רוב שפיכות [אך להרמב"ם גופיה, די בטיפה אחת שופכין שנשפכה לרצון, לטמא את כולה].

(טז) ושבשווקין הולכין בהם אחר הרוב. קשה הרי לכאורה קדמו גשמים, ובזה כתב רבינו לעיל פ"ב הכ"ב, שאפילו שפך טיפה אחת נטמא הכל. וצ"ע.

ונראה דמיירי בנשפך שלא לרצון. וזהו החילוק בין חנויות לשווקים דבחנויות נקטינן

קצח באר טהרה. הלכות טומאת אוכלין פרק טו החיים

ה שמן ושאר המשקין (יה) חוץ מן המים הרי הן בקרקע כמות שהן בכלים דין אחד הוא.

ו מי תמצית שלא פסקו אף ע"פ שאין בהן ארבעים סאה הואיל והן בקרקע (יט) והרי המים נמשכין ובאין להן (כ) אינן מקבלין טומאה, ואע"פ ששתה מהן הטמא ומילא מהן בכלי טמא או נתן לתוכן מים טמאים הרי הן טהורין לכל דבר.

וההרים בוצצין. וביאר, כל זמן שיתמצו המים ומבצצין ומבעבצין.

בהלכות מקואות (פ"ט ה"ב) כתב רבינו, שהוא דווקא במים שאינם שאובים. והיינו דאם נתן שאובין בהר, ובוצצין מההר והולכים לא מהני.

עוד כתב רבינו (מקואות פ"ט ה"ג), החופר בצד הים או בצד הנהר ובמקום הבצין הרי הן כמי תמציות שלא פסקו.

[החזו"א (מקואות קמא סי' א' ס"ק ז') מקשה דאם באים מן הים והנהר, מ"ט באמת אינן כמעין ממש, והרי הימים והנהרות דינם כמעין. ומתוך דהוי זיעת הנהר דהיינו שהמים נספגו בקרקע ונפסקו מהנהר, ואחר כך באו לחפירתו, ולכן אינו מטהר כמעין.

והנה כריך ביאור מה ענין דבעי בולצין, ומה בעי נמשכין ובאים, מה הפך אם הוא עומד או הולך. ונראה דבעי שיהיה נראה כפורץ ויוצא מהארץ. ומה מהני כל הנהר, כיון שאינו מי נהר. ונראה דהענין דבעי שיהיה נראה כמעין (שהנראה שמתהרס העיפה ולא ידע שהוא מדין ביטול, לא יחשוב שהמקוה מטהר בפחות ממי' סאה, אלא יאמר כנראה הוא באמת מעין. לכן בעי שיהיה נראה כמעין). ומדויק דרמב"ם שלא הזכיר דבעי רביעית.

לפי זה היתר שעת הגשמים דלעיל הלכה ב', אינו ענין לדון מי תמציות שלא פסקו, דהא לדון מי תמציות בעי בולצין דומיא דמעין, ואינו קיים בכל מי גשמים רק כשהם שותפים מההר, שנראה שמצבצבים מההר כמעין, אלא הטעם כמו שנתבאר שם.

בחזו"א (מקואות קמא סי' ח') כתב דבעי רביעית במי תמציות שלא פסקו, ולדברינו יס' לדון דמהני בכל שהו כמעין.

אמנם עיין הלכה ב', שלפי כל אחד בדברי הראב"ד, הרי גם שעת הגשמים נדון כמי תמציות שלא פסקו. מכך נראה דלדידיה לא

ה (יה) חוץ מן המים. יש לעיין בדין טל, על פי מה שנתבאר בשו"ע או"ח סי' תס"ו ס"ה שהטל מחמיץ כמים, וכ' הגר"א שמקורו בירושלמי תרומות (פ"א) שטל הוא מין אחד עם המים. ומצאנו גם כן שדין טל חלוק מדין מים, יעויין בתוס' ב"ב צד' א'. וצ"ע הדין לענין דידן.

לכאורה אי טל אינו כמים, נמצא שבאמרו לשון כלל, 'ושאר המשקין', אין כוונתו אלא לדם בלבד. שהרי את כל יתר הז' משקין חוץ מטל, כבר הזכיר בפרט, משמע שהטל אינו כמים לדין זה.

והנה אף אי נימא דטל מטמא שלא לרצון גם בהיותו בגבא. מכל מקום נראה דבנתערב מים וטל, לא יהיה דין הלך אחר הרוב, דלענין ביטול הוי מין במינו ומין במינו לא בטל. ולכך לא הוזכר ברישא גבי ביטול ברוב.

ואם נפל דם למים, יש לעיין אולי המים עצמם נתבטלו מתורת מים, כי אינם ראויים לשתיית האדם, וכנ"ל פ"ב הי"ד, ועיין (פ"י ס"ק ה') מש"כ כיוצא בזה משמיה דמו"ר הגרד"ל שליט"א.

ואכתי צ"ע לענין שיהיה לתערובת הזה דין דם, האם הולכים בזה אחר הרוב.

ו (יט) והרי המים נמשכין ובאין להם. בר"ש (מקואות פ"א מ"ד) כתב בשם תוספתא (פ"א) כל זמן שהגשמים יורדים

ז מי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות כגון דבילה שלא הוכשרה (כא) והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור (כב) אם הפך (כג) נטמאת הדבילה ברירו שהרי נטמא בידו מפני שעקרו, ואם לא הפך טהורה שהמשקה שבפיו קודם שיהפכנו (כד) או ימצוץ אותו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא עדיין הן בקרקע שאין מתטמאין (כה) ואין מטמאין אלא ברצון כמו שביארנו, וזה אין רצונו אלא ליטול הצרור, היה פונדיון לתוך פיו ופשט ידו ליטלו והדבילה לתוך פיו אם הניחו לצמאו הרי זה הרוק כעקור ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו שננטמא מחמת ידיו.

לרצון, ושפיר הוכשרה הדבילה. ב' משקין טמאים מכשירים פירות שלא הוכשרו, כדלעיל פ"ב הי"ג.

(כג) נטמאת הדבילה. דנעשו המשקין תחילה, ומטמאים את הדבילה להיות שני, כמו שמבואר בהלכות אבות הטומאה פ"ח ה"י.

(כד) או ימצוץ אותו להוציאו. מבואר שאין צריך רצון בשימוש ברוק למיהוי תלישה לרצון, וכן אין צריך מעשה כגון ניעור, דלכאורה מציצה גרידא ונשאר הרוק במקומו, אין בה מעשה כניעור, אלא כיון שנפרד הרוק מדיבוקו בפיו חשוב משקה לקבל טומאה, אפילו שנפרד שלא לרצון. ובאמת כן מפורש בדברי רבינו לעיל פ"ה ה"ב, שרוק אין צריך תלישה לרצון (והא דמכשירין פ"א מ"ו האוכל שומשמין מפרש שהחסרון שם אינו ב'רצון' אלא ענין אחר).

(כה) ולא מטמאים אלא לרצון. מבואר שאם נגע ברוק לרצון נטמא הרוק הדבוק בפיו. כלומר, תורת 'משקה' איכא ביה גם בעודו דבוק בפיו, אלא שמאחר והוא מחובר לאדם דינו כמחובר לקרקע.

דעת הר"ש והרא"ש (מכשירין פ"א מ"ו גבי האוכל שומשמין) דרוק בעי תלישה לרצון כדי שיכשיר ולא כרבינו, וממילא ה"ה לענין

בעי דומיא דמעין, אלא דנתנו דין מקוה למי תמזיות, ולפי זה מובן דבעי רביעית דומיא דמקוה.

(כז) אינן מקבלים טומאה. ובר"ש (מקואות פ"א מ"ו), כתב דלא רק שאין מקבלים טומאה, אלא עלתה טבילה לטיפה טמאה שנפלה בה. וכ"כ הרא"ש (שם) שהטיפה נטהרה. ובדברי רבינו לא הזכיר אלא שאין מקבלים טומאה.

והנה הראשונים לשיטתם דס"ל (בהלכה א') שבמי גבאים, הטיפה נשארה בטומאתה, ובעבורה נאסר הככר שנפל לתוכה. אם כן מדתנן הכא שהככר טהור, בהכרח שהטיפה נטהרה.

אולם רבינו לטעמיה, דלא חיישינן לטיפה כנ"ל ה"ב. וכאשר הככר טמא במי גבאים, הוא מחמת שכל הגבא קיבל טומאה. ממילא לענין טהרת הככר, די לומר שמי תמזיות שלא פסקו, אינם מקבלים טומאה, ולא איכפת לן שהטיפה טמאה. ולכן לא היה צריך לומר שהטיפה נטהרה.

אמנם למעשה, בהלכות מקואות (פ"ט ה"ב) כתב רבינו על מי תמזיות אלו, 'ומטבילים בהם את המים שנטמאו' הרי שיש להם כח לטהר (אלא דהכא לענין הככר לא הוצרך לזה, לטעמיה, וכמו שנתבאר).

ז (כא) והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור. אם כן נגעו ידיו הטמאות ברוקו.

(כב) אם הפך נטמאת הדבילה ברירו. דמכיון שרירו נטמא מידו, הרי הוכשרה הדבילה מתרי טעמי, א' אדם האוכל יש לו רצון שיבלל הדבילה ברוקו, ואיכא בלילה

ח האשה שהיתה אוכלת אוכלין של תרומה שאינן מוכשרין והיתה גורפת את התנור הטמא והכה הקוץ ויצא ממנה דם ומצצה אצבעה מפני הדם או שנכוית ונתנה אצבעה לתוך פיה נטמאת התרומה שבפיה, שהרי רצונה להוציא המשקה מפיה ולעוקרו במציצת אצבעה. השגת הראב"ד: האשה שהיתה אוכלת. א"א זו הנוסחא לא מלאהיה לא במשנה ולא בתוספתא אבל ראה זה מלאהיה במשנת כלים סוף פ"ח האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לתוך אויר התנור טמא שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון היתה גורפתו והכתה הקוץ ויאל ממנו דם או שנכוית ונתנה אצבעה לתוך פיה נטמאת, ונראה לי שראוי להיות נטמא וכל הפיסקא מדבר באשה טמאה והמשקה הטמא מטמא לרצון ושלא לרצון וכן הדם שאלא מאצבעה או הרוק שיאל מפיה על אצבעה טמא ומטמא את התנור כשתכניסנו לתנור.

פרק טז

א (א) כל האגודות שבשווקים וכל הקמחים וכל (ב) הסלתות

ח'. וטעם ר' יהודה שהפך ג"כ טהור, מפני שכל שנשאר בפיו אינו חשוב 'מעשה'. ולרבינו כי לא חשוב כנעקר מהמחומר). ולדידהו אחרי שהחשב ונעשה 'משקה', הרי הוא נטמא שלא לרצון (עיין מש"נ פט"ו ה"א דלית להו דאיכא כה"ג שנטמא רק לרצון), ומכשיר שלא לרצון (לדידהו די בתלישה לרצון לאשוויי משקה, וא"צ רצון נוסף על הבלילה, כלהלן פי"ב ה"ב).

קבלת טומאה, דגם לדין זה בעי תלישה לרצון (כמו שכתבו במקואות פ"א מ"א), וכנ"ל הלכה א'. ופשיטא דלפי זה מגע לרצון אינו מועיל לקבל טומאה, דאכתי אינו 'משקה' כלל.

ומפרשי דהא דמהני היפוך בפיו, הוא דעקירת הרוק ממקומו, אע"פ שהוא בתוך פיו, חשיב ליה 'מעשה' כמו ניעור, ובכך הוי משקה (כן מבואר בלשון הר"ש והרא"ש כלים סוף פרק

פרק טז סתם אוכלין מתי חוששים שהוכשרו, ודין חולין בטהרה

לרצון. כלומר להרמב"ם דמלבד רצון להחשבת המשקה, בעינן רצון בבלילת הפירות, וקשה הרי הכא ליכא רצון זה. ועיין בחקירות סי' ד'.

(ב) הסלתות שבשווקים. משמע אבל של בתים אינם מוכשרים, ורק בסיפא שווה הדין בשווקים ובבתים. ולכאורה שווקים לאו דווקא, והוא הדין חנויות, ואינו ממעט אלא של בתים (והנה לשון רבינו בפירושו משמע

א (א) כל האגודות. נראה פשוט שכל חזקות אלו אינם מוכרחים האידנא, ותלוי במנהג הזמן והמקום (ואולי מטעם זה השמיט רבינו מקצת מההלכות השנויות בתוספתא סוף מכשירין, וכן את דין ביצים דלהלן, ומקצתם הביא. דאת מה שנשתנה המנהג השמיט).

תנן (מכשירין פ"ו מ"ג) ביצים בחזקת טהרה הם, חוץ ממוכרי משקה מפני שהם נרטבים מן המשקה. מקשה משנ"א הלא גם המה אינו

שבשווקים בחזקת מוכשרין, האגודות מפני שדרךן לזלף המים עליהן תמיד והקמח והסלת לותתין אותו ואח"כ טוחנין אותו. וכן חטין שחולקין אותן ברחיים אחת לשתיים ואחת לשלש כדי לעשות מהן מעשה קדירה כגון הריפות וכיוצא בהן הרי הן בחזקת מוכשרין בכל מקום בין של שווקין בין של בתים, מפני שלותתין אותן להסיר קליפתן.

ב כל אלו שהן בחזקת מוכשרין הרי הן בחזקת טומאה מפני שהכל ממשמשים בהן והן מוכשרין, ועל כולן (ג) נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו ואין צריך לומר שאר אוכלין שאין להן חזקה שעם הארץ נאמן לומר לא הוכשרו.

ג כל הדגים בחזקת מוכשרין (ד) ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר לא הוכשרו לפיכך הדגים לעולם בחזקת טומאה, הדגים בין שצדן בחרם בין בכפיף בין במצודה אם לא ניער את המצודה עליהן לא הוכשרו, ואם ניער הוכשרו, ואין עם הארץ נאמן לומר לא נעתי את המצודה עליהן והרי הן בחזקת טומאה עד שיתכוין לצודן בטהרה.

ד (ה) כל הציר בחזקת מוכשר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן הרי הכל משקה ומכשיר ומתטמא טומאת משקין לפיכך חזקתו טמא,

שלא ניער אינו נאמן דכיון שלא ידע מעיקרא את הדין לאו אדעתיה דהוי מילתא דלא רמי עליה, וכמו שמסיים רבינו עד שיתכוין. אמנם רבינו בפירושו שם ס"ל דסתם דגים בחזקת שלא הוכשרו, ורק מין אחד של דגים הוא בחזקת שהוכשר, אולם בחיבורו חזר בו וס"ל שכל הדגים בחזקת טמאים. תוי"ט מכשירין פ"ו.

ד (ה) כל הציר בחזקת מוכשר, לפיכך ציר טהור. דין הציר צע"ג בדברי רבינו. ויעויין השגות הראב"ד, דציר אינו מוכשר לא שיהיה בו רוב מים.

ובאמת דדברי הרמב"ם סותרים את ענאם, דהנה לשון מוכשר, משמע שהציר מקבל טומאת אוכלין אם הוכשר. ואילו מיד בסמוך

דבסיפא גם בבתיים הכל ממשמשים, משמע הא ברישא בבתיים ליכא משמוש טמאים. וא"כ גם סלתות שבבתיים הוכשרו, אלא שאינן נטמאו. אולם מסדר דברי רבינו כאן מוכח שבבתיים לא הוכשרו, וכ"כ הר"ש.

ב (ג) נאמן עם הארץ. ולפיכך מותר להפקיד אצלו פירות, ואע"פ שהוא נוגע בהם, ולא חיישינן שהוכשרו (רא"ש מכשירין פ"ו מ"ג).

ג (ד) ואין עם הארץ נאמן עליהם לומר שלא הוכשרו. טעם הדבר הוא על פי מה שמבאר והולך. דהיינו כיון שניעור המצודה גורם הכשר, ואין עם הארץ בקי בדין זה, לפיכך אינו נאמן באמרו שלא הוכשרו (רא"ש מכשירין פ"ו מ"ג). כלומר אפילו יאמר שזוכר

נפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב, וכן מי פירות שנתערבו בשאר המשקין הולכין אחר הרוב, (ו) נתערבו במים כל שהן הרי הכל משקה ומתטמא טומאת משקין ומכשיר, וציר חגבים טמאים אינו מכשיר אבל מתטמא טומאת משקין. השגת הראב"ד: כל האיר בחזקת מוכשר. א"א לשון המשנה בחזקת טומאה והוא נכון יותר משלו. **השגת הראב"ד:** ואיר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן. א"א פירשו בגמרא דבכורות לפי שנחשדו עמי הארץ להעריב צלירן מים עד מחצה ונמלא שהוא רוב מים טמאים. **השגת הראב"ד:** הולכין אחר הרוב נתערבו במים. א"א אין זה לא במשנה ולא בתוספתא אלא מי פירות שנפל לתוכן מים כל שהן טמאים דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אחר הרוב

מים ועשו רבנן את דין מחצה מים כמיעוט כיון שטומאת עם הארץ דרבנן, ועל ידי תוספת טיפת המים נעשה רוב מים.

ומה שכתב 'אם נפל לתוכו יין הולכין אחר הרוב'. טעמו הוא שאף מחצית האיר הוא מים, מ"מ היין אינו מאורף למים שכן שני מינים הם, ואפילו יהיה יין יותר מהמים, מ"מ המים והאיר ביחד מבטלים את היין, והאיר והיין יחד מבטלים את המים, ומכיון שמבטלים זה את זה על כן אין כאלו דין טומאת משקין עד שירבה היין על כללות האיר, דהיינו על האיר כולל המים (ואשכחן ביטול כהאי גוונא, בזבחים ע"ח עיי"ש).

ודין הלכה ה' מבואר טעמו בדבריו, לאמנם חזקתו טמא דחיישין שנוסף לו טיפה ונעשה רוב מים, מ"מ חיישין ג"כ שמיעוטו מים.

(ו) נתערבו במים כל שהו. הר"ש (מכשירין פ"ב מ"ג) כתב דכיון שנפל לתוכו טיפת מים כמים דמו, וכולה מכשיר ומטמא טומאת משקין. אי נמי כיון שנפל לתוכן טיפת מים הוכשרו. עכ"ל.

כלומר לפי הצד השני דין מי פירות שיש בהם טומאת אוכלין וצריך הכשר, ומהני טיפה אחת להכשיר את הכל.

ודעת הרמב"ם מבואר שהוא כפירוש א'. ודעת הראב"ד לעיל פ"א ה"ד שמי פירות דינם כאוכל שאם הוכשרו מקבלין טומאת אוכלין, והיינו כפ' הב' בר"ש.

מבואר שמתמא טומאת משקין ולא טומאת אוכלין, והרי משקה א"צ הכשר. ב' לשון ציר טהור משמע שהאיר עצמו נטמא, ולהלן הלכה ה' מבואר שאינו נטמא. ג' דהכא משמע שאיר שיש בו טיפה אחת מים מטמא טומאת משקין, ובהלכה ה' כתב שמיעוט המים בטל במיעוטו.

ונראה מוכרח שבהלכה ד' כתב רבינו את הדינים ללא התייחסות לטעמיהם, אלא מחמת שטעמי הדין מורכבים מאד, ולורת הדין שווה לדין מי פירות, לכך אירפס רבינו וסדרם יחד, אף שטעמיהם חלוקים זה מזה. ובכך הכל מיושב ללא שום גמגום.

דהנה באמת בעיקר הדין יש לכאורה סתירה, דבכורות כ"ג ב' משמע דסתם ציר יש בו עד מחצה מים והוא טהור. ובדף כב' א' משמע שיש חשש שרובו מים והוא טמא, ובמשנה במכשירין פ"ו מ"ג קתני כל האיר בחזקת טומאה. ונראה שרבינו מיישב על כך, דעושי האיר עושין אותו מחצה מים, והוא טהור. אבל אם לא לקחו מיד עושי האיר אלא לקחו סתמא מן החגר או החנוני, יש חשש שאחר כך מוסיף בו טיפת מים, וממילא נעשה רוב מים וטמא, ומבואר בבכורות כב', ועל כך נאמר במשנה דחזקתו נקטינן שהוא טמא, אלא דלחומרא חיישין שאין בו רוב מים, ונפק"מ אם השקו למקוה וחזר ונתנו בקדרה כלהלן ה"ה.

והכי פירשו. מה שכתב 'האיר בחזקת מוכשר', הכוונה בחזקת שנפל בו מים (ולא נחטין דדינו כאוכל המוכשר, אלא) כמו שמבאר והולך, שאם נפל בו טיפת מים נעשה כולו כדין משקה, והרי הוא בחזקת שנפל בו טיפת מים. וטעם הדין שנעשה כולו משקה, אינו כדן מי פירות דלהלן (שהרי בהלכה ה' מפורש שטיפת מים צריך בטלה במיעוטו), אלא הוא מטעם המבואר בגמרא (בכורות כ"ג ב') שחיישין שעושי האיר עירבו בו מחצה

ולא חלקו בין מים לשאר משקין ורבי מאיר הוא שהיה מחלק ואין הלכה כמותו בטרומות ירושלמי. ומה שכתב על כיר חגבים טמאים שאין מכשיר אצל מתטמא טומאת משקין בטרומות ירושלמי מלא זה ואני סבור שהוא לשון צעיר וכך היא שנויה שם מאי טהור טהור מלהכשיר הא לטמא מטמא ולא עלתה הצעיר ומאי זה טעם חלקו בין כיר חגבים טהור לטמא אלא מפני תערובת המים וצטמאים כיון דמאיסי לא גזרו בהו ומשום הכי לא מכשיר ואם כן לענין טומאה נמי לאו מטמא הוא שהרי אמרו בצבורות כיר לאו בר קבולי טומאה הוא ואפילו של דגים טהורים דזיעה בעלמא הוא.

ה הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור שאם היה רוב הציר מים הרי המים מטהרין במקוה, ואם היה רובו מלחה של דגים אינה מקבלת טומאה והמים שבה בטלו במיעוטן, במה דברים אמורים לטבול בהן פת אבל לקדרה מצא מין את מינו וניעור, ונמצאו רוב המים טמאים, שהמיעוט שהיה בציר לא טהר במקוה.

ו הפירות בכל מקום בחזקת טהרה, אפילו היה המוכר עכו"ם עד שידע שהוכשרו או שיהיו מדברים שחזקתן מוכשרין.

ז האוג בכל מקום בחזקת טומאה וכן כל הקישואין והדלועין התלויות בגמי על פתחי חנויות בחזקת מוכשרין וטמאין.

ח כל הכתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטומאות והטהרות אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד, שהרי הזהיר את הטמאין מליכנס למקדש או לאכול קודש או תרומה ומעשר בטומאה אבל החולין אין בהן איסור כלל, אלא (ז) מותר לאכול חולין טמאין ולשתות משקין טמאים, הרי נאמר בתורה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, מכלל שהחולין מותרין שאינו מדבר אלא בבשר קדשים, א"כ מפני מה נאמר הראשון שבחולין טמא והשני פסול לא שיהיה אסור באכילה אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש שאם נגע שני

סתם כיחידאה, וי"ל שמקורו בזה"ל תוספתא דהתם רבנן הם מחמירין.

ח (ז) מותר לאכול חולין טמאין. דעת רש"י (חולין ל"ה א', יומא פ' ב') שאסור לאדם לטמא את גופו או מן התורה או מדרבנן, וכן

ובאמת מדהביאו רבינו סמוך לדיני סתם אוכלין, היה אפשר לפרש דמיידי בסתם מי פירות וחיישינן שיש בהם מחלה מים, ולכן בטיפה אחת מים נעשה כמים מדין רוב, אבל יין שאינו מין מים אינו מטמא למים, וכמש"נ גבי כיר. אמנם זה אינו שכן מפורש בתוספתא מכשירין פ"ג ג' שדעת רבנן דר' שמעון שרוב מין פירות אינן מטהרין מיעוט מים. והנה הראב"ד השיג על רבינו למה

של חולין בתרומה פסלה ועשאה שלישי, וכן אם נגע באוכלין של קדש טימאן ועשאן שלישי כמו שביארנו, וכן האוכל אוכל שני של חולין אם נגע בתרומה פסלה.

ט כשם שמותר לאכול חולין טמאים ולשתותן כך מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, ויש לו לטמא את החולין המתוקנין לכתחלה, וכן מותר לאדם ליגע בכל הטומאות ולהתטמא בהן, שהרי הזהיר הכתוב את בני אהרן ואת הנזיר מהתטמא במת מכלל שכל העם מותרין, ושאר כהנים ונזירים מותרין להתטמא בשאר טומאות חוץ מטמא מת.

י (ח) כל ישראל מוזהרין (ט) להיות טהורים בכל רגל מפני שהם

בטהרה כגון פרי שלא הוכשר. ולכאורה לשיטת רש"י איכא אף איסורא בזה.

אמנם בבית מאיר שם מוכיח מגמ' שבת י"ג דגם האוכלי חולין בטהרה, אכלו דברים טמאים בימים שהיו זבים.

ולע"ד נראה ליישב את דברי רש"י והשל"ה והמג"א דאדרבה משם מוכח כוונתייהו, דהא קשה למה נקט בגמ' ז' שהוא חולי שהוא מאלד לא שכיח (כמבואר בשו"ת הרשב"א), ולימא טמא מת או טמא מגע. אלא נראה דטמא מת או טמא מגע, אם נעשה ז' או בעל קרי מבואר שהוא מוסיף עליו טומאה, דהשתא אסור אף במחנה לוי וטמא מת אסור רק במחנה שכינה. ויש לומר דהטמא מחמת 'מגע' כגון טמא מת, כל מגע מחודש הוא עוד טומאה כדמשמע בנזיר (מ"ב א') אמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת אף שמיטמא וקאים לפיכך אין לו לאכול חולין טמאים. אולם בטמא מחמת גופו אין חוספת טומאה בכל מגע, וספיר יכול לאכול חולין טמאים.

בתוס' פסחים מסיימי דאנן אין אנו נזהרין מלטמאות עצמינו ומלאכול אוכלין טמאין.

י (ח) כל ישראל מוזהרין כתב הרמב"ן (ויקרא יא ח) שמצוה זו היא מדרבנן. ובדברי רבינו שכתב אם נטמא אינו לוקה, מבואר שהוא מן התורה.

משמע בתוס' בפסחים (קט"ו ד"ה כל), וגם בחולין (ב' ב' ד"ה טמא) הביאו צד כזה.

אולם תוס' (חולין לד' ב', וכן בתוס' הרא"ש שם) סברי שאין בזה איסור, וכן נקט שם בחי' הרמב"ן, ובחי' הרשב"א, ובסמ"ג עשה רמ"ד.

ובתנא דבי אליהו (רבה ריש פרק ט"ו) והתקדישתם והייתם קדושים כי קדוש אני, מכאן היה רבן גמליאל אוכל חולין בטהרה, ואמר לתלמידיו לא לכהנים בלבד ניתנה קדושה אלא לכהנים ולזוים ולישראלים כן שנאמר דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו ויש במדרש זה סיוע לשיטת רש"י. ולתוס' יש לומר שאין כאן לשון חיוב, רק לשון ניתנה קדושה, ועכ"פ מבואר שעיקר הענין הוא ב'אכילה' בטהרה.

והנה רש"י ביומא (שם) מבאר דליגע ולהטמאות ליכא איסורא, ורק לאכול דבר טמא ולהטמא על ידי אכילתו אסור. וכן משמע בלשונות התוס' במקומות הנ"ל שהלכו בשיטתו.

ומשמע להדיא מדברי רש"י דאף שהאדם נטמא כבר בנגיעה, אכתי יש לו לזהר שלא לאכול דברים טמאים. ועיין מגן אברהם (סי' תר"ג) שמביא מהשל"ה שאף שאנו טמאי מתים יש מדת חסידות שיאכל מאכליו

נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר.

יא הטמא והטהור יחדיו מפי השמועה למדו שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת אבל לא יאכל הבעל עם אשתו בקערה כשהיא נדה ולא ישתה עמה ולא תמזוג לו את הכוס כמו שביארנו, ולא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה שמא יבוא לבעול. השגת הראשון: אבל לא יאכל הבעל עם אשתו בקערה אחת. א"א אנו חומרים אפילו על שולחן אחד במפה אחת אסור.

האידנא, וכ' הקרבן נתנאל בסוף מסכת ראש השנה, דמטעם זה השמיט הר"ף את הדין ליטהר ברגל. וכ"כ שאגת אריה סוף סי' ס"ח.

אמנם הב"ח (סי' תר"ג) כ' בדעת הראשון שאף שאנו טמאי מתים, אינו מיפטר ממאי דאפשר ליה לעשות, ומשום הכי יראה לטבול משום קרי בערב ראש השנה.

וכתב בחכמת שלמה דתלוי בפלוגתא בטעם הדין (הנ"ל בדיבור הקודם), דלפי אבי העזרי וסייעתו, שהחויב לטהר אינו משום קדשים, שפיר שייך דברי הב"ח (אם כי עדיין יתכן כהקרבן נתנאל שכיון שהוא בלא"ה טמא מת אינו מחוייב האידנא). אולם לדברי הרמב"ם שטעם החיוב ליטהר ברגל הוא משום הקרבנות, א"כ כיון שבלא"ה אינו ראוי ליכנס למקדש וקדשים כיון שהוא טמא מת, בוודאי שאין מקום למצוה לטהר עצמו במה שיכול, ומי שהוא טמא מת אין לו מצוה לטבול בערב הרגל (חכמת שלמה שם).

מיהו יש לעיין דלכאורה נראה דנפק"מ גם בהיפך, דבערב פסח מי שנמלא קרוב למקדש יתחייב ליטהר מטומאת קרי בזמן הזה גם להרמב"ם, שהרי כיון שרוב הציבור טמאי מתים, הפסח נאכל בטומאה, אבל הטמא בטומאה היוצא מגופו אסור בפסח גם כאשר הוא בל טומאה, ולכך לפי מ"ד שטעם הטמא הוא משום קרבנות יש לו ליטהר גם האידנא. דניחוש שמהרה יבנה בית המקדש ומשום כך נימא שיש מזה ליטהר כבר עכשיו. אמנם לפי

(ט) להיות טהורים בכל רגל מפני שהן נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים. ורבינו חננאל (ראש השנה ט"ז ב') כתב חייבים ישראל לטהר עצמם ברגל בבואן ליראות פני ה'. מבוא כדברי רבינו שכל המצוה הזו הוא משום קרבנות, ולפי טעם זה בראש השנה שאין חיוב לבא למקדש ולהקריב קדשים אין מצוה זו. וכן כתב שאגת אריה סי' ס"ז.

אמנם הטור כתב אליבא דאבי העזרי (מובא בהלכה י"ב) דהוא הדין ראש השנה ויום הכיפורים, ולדבריהם דהוא הדין בר"ה ויוה"כ, מתבאר שחיוב הטהרה אינו מטעם קדשים (חכמת שלמה סי' תר"ג). וכ"כ המאירי (ר"ה ט"ז ב') דטעם החיוב ליטהר ברגל הוא כדי לאכול חוליו בטהרה ברגל.

ולענין זמן הזה, פשטות לשון הראשון (יומא פ"ח סי' כ"ד) שצריך להיות טהור ברגל לגמרי גם מטומאת מת ולפיכך האידנא אם טובל בערב הרגל אינו מברך על הטבילה האידנא (ומשמע דאילו היה אפר פרה, או מי שאינו טמא מת, חייב ליטהר אף בזמן שאין קרבנות, ומבואר שאין תלוי בקרבנות).

וכתב הקרבן נתנאל (אות צ') דלפי דברי הראשון מצות הטהרה ברגל אינו נוהג

יב אע"פ שמותר לאכול אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים (י) חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונזהרין מן הטומאות כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם, (יא) שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות, וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה, שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני י"י מקדשכם.

שבן עולם הבא הוא. מאמר זה מובא בסוף ספר בעלי הנפש להראב"ד.

כתב הטור (אורח חיים סי' תר"ג) בירושלמי רבי חייא מפקיד לרב אי את יכול למיכל כולי שתא בטהרה אכול, ואי לא אכול שבעה ימים בשתא. וכתב אבי העזרי קבלתי אלו שבעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, וקורא אותם שבעה ימים לפי שבראש השנה לא היה צריך להזהירו לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל. עכ"ל הטור.

(יא) שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות. כתב כסף משנה דמקורו בברייתא דר' פנחס בן יאיר וגרס פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה (עיין ע"ז כ' ב' בגירסת מהרש"א, וירושלמי שקלים פ"ג ה"ג).

והנה מדברי רבינו נראה שאכילת חולין בטהרה הוא בגדר פרישות, וטהרה האמורה בברייתא אינו טהרה לפי דיני טומאה וטהרה.

אמנם בסוף ספר בעלי הנפש כתב הראב"ד שטהרה האמורה בברייתא הוא אכילת חולין בטהרה. וכן כתב רבינו בעצמו בסוף ההקדמה לפירוש סדר טהרות.

לשון הרא"ש הג"ל משמע שכיון שאינו יכול לטהר לגמרי אינו מחוייב לטהר (ואינו מטעם קרבוניות), א"כ גם בערב פסח אינו מחוייב (ולפי הרא"ש תלוי במחלוקת המג"א והבית מאיר הנ"ל).

יב (י) חסידים הראשונים היו אוכלין חוליהן בטהרה. וזה לשון החינוך (מצוה ק"ס, מצות טומאת אוכלין) ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, שנדין בענין זה טומאת האוכלין והכשרן, ומ"מ עכשיו בחוצה לארץ שאין לנו בעוונותינו מקדש וקדשים דיני הטומאות בטלות אצלנו, ומכל מקום אם רצה לנהוג בהם בעצמו מנהג קדושים כאילו היה בארץ ולהזהר באוכלין לאכלן בטהרה כזה ראוי לדון בהם. עכ"ל. מבואר שענין החסידות שייך גם בזמן הזה. וכ"כ מג"א (סי' תר"ג) בשם השל"ה.

איתא בגמרא (ב"מ פ"ז א'): כתיב לושי ועשי עוגות וכתיב ויקח חמאה וחלב ואילו לחם לא אייתי לקמייהו, אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פרסה נדה. עכ"ל.

ובירושלמי (שקלים פ"ג ה"ג) איתא: תנא בשם רבי מאיר כל מי שקבוע בארץ ישראל ומדבר בלשון הקודש ואוכל פירותיו בטהרה וקורא קריאת שמע בבקר ובערב יהא מבושר

ברוך רחמנא דסייען

חקירות

סימן א גדר אוכל ומשקה לענין טומאה

א] אמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יולא מידי מאכל לעולם (בבא בתרא פ.).

כלומר שהדבש בתחילה הוא בתוך חלות שעה, ואחר כך מוליאים אותו מהכוורת ומרסקים את החלות, ויולא הדבש לחוד. ורב כהנא חידש שני דברים בענין דין הדבש כשהוא בתוך חלות השעה וכמבואר ברש"י ס. א. שכתב בהיותו בכוורת יש לו תורת אוכל, ואין אומרים שבהיותו בתוך הכוורת הוא עומד למאכל הדבורים, וכל העומד למאכל בהמה אינו אוכל, אלא כיון שרק שני חלות מניחים לאכילת הדבורים רק להם אין תורת אוכל אבל שאר הדבש חשוב אוכל. ב. שיש לדבש תורת אוכל ולא משקה.

והקשו תוספות ד"ה אינו הלך דבש הוא אחד משבעה משקין ואין אמר רב כהנא שיש לו תורת אוכל? ותירצו שרק בעוד שהדבש בתוך החלות שעה הוא נחשב אוכל אבל לאחר שהופרש מהשעה אכן דינו כמשקה, וזהו שאמר רב כהנא דבש בכוורת אינו יולא מידי מאכל, והיינו כשהוא בתוך חלות השעה.

ובאמת מה שכתבו תוספות שיש חילוק בין דבש בעודו בחלות לדבש שזב מהחלות הוא משנה מפורשת בשלהי עוקצין שתנן חלות דבש מאימתי מטמאות משום משקה בית הלל אומרים משירסק, כלומר שמשירסק את חלות השעה בכדי שיזוב הדבש.

ויש להבין א. מהו החילוק בין דבש שהוא בתוך השעה לדבש שזב מהשעה. ב. מהו ההגדרה של אוכל ומהו משקה, האם זה תלוי אם הדבר הוא מולק או נוזל, או שיש דברים אחרים הקובעים אם אוכל ומשקה.

ב] והנה הרמב"ן הוסיף ביאור בדברי תוספות שכאשר הדבש מעורב עם השעה לא חזי למשקה ומאכל הוא¹. והדברים לריכים ביאור שהלך אם כשהדבש מעורב עם השעה אינו ראוי למשקה הרי אף לאכילה אינו ראוי דאטו הוא נאכל עם השעה הלא וודאי יש לו להוליא את הדבש מהשעה ואם כן כשיוליא הרי הוא משקה ומדוע אם כן עד שיוליא הוא חשוב אוכל. וי"ב.

ומצינו עוד ביאור בדבר במחלית השקל סי' קנח, שביאר שכיון שכשהדבש נמצא בתוך החלות הוא קרוש לפיכך חשוב אוכל, שמשקה קרוש לא שמה משקה. ומשמע מדבריו שהחילוק בין אוכל למשקה הוא שדבר מולק חשוב אוכל ודבר נוזלי חשוב משקה ולכך כשהדבש קרוש הוא חשוב אוכל.

ודבריו ז"ב מכמה טעמי. א. עיקר הדבר שאוכל ומשקה תלוי במולק לכא' אינו, שהרי חזינו בכמה מקומות שדבר נוזל חשוב אוכל. א. שמן לשיטת רש"י (מנחות ל"א) חשוב אוכל לכמה תנאים. ב. מי פירות לשיטת הראב"ד חשובים אוכל. כמו שביאר החזו"א מה שכתב הראב"ד (ריש הלכות טו"א) שמי פירות מקבלים טומאה. וביאר החזון איש (טבול יום סי' ד') שאין טומאתו מדין 'משקה' אלא מדין 'אוכל' ואף שעומד לשתייה. והיינו שלמי פירות אין דין משקה הואיל ואין הפירות עומדים לסחיטה אלא לאכלת גופם, ולפיכך אף אם סחטם והרי הם נוזל לא חשיבי משקה אלא אוכל. ג. בגמרא נזיר נ: איתא ספק האם אוכלין ניאוק שלהם חיבור. ומוכח שדבר ניגר אף שדין טומאתו הוא מתורת

¹ ור"ש ורא"ש סוף עוקצין כתבו כי באופן זה סתמייהו לאכילה וצ"ב.

'אוכל', בכל זאת דינו כמסקה לענין שאשכורן [הכלין] מרפרו להיות חד⁷, ואף שלענין מוצק אינו חיבור כל שאינו חתיכה אחת, ובזה קמ"ל שניטוק אינו חיבור, ומשום דבעי אשכורן ולא ניטוק. הרי למדנו שיש תורת אוכל גם במאכל נוזל. וכן לאידך מלינו בפ"ג דטהרות מחלוקת ראשונים בדיו משקין קרושים האם יש להם דין משקה, ולענין קרח דעת הרמב"ם (טומאת מת פט"ו ה"ב) שחשוב משקה. ולענין יין קרוש מחלוקת אחרונים בדעת הרמב"ם⁸ האם חשוב משקה. הרי מבואר שאין הדבר תלוי במוצק ונוזל.

ג] אלא שיתכן לומר שהדבר תלוי אם זה עומד לאכילה בהיותו מוצק או בהיותו נוזל ואינו תלוי אם מצבו הוא מוצק או נוזל, וכל הנך גווני הקובע הוא באיזה מצב הם עומדים לאכילה וכל שעיקר אכילתו במצב נוזל שמו משקה אף אם הוא לעת עתה קרוש וכל שעיקר אכילתו במצב קרוש שמו אוכל אף אם הוא עתה נוזל. והיינו ששם אוכל תלוי במוצק אך לא במצבו של המאכל בכל עת אלא במצבו בעת שרגילים לאכול אותו. אלא שיקשה עדיין משמן לשיטת רש"י שאינו עומד לאכול בתורת קרוש, אלא שעומד לאכילה על ידי טיבול שאז הוא מעורב עם אוכל אבל אינו קרוש, הרי לכאורה מוכח מזה שהעיקר הוא אם הדבר עומד לפעולת אכילה או לפעולת שתיה. וכן נראה מסברא שאם עיקר שם אוכל תלוי אם הוא מוצק או נוזל מה איכפת לן שהאוכל עומד לאכול בתורת מוצק אם כעת הוא נוזל, אבל אם הכל תלוי בדבר העומד לפעולת

אכילה או שתיה ואינו תנאי בתורת החפץ אז מובן שאף אם הוא נוזל כל שהוא עומד לאכול בתורת אכילה חשוב אוכל אף אם כעת הוא נוזל. אמנם עדיין יש לנו שני אופנים לבאר מהו פעולת אכילה ומהו פעולת שתיה.

דהנה לענין מה שמבואר בדרייתא להלן שדבש שחישב עליו לאכילה הוא אוכל ואם חישב עליו למשקה הוא משקה כתב הראב"ד שחישב עליו למשקה הכוונה לערבו עם משקין אחרים ולשתותו, ומבואר מדבריו שהדבש כמו שהוא הוא נאכל ורק אם מערבו במשקה הוא נשתה, והכל תלוי אם חשב לשתותו או לאכול והיינו האם הוא חשב להכניסו לפיו באופן של דבר נוזלי או באופן של דבר מוצק. והחזו"א (עוקצין ד' ס"ק ח') נקט שמחשבת "אוכלין" הכוונה לשכור רעבונן, ומחשבת "משקין" הכוונה לשתות להרוות צמאונו. והיינו שמוסכם ששם אוכל ומשקה תלוי אם הדבר עומד לאכילה או לשתיה אלא שיש כאן שני ביאורים מהו אכילה ומהו שתיה. אך מוסכם שגם אם כעת הדבר במצב ששייך בו רק אכילה וכגון משקה שטבול בו את הפת אף שפעולת ההכנסה לפה תחשב אכילה כמו שכתבו תוספות זכאים קט מכל מקום יש לזה שם משקה כי הוא עומד לשתיה.

וכיון שנחבאר שהכל תלוי אם עומד לאכילה או לשתיה, אם כן דברי המחלוקת השקל אינם מובנים לנו שהרי כיון שהדבש עומד לאכול רק לאחר שכבר יאכל מהחלות שעוה ואז אינו קרוש מה איכפת לן שהשתה הוא קרוש הלא סוף סוף הוא עומד להכניסו לפיו בתורת משקה דהיינו שאינו קרוש, ואז לפי החזו"א להרוות צמאונו.

ד] ועוד יותר תמוהים דבריו שהרי דבש קרוש אינו אוכל, ונחלקו הראשונים בדינו⁹ יש אומרים שדבש קרוש טמא טומאת משקין ויש אומרים שאין בו שום טומאה לפי שאינו אוכל וגם תורת משקה אין לו כל שהוא קרוש. ואולם לשיטת הרמב"ם יתכן שמועיל בו מחשבת אוכל לאשוי אוכל, אך בלא מחשבה ודאי אינו אוכל. ומבואר

⁷ והיינו שלענין חיבור דאשכורן אין בזה חילוק בין אוכל למשקה, אלא בין מוצק לנוזל, וכן שלג שחישב עליו למשקה דינו כמשקה, ומכל מקום אינו חיבור משום שהוא מוצק כמבואר בגמרא נידה יז. (חזו"א יו"ד סי' קי"ג ס"ק ז'). ומה שביאר בחי' הרשב"א ע"ז סי', דאף שכלי מצרף לקודש, ולא לתרומה וחולין, אבל 'משקין' שאני דמדנגעי אהדי הוה להו כולהו כחד גופא וכחד חשבינן להו עכ"ל, לענין זה אינו תלוי בדין 'משקה', אלא במציאות 'נוזל'.

⁸ הברכת הזבח (מנחות לא') כתב דלהרמב"ם יין קרוש מטמא טומאת משקין. והחת"ס (שו"ת או"ח מה') נקט בדעתו שיו"ט מטמא טומאת אוכלין בעודו קרוש.

⁹ עיין ר"ש טהרות פ"ג מ"ב ותוס' במנחות לא'.

אם כן שקרישותו לא משוי ליה אוכל, ומשום שהוא עומד למשקה, ושוב קשיא מה שכתב המחזית השקל לבאר שהטעם שבעודו בחלות הוא נחשב אוכל מפני שאז הוא קרוש.

ושמא תאמר שכל מה שדבש קרוש אינו חשוב אוכל הוא רק לאחר שכבר נעשה משקה והיינו לאחר שזב מכוורתו שאז כיון שחל בו תורת משקה לא פקע דינו משום קרישתו אבל קודם לכן שעדיין לא חל בו שם משקה הוא נחשב לאוכל מפני קרישותו. ויסוד לדבר מה שמצינו בדברי היר' רמ"ה והרשב"א שכתבו שאין מועיל מחשבת משקה על דבש בכוורתו דכיון שחל בדבר שם אוכל לא מהני מחשבת למשקה, ורק דבר שאינו מיועד למאכל ללא מחשבה, בזה אם חשב לאוכל נעשה אוכל חשב למשקה נעשה משקה, ולפיכך כל מה שמבואר להלן בדרייתא שמועיל מחשבת אכילה או מחשבת משקה הוא רק בנתי חלות שיעקירם למאכל בהמה ולפיכך אינם חשובים אוכל כלל רק על ידי מחשבתו ולכך זה תלוי מה חשב עליהם לאוכל או למשקה, אבל דבש שכבר חל עליו תורת אוכל לא נעשה משקה על ידי מחשבה. ולכאורה לפי טעם זה, הוא הדין כיון שחל בו דין משקה, לא יועיל מחשבה לאוכל. ואם כן נימא שלכך דבש קרוש לא נעשה אוכל משום שכבר חל עליו תורת משקה אבל קודם שחל תורת משקה מהני קרישותו להחשיבו אוכל.

ה' אלא דזה אינו, חדא שאין דברי הרשב"א מוסכמים, שדעת הראב"ד (בשטמ"ק ב"ב ס') שמועיל מחשבת משקה לדבש גם בעודו בכוורת, לקבל טומאת משקין. ועוד שעד כאן לא אמר הרשב"א רק שאין "מחשבה" מועלת להפקיע ממנו דין שחל בו, אבל אם במציאות הוא נעשה אוכל וודאי נשתנה דינו. וטעם הדבר הוא מפני שמה שאין מועיל מחשבה לשנותו ממשקה ואוכל אין זה משום שאם חל בו תורת אוכל לא פקע, וכמו שמצינו לענין אוכל שנפסד מאכילה שלדעת הראב"ד (טו"א פרק ב' הי"ד) לא נפקע ממנו שם אוכל עד שיפסד מאכילת כלב, דההם היינו טעמא שלהפקיע ממנו תורת קבלת טומאה אי אפשר לאחר שכבר חל בו תורת קבלת טומאה,

אבל כאן שאין דנים להפקיע ממנו תורת קבלת טומאה אלא רק להפקיע ממנו תורת אוכל או תורת משקה, לזה לא איכפת לו שכבר חל שהכל תלוי במציאותו, ורק במחשבה לחוד לא מהני לפי שאין בכוח מחשבתו לקבוע ייעוד הדבר אלא קודם שנקבע ייעודו אבל לאחר שכבר נקבע ייעודו אין מחשבתו מועלת לשנות אל ייעודו ודנים שזה עדיין עומד לתכליתו הראשון, ואם כן זהו רק 'מחשבה' אבל אם במציאות זה השתנה או ששינהו על ידי מעשה וכגון שעשה מהדבש מרקחת וודאי מועיל לשנות דינו מאוכל למשקה או להיפך, ואם כן לפי המחזית השקל שקרוש הוא מציאות של אוכל הווי לו למימר שכיון שנקרש נעשה אוכל, ואי חזינו שאין לו תורת אוכל על כרחק שאין זה תלוי אם הדבש הוא קרוש או נוזל אלא תלוי אם עומד לאכילה או לשתייה'.

והדרא קושיא לדוכתא מדוע דבש בכוורתו חשוב אוכל..

¹ אמנם הט"ז (אורח חיים סימן קנ"ח) כתב שאף מעשה אינו מועיל לאחר שכבר חל תורת משקה לשנותו לאוכל, ודימה דבר זה לזה שאין יוצא מתורת אוכל עד שנפסל מאכילת כלב, וצריך ביאור כאמור ששם הנידון להפקיע ממנו תורת קבלת טומאה ולא משום שנפקע ממנו תורת אוכל. אולם בחזו"א טב"י ד' כ נקט שמעשה מועיל לשנות דבש ממשקה לאוכל. מיהו לשנותו לתבלין לא מהני כיון שאינו מק"ט שוב אמרי' שכיון שחל תורת קבלת טומאה לא פקע, [עיי' חזו"א עוקצין ריש סי' ו].

סימן ב בגדר טומאת ידות

כתב הרמב"ם (פרק ה"ב) וזה לשונו: אם נגע טומאה באוכל נטמאת היד.

ויש לחקור

האם היד נטמאת בעצמה, וכפשוטו לשון רבינו, אלא שאינו מטמא מגזרת הכתוב. או דילמא מדחינו מטמא על כרחיך אינו נטמא, אלא שהוא מעביר את הטומאה, שהמגע בה כמגע בכלי. אבל הוא עצמו אינו טמא.

נפקא מיניה

בספר מקור ברוך (ח"א סי' ט') כתב לדון האם מותר להכניס למקדש יד האוכל שנטמא.

א) ויש להביא ראיה מדתנן במקואות (פ"י מ"ה) כל ידות הכלים שהם ארוכים ועתיד לקרוץ מטבילם עד מקום המדה עד כאן. ומדעי להטביל את ה'יד' (והרי את החלק שאינו משמש כיד, א"ל לטבול, ואף שמחובר), משמע שה'יד' טמא בעצמו.

ושמא יש לדחות דעבי לטבול את כל המחובר לכלי ואת מה שצטל אליו. וכמו שצריך לטבול את דבר החוץ במיעוטו ואע"פ שהוא טהור.

ב) תנן (כלים פ"א מ"ג) העושה כלים מן העשה וכו' ומאוגני כלים ומאזני כלים וכו' טהורים. וכתב הרא"ש דלא חיישין בכל הני שמא מכלי טמא בא ויחזרו לטומאתן הישנה דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם כך פירש רבינו שמשון, וכולהו ניחא לי בר מאזני כלים שהם גוף הכלי והם ידות הכלים ויד מכנים ומוציא טומאה כדאיתא בריש העור והרטוב ואם כן למה לא ניחוש להם לטומאה ישנה, ואפשר כיון דטומאה ישנה מדרבנן לא גזרו אלא על כלי הנעשה מגופו של כלי הטמא ולא מידות הכלי עכ"ל הרא"ש.

ג) כתב בחי' הרשב"א (חולין קי"ח א') וז"ל: הא דאמרין תנור וכירים יותן וגו' לרבות את הידות, איכא דקשיא לי' ומי עדיף יד מגבו של חרס (כלומר, אף דאיכא ביה דין יד, אכתי אינו תוך כלי חרס, ואיך יקבל טומאה), ותיירא דגזרת הכתוב היא. והרמב"ן ז"ל תירץ דהכא ביד חלולה כגון שנטמא מאוירו וכשנטמא היד נטמא הכלי, אי נמי ביד של עץ או של אבן ומחוברת בו באוירו וזו היא ששנינו האבן היוצאת מן התנור טפה, ולא הבנתי תירוץ דמ"מ כיון שאין יד האבן והעץ חלולין היאך הם בעצמן מקבלין טומאה, ותיירא דהתוס' נראה ביושר. עכ"ל.

והנה דברי הרשב"א לריכים ביאור הרי היד עשוי מעץ, ובכלי עץ אין דין דעבי תוכו לקבל טומאה ושפיר מובנים דברי הרמב"ן שא"ל שיהיה חלול. ויותר כ"ז מה דעבי שכלי האבן יהיה חלול, הרי אפילו יהיה חלול אין כלי אבן מקבל טומאה כלל.

אלא בהכרח כוונתו לומר, שמאחר שה'יד' אינו כלי בפני עצמו, משו"ה ס"ל שגם דיני ה'יד' אינם לפי החומר שה'יד' עשוי ממנו, ולפיכך אף שהיד עשוי מעץ, מכל מקום כיון שגוף הכלי הוא חרס, אין היד מכנים ומוציא טומאה אלא כדיני כלי חרס.

ודעת הרמב"ן מבואר שאף שהיד מכנים טומאה לכלי חרס, מ"מ כיון שהוא עשוי מעץ דיני 'קבלת הטומאה' דרך היד, דינם ככלי עץ.

ויש לפרש דבהא פליגי, דהרמב"ן סבר ש'יד' הכלי הוא בעצמו נטמא, ולכך תלוי בחומר שממנו עשוי ה'יד' ומכיון שחל טומאה ביד

ממילא נטמא הכלי המאוחד עמו. והרשב"א סבר שאין היד נטמא בעצמו, שאינו אלא 'מעביר' את הטומאה מהשרץ לכלי, ולכן כל כך פשיטא ליה לרשב"א דדין ה'יד' תלוי בחומר שגוף הכלי עשוי ממנו.

(בחי' הרמב"ן מוסיף שהיד מתחבר לאויר הכלי חרם. וז"ב הרי היד מאוחד עם הכלי חרם, ואינו כמגע בין היד לכלי חרם, שהרי אם היד נגע באב נעשה היד והכלי שניהם ראשון, וא"כ מה איכפת לן שהיד מחובר מגבו, מ"מ 'גב' זה שהוא מעץ שפיר מקבל טומאה, וממילא הכלי המחובר עמו נטמא, ומה הולך לומר שהיד מגיע עד תוכו.

בהכרח דס"ל לרמב"ן שי' ב' חלקים בהא דכלי חרם אינו מקבל טומאה מגבו א' שהגב אינו מקום ה'מקבל טומאה' מהשרץ, ולהכי אהני מה שהיד עשוי מעץ, דמשו"ה יכול לקבל טומאה. ב' שאף אילו גב הכלי חרם נטמא מ"מ בכלי חרם אין 'תוך הכלי' מהטמא מכח טומאה שאינו מחמת תוכו, ואפילו חל טומאה בגבו 'מתחלק' תוכו מגבו, וכמבואר בגמ' בכורות ל"ח, ומשו"ה בעי שה'יד' יגיע עד תוכו, שצדק מהפשוט הטומאה אל תוכו, והשתא אהני חיבור הכלי עם היד שיהיה הכל ראשון, ולא שאם היד ראשון הכלי שני).

ד) איתא בגמ' (חולין קי"ח) יד להכניס ולא להוציא לא מצית אמרת, השתא עיולי מעייילא אפוקי מיבעיא. ופרש"י השתא עיולי מעייילא, ואע"פ שעדיין לא ירדה לו טומאה, אפוקי מיבעיא, הלכך כיון שמנסה כל שכן שמוציאה. עכ"ל.

והנה אם נימא שה'יד' עצמו אינו נטמא, ואינו אלא מעביר טומאה מהאוכל לשאר דברים, קשה מאי שנא הכנסה מוציאה, הלא כשם שבהכנסה בעינן לחדש טומאה באוכל באמצעות היד שהוא אינו טמא והוא רק 'מעביר', כמו כן בהוצאה כאשר האוכל שי' לו יד הוא טמא, בעינן לחדש

טומאה באוכל האחר באמצעות היד, ובדבר ההוא עדיין לא ירדה טומאה, ואין כל הבדל בין הכנסה להוצאה.

בעל כרחך מבואר ברש"י, דה'יד' נטמא בעצמו, והשתא מבואר היטיב, השתא עיולי עייילא שצריך לחדש טומאה בה'יד' היא מקבלת טומאה ואף ללא חשיב כל כך, אפוקי מיבעיא דהא כיון שחל כבר טומאה ב'יד' ודאי שיטמא אחרים.

ולהלך שיד אינו מקבל טומאה בעצמו, אלא 'מעביר' גרידא כריך ביאור דברי הגמ' הנ"ל.

והנה בחי' הר"ן מתבאר לשון אחר ביאור הגמ', שכתב שם וז"ל: נראה לי דהכי פירושא השתא אמרת דעיולי עייילא ראה לומר שהכלי נטמא אגב היד אלמא שהכלי נגרר אחר היד וכשנטמא היד נטמא הכלי, אפוקי מיבעיא כל כן שראוי לומר שיהא נגרר היד אחר הכלי וכשהכלי נטמא יוציא טומאתו על דרך היד עכ"ל.

וביאור ענין נגרר, נראה שהוא כהלך שה'יד' עצמו אינו נטמא, אלא 'מעביר' טומאה, ואמרינן ד'מגע ביד הוא כמגע באוכל' זהו ענין נגרר.

וקאמר הגמ' השתא עיולי עייילא שהיד נגע בשרץ, בעינן לומר שהאוכל הטהור נגרר אחר היד ונחשב כנגע בשרץ, כל שכן כשהאוכל שי' לו יד נטמא, ובא לטמאות אוכל אחר, הרי האוכל הטהור נגע ביד של הטמא, די שנאמר שהיד נגרר אחר האוכל הטמא (דלעולם הגדון על הדבר הנטמא) ויותר קל ליד ליגרר אחר האוכל מאשר האוכל אחר היד.

ומבואר ברש"י סבר שה'יד' עצמו נטמא, והר"ן סבר שה'יד' אינו טמא בעצמו, אלא 'מעביר' את הטומאה להכניס ולהוציא.

והכי דייק לשון הר"ן שם, וכשהכלי נטמא יוציא טומאתו על דרך היד עכ"ל. משמע שאין טומאה ביד עצמו. ואילו לשון רש"י (שם ד"ה טמא)

דאע"ג איזו לאו אוכל מקבל טומאה כאוכל עצמו. עכ"ל. משמע שהיד עצמו נטמא, הרי מדויק היטיב כדברינו.

ולפי זה הר"ן לטעמיה אזיל, דיעויין מה שנתבאר בזה ג' במחלוקת הרמב"ן והרשב"א, לזהרשב"א ה'יד' אינו טמא בעצמו, ובאמת הר"ן הביא שם את לשון הרשב"א.

ה' יעויין בתוס' חולין קכ"ח א' ד"ה בהמה וד"ה הרי, דכתבו דיד מהני בדבר ש'נעדר' ממנו קבלת טומאה כגון שאינו אוכל ואין סיבה שיקבל טומאה, אבל דבר ש'מופקע' ממנו דין טומאה, כלומר דאף אילו היה אוכל לא היה מקבל טומאה, כגון חי ומחובר שהם סיבה למנוע טומאה, גם כשיש בהם סיבה לטומאה כגון כשיש בהם שם אוכל (עיין לשון תוס' הרשב"א שם), בזה אין שייך דין יד.

ופשוט שיסוד החילוק הוא שדין 'יד' מהני שיחול טומאה ב'יד' בעצמו, ולפיכך בדבר ש'מופקע'

מטומאה, לא שייך דין יד. אבל אילו דין 'יד' הוא רק ש'מעביר' טומאה, ולא בעי שיחול ביה טומאה, א"כ מה נפק"מ אם 'מופקע' מומאה, או 'נעדר' ממנו דין טומאה.

ו) איתא בגמ' (סוכה י"ד ב') תניא סוכי תאנים ובהם תאנים פרכילין ובהם ענבים קשין ובהם שבלים מכבדות ובהן תמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרה ואם לאו פסולה אחרים אומרים עד שיהיו קשין מרובין על הידות ועל האוכלין, מאי לאו בזה קמיפלגי דמר סבר יש להם ידות ומר סבר אין להם ידות.

ו"ע מהכא על שיטת הרשב"א, והרשב"א והר"ן שהוכחנו דסבירא להו שה'יד' עצמו אינו מקבל טומאה, ומוכח כשיטת רש"י, הר"ש, הרמב"ן, ותוס' דס"ל שה'יד' עצמו מקבל טומאה. הלא אם אין ה'יד' בעצמו מקבל טומאה, מה שייך שיפסלו לסיכוך, ומה צריך רוב כנגדם ו"ע.

* * *

לפי הדל שהוא 'מעביר' טומאה, הרי אופן התפשטות הטומאה חלוק משאר דברים שאם חזיו נטמא נטמא כולו, דיך כאן ענין 'מעביר', ובוודאי שמאחר שהוא משמש לכל חלק מהפרי, ממילא גם הוא מביא טומאה לכל חלק מהפרי.

אבל לצד א' שחל טומאה ביד עצמו, אם כן נראה דאופן התפשטות הטומאה הוא ככל דבר שחלקו נטמא שהטומאה מתפשטת בכולו, כלומר דאף שהוא משמש שימוש יד לכולו, מ"מ כלפי חלות הטומאה הוא כמקצת מכל חלק בפרי.

הגר"א באורח חיים בענין טיבולו במשקה כתוב שדי בהכשר כל שהו. ומביא ראיה מחולין קיה שיש מ"ד דיך יד להכשר. וכ"ש מקצת הפרי מועיל לכולו.

יש לעיין מה הראיה מיד הרי יד מעביר את הטומאה לכולו משא"כ קצת הפרי. וכי הימא יועיל מקצת הפרי לכולו. מלאנו משניות מפורשות שחצי מפרי אינו יד לחצי שני.

ונראה שהדבר תלוי בחקירה האמורה אם יד הוא טמא בעצמו או הוא רק מעביר טומאה.

סימן ג בענין מי רגלי אדם ובהמה

אמנם יש אומרים שדין חימוץ אינו תלוי בהכשר (פמ"ג אש"ל אברהם סוף סי' תס"ו, ומוזכר בביאור הלכה שם), אבל הפרי חדש והחך יעקב השווהו לדין הכשר כמו שיבאר להלן, ולדבריהם דין מי רגלי בהמה תלוי בחקירה האמורה, וא"כ נפקא מיניה לדינא טובא (גם לדיני איסור והיתר, ולא רק בדיני טהרות).

עוד נפקא מיניה

יעויין מש"נ בפ"י ס"ק ו' בענין ביאה, שכתבנו לבאר את שיטת האומרים שהחלבון מכשיר דס"ל דחשיב משקה היוצא מהבהמה והוא אינו סרוח, ותלוי בחקירה זו האם יש דין משקה להיוצא מהבהמה.

ובאמת יש שני דרכים בישוב ג' הקושיות הנ"ל, ומזה נפקא פשיטות החקירה הנ"ל.

א) והנה כתב החזו"א (מכשירין סוף סי' ד') ליישב קושית הב' איך מי רגלים מכשירים הוי משקה סרוח, וכתב שבאמת הוי משקה סרוח אלא גזירת הכתוב הוא שמי רגלי אדם טמאים ומכשירין אף דהוי משקה סרוח, וכ"כ בספר מקדש דוד (מ"ג ב') ועיין מש"נ לדון בזה בפ"י ס"ק ד'.

לפי זה נראה דהא דחלוק מי רגלי אדם ממי רגלי בהמה הוא דבמי רגלי בהמה ליכא האי גזירת הכתוב וממילא אינו מכשיר מטעם דהוי משקה סרוח, ולעולם איכא שם משקה על המי רגלי בהמה, וכ"כ החזו"א (מקואות תנינא י' י"ג) שמי רגלי בהמה הוי מתולדות מים, אלא שאין מכשירין מטעם משקה סרוח.

וכן נראה מוכח בגמ' פסחים (כ' א') דמבואר דפרש רבה דבהמה אינו מכשיר רק מטעם דהוי משקה סרוח, משמע הא לא"ה הוי מכשיר, ש"מ דיש במי רגלי בהמה תורת משקה.

כתב הרמב"ם פרק י' הלכה ב' מי רגלי בני אדם בין גדולים וקטנים .. משקין הם בין יאלו לדעתו של אדם בין יאלו של אדם לדעתו. אבל מי רגלי בהמה הרי הן כמי פירות לא מתטמאין ולא מכשירין.

ויש לעיין בדין זה דמי רגלי אדם הוי משקין ומכשירין.

א' מה שכתב שמי רגלים מכשירין בין שיאלו של אדם מדעתו, קשה הא כתב רבינו (פי"ב ה"ב) דבעינן תחילתו לרצון בכל המשקין (מלבד מה דבעי בלילת הפירות לרצון) והיכן איכא רצון.

ב' קשה האידך יכשירו מי רגלים, הא הוי משקה סרוח, וכתב הרמב"ם (פ"א ה"ב) שהמשקה הסרוח אינו מכשיר (אמנם דעת הראב"ד בפ"ב הי"ד שאם היה מתחילה ראוי ואחר כך נסרח לא בטל שם משקה ממנו, מכל מקום כתב שם שפרש הוי כסרוח מעיקרא, ועיין ביאור הלכה סי' תס"ו דשם מי רגלים חלוק מרעי, ומי רגלים אינו חשוב כסרוח מעיקרו, ועיין להלן).

ג' כריך ביאור מה חילוק יש בין מי רגלי אדם לבין מי רגלי בהמה.

ויש לחקור

בהא דמי רגלי בהמה אינם מכשירים, האם משום ד'לא הוי משקה' כלל, כמו שאינם מז' משקין אלא כמי פירות ושאר דברים. או דילמא הוי משקה אלא שאינם מכשירים מטעם דהוי 'משקה סרוח'.

נפקא מיניה

לענין חמץ ואיסור חמץ בפסח, ומלות עשית לחם חמץ ללחמי תודה, דקיי"ל שמים מחמיצין ואין נפק"מ לדין חמץ אי הוי סרוח או לא, אבל מי פירות אין מחמיצים, ואם כן דין מי רגלי בהמה אי מחמיץ תלוי בחקירה האמורה.

ונראה לפי זה ליישב את הקושיא הראשונה, שנתקשנו הא דמי רגלי אדם מכשירין אף שינאח שלא לדעתו, הא בעינן תחילתו לרצון. ויש לומר דזבגזירת הכתוב להכשיר משקה סרוח, כלול גם כן שאין צריך תחילתו לרצון, ופשוט (ועיין מש"נ פ"י ס"ק ה' בענין דין בלילת הפירות לרצון אי בעינן ליה במי רגלים), ומעתה נתיישבו כל ג' הענינים שנתקשנו בהם.

אמנם בעיקר הישוב על משקה סרוח יש לעיין, הא אין קרא בהדיא על משקה מי רגלים, אלא דאיכא קרא על משקה היוצא מהאדם, וא"כ מי יימר שגם הסרוח בכלל. ומי עדיף ממים גופיה דאיכא קרא דמכשיר ומ"מ אם הוא סרוח אינו מכשיר.

ב) ובאמת במקום אחר כתב החזו"א דרך אחר בביאור הא דמי"ר מכשירים והא הוא סרוח, וכתב (חזו"א י"ד י"ב ו') דמי רגלים אינו סרוח ממש ולפיכך הוא משקה להכשיר, ואף על פי שאין אדם אוכלו, זהו מטעם שהוא קצ בו כי הוא יודע מקורו, אבל אינו סרוח לגמרי (וראה עוד בחזו"א מקורות הניגא י' י"ג).

והנה לפי דרך זה, אכתי נשארו ב' הקושיות האחרות א' הא מי רגלים אינם תחילתו לרצון ואיך מכשירים, ב' מה הפרש יש בין מי רגלי אדם למי רגלי בהמה.

ונראה ליישב דהנה רש"י (חולין פ"ז ב' ד"ה שתמדו) כתב וז"ל: דם הוא משקה אע"ג ללא אחשביה לירד על הפירות מכשיר, דתנן כל משקה שתחילתו לרצון שנחשב למאומה אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר, עכ"ל.

מבואר דם מאחר והיה חשוב בהיותו משמש בגוף האדם, די בחשיבות זו, והוא כמו תחילתו לרצון.

ולפי זה נראה לבאר דמי רגלי אדם כיון שהיה להם חשיבות במה ששימשו את האדם בגופו

חשיב כתחילתו לרצון (אף שיש לחלק בין מי רגלים לדם).

ולפי זה ז"ל הא דמי רגלי בהמה אינו מכשיר, והא לבאורה שווה למי רגלי אדם, ואריך לומר שלא התחדש דין משקה אלא ביוצא מהאדם ולא ביוצא מהבהמה. ובזה נתיישבו כל ג' הקושיות דלעיל.

ובאמת שכן מבואר בדברי כמה פוסקים, דהנה באורח חיים סי' תס"ו מביא הבית יוסף דכחב רבינו ירוחם וספר אורחות חיים דמי רגלים מחמיצין.

והקשה על זה מדברי הרא"ש (פסחים פ"ב סי' כ"ב) שכתב בשם הרוקח דלואת תרנגולים אינו מחמיץ. ומהר"ם מרוטנבורג כתב שמי רגלי עכברים אינן מחמיצין (כו"ד הרא"ש היה אפשר לומר דאף דמי רגלים הוא 'תולדת מים' לענין הכשר, מ"מ כיון שאינו 'מים' ממש, אין ראיה דמחמיצות. ועיין זבחים ע"ח ב' דנחלקו רש"י ותוס' לענין השקה דבעינן מים, דלרש"י מי רגלים הם כמים גמורים, ולתוס' אף שהם תולדת מים, אינם 'מים' עיי"ש).

וכתבו הפרי חדש והחק יעקב דלא פליגי, דמי רגלי אדם מחמיצין דהוי משקה לענין הכשר, והוי כמים כיון שדינו דהוי תולדת מים, אבל מי רגלי בהמה אינן מחמיצין שהרי מצינו שאינן מכשירין.

מבואר דס"ל דמי רגלי בהמה אין בהם דין משקה כלל.

וקשה על דבריהם שהיוצא מהבהמה אינו משקה כלל, מהא דפסחים י"ח א', ושם כ' א' דפרש רבה של בהמה אינו מכשיר מטעם דהוי משקה סרוח, משמע הא לאו הכי איכא ביה דין משקה, וי"ע.

ועל כך קאמר שאינו משקה מטעם משקה סרוח, וספיר הוא סרוח מעיקרו.

ונמצא דשיטת הראב"ד דיש דין משקה של תולדת מים בכל מי רגלי בהמה.

ושיטת רש"י שאין דין משקה ב'יולא מבהמה' כי אם ב'יולא מהאדם. ולפיכך לרש"י אם לא שתתה לפני כן מז' משקין אין במי רגליה תורת משקה, אולם אם שתתה לפני כן מז' משקין איכא ביה דין 'משקה' מלד מה שתתה, ומ"מ אינו מכשיר מטעם דהוי משקה סרוח. ח.ר. >

מיהו נראה דגם לרש"י דנשאר בו תורת מים דמעיקרא, זה רק ב'יולא מפי האמה, אבל ב'יולא מנקב הרעי הוי עיכול גמור, כדחזינן בפ"י הלכה ז' מי טבריה אע"פ ש'יולאים נקיים אינן כמשקים. ויעוין מש"נ בשם הגר"א, חזון נחום, ביאור הלכה או"ח תסו' ד"ה וכן מי רגלים, מסבירא דיליה, ובשם עוד אחרונים דהחילוק הוא ש'יולא מפי הרעי שאנו, דהוי עיכול גמור, ואין בו דין מ"ר לעולם. וכן לדרך הא' ב'יולא מהרעי לא נאמר דין מי רגלים.

ודע עוד שהביאור הלכה (סי' תס"ו ד"ה וכן) מביא שם אחרונים דס"ל דאף שמי רגלי בהמה אינן מכשירים מ"מ הם מחמיאים, ואין תלוי חימוץ בדין הכשר.

העולה: מה שכתבו הפר"ח והחק יעקב מי רגלי בהמה וכל ה'יולא מהבהמה אינו משקה כלל ואינו מחמיץ, ויסודם הוא מדיני הכשר, אינו מוסכם.

דאמנם כדבריהם כן הוא לפי דרך הב', וקשה על דרך זו מגמרא, >ולדברינו מוכח בגמרא דעכ"פ אם שתתה לפני כן מז' משקין יש לו דין משקה, ולדעת הראב"ד אפילו לא שתתה ח. ר. > אולם לדרך הא' מי רגלי בהמה הוי משקה ובוודאי דמחמיץ כמי רגלי אדם, אלא שאינו מכשיר מטעם שהוא משקה סרוח (מלבד מה שי"א שאף אם לענין הכשר אינו כמים, לענין חימוץ הוי כמים).

ג) >ונראה ליישב דהנה בפסחים כ' א' כ' רש"י בד"ה (פרש) וז"ל: דקא סלקא דעתך תורת משקה עליו שהרי בשעה זו השקה אותה עכ"ל (יעו"ש) שהיו משקין את הקרבן שיהיה נוח להפשיטו, וכן בדף י"ח מייירי בשתתה מי חטאת).

והנה זה וודאי שמי רגלי אדם הוי משקה גם ב'אדם שכל משקאותיו היו דברים שאינם מז' משקין, ולא שתה מים וז' משקין זה ימים רבים. דמ"מ יולא מהאדם הוי משקה.

אלא וודאי רש"י הולך לפרש דס"ד דהוי משקה משום דשתה, דס"ל דמי רגלי בהמה אין בהם דין תולדת מים כ'יולא מהאדם' דבהמה לא התחדש דה'יולא ממנה הוי 'משקה', וכל מה דס"ד דהוי משקה הוא משום דמייירי שהפרה שתתה מים או דבר מז' משקין וס"ל שנשאר במי רגליה דין משקה מלד מה שתתה, ולא מלד דינא ד'יולא מהבהמה' וואף דמבואר ברמב"ם פ"י ה"ח דינאו מלמטה טהורים, דעיכול מטהר מטומאה, והרי מקורו בתוספתא. יש לומר דהעיכול מועיל רק לענין טומאה שחלה בו, אבל עיכול לא אהני לבטל ממנו שם 'משקה' לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא, וכמש"כ תוס' (מנחות ס"ט א' ד"ה דבלע) חילוק זה גבי אוכלין, עיי' מש"נ בפ"י ס"ק כ"ד, כ"ה.

ואלדבריהם בדברי רש"י מדוקדק שפיר כדברי מ"ד שמי רגלי בהמה לא הוי 'משקה' כלל, אך אם שתתה ז' משקין באמת הוי משקה.

ואמנם נראה דהראב"ד לעיל פ"ב הי"ד חולק על פרש"י, דהראב"ד כתב שם שפרש רבה דקאמר בגמרא שאינו מכשיר מטעם דהוי משקה סרוח, כ' הראב"ד שהוא סרוח מעיקרו. ואי כרש"י הא כל הנדון בגמ' הוא רק על משקה שלא היה סרוח מעיקרו.

אלא וודאי הראב"ד ס"ל דכיון שנתעכל בטל ממנו דין משקה דמעיקרא, ומש"ה אף ששתתה מים לא חשיבי משקה שהיה ראוי מעיקרא, וכל הנדון דיהיה משקה הוא מלד 'יולא מהבהמה',

סימן ד בדין כי יותן מים דגיא ליה

וכתב הגר"ח דאיכא כמה אופנים שבהם איכא בליטה לראו ללא תלישה לראו, ובאופנים אלו צריך תלישה לראו, ואחא קאי כל דיני תלישה לראו.

א) נפקא מיניה להיכא שנגעו בהן אוכלין כשהן במחזור והיתה אז מחשבה לראו, ואח"כ כשנתלשו לא היתה בהן מחשבת ראו, ולענין דין נתינתם על האוכלין דילפינן ממי יתן נראה דמהניא מחשבתו שהיתה מקודם בשעת חיבורם, לענין זה דכשיתלשו ויהיה עליהם משקה טופח עליהן הוכשרו, דהמחשבה הראשונה הועילה שהמשקים הם לעולם על הפירות לראו. משא"כ לענין דין תלישת המים דילפינן מקרא דוכל משקה הרי בעינן שיהא לראו בשעת תלישה ולא מהניא מחשבתו הראשונה, וגם דמחשבתו הראשונה לא היתה כוונת תלישה כלל, וא"כ הרי שפיר יכול להיות שנתנת המים על האוכלים יהיה לראו ודין תלישתו יחשב שלא לראו.

ב) וגם דיוכל להיות באופן שנתנת המים היתה רק סופה לראו דחשיבא נתינה לראו ותלישה אין בהם לראו, כיון שכבר הם על האוכלין מתחלה עוד קודם מחשבתו.

ג) וגם דהרי יש לומר דבנגיעת האוכלין להמים כל זמן שהמים במקומן לא מיחשביא תלישה כלל, ואם כן אם אחר כך היתה תלישתו שלא לראו אינן מכשירין משום דהוויין תלושים שלא לראו (הישוב הזה השלישי, כתוב גם כן במרכבת המשנה פי"א ה"א בסוגריים המתחלים ודקדק. וכן בספר חזו"א ליקוטים לסדר טהרות). עכ"ל ספר חידושי רבינו חיים הלוי.

כתב הרמב"ם (פרק י"ב ה"ג) משקין שנתלשו מן הקרקע שלא בראו אינן מכשירין, לפיכך אדם או כלים או פירות שנבללו במשקין שנתלשו שלא לראו אע"פ שנגעו אוכלין באותן משקין בראו לא הוכשרו שהרי אותן המים שלא לראו נתלשו.

וכתב הראב"ד אם ראה בו תחלה לשום דבר תלוש אע"פ שנפל על האוכל שלא בראו ואין בו ראו לא בתחלה ולא בסוף הרי הוא מכשיר.

וכתב בספר חידושי רבינו חיים הלוי (הל' טומאת אוכלין פ"ב) דמחלוקתם הוא, דהרמב"ם סבר דאיכא תרי דיני דין א' ראו בתלישה, ובב"א"ה אינו חשוב 'משקה'. דין ב' הוא ראו בבליטת הפירות במים, ולא חל הכשר ללא ראו זה. אולם הראב"ד דסבר דמהני או בליטת הפירות או תלישה לראו ללא בבליטת בהכרח שכל דין ראו הוא רק בהחשבת המשקין למהיו משקה, וראו בבליטה את הפירות במים גם הוא מהני למהיו ראו להחשיב את המים, אבל א"צ ראו בבליטה מלד עצמה.

ועיין מש"נ בפ"ב דדעת רוב הראשונים כהראב"ד.

וכתב הגר"ח דבאמת שיטת הרמב"ם ז"ע הא כיון דבעי בבליטת הפירות לראו, א"כ בראו זה עצמו איכא גם כן כח להחשיב את המים ל'משקה', וא"כ בכל בבליטה לראו איכא גם כן תלישה לראו, ומכיון דתלישה לראו ללא בבליטה לראו לא מהני, אם כן מה מועיל דין תלישה לראו.

והנה היישוב הראשון ש' דמיירי בנבלל בעוד הפירות מחוברים, אינו מעלה ארוכה לכמה אופנים השנויים במשנה, כגון מרעיד את האילן ונפלו על פירות תלושים, ונוער את הכריסה ועוד אופנים שמבואר ד"ש נדון של תלישה לראון, ואף דנפלו על פירות תלושים, ולא על מחוברים, והדר הקושיא דכיון דבלל"ה בעי ראון בבליה הפירות, יועיל אותו ראון למיהוי תלישה לראון, ומה נפק"מ אם הניעור הראשון היה תלישה לראון או לא.

ובעיקר הדין יעויין מה שנתבאר בפ"א ה"א שהאור שמח מדקדק מהרמב"ם שם דכה"ג לא חשיב בליה לראון.

והיישוב השני קשה מדתניא (ב"מ כב' א') עודהו הטל עליהם ושמח הרי זה בכי יותן, מבואר שמוכשר בראון שהיה לאחר שהובללו הפירות, ולא היה ראון בטל לפני הבליה. וכן הקשה החזו"א בגליונות.

עוד קשה, מדתנן (מכשירין פ"ד מ"ד) חבית שיט בתוכה פירות וירד דלף לתוכה בית שמאי אומרים יסבר. ומפרש רבינו במשנה (ס) שאם מערה המים הוכשרו, כי ראה שישאר הדלף עד שיערה המים וולהרמב"ם ע"כ ראון זה מהני גם לדין תלישה לראון. והנה כאן הראון היה אחר שירד הדלף, ואפלו הכי הוכשרו. ועד כאן לא פליגי בית הלל אלא דלא נחשב שיט כאן ראון, אך לא פליגי בהא דמהני ראון אחרי ביאת המים לפירות.

ועוד קשה ממה ש' הרמב"ם (פרק יג' ה"ב, ומקורו במשנה מכשירין פ"ג) היו רגלי בהמתו מלאות טיט ונרחצו ושמח הרי זה בכי יותן, לשון נרחצו ושמח משמעו אפילו שמח אחרי בוא המים לרגלי הבהמה היינו אחר עיקר השימוש. ובכל זאת הוי תלישה לראון אם שמח בעודן על רגליה ח. ר.

והיישוב הג' שיבואו המים אל הפירות, ולא הפירות אל המים, שהבאנו שגם המרכבת המשנה כ' כן, לכאן' הוא לע"ג, הלא כתב הרמב"ם (פי"ד ה"ט) הטומן פירותיו בחול כדי שירטבו הוכשרו, ומקורו במשנה. והרי כאן נתן את הפירות על המים, ובכל זאת כיון שראה שיהיו המים בפירות התלושין נחשב גם כן תלישה לראון.

ועוד קשה ממס' הרמב"ם (פי"ב ה"ב) הטומן פירותיו בשיבולת הנהר להביאן עמו אינן מוכשרין. משמע אילו ראה בבליהן היו מוכשרים בנהר, והא ליכא תלישה שהרי הפירות באו למים.

ועוד קשה מדברי הרמב"ם (פרק י"ב ה"א) הנותן פירותיו לתוך המים בראונו, אם היו מים שבקרקעות אינן מוכשרים כל זמן שהן במים. משמע אם היו מים שבכלים הוכשרו הפירות, והא הפירות הגיעו למים ולא מים לפירות, וליכא תלישה לראון וומים שבכלים דומיא דמים שבקרקעות משמע, ואף שלא היה כינוס בכלי ותלישה גמורה לפני כן.

ד) היישוב הרביעי:

ואשר ייראה ביישוב דעת הרמב"ם, דכל שהיה תלישה לראון, אין צריך ראון גמור של בליה המים בפירות, אלא מהני אפילו טומן פירותיו במים מפני הגנבים, ואף שאינו צריך את בליהם, וכדי שיועיל בליה כזו, בעי שתקדם לה תלישה בראון.

אבל אם ראה שיהיו הפירות בלולים, בין באו מים לפירות בין פירות למים הרי באמת נחשב גם תלישה לראון וכמבואר בטומן בשיבולת הנהר שאילו ראה היה מועיל, וכן בטומן פרי בחול וכן הוי תלישה לראון בין אם ראה בתחילת בליה המים בפירות, בין ראה רק אחר שנבללו וכמבואר בפ"ד ה"ד בלשון שמח דמשמע אחר כך. וכן מהני בין בהיה השימוש בתלוש בין במחבר [וכמבואר פסחים יז].

וכ"כ בחזו"א (מכשירין ו' ט') בביאור שיטת הרמב"ם, לאחר תלישה לרצון, אין צריך בליטה לרצון, אלא די ב'מגע בכוונה' שהאדם עשה את הגעת המים לפירות לדעתו.

ובדרך זה מיושב כמה קושיות שקשה על שיטת הרמב"ם דבעי תרתי, תלישה לרצון ובליטה לרצון.

א' דאיתא בגמ' סוכה (לה' ב') אחרוג של תרומה טהורה לא יטול, ואיכא מ"ד בגמ' דהטעם הוא מפני שמכשירה.

והניחא למאן דאמר דדי בתלישה לרצון, די שנתמש במים אלו עבור המינים שעם הלולב ומעתה מכשירי אפילו שנגע באחרוג לא לרצון [עיינן אבני מילואים בשו"ת סי' כ"ו] אולם לשיטת רבינו קשה והלא בעינן נמי רצון בבליטת הפרי במים לרצון, והא ליכא.

ב' דאיתא בגמ' (שבת יז' א') הבורר בקופות מזופפות הוכשר. וקשה אין הכי נמי ניחא ליה שיאסף היין בקופות ואיכא הכא תלישה לרצון, אצל מהיכי תיתי דניחא ליה שיכללו הפירות ביין.

ג' תנן (מכשירין פ"ו מ"ג) כל הביצים בחזקה טהרה חוץ משל מוכרי משקה. והא לע"ג דאיכא למוכרים רצון במשקה, רצון בבליטת הביצים אין להם.

ד' תנן (מכשירין פ"ב מ"ב) זיעת מרחץ טהורה כבי יותן. וכתב רבינו בפירושו: וכשנכנס זה למרחץ ונכלל זה ברכונו הוא וכבר הוכשר, כי מן הידוע יכלל בהכרח עכ"ל. מבואר דליכא רצון בבליטה, וקשה איך מהני לשיטתו דבעי תרתי.

אולם לפי האמור ניחא, דבאחרוג יש חשש שיהיה 'מגע בכוונה', שיניח האחרוג במים, כמש"כ המגיד משנה בהלכות לולב (פ"ה ה"ב), ואף ללא ניחא ליה בבליטה יכשיר, דאיכא 'מגע בכוונה'.

ובבואר לגת נמי איכא מגע, דכאשר נושא את הקופה, הרי הוא מניד את היין מפרי לפרי,

בענין שכ' משנה אחרונה (מכשירין פ"ד מ"ד וז"ל: שבטל טול בעלמא הולכים המים על הפירות). אולם ע' מש"נ בפ"ב סוף ה"ז בזה.

וכן בביצים החשש שיגיע את הפירות למים בידי לידעתו. וכן בענין הזיעה, כיון שמכניסו למקום הזיעה, אף שלא נעשה טופח עד לאחר זמן חשוב הכנסתו כ'מגע בכוונה'.

וכן מיושב מה שקשה על שיטת רבינו מפ"ד הי"ד המעלה שקין מלאין פירות מן הנהר ונתנן זה על גב זה הוכשר התחתון במים שבעליון. והא לא נכלל התחתון לרכונו. וז"ל שנתן את העליון בחוזק קלת, שמהוך מעשיו נגע בתחתון, עיין מש"נ שם מהחזו"א.

והדבר מוכרח, שהרי בפרק יא' הלכה טו' כתב רבינו המניח זתים לגרגרן וליבשן אפילו הן רוס אמה אינן מוכשרין. ומבאר רבינו בפירושו (טהרות פ"ט מ"ו) שעשה רוס אמה כדי שהעליונים יתנגבו מהרה. וקשה מדוע לא הוכשרו תחתונים מאי שנא מדין שקין הג"ל. אלא על כרחך דשאני שקין שמהוך מעשיו נגעו בתחתון.

ה' ועדיין קשה על שיטת רבינו ממשנה בטבול יום (סוף פ"ג) נפל רוק על ככר של תרומה, עיין מש"נ לעיל פי"ד הט"ז ד"ה ונפל. ובאמת הרמב"ם השמיט שם חלק זה, וז"ע.

ו' כ' הרמב"ם פ"ב הי"ג משקין טמאים שנפלו על האוכלין נטמאו לע"פ שנפלו שלא לרצון הבעלים, שהרי הטומאה וההכשר באין כאחת.

והנה טעם שההכשר וטומאה באים כאחת, הוא טעם בחלות ההכשר, אצל אינו מועיל מאומה להחשיב את המים.

ולפיכך נראה כמו שנתבאר בדברינו שם, דלרבינו על כרחך מיירי שהיה שם תלישה לרצון מעיקרא, ומהני הטומאה וההכשר באין כאחת שא"ל בליטה לרצון.

ואם כן לדברי הראב"ד וסייעתו דנתבאר דכל דין רצון הוא רק להחשיב את המים, אם כן על כרחך לא היה שם מעיקרא חלישה לרצון, דא"כ לא בעינן עוד שום רצון ואפילו במשקין טהורים. ולענין להחשיב את המים הלכא נראה דלא מועיל לזה מה שהטומאה וההכשר באין כאחת, וא"כ אכתי כ"ב מדוע משקין טמאים מטמאים שלא לרצון.

ואכן רבינו שמשון ז"ל לשיטתו מפרש (מכשירין פ"א מ"א) טעם אחר לדין זה, והוא שטומאתו חושבו להכשיר (עיין עוד עדויות פ"ד מ"ו בתוס' שניצן).

וכתב משנה אחרונה (פ"א מ"א) על שני הטעמים האלו בדין משקין טמאין מכשירים שלא לרצון, דנפקא מיניה בינייהו בטומאה דרבנן, דלהרמב"ם מכשיר דגם בטומאה דרבנן איכא באין כאחת, דהוכשר לענין טומאה דרבנן זו. אולם להר"ש לא מהני, דבטומאה דרבנן נראה דלא חשיב טומאתו חישוב.

ויעויין מה שחקרנו בסוף פרק י"ג, דלענין הכשר, היות ותלוי בדעת האדם, יתכן דטומאה דרבנן אהני לדאורייתא, גם לטעם טומאתו חישובו, וליכא נפק"מ. ועיין שאל ומשיב קמא ח"ב ק"ו שכתב כעין זה.

סימן ה קבלת טומאה במים בקרקע

כתב הרמב"ם (פט"ו ה"א) וז"ל: מים שברקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גבאים שאין בהם ארבעים סאה אין מתטמאין אלא לרצון ואין מטמאים אלא ברצון עכ"ל.

ויש לחקור

בהא דמי גבאים אינם מקבלים טומאה, האם הוא משום שלענין זה יש להם דין 'מקוה', ואף שאין בהם שיעור מקוה ואינם מקוה כשר. או דילמא טהרתם הוא מדין 'מחומר' לקרקע, ואינו שייך לדיני 'מקוה'.

א) כ' הראב"ד בהשגות (ס"ז) וז"ל: מה שאמרו שאין מי הגבא מקבלין טומאה עד שיחלשו דוקא שיש בהם רביעית כדי להטביל מחטין ולטורות. עכ"ל. מבואר דטהרת המי גבאים הוא מחמת דין מקוה. וז"ל דאע"ג דביטלו רבנן דין רביעית לענין מקוה כדליתא בגמרא (ז' א'), היינו לטבילה, אבל לענין טהרת מי המקוה עצמם לא ביטלוהו, נשאר דין רביעית ויש לו שם מקוה לענין זה.

ברמב"ם לא הזכיר תנאי יהיה רביעית, משמע שאינו מדין מקוה אלא מדין מחומר. וכן מורש בהלכה ז' שכתב דגם רוק שצאדם דינו כמי גבאים שמתמא לרצון, והתם לא שייך כלל לדין מקוה (חזו"א מכשירין סי' א' ס"ק י"ח, עיי"ש).

ומבואר שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בחקירה האמורה.

ב) והנה כ' הרמב"ם (פט"ו ה"ה), ומקורו בתוספתא) גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש הולכים בו אחר הרוב.

לכאורה דין כריך ביאור בין לפי הרמב"ם בין לפי הראב"ד. לדעת הראב"ד שהוא מדין 'מקוה' כ"ע

הא המקוה נפסל בשינוי מראה, ואם כן אפילו נפל לתוכו פחות מרוב יין, כיון שנשתנה המראה בטל טהרת מקוה, ומעתה יש לו להטמא גם במחומר כמו דין יין.

ועל דעת הרמב"ם שטהרת מי גבאים הוא מדין מחומר קשה, מדוע ביין גופיה אין טהרה זו, מאי שנא בין יין מחומר לשאר משקין מחוברים. אלא בודאי מקור החילוק בין מים לשאר משקין, הוא כמבואר בפסחים יז' דבעי חזי להטביל מחטין וליטורות, ולא הכשירה תורה למקוה אלא מים.

ג) והנה בשיטת הראב"ד שטהרתו הוא מדין 'מקוה', יתכן דלא קשה ונימא דמייירי ביין לבן כמו חלב, שאינו משנה את מראה המקוה, כמבואר במכות (ד' א'), וכ"כ ספר מרומי שדה). אולם לכאורה אכתי קשה מדבש.

ונראה ליישב ששינוי מראה אינו פוסל מקוה מן התורה אלא פסולו הוא מדרבנן, לפיכך לענין דין זה שאינו מקבל טומאה, הכשירו גם בשינוי מראה, כפי שהעמידוהו על רביעית, ואף הכשירו בו שאובין.

אמנם דבר זה אינו מילתא ברירא, האם שינוי מראה הפוסל את המקוה, הוא מן התורה או מדרבנן.

בקריית ספר פרק ז' מהלכות מקואות כתב נראה שהוא מן התורה אע"ג דבמים איכא רובא, כיון דמראה דם הכל דם. וכ"כ שיטה מקובצת זבחים (עח' ב' בהשמות) וז"ל, והיינו טעמא דלענין מקוה גלי קרא, שנדון שכולו מי פירות, לפי המראה. וכ"כ שו"ת משכנות יעקב (סי' מו') עיי"ש מקורו.

אבל בחזון איש (מקואות תנינא סי' ה' י"ב) כתב, דמלשון הראב"ד נראה מבואר שהוא גזרת חכמים. זה לשונו בבעל הנפש: וטעמא דמילתא דמאן דחזי ליה סבר כולה מקוה מי תרדין הוא. מעתה ניחא הכא, דלראב"ד לטעמיה, שינוי מראה מדרבנן לפיכך התוספתא לא פסלתו לענין מי גבא.

אמנם בהמשך דברי הראב"ד, שם הוא מביא לזה קרא בתורת כהנים, ולפי דברי המהדיר, הרי שבמהדורה מוקדמת כתב הראב"ד על זה 'ועל מקרא זה סמכו לדברים הפוסלים אותו בשינוי מראה' ובמהדורה בתרא השמיט תיבות אלו. ואולי מכך נלמד שהראב"ד חזר בו, וסובר שהוא מן התורה וזהו אף שיטת הראב"ד שכתב שהוא מדין מקוה, אנו באים ליישב ונפל פיתא בדירא. וכן מוכח בגמרא זבחים (עט' ב') שמשוה דין חזותא לדין טעם כעיקר, עיין שם, משמע שהוא מן התורה. ועיין בקרית ספר מה שכתב להוכיח כן.

ואם נימא דהוא לאורייתא, קשה התוספתא, ובהכרח נלטרך ליישב קושיין דמייירי ביין לבן וכמש"כ המדומי שדה. ונלטרך לומר שגם דבש כאשר הוא מתערב יתכן שאינו משנה את מראה המקוה כל כך.

ומיושב הלך שהוא מדין מקוה.

(ד) ונבא ליישב לדעת הרמב"ם שהוא מדין מחובר, והקשינו מאי שנא מים משאר משקין לענין מחובר.

והנה היה אפשר לומר ללך קשה מידי דבאמת רק במים נאמר דכשהוא בקרקע חשוב 'מחובר' אבל בשאר משקין לעולם דינו כתלושין.

ובאמת שכן מדוקדק בלשון רש"י פסחים טז' א' ד"ה ותלושין מי מכשרי, וז"ל: אמרם הוא דמתמה, משום דמים תלושים לא חשיבי, אבל

אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו. עכ"ל.

אולם לדעת הרמב"ם אין נראה כן, שהרי כתב הרמב"ם (פי"ב ה"ג) וז"ל: משקין שנתלשו מן הקרקע שלא בלעון אינם מכשירים. מדלל נקט מים, מבואר בהדיא דאיכא תורת מחובר גם לשאר משקים.

והן אמנם לשון הרמב"ם בפ"ב ה"ח, אוכלין שהוכשרו כשהן מחוברין לקרקע או שהוכשרו במים שבקרקע אינו הכשר עד שיוכשרו אחר שנקשרו, במים התלושים מן הקרקע, או בשאר משקין. עכ"ל והיה אפשר לדקדק שאשאר משקין מכשירין בכל גווני. ועוד שבפרק ב' שם בהלכה ט' וי' דמייירי בדיני מחובר נקט מים, ומהלכה י"ג ואילך נקט משקה. אמנם אין כדאי בכל זה לרחות מה שכתב בהדיא, ועוד שאם היה מחלק בין מים למשקין נראה שהיה מפרש בהדיא, ומה שכתב בפ"ב ה"ח או שאר משקין, מתפרש שפיר שהכוונה וכן שאר משקין כריכין ליחלש.

והנראה לומר בזה דהנה במקור הדין שמים מחוברים לקרקע אינם מקבילים טומאה, כתב כאן הקרית ספר, וכ"כ הגר"א בריש מקואות, שהוא מקרא 'אך מקוה מים יהיה טהור' ולכאורה משמע דס"ל להקרית ספר והגר"א דטהרת מי גבאים הוא מדין מקוה.

אמנם האמת שאין כוונתם אלא להאמור בגמ' (פסחים טז' א') אך מעין ובור יהיה טהור. פרש"י אשמועינן הואיל ומחוברים נינהו לא מיטמו, הא תלושין מקבלין טומאה. ומכאן מוכיח הגמ' שמשקין מקבילים טומאה מן התורה, ועיי"ש מה דדחי.

ומבואר דאיכא קרא ללמד שמחוברים אינם מקבילים טומאה. ופסוק זה מייירי במים, דהא גם דין מקוה ילפינן מפסוק זה, והתם מים דווקא. ויש לומר דכאן נמי מים דווקא לאפוקי שאר משקין.

ודרשא זו הוא דווקא לענין קבלת טומאה, ואינו נוגע לדיון הכשר דיליף החס בפסחים מפסוק אחר דכתיב ביה משה, וכיון דכתיב משה ודאי כל משקין בכלל. ואיתמעט שם מחובר, מפסוק אחר, והוא מה שנאמר שם כלי, וכמו שכתב רבינו בפ"ב ה"ח.

ולפי זה שאר ז' משקין מקבלין טומאה גם כשהן בקרקע ואף שלא לראון כמו 'מים' שבכלים. אולם לענין הכשר אינם מכשירין ודינם כמחוברים ואפילו שאב אותם בכלי וחזר ונתנן בקרקע הרי הם מחוברים, כמש"ס הרמב"ם בפ"ב ה"ח ואינם מכשירים.

(והנה לפי דברינו, אשכחן הבא דחלוק דין הכשר מטומאה לענין תלישת שאר משקין.

ועיין לעיל פט"ו ה"א שיתכן לכאורה דעת הרמב"ם, דאיכא עוד חילוק בדיון תלישת לראון בין דיני טומאה לדיני הכשר, דגבי טומאה מים ה'כנוסים בכלים' מכשירים אף ללא תלישת לראון, ואילו גבי הכשר בעי תלישת לראון, ולא סגי במה שהם כנוסים בכלי, כמבואר פי"ב ה"ז.

אמנם מים שאינם 'כנוסים בכלי', בוודאי בעי ראון לענין קבלת טומאה כמו לענין הכשר, כמבואר פי"ב ה"ו גבי מי גשמים שנפלו על בגד, ובפט"ו ה"א גבי מים שעלו על הכר). ח. ר.

הרה"ג ר' שלמה יצחק ראז זצ"ל
מו"ץ בק"ק קרעטינגא

הרה"ג ר' שלמה יצחק נולד בשנת תרס"ה במדינת ליטא בעיר וויגעווא הסמוכה לקלם לאביו הר"ר מיכאל זאב בן הר"ר מאיר ראז, למד בשיבת טלז, ולאחר מכן נישא לבתו של אב"ד קרעטינגא הרה"ג ר' חיים בנימין פרסקי זצ"ל ושימש כמו"ץ בקרעטינגא. נלב"ע תמוז תש"א.
(זקני) הגאון הצדיק ר' רפאל שמואל יעקב ראז אב"ד מינכן (תרנ"ח – תשנ"ד) הוא בן דורו של ר' שלמה יצחק, בן לר' משה דוב ראז אחי ר' מיכאל זאב ז"ל.
מאמר זה נדפס בקובץ "פרי עץ חיים" (סיון שנת תרצ"ט) שיצא לאור ע"י תלמידי ישיבת טלז.

בענין כתותי מכתת שיעוריה בטומאת אוכלין

ובאמת יש להוסיף על דבריו, דאפילו אם נאמר דהא דתרומה טמאה בשריפה אינה אלא מדרבנן, אכתי יקשה לן במתניתין מהא ר' חנינא סגן הכהנים, דמיירי בבשר קדשים שנטמא, וקאמר דמטמא ראשון את השלישי עיי"ש בסוגיא, והרי בשר קדשים שנטמא הוי שריפתן מדאורייתא, ונימא כתותי מכתת שיעוריה ? ובתוספות ישנים כתב בזה דברים שאינם מספיקים לגמרי.

ולכאורה היה אפשר לתרץ על פי מה שהעלו כבר האחרונים (א"ה חידושי רבינו חיים הלוי הלכות שבת פרק יז הי"ב). בדין כתותי מכתת שיעוריה, דלא נאמר רק במקום דבעינן שיהא השיעור בשלימות, כמו שופר ולולב, אבל היכא דסגי לן גם בשיעור כתות לא שייך כלל זה.

ועיין בתוס' עירובין דף פ' ע"ב בד"ה אבל קורה מה שכתבו בשם הר' אברהם. (וביותר יתבאר כלל זה על פי מה שבאר כבר רבינו זצוק"ל במקום אחר את ההגיון של כתותי מכתת שיעוריה שהוא מטעם זה, דבאמת הרי כל דבר הנראה לעינינו הוא מורכב

פסחים דף יד' א' במתניתין: רבי חנינא סגן הכהנים אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו. הוסיף רבי עקיבא ואמר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת, אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו. אמר ר' מאיר מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמא בפסח.

ועיין בשער המלך (פ"ד מגירושין) שהקשה על זה, דאיך מטמאת תרומה טמאה את הטהורה, כיון דקאי לשריפה כתותי מכתת שיעוריה והוה פחות מכביצה, דאינו מטמא אחרים.

ובשלמא לחד תירוצא שכתבו תוס' בשבת (דף כה') דהא דתרומה טמאה בשריפה אינו אלא מדרבנן, ניחא (דמן התורה איכא שיעור, דלא מכתת שיעוריה). אבל לאידך תירוצא שם דהויא מדאורייתא, משום דאקרי קודש קשה ? ועיי"ש מה שתירץ בזה.

מחלקים קטנים, והמושג של דבר שלם המקובל אצלנו הוא רק בשביל תשמישי האדם וצרכיו, שעל ידי זה הוא מתיחס להדבר בתואר דבר שלם, אכן במקום שהדבר עומד לשריפה, הרי שללה התורה כל מיני תשמישים מהדבר, ונשאר הדבר כפי טבעו ועצמותו חלקים קטנים בלי שום תואר. ועיין במגיד משנה בהלכות שבת פ"ז הי"ב מה שכתב שם בטעם הרמב"ם בדין לחי של אשירה דבר נפלא, והוא כעין מה שבאר רבינו).

ולפי זה גם הכא בטומאת אוכלים אולי לא בעינן שיעור שלם כביצה, וסגי לן בפירוורים מכביצה לטמא אחרים.

אמנם נראה דדבר זה בפלוגתת הראשונים תלויה. דהנה הרמב"ם (הלכות טומאת אוכלין פ"ו הי"ז) כתב וז"ל: אוכל פרור שהוא כולו מכונס ודבוק זה בזה, אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו גוף אחד כמו שביארנו, הרי הוא מצורף לכביצה לטמא טומאת אוכלין אחרים, ואם לא כינסו אלא הוא מפורר כמעשה קדרה והקטנית, אינו מצטרף עד שיקבצם ויעשם כגוש אחד.

הראב"ד כתב על זה, א"א אינו צריך להיותם גוש אחד אלא להתטמא זה מחמת זה, אבל אם נגע שרץ בכביצה פירוורים מצטרפין לטמא אחרים, והוא שיהיו הפירוורים נוגעים זה בזה, ואם אין נוגעים עד שיהיה תחתיהן משקה עומד. עכ"ל.

ואם כן התיינה לשיטת הראב"ד ז"ל אתי לן שפיר כנ"ל, אך לפי שיטת הרמב"ם לא יתכן לתרץ כן, והדרא קושיא לדוכתא.

ונראה לי לומר בזה, דשאני בין דין שריפה האמור בכל איסורי הנאה, לדין שריפה

האמור בקדשים. דבכל איסורי הנאה, כגון ערלה וכלאי הכרם וסנדל המוחלט בכולם באה השריפה כדי לשלול מן החפץ את קיומו ולהשביטו מן העולם, וזהו רצון התורה, ולכן שייך על זה הכלל דכתותי מכתת שיעוריה, אחרי דהחפץ עומד לשריפה ולהשבתה, אנו רואים אותו כאילו מעתה איבד כבר את חשיבותו ושלמותו ואינו נקרא עוד בשם חפץ שלם.

משא"כ גבי שריפות קדשים, דכונת התורה היא לקיים בהם דין שריפה בתכלית מכוון כעין עבודה, ולא להשביטו כחפץ הנאסר בהנאה, ואם כן איך נאמר דבשביל דין שריפה בעתיד כבר איבד החפץ מעתה את שלמותו, הלא גם דין שריפה של העתיד הוא בשביל חשיבותו של החפץ וקדושתו, וממילא מתחשבים עם החפץ בדין כחפץ שלם אכתי עד השריפה.^ה

ומעתה יתישב לן שפיר, גבי בשר קדשים שנטמא הא דמטמא ראשון את השלישי וכן גבי תרומה טמאה, אי אמרינן דשריפתן הוי מדאורייתא משום דאקרי קודש, ומשום דדין שריפתן הוא בחיוב.

והנה בגמרא מנחות דף קב' מקשינן לר"ש דס"ל כל העומד לישרף כשרוף, נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין, עפרא בעלמא

^ה כלומר, קיום דין שריפה שמצוותה בכזית קודש, זה עצמו מחשיבו כשיעור, ומפקיע ממנו את הדין כתותי מכתת שיעוריה.

והנה כ' תוס' (תמורה ל"ג ב') כל הנשרפין אפרן מותר, וכ' תוס' צ"ע טעמא מאי, ואומר מורי הרמ"ר דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשרפן, אחר שעשה כאילו נעשית מצותו ואין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו הכי נמי כיון שנעשה מצותו הלך איסוריה. עכ"ל. ויש לדון דלכאוי מדברי תוס' נראה שבכל הנשרפין איכא קיום דין שרפה, ויש לחלק. ח.

נינהו? ומשני דחיבת הקודש מכשרתן יעו"ש. ובתוס' סוטה כה' שם לענין כתותי מכתת שיעוריה כתבו דגבי פרה חיבת הקודש מהני עיי"ש. וברש"ש תמה עליהם, דהלא גמרא זו איירי רק אליבא דר"ש, אך לפי הנ"ל איכא למימר דבאמת גם כוונת הגמרא בתירוצם דחיבת הקודש מכשרתן הוא בגדר זה, והיינו שסיבת קדושתה מחשיבה להחשב בתור חפץ, ומשום דזה גם כן הגורם לשריפתה, ואם כן שפיר דבר זה ניתן להאמר גם לענין כתותי מכתת שיעוריה, וכדברינו הנ"ל.

אמנם עדיין לא יתישב לן כל הצורך בזה, דהרי הרבה מהראשונים שתפסו לעיקר בטעם הדבר של פסול אתרוג מתרומה טמאה דהוא מטעם כתותי מכתת שיעוריה, עיין תוס' סוכה ריש פרק לולב הגזול דף לה' ובשאר ראשונים שם, הרי דלא נחתי לסברא זו שהיה גבי תרומה.

ועוד דאכתי תקשי לן קושית הפר"ח שהקשה כקושית השער המלך על הא דפסיק הרמב"ם בפ"א מטו"א בסופו: הערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל שנשחט ועגלה ערופה בין שנשחטה בין שנערפה וציפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב ובשר פרה אדומה והפיגול והנותר, אע"פ שכל אלו אסורין בהנאה, כולן מתטמאים טומאת אוכלין. והקשה על זה הפר"ח (הובא דבריו בשער המלך פ"ד מגירושין) וז"ל: ואי קשיא לן דהא לטומאה בעי שיעורין, דהיינו שיעור כביצה, וא"כ לרבנן היכי מטמאמי טומאת אוכלין, והא כתותי מכתת שיעוריה, ואין כאן שיעור כביצה? ומה שכתב לתרץ, דלהכי דקדק רבינו וכתב מתטמאין, דהיינו לקבל טומאה, ולא בעי שיעורא אלא לטמא

אחרים, אבל לטומאת עצמן בכל שהוא, עיי"ש - אין שום הכרח לומר כן, דהרמב"ם יכול לסבור דגם לטמא אחרים מהני כנ"ל, והא דכתב מתטמאין, משום דבכל הפרק מיירי לענין טומאת עצמן. ובכאן לא שייך תירוצנו הנ"ל, וכמובן.

ע"כ נ"ל לומר בזה דבר חדש, ויתיישבו בזה שפיר כל המקומות הנ"ל. דהנה יש לחקור במהות הדין של שיעור כביצה לטמא אחרים, דילפינן ליה בתו"כ וביומא דף פ' מקרא ד"כל האוכל אשר יאכל" - אוכל הנאכל בבת אחת, והיינו כביצה (הובא ברש"י פסחים לג' ובזבחים לא) אם הוא כלל באוכל, היינו דלטמא אחרים בעינן אוכל כזה מכביצה, וכדמשמע פשטיה דקרא, או דכלל הוא בטומאה, דלטמא אחרים בעינן מדת טומאה בכביצה, ופחות מזה אין בכח הטומאה ההיא, להטיל טומאתה על אחרים, אף דהיא עצמה נשארת בטומאתה.

ורגלים לדבר נראה מהא דמצינו מדרגות בטומאה - ראשון שני וכו', אלמא דלהטיל טומאה על אחרים אין מספיק עוד מדת טומאתה היא להיות כמותה בין טומאה, ומשו"ה בעינן שיעור אוכל מכביצה, בכדי שימצא כאן גם מדת טומאה מכביצה, דהתורה אמרה דרק טומאה המתפשטת על מדת כביצה יש בכוחה לטמא אחרים^ט.

ולכאורה נראה דחקירה זו תלויה בדין שיעור אוכל לקבל טומאה, דאי אמרינן דלטומאת עצמו נמי בעינן כביצה - עיין תוס' פסחים ל"ג - אלמא דפחות מזה לא

^ט יש לדון לפי זה בפחות מכביצה והוא 'בריה' אי מטמא בפחות מכביצה. ועיין עוד במנחות נ"ד בענין כביצה שנצטמק.

מקרי אוכל לענין טומאה. ומסתבר דלטמא אחרים נמי הדין כן, דכלל הוא באוכל. ואי אמרינן דלטומאת עצמו לא בעינן כביצה וסגי בכל שהו - עיין ברש"י פסחים ל"ג, וברמב"ם פ"ד מטומאת אוכלין ה"א - אלמא דלענין טומאה גם אוכל מכל שהו הוא אוכל, ועל כרחק הא דלא מצי לטמא אחרים גם כן, היה נראה דהוא מצד הטומאה, כלומר, דחסר כאן מדת הטומאה, ולטמא אחרים בעינן מדת טומאה מכביצה, כן היה מסתבר, אף שאין זה מוכרח.

ואם זה אמת אליבא דרש"י והרמב"ם ז"ל, היה יוצא לנו מזה רווחא לשמעתין, ואתי שפיר הא דתרומה טמאה ובשר קודש שנטמא מטמאים אחרים ולא אמרינן כתותי מכתת שיעוריה, וכן קושית הפר"ח מערלה וכלאי הכרם, דכתותי מכתת שיעוריה נאמר רק במקום דהדין הוא בחפץ, ודרוש לנו בדין חפץ שלם כמו גבי אתרוג, אז אמרינן דכתותי מכתת שיעוריה וחסר לנו השיעור, אכן כפי האמור הרי מצד החפץ לא בעינן שיעור כביצה אלא מצד הטומאה, ואף דבעינן נמי שיהיה בדין חפץ שלם, דבלא"ה הוי פירורין ולא מהני אליבא דהרמב"ם

כנ"ל, אבל זהו ג"כ רק מצד מדת הטומאה, בכדי שימצא כאן מדת טומאה מכביצה, והחפץ ממש לנו רק בתור נושא הטומאה ולא בתור מטמא, ונמצא דיש כאן חפץ שלם, ולגבי טומאה לא שייך כלל כתותי מכתת שיעוריה כמובן, דהרי במציאות יש כאן חפץ שלם המכיל בקרבו מדת טומאה מכביצה. אמנם בההיא דסוכה גבי אתרוג של תרומה טמאה שפיר כתבו הראשונים בטעם הפסול שהוא משום כתותי מכתת שיעוריה, דהרי הא דבעינן אתרוג שלם זהו דין בהחפץ ושייך לומר כתותי מכתת שיעוריה.

ולשיטת תוס' צ"ל דאולי בזה בשיטת הראב"ד הנ"ל, ומשום"ה מטמא בשר קודש וכן התרומה את אחרים שפיר. אכן מדהקשו בסוטה כ"ה שם גבי כלאי הכרם אמאי מטמאים טומאת אוכלים ולא אמרינן כתותי מכתת שיעוריה עיי"ש, משמע דלא נחתי בסברת הראב"ד, ובהכי ניחא נמי ההיא דמנחות דקפריך דווקא לר"ש, ומטעם כל העומד וכו' ולא פריך אליבא דרבנן, ומטעם כתותי מכתת, משום דאליבא דרבנן אין מקום לפירכא כלל.

מפתח ענינים

רכז

פ	אתרוג שתחבו בכוש או קיסם	טז	אבטיח שנמוק מקצתו
פט	בגד מלא מים	קע	אבעבועות לענין הכשר
קב	בדדין נכנסים בבית הבר	עג	אבק הדבוק לפני ומעיל לו
מו	בהמה טהורה ששחטה עכו"ם	כד	אבר מדולדל
מד	בהמה טמאה ששחטה	מא	אבר מן החי
כד	בהמה שנטרפה	קפח	אגודה של ירק, מנער
יא	בוטר	ר	אגודות שבשווקים סתמם אם מוכשרים
ו	בוטר ששחט מימיו	נז	אגוז המתקשקש
צז	בועת מים	עה	אגוז שנסדק קלפתו
קמג	בוצר ונמלך לדריכה	עט	אגוזים שקבצן כחבל
קמא	בוצר לאכילה ונמלך לגת	רג	אוג סתמם אם מוכשרים
קמ	בוצר לגת	עח	אוחז בצד האחד והשני עולה עמו
קמד	בוצר לגת בבית הפרס	הסכמה	אוכל אדם שזרעו לבהמה
קמ	בוצר לשוק והחזירים לגת	נב	אוכל אוכלין טמאים, שיעורם
ט	בוקיא	מט	אוכל דבוק לבשר מת אם יש בו תורת אוכל
קצב קצג	ביטול ברוב במי גבאים	מג	אוכל הדבוק בקליפה לענין טומאה ומעשר
נח	ביטול להוסיף דינים	ג צד	אוכל הראוי על ידי הדחק
קסח	ביטול מים לרצון ולא לרצון קסה	קי	אוכל ומשקה אם הם חיבור
נח	ביטול מיעוט אוכל ראשון ברוב שני	ל	אוכל טמא שנפסל מאדם
ריג	ביצה	יב	אוכל מחוסר זמן
עו	ביצה לענין חיבור קליפתה	יב	אוכל מחוסר תיקון
קא	ביצה על גבי ירק	רז	אוכל משקה, גדרם
סג	ביצה, שומר לביצה	כח	אוכל סרוח מעיקרא
ר	ביצים סתמם אם מוכשרים	ח, כג	אוכל שליטו במחשבה שלא יהיה אוכל
ריח	ביצים, הכשר לרצון	לא	אוכל שמחובר לכלי
קנא	בלילה לרצון	קטו, קטז	אוכל שנהפך למשקה
קלד	בן ח' חדשים -משקה היוצא ממנו	כח	אוכל שנפסד ונסרח, ונפסל מאדם
כד	בן פקודה חי	הסכמה	אוכל שנטעו במחשבה שלא יהיה אוכל
יב	בגנות ירקות, מהגר"ד לגדו	ח, כג	
קכא	בעבוע בעובי החבית לענין חיבור משקין	עח	אוכל שנפרס ומעורה
קכב	בעבוע לענין תוך כלי חרס	מח	אוכלים מחוברים בנבלה אם צריך הכשר
כד	בעלי חיים שלא מתו	נה	אוכלין שתפחו לענין טומאה, וחייב פיגול
ע	בצל, פטמא, עמוד שלו	נה	אוכלין שנתמעטו וחזרו ותפחו
לא	בצלים טמאים שהשרישו בכלי	נא	אוכלין, שיעורם לטמא ולהטמא
ל	בצלים טמאים שהשרישו בעליה	צז	אורז שהרתיח
מא	בצלים קשים	יג סט	אזוב
עט	בצלים שחיברן כחבל	כז	אילן שבעצין חרס שאינו נקוב
יט	ברד	כג	אילן שיבש ובו פירות
נב	בריה	כג	אילן שנפשח
קלז	בריקה שבבית והזיע הבית	קמה	אינו רוצה בקיומו
קסה	ברירה לענין הכשר	קעט	איסורו חישובו
ז	בשמים, ראשי בשמים	כא רכה	איסורי הנאה
כא	בשר בחלב	קנג	איצטרובל
מט	בשר המת, לטומאת אוכלין	קצ	אכל ותיים פצועים ותמרים רטובות
א	בשר לטומאת אוכלין	צה	אלום
מו	בשר מאבר מן החי, מחשבה והכשר	מב	אלל
נ	בשר מאדם חי, לענין מחשבה והכשר	נד	אלל לצירוף אוכלין
כד	בשר מדולדל	צה	אפונים שחורים
מא	בשר מן החי	צב	אשבורן, דינו לחיבור משקין, לענין השקה
נו	בשר עגל שתפח	עב	אשכול, זנב שלו
ק	בשר קודש שקרם עליו המרק	עב	אשכול, יד שלו
נו	בשר שצמק	קכ	אשכולות מפסיקים בגת
סג	בשר, שומר לבשר	רז	אתרוג של תרומה

רכח

מפתח ענינים

קבא	דס אדם שנהרג	קצו	גבא שנפל לתוכו משקין
קל	דס דגים	יח קלא	גבינה אוכל או משקה
קל	דס היוצא עם הלימה, רעי	רג	גופו, איסור לטמא גופו
קלב	דס המת	קיא	גוש אינו חיבור כשאין דרכו בכך
קלג	דס הנדה	פג קיא	גוש אינו חיבור כשרוצה בפיוזורו
קל	דס הקזה לשתייה, באדם ובהמה	פד פה	גוש, חיבור לענין לטמא אחרים
קל	דס הקזה סתם, או לרפואה	פג	גוש, יסוד דינו לענין חיבור לקבל
קל	דס השרץ	קנא	גזבר, רצונו לענין הכשר
קל	דס חגבים	קז	גחלים שבמחתה
קבט	דס חללים		גחלים שבמחתה, דרך קידושן לחצאין ממרן
קלג	דס מגפתו	קח	הגר"ד לנדו
קבט	דס מכח	נה	גידים - צירוף לאוכלין
מ	דס נבלה	מג	גידים לענין מחשבת אוכלין
קלא	דס נבלה לענין הכשר	יט	גליד
קלא	דס נבלה לענין טומאת משקין	ל	גללים שחשב עליהם
קלט	דס קדשים	קצו	גממיות שבפתחי חנויות
קכח	דס שחיטה	קמה קמו	גמר מלאכה לותים
קל	דס שחין והאבעבועות		גפת וזגין שבלעו משקים ודרכו טמאים בעוד
קצח	דס שנפל למים	קכ	המשקה בלוע
טו	דס שקרש	צט	גרגר מלח בעיסה
ריד	דס תחילתו רצון	ט	גרורות שנתן לקדרה כתבלין
קלג	דמעת העין	פג	גרורות ששלקן ונעשו אום
סד	דש, ונשאר כמה חטים בקשים	סו, סז	גרעין תמרה
קלו	הבל ממאכל	סח, סט	גרעינה של רוטב שיצאה מקצתה
קמט	הדחת כלים משמן טמא	ע	גרעיני ותיים ששלקן
קסז	הדחת רגלי בהמה	ע	גרעיני חרובים ששלקן, ושכינסן
קעה	הוצאת מסמר ואור לגשמים	ע	גרעיני תמרה ששלקן
קנח קמה קסד קצ	הכנה לשימוש	סא	גרעינים
קלח	הכנסת משקה בכלי	סו	גרעינים יד או שומר
כה	הכשר במים מחוברים לקרקע	י	גרעינים ששלקן
	הכשר במים מחוברים שחשב עליהם	פב	דבלה לענין חיבור
כה	למשקה קודם שנתחברו	קסו	דבר שאינו מקבל טומאה, שימוש עבורו
ב ריב	הכשר במקצת הפרי	יד	דבש בכוורת וחשב למשקה
כה	הכשר במשקין מחוברים	יג	דבש בעודו בכוורת, זב מכוורת
קצ	הכשר לפני מחשבת אוכלין	ג	דבש דבורים
כה	הכשר שהאוכל מחובר לקרקע	יד	דבש הזב מכוורת ושינהו להיות אוכל
	הכשר, בגשמים שני רצונות, דם, טל, מים	טו	דבש הזב מכוורת על דבר מאוס
קכה	יפים רצון אחד	צ	דבש זיפים וצפחת
ב ריב	הכשר, בלילת מקצת פרי	קיד	דבש טמא שקרש ונימוח
קכד	הכשר, במחובר	ג	דבש צרעים
כו	הכשר, במשקין טמאים	יז	דבש שקרש
קכג	הכשר, הכנה לשימוש במים	יז	דבש שקרש, וחשב עליו לאוכל
קכג-קכה	הכשר, כללי הכשר	ג	דבש תמרים
ב	הכשר, לאוכל פחות מכביצה	יח	דבש תמרים, שחשב עליו לאוכל
קסה	הכשר, לענין ספק רשות הרבים, ממרן	כד	דג טרפה
	הגרד"ל	סג	דג, שומר לדג
ב	הכשר, משקה טופח, או להטפיח	לח, לט	דגים טהורים וטמאים
קכג	הכשר, פעולה מתיחסת למים	רג	דגים סתמם אם טהורים
קכג	הכשר, רצון במגע	רא	דגים סתמם אם מוכשרים
קכג	הכשר, רצון במים לענין מחובר	עו	דגים, קשקשיהם
קכג	הכשר, רצון להחשבת המים	קסח	דחהו חבירו למים
א	הכשר, שבעה משקין	רג	דלועים סתמם אם טהורים
קכו	הכשר, שבעה משקין	כב	דלעת שיבש במחובר
קכג	הכשר, שימוש במים	קעט	דלף לפירות ועירבן
קכד	הכשר, שימוש במים לצורך תלוש	קס	דלף לתוך עריבה
קכו	הכשר, תולדות מים	קנח	דלף שירד לחבית

מפתח ענינים

רכט

קח	חבית מלאה תרומה שנפלה לבור	קכד קכה	הכשר, תחילתו לרצון סופו לרצון
קה	חבית שנפלה לפיטס	קנ	הכשר, תלישת האוכל והמשקה
קנה	חבית תחת הצינור	קנח	הסרת משקה דבוק או אינו דבוק
קנה	חבל של החבית הממלא מים	קלה	הקיא אוכלים ומשקין ששתה
ט	חגבים	קלה	הקיא מים ששתה
כד	חגבים חיים	קסב	השקה אם עושה רצון
לח, לט	חגבים טהורים וטמאים	לב	השקה במים שדינם כאוכל
עו	חגבים, כנפיהם	לד	השקה בששה משקין
קעב	חובט על שלח	לב	השקה יבחושים אדומים
קב	חוט של ביצה על דופנה של אילפס	לב	השקה ללא דעת בעלים
רד, רו	חולין בטהרה	צג	השקה מכילי לקרקע
	חולין הטבולים לחלה, לתרומה, לענין טבול	לב	השקה, אם צריכה כוונה
קיג	יום, ידים	לא	השקה, זריעה
רג	חולין טמאים היתר לאכול	לג	השקה, מי רגלים
קיג	חולין על טהרת תרומה	לב	השקה, קטפרס
קכו	חומץ לענין הכשר	לג	השקה, רוק
סז	חותל שעל הגרעינה	י	זגין
קמט	חותם לרשות עם הארץ	קלב	זבו של זב
סג	חטה בשערה	קג	זחלין אם הוא מדין קטפרס
צה	חטה שאינה קלופה	קלד	זיעה
פא	חיבור אוכלים על ידי משקין	קלו	זיעה אחר רחיצה
פא	חיבור אוכלים על ידי משקין טהורים	קלו	זיעה אחר שתייה
	חיבור אוכלין על ידי משקה באופן שעומד	קלז	זיעה בתערובת
פג, קיט	ליחלק	פט	זיעה ממשקין טמאים
קט, קיא	חיבור גוש	קז	זיעת אוכל
עה	חיבור לענין לטמא אחרים	קכח	זיעת בהמה
עד, עה	חיבור לענין קבלת טומאה	קלו	זיעת הבורות
פח	חיבור משקין זה לזה	קלו	זיעת הבתים
פז	חיבור על ידי משקין דרגת הטומאה	קמו	זיעת המעטן עד שיתחברו
קח	חיבץ השמן	קלו	זיעת המרחץ
קא קז קב, קכא קמ רכד	חיבת הקודש	קפט, קצ	זיעת הפה
ל	חיטים שבגללי בקר	קפה	זיעת חרס
צה	חילתית לענין טבול יום	קפג	זיעת משקין דרך חרס
קלב	חלב בהמה וחיה שלא לרצון	קפד	זיעת סלע
מא מג	חלב בהמה טהורה	קפג	זיעת פירות
קלב קלג	חלב האשה	הסכמה	זית שנטעו להאיר
קלב	חלב זכר, אם חישב עליו	הסכמה	זית שנטעו למצודה, כגון נר חנוכה
מ	חלב נבלה	יב	זיתים שכבשן בעליהם
כ	חלב שבכחל	נה	זנב
כא	חלב שבכחל	ז	זנגויל
כא	חלב שבקיבה	עו	זקן תיישים
יח	חלב שקרש	א	זרע לענין הכשר וטומאה
קיד	חלב שקרש נטמא ונימוח	ל, לא	זרעים טמאים שזרען ולא צמחו
יח	חלב שקרש, וחשב עליו לאוכל	קעא	זרק אבן לבור לידע עומקו
קב	חלבון של ביצה חיבור לעצמו	פה	זרק ככר לבית טמא
צח	חלות שנשכו ואין דעתו להפריש	קמט	זתים ברשות עם הארץ
צו	חלות שנשכו ודעתו להפרישן	קמו	זתים לאכילה, למלוח
עג	חלפות תרדין ולפת	קמו	זתים לפני גמר מלאכה
ז	חלתית	קלז	זתים מנטפים
יח קלא	חמאה אוכל או משקה	קמו	זתים מעכו"ם
יח	חמאה שנמחת אוכל או משקה	קמו	זתים מעם הארץ
קלד	חמי טבריה	י	זתים קשים
רד, רו	חסידות לימנע מחולין טמאים	קמו	זתים שבחבית
נב	חצי פרס	פג	זתים שנעשו גוש
קנג	חקקו ולבסוף קבעו	קג	חבית מלאה ונקובה ונגע טמא בנקב
יב	חרדל	קפג	חבית מלאה פירות שנתנו למים

מפתח ענינים

חרחור	צט	ידות, יש יד שמקבל טומאה ויש שמעביר טו'	כב
חרטום לענין מחשבת אוכלין	מג	ידות, מקבל טומאה, או מעביר טומאה	חקירות ב
חרטום לצירוף אוכלין	נה	ידים במקדש	קמ
חרצנים	י	יוגורט ולבן	קלא
חרצנים ששלקן	י	יורצא מהאדם	קצ
חרש שוטה וקטן לענין מחשבה דבור ומעשה	נא	י"ש הבא מהבל חיטה והבל מים דינו כמים	קטו
חש"ו מעשה ומחשבה	קפ	ייחור של תאנה שנפשח	כג
טאמטעס	יב	יין הוא משקה ללא מחשבה	קעח קעט
טבל יום פוסל מן התורה או דרבנן	צד	יין מזוג לענין השקה	לג
טבילה במי תמציות	קצט	יין מענב שלא בא לעונת המעשרות	ה
טבילה למים שבמעיי האדם	קלה	יין מענב שלא הביא שליש	ה
טבל במים לענין הכשר	קסז קסח	יין משקה מן התורה	קכח
טהרה ברגל	רד	יין צימוקים לענין הכשר	קכו
טהרה ברגל בזמן הזה	רה	יין קרוש	יז, רח הערה
טומאת ידים במקדש	קמ	יין שקרש, וחשב עליו לאוכל	טו
טומאתו ושיעורו שוה	נו	יכול לחיות, שיעור להיות מחובר	כב, כג
טומאתו חישובו	כח קלב	ים הגדול	קעה
טומן פירות בחול	קפה	ירדה בהמה לשתות	קסז
טומן פירותיו במים מפני הגנבים	קנא	ירדו גשמים על בגדיו	קנה
טופח	צח	ירקות שדה (ירקות בר)	מא
טופח על מנת להטפח	קפה	ירקות שהתחיל לחתכן	עח
טורף גגו ונתערבו בגשמים	לה	יש שנתלש מהאוכל	סא
טל	ג קבח	כביצה ללא קליפתה	נב
טל חלוק ממים	קפ קצח	כביצה, חקירה ביסוד השיעור	רכה
טל לענין הכשר	קכה	כהן, היתר להיטמאות שאר טומאות	רד
טלפים חלק הרך, לענין מחשבת אוכלין	מג	כוסמות אינה קלופה	צד
טלפים חלק הרך, לצירוף אוכלין	נה	כופה קערה על הכותל שתדוח	קנב
טמא, אם יש מעלה שיוזר מעוד טומאות	רד	כופה קערה שלא ילקה הכותל	קנב
יד האוכלין לענין סיכוך	ריב	כיבוי במים	קעה
יד הבלי, לענין טבילה	רי	כינוס בכלי	קלח
יד הנעשה לתלותו	ס	כינוס משקה	קנח
יד הנקצרים	עב	ככר לחם, חלות, ההבדל ביניהם	צו
יד כלי עץ בלתי חלולה	רי	ככרות הקודש ומשקין בגומות	קב
יד לאדם חי, זב או מצורע	ס	ככרות שנשכו ודעתו להפרישן	צו
יד להכניס ולהוציא	ריא	כלאי הכרם	כא
יד לכלים	ס	כלי אדמה, עציץ שאינו נקוב	כו
יד למשקין	ס	כלי גללים, עציץ שאינו נקוב	כו
יד למשקין	קה	כלי חרס אויר שמעליו	יט
יד למת	ס	כלי חרס, עציץ שאינו נקוב	כו
יד לנבלה	ס	כלי טמא חושב משקה	קנו, קנט, קסא
יד לפחות מכוזת	סג	כלי מצרף מה שאין צריך לכלי	קח
יד לשתי פירות אם מחברן להצטרף לכביצה	קיה	כלי עץ, עציץ שאינו נקוב	כו
יד מכבד של תמרה	עב	כלים שנבלע בהם שמן טמא, דין הדחה	קמט
יד מפסיק בין שני חלקי אוכל	סד	כנפים	נה
יד שהבעלים אין רוצה בו	סב	כף מאוזנים, והיו שם ענבים	קלח
יד שהוא מחובר לקרקע	כב	כפור	יט
יד שנתחבר בידי אדם	סא	כפניות	י
יד, אם צריך שיהיה מחובר לאוכל	סא	כרוב שיבש במחובר	כב
יד, ביטולו בגילוי דעת	סד	כרכום	ז
יד, הבעלים אינו משתמש בו	עג	כרשינין	ט
יד, הצטרפות לשיעור	סב	כרתי שרשו	ע
יד, לבוצר לגת	סג	כתותי מכתת שיעוריה לטומאת אוכלין	פה רכג
יד, להכניסה למקדש	סב	לב"ן ויוגורט	קלב
יד, לענין הכשר	סב	לולבי זרדים, חרובים, עדל	יא
יד, לקוצר לסכך	סד	לוף פקח	יב
ידות שבססן בגורן	סד	לחות האויר	ג קפ

קכה	מיום יפים לענין הכשר	א	לחם
לד	מיום מושקים אינם נטמאים	קלד	ליחה, סרוחה
לה	מיום מחוברים, קבלת טומאה לרצון	ט	מאכל בהמה
קעה	מיום מלוחים שם לוואי, ממרן הגר"ד לנדר	יב	מאכל בהמה שחשב עליו לאדם
	מיום שבספינה עיקל משוטות מצדות רשתות	ב	מאכל, אינו עומד לאכילה
קעג	מכמורות, קסיה, שיפה	קעו קעט קפח ריז	מגע בכונה
כו	מיום שבעציץ שאינו נקוב	קו	מגע בתרומה באמצעות חולין מהגר"ד לנדר
רכ	מיום שבקרקע לענין קבלת טומאה	קעא קצג	מגע לרצון
יט	מיום שהגלדיו	סא	מגרפה יד לדבוק בו
צז, צח	מיום שהרתיחו	כד	מדולדל, אבר
צז	מיום של קודש	קיב	מדומע
הסכמה	מיום שנתבטלו בציר	קעא	מודד בור
כו	מיום תלושים שנתחברו	קלז	מוחל
קעט	מיום, צריך מחשבה אחת או שנים	קמה	מוחל שיצא לפני גמר מלאכה
קבו	מיץ ענבים לענין הכשר	קמו	מוסק זתים בגליל להורידן
קסא	מכבס כסותו	קמה	מוסק זתים לבית הבד לשמן
לה	מכבס כסותו ונתערב בגשמים	קמה	מוסק זתים לכבשן
קעג	מכמורות	קמו	מוסק זתים למכרן
עא	מלאי מלעי של שבלים	קמה	מוסק זתים לשוק
קעה	מלאכה שאינה צריכה לגופו	קצ קצט	מרצץ פירות
ו	מלח	קסז	מוריד בהמה לשנות
קבו	מלח, נמחה	כב	מחובר לקרקע, שיעור החיבור
קבח	מלח, שני מיני מלח	כג	מחובר שאינו יכול לחיות
עז	מלפפון שהתחיל לחתכו	קלט	מחט שנמצאה בפרה
קעה	ממחק כרישה	לז	מחשבה באוכלין
קסד	ממלא בקילון	לז	מחשבה במשקין
קנר	ממלא חבית המים שבחבל	לח	מחשבה להיות אוכל ללא דיבור
צט	מסמר בעיסה	לח	מחשבה להיות אוכל, ביטול המחשבה
קעה	מסמר לצרפו	לח	מחשבה להיות אוכל, בעלים
קפא	מעלה אגודות לגג בשביל שימתינו	לח	מחשבה להיות אוכל, מעשה מבטלו
קפ	מעלה פירותיו מפני הכנימה	קסו	מחשבה ללא מעשה לענין רצון
קעד	מעשה במים		מחשבה למעשר בזמן הזה אם הוא מחשבה
רט בהערה	מעשה להפוך ממשקה לאוכל	מג	לאוכלין
קעז קפו	מעשה לצורך מחובר	קסא	מטביל כליו
לח	מעשה מבטל מחשבה	ו, יא	מי בוסר
לח	מעשה מבטל סתם אוכלים	קבח	מי ביצים
קנא	מעשה מחשיב משקה חבירו	קצב-קצו	מי גבאים
קעז	מעשה ניעור ממחובר למחובר	קלא	מי חלב
מז, מח	מעשה עץ שימש	קלד	מי טבריה
קעט	מעשר, חומרתו על חולין	קעה	מי ים הגדול
כד מדר מה	מפרכסת	ד ה קבח	מי פירות
קעג	מצודות	פ	מי פירות לחיבור אוכלין
קצג רכ	מקוה פחות ממ' סאה	פ	מי פירות לש בהם עיסה
לב	מקל מלא משקים שהשיקו	ה רג	מי פירות מעורב במים
	מקפה חולין ושום תרומה או בהיפך ונגע	יח	מי פירות שחשב עליהם לאוכל
קט	טבול יום	ריג קבו	מי רגלי בהמה
קח	מקפה של חולין ושמן צף	קבו קלד ריג	מי רגלים
	מקפה של ירק ושמן, אם נגע טבול יום פוסל	לג	מי רגלים, לענין השקה
קט	הכל או מקצתו	קפג	מי שלקות לענין הכשר
פו	מקצות, הפסק חולין בין תרומות	לד לה קצז	מי שפיכות
קפד	מרבץ את ביתו וטינו	קצג קצח	מי תמצות
קפו	מרבץ ביתו		מים היוצאים מהעין, אוזן, חוטם, פה לענין
קפח	מרבץ ביתו במים טמאים וטינו	קבו	הכשר
קפו	מרבץ גרנו	קס	מים הנתונים והצפין
קעד קעז	מרעיד את האילן	קנר	מים העולים בחוטמו בפיו ושפמו
נר	מרק שקרש	קפח	מים טמאים להכשר

רלב

מפתח ענינים

משקה אם צריך הכשר	ה	נתחמץ משאור תרומה	קיב
משקה בית מטבחים	קלט	נתן פרי לתוך מים	קסג
משקה הבלוע בבלי	קמט	נתקיים מחשבתו	קעו
משקה הולך לאיבוד	קמח	סוחט שערו מים היוצאים	קעה
משקה היוצא מהבהמה	קבח	סופו לטמא טומאה חמורה	לח
משקה היוצא מהטמא	קלב	סיאה	סט
משקה היוצא מטבול יום	קלד	סיג של אשכול ורצפות	עג
משקה טהור לענין חיבור אוכלים	פא	סימני הקטורת	ז
משקה טופח	לו	סך שמן וטבל	לו
משקה טופח או להטפוח	נג קפה	סלי זתים וענבים המנטפים	קלז
משקה טופח לענין חיבור אוכלים	פא	סלתות סתמם אם מוכשרים	ר
משקה טמא שנפסל מאדם	לא	סממני הקטורת	ז
משקה מקבל טומאה שלא לרצון	קנו	ספינה	קעג
משקה סרוח	ד קלה קעה	ספינה לצרפה	קעה
משקה קודש	קטו	ספינה, עציץ שאינו נקוב	כו
משקה קרוש	יג טז יז קיד רד	ספק אוכלין לטמא	נט
משקה שבעזרה	קלט	ספק הכשר ברשות היחיד, ממרן הגר"ד לנדו	קל קסה
משקה, גדרו לענין חיבור אשבורן	רח	סרוח ראה משקה סרוח	קלה
משקים טמאים לענין הכשר	כו	סתימת סדקים	קסז
משקים טמאים מכשירים	קצט	עבר במים לענין הכשר	קסח
משקים מחוסרים תלישה אפילו בכלי	קנו	עגול דבלה לענין חיבור	פב
משקים, שיעורם לטמא ולהטמא	נב	עגלה ערופה	כא
משקין טמאים להכשר	ריח, ריט	עולשי שדה	יג
משקין טמאים מחוברים	כח	עולשין שזרען לבהמה	מב
משקין תלושים שנתחברו	כה	עולשין שלקטן לבהמה	מב
מות, אם מועיל בבשרו מחשבת אכילה	מט	עומד לאכילה	לח
מות, כזית מחופה בצק, מחופה חציו	מט	עונת המעשרות	ה, יא
מות, לטומאת אוכלין	מט	עוקצי אגס, קרוסטמול, פריש, עוחר, דלעת,	
נבלה צירופה לאוכלין לטומאת אוכלין	מח	קונדס	עב
נבלה, חצי זית אם צריך הכשר	מח	עוקצי כל הפירות	עג
נבלת בהמה טמאה	מד	עוקצי ענבים יד או שומר	עג
נבלת עוף טהור שנמאס – גתו מאסתו	נ	עוקצי תאנים	סא, עא
נבלת עוף טמא	מא	עוקצי תאנים גרוגרות כלסין חרובים	עא
נגע בשתי חצאי זתים טמאים בבת אחת	נט	עור הבהמה המחובר בבשר	נג
נוגע וחוזר ונוגע	נט פה	עור הדג	נד
נופח בערשים	קפט	עור העוף	נד
נוצה	נה	עור חמור ששלקו	כט
נותר	כא	עור לאחר עיבוד	נד
נויר, היתר להיטמאות שאר טומאות	רד	עור נבלה ששלקו	מד
ניגוב	קעט	עור ששלקו וחשב עליו לאוכל	כט
ניחותא לענין הכשר	רטז	עור, יד או שומר	סב
ניעור	קעד	עיכול במשקין	קלה
ניעור משקה דבוק	קנח	עיכול לטהר מטומאה	ריד
ניצוק מצונן לחם	פט	עיסה שנלחשה במי פירות אינו חיבור	קיב
ניתוק מים מבגדיו	קנה	עירב מים כדי שיתנגבו	קעט
נעשה לקבלה	קעד	עירה מצונן לחם	פט
נפסל מאכילת כלב	כח	עלה שיצא חוץ לקדרה אם הוא חיבור	
נצוק אינו חיבור	פו	לקדרה	קטז
נצוק באוכלין, וגדר אוכלין לענין זה	צ	עלי ירקות לבנים וירוקים	עד
נצוק בתוך כלי חשיב חיבור, כלי מצרף	קכב	עלי לוף השוטה	יא
משקין, ממרן הגר"ד לנדו	פח	עלים המחוברים לקלח	עט
נצוק חיבור לעצמו	קג	ענבים בחבית ויין צף	קלט
נקב בחבית של משקה	ז	ענבים בכף מאזנים	קלח
נרד	פה	ענבים בצורות שנטף עליהם	קמ
נשיכת עיסות לענין חיבור	פו	ענבים מנטפים	קלז
נשיכת שלישי בטהור, לתרומה וקודש		ענבים קשים	י

מפתח ענינים

רלג

קנג	קבעו ולבסוף חקקו	כא	ענבים שדרכן, הענב אוכל או משקה
רו	קדושה	קמב	ענבים שנתנן לסל
קנא	קדשים, רצון כהנים	קמב	ענבים שנתנן לתוך עביט
צז	קולית של שלמים	קמא	ענבים ששטחן על עלים
סט	קולית, קוליא	קיב	עסה שמקצת ממנה חלה
קמ, קמא	קופות מוופפות	קיט	עצים שבלעו משקים טמאים והסיקן
ט, יב	קור - הגהות הגר"ד לנדר	קסה	עצים שנפלו עליהם משקים
סט	קורנית	כה	עציץ נקוב, שיעור הנקב
ז	קושט	כו	עציץ שאינו נקוב מים שבתוכו
נא קפ קפא	קטן דיבור מעשה ומחשבה	כז	עציץ שאינו נקוב שנטע בו אילן
קא	קטניות קרמו על גבי פרוסות	כו	עציץ שאינו נקוב, מחרס, גללים, אדמה, כלי
קפג	קטניות שואבות	כז	עץ, ספינה
פח	קטפרס	כז	עציץ שמלאהו עפר
צא	קטפרס טופח להטפוח	כה	עציץ שנופו יוצא
צג	קטפרס לחיבור אוכלין	עו	עצם לענין חיבור
לב	קטפרס לענין השקה	נד סט	עצמות לצירוף אוכלין
צא	קטפרס מדין גוד אחית	מג	עצמות מחוברים בבשר לענין מחשבה
צא	קטפרס קל	כא	ערלה
צב	קטפרס שסופו ליפול	קפו	עשבים להטן או לחפות
פח	קילוח חיבור לעצמו	קעד	עשוי לזיעה
קד	קילוח, נגע בו טבול יום	רו	עשרת ימי תשובה לאכילת חולין בטהרה
קסד	קילוח	יא	פגין
ז	קילופה	קמח	פוצע זתים
סא	קיסם יד לבשר	כא	פטר חמור
קעא	קירור במים הוי שימוש	מב	פטירות
רג	קישואים סתמם אם מוכשרים	כא	פיגול
כה	קישות שיצא נופה חוץ לעציץ	רג	פירות סתמם אם מוכשרים
יג	קישות, כסות ונץ שלו	קסב	פירות שנפלו למים והוציאו
עט	קלח חיבור לעלים	ז	פלפלין
סב סו	קליפה	נב	פסול גוויה
עה	קליפה שהוסרה והחזירה	סד	פסיגה של אשכול שריקנה
סז	קליפה שעל התמרה	קנד, קעב, קעג, קעו, קפח, קפט	פסיק רישא
מג	קליפה, אוכל הדבוק בקליפה לענין טומאה	כא	פרה אדומה
סה	ומעשר	קלט	פרה שעברה בנהר
סו	קליפות בצל	י	פריצי זתים
סו	קליפות מלפפון	רו	פרישות
סו	קליפות פולין	ריג, ריד	פרש רכה
סז	קליפות שנפרדו מהאוכל	קעא	פשט ידו לבור לידע עומקו
סו	קליפות תורמוסין	קפד	פת בפי החבית
סה	קליפת אגוז הירוקה	נה	פת סופגנין לענין טומאה, חלה, ברכת המזון
סב	קליפת ביצה, לענין הכשר	ריד	צואת תרנגולים
סג	קליפת ביצים	פב	צימוקים שקבצן ודבקן זה בזה
ר	קמחים סתמם אם מוכשרים	רא	ציר סתמם אם מוכשרים
ז	קנמון	רב	ציר שנתערב במים
ע	קפלוטות, שורשו	נג	צירוף אוכלים ומשקין
סא	קצה האשכול	נח	צירוף בשר נבלה ובשר שחוטא שנטמאה
יא צה	קצח	קו	צירוף כלי לקודש
צט	קצף של בירה, וישקה מוגז	קעה	צירוף לענין הכשר
קנא	קרבן, רצון כהנים	נו	צירוף שני מיני טומאות
נה	קרנים חלק הרך, לצירוף אוכלין	נח	צירוף, רוב כזית אוכל ראשון ומיעוטו שני
מג	קרנים לענין מחשבת אוכלין	נו	צמק
סג	קשקשי הדג	עו	צמר שבראשי כבשים
סא	קשקשים שעל השבר	קסג	צנן שהדיחתו במערה
קסז	רגליו מלאות טיט ונרחצו	קע	צפור במים, עושה אבעבועות
קטו	רוטב המרק אם דינו כמים, או רק המים שבו	נה	צפרנים לצירוף אוכלין
	הוי מים	צט	צרור בככר

רלד

מפתח ענינים

רזוטב שקרש נטמא ונימוח	קיד	שומר, להכניסה למקדש	סב
רוק	קפט, קצ	שומר, לענין הכשר	סב
רוק אם צריך רצון	קבח ריח	שומר, לצורך שתילה	עא
רוק, לענין השקה	לג	שומר, ניתן לסימן	ק
רוק, תלישה בפיו	קצט	שומר, שאינו מחובר	סב
ריחא להכשר	קפד	שומשמיין	צה
ריחא משקה טמא	קפד	שומשמיין, אכל אותם	קצ
ריר חיבור	צ	שור הנסקל	כא
רמון שנמוק מקצתו	עד	שורש צנון נפוס מנתא פייגם חזרין	עא
רמון שפרדו, חתכו לענין חיבור	עו	שורש שום בצל	עא, עא
רמון, פטמתו, נץ שלו	עד	שותתים גשמים מבגדיו	קנו
רעי	קלד	שחוק, מעשה דרך שחוק לענין הכשר	קסט קעא
רפואה, דבר שנאכל רק לרפואה	צה	שחיטה ללא דם אם מכשיר	כה
רצון אחר שיתנגב	קפב	שחיטה פסולה לענין מחשבה	מו
רצון בהגענת המים, או גם בעודם עליו	קפ, קפב	שחיטה, ניתן דם בין סימן ראשון לשני	
רצון בהפקר	קנ	ונתקנח	קל
רצון במחובר, חקירה בזה	קסא	שט במים, וניתו	קסט
רצון במחשבה ללא דיבור	ד	שימוש לצורך מחובר	קעז
רצון במחשבה ללא מעשה	קסו	שיעור משקין	לז
רצון בעלים	קנ	שכור, מעשה מצב שכרות	קסח
רצון בעלים, בדם מי רגלים וחלב	ג	שלג חיבור זה לזה לטומאה	יט
רצון בפועל	קבג	שלג שחשב עליו לאוכל	יח
רצון גובר	קנא	שלג שחשב עליו למשקה	יח
רצון לענין קבלת טומאה	קנו קצא	שלג, חיבור לענין השקה	לב
רצון עבור דבר שאינו מקבל טומאה	קסו	שליא לענין הכשר	כט
רצון על ידי מעשה אם מועיל בשל חיבור	קנא	שליא שחשב לאוכלה	כט
רצון על למפרע	ד	שליקה, מאכל המחוסר תיקון רב	ב
רצון על שהייה	קנט	שם לוואי בשבעה משקין ממרן הגר"ד לנדו	ג קעה
רצון שלא מדעת	קבג	שמח אחר הגעת מים בעודן עליו	קפ, קפב
רקיק שנחרך	ק	שמן אגוזים	ג
רתיחת גריסין, עדשים, יין, שמן	צח	שמן בלוע מצטרף	קט
רתיחת מים ואורז	צו	שמן זית טהור שנקרש, והמחהו עבור חנוכה	הסכמה
ש"ז של זב ושל בריא	קלב	שמן זית שקרש	טו
שאור	ב	שמן זית, אם מכשיר	ג
שבולת, קנה	עב	שמן זית, יש מ"ד שאינו משקה	טו
שבלים שקטפן למלילות ולא לאומות,		שמן טמא שקרש ונימוח	קיד
שיעור יד	עב	שמן מזית שלא הביא שלישי	ה
שבעה משקין לחיבור אוכלין	פא	שמן משקה מן התורה	קבח
שבת הניתן בקדרה	ח	שמן צף על יין	קא
שבת, חקירה ביסוד טהרתו	ח	שמן שומשמיין	ג
שהייה בזמן שמצוי גשמים	קפ	שמן שקרש, וחשב עליו לאוכל	טו
שוחרה לשתות	קנד	שמרים של יין שנתן מים	קעח
שום שקלעו	פ	שני בצים טרופות יחד	קב
שומן נבלה	לט	שעורה אינה קלופה	א צד
שומר לבריה פחות משיעור	סג	שעת היחף	קסז
שומר למשקין	ס	שק מלא זרעים ששאב מי נהר	קפג
שומר לפחות מפול	סג	שקד המתקשקש	נו
שומר מפסיק בין שני חלקי אוכל	סד	שקים זה על זה	קפח ריח
שומר נטמא	סג	שקין נפלו למים ושמה	קפב
שומר על גבי שומר	סה	שרביט יד או שומר	סד
שומר צירוף לשיעור	סב	שרביט קטניות שרקנו	סד
שומר שאינו מועיל לבעלים	סב	שרביט של תמר לענין חיבור	עז
שומר שחלקו	סג	שרביט תמרה שריקנו	סד
שומר שנתלש מהאוכל	סא	שריפה באיסורי הנאה	רכד
שומר, המועיל אבל רבים משליכים אותו		שרץ עם נבלה אם מצטרף	נו
מיד	עג	שרשי קלסי כרוב	עג

קנא	תלישת המשקה ברצון	יג	שתי חלות שבכוורת
ט	תלתן	כד	תאנה שיבשה במחובר
לג	תמד לענין השקה	נד	תבלין לצירוף אוכלין
קל	תמצית הבשר	ו	תבלין, ד' מיני תבלין
נו	תמרה המתקשקשת	קכז	תולדות מים, אם הוא משקה מן התורה
עב	תמרה, יד המכבד	ב יב	תורמוס
פב	תמרים שמעכן זה בזה לענין חיבור	צט	תורמוס בעיסה
ט	תמרים שנתנן כתבלין	קסג	תורמוסים הוצאתן מתוך קופה
פג	תמרים ששלקן ונעשו א ום	קנז	תחת הצינור להקר או לידוח
קסה קסח	תערובת מים תלושים לרצון ושלא לרצון	ז	תייה
יב	תפוחי יער	קנג	תלוש ולבסוף חיברו לענין כותל
רכג	תרומה טמאה	קנג	תלוש ולבסוף חיברו לענין נטילת ידיים
צה	תרופה, דבר שנאכל רק לרפואה	קנג	תלוש ולבסוף חיברו ענין די תלישה